శ్రీమద్రామాయణము

అరణ్యకాండము

మూలము

సంపాదకుడు

శ్రీమాన్ చలమచర్ల వేంకట శేషాచార్యులు

This book is printed with the paper made available by Telangana Paper Mills.

ప్రచారకులు

శ్రీ జయలక్ష్మీ పబ్లికేషన్సు

హైదరాబాదు

1984

శ్రీమద్రామాయణము, అరణ్యకాండము
మూలము

ప్రథమ ముద్రణ 1984

సంపాదకుడు

మూల్యము రూ. 15/-

ప్రచారకులు :
శ్రీ జయలక్ష్మి పబ్లికేషన్సు,
3-35, రామమందిరం వద్ద,
కూకట్‌పల్లి, హైదరాబాదు-500 872.
ఫోను : 263298.

ముద్రణ :
బృందావన్ ప్రెస్,
దోమల్‌గుడా, హైదరాబాదు.
ఫోన్ : 62694.

శ్రీరామాయణ మాహాత్మ్యమ్

ఉమా సంహితాయాం -

శ్రీరామప్రాతిపదిక మవశేనాపి సంగృణన్,
ముక్తిం ప్రాప్నోతి మనుజః కిం పున ర్బుద్ధిపూర్వకమ్. 1

రాశబ్దోచ్చారణాదేవ పాతకా దేహపంజరాత్,
నిర్యాం త్యాయాంతి పాపాని మవర్ణాదర్శనాత్ పునః. 2

రాశబ్దోచ్చారణే జాతే వక్త్రాత్ పాపం విగచ్ఛతి,
మకారశ్రవణే జాతే భస్మీభావం గమిష్యతి. 3

రామేతి రామచంద్రేతి రామభద్రేతి వా మనుం,
యావజ్జీవం జపన్ మర్త్యో జీవన్ముక్తో న సంశయః. 4

రామాయణస్య మాహాత్మ్యం వక్తుం వర్షశతై రపి,
అశక్యం విస్తరా ద్వక్తుం సంక్షేపా ద్వచ్మి సాంప్రతమ్. 5

రామాయణస్య వాక్యం వా పాదం వా పదమేవ వా,
భక్త్యంతే తు ప్రయుంజానో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. 6

రామాయణకథా మేవ యే శృణ్వంతి నరోత్తమాః,
విధూతపాపా స్తే యాంతి బ్రహ్మలోక మనామయమ్. 7

తత్త్వసంగ్రహరామాయణే

సంసారతాపయుక్తానాం జంతూనాం హతచేతసాం,
శ్రీమద్రామాయణాఖ్యానపీయూషం భేషజం స్మృతమ్. 8

అరణ్యకాండ ఫల శ్రుతిః

ఉమాసంహితాయాం

యో విరాధవధం నిత్యం శృణోతి శ్రావయేత వా,
తస్య సర్వాణి పాపాని లయం యాంతి న సంశయః.
శరభంగాశ్రమ గతిం రాఘవస్య మహాత్మనః.
శృణ్వం త్రిదశలోకం వై ప్రాప్నోత్యేవ న సంశయః.
అప్యహం జీవితం జహ్యాం త్వాం వా సీతే సలక్ష్మణాం,
ఇత్యాది శ్రవణా న్మర్త్యో రామాత్ కాంక్షిత మాప్నుయాత్,
శ్రుత్వా శ్రీరామవిజయం పాపబంధా ద్విముచ్యతే,
భరత స్యార్యపుత్రస్యే త్యక్షరత్యనవమాక్షరం,
భక్త్యా శ్రుత్వా చ గాయత్ర్యాః పరాం సిద్ధి మవాప్నుయాత్.
సీతాపహార మారభ్య లంకాయాం స్థాపనావధి,
శ్రవణా చ్ఛాస్త్రవిహితం జ్యేష్ఠాదేవీ విముంచతి.
సీతాన్వేషణ మాకర్ణ్య నైవ లక్ష్మీ ర్వియుజ్యతే.
జటాయో స్సంస్కృతిం శ్రుత్వా నరః స్వర్గ మవాప్నుయాత్.
కబంధమోక్షణం శ్రుత్వా స్వర్లోకం యాతి మానవః
శబర్యాః స్వర్గతిం శ్రుత్వా సాధ్వీనాం లోకగో భవేత్.
గచ్ఛ శీఘ్ర మితో రామే త్యక్షరత్యం దశమాక్షరం,
నిశమ్య దేవ్యా మనుజః సూర్యలోకమవాప్నుయాత్.
అరణ్యకాండ మాహాత్మ్యం యే శృణ్వంతి మహీతలే,
రాఘవస్య ప్రసాదేన విష్ణులోకం వ్రజంతి తే.

అరణ్యకాండ పారాయణసమయే శ్రీరామధ్యానమ్

జటిలం చీరవసనం జటామండల ధారిణం,
మునివేషధరం ధ్యాయే దారణ్యే కాండ ఉత్తమే.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

ఆపదా మపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదామ్,
లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహమ్

శ్రీమద్రామాయణే - అరణ్యకాండే

ప్రథమ స్సర్గః

ప్రవిశ్య తు మహారణ్యం దండకారణ్య మాత్మవాన్,
దదర్శ రామో దుర్ధర్ష స్తాపసాశ్రమమండలమ్.
కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యా లక్ష్మ్యా సమావృతమ్,
యథా ప్రదీప్తం దుర్దర్శం గగనే సూర్యమండలమ్.
శరణ్యం సర్వభూతానాం సుసమ్మృష్టాజిరం తథా,
మృగై ర్బహుభి రాకీర్ణం పక్షిసంఘై స్సమాకులమ్.
పూజితం చ ప్రనృత్తం చ నిత్య మప్సరసాం గణైః,
విశాలై రగ్నిశరణై స్స్రుగ్భాండై రజినైః కుశైః.
సమిద్భి స్తోయకలశైః ఫలమూలై శ్చ శోభితమ్,
ఆరణ్యైశ్చ మహావృక్షైః పుణ్యై స్స్వాదుఫలై ర్వృతమ్.
బలిహోమార్చితం పుణ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితమ్,
పుష్పై ర్వన్యైః పరిక్షిప్తం పద్మిన్యా చ సపద్మయా.
ఫలమూలాశనై ర్దాన్తై శ్చీరకృష్ణాజినాంబరైః,
సూర్యవైశ్వానరాభైశ్చ పురాణై ర్మునిభి ర్వృతమ్.
పుణ్యైశ్చ నియతాహారై శ్శోభితం పరమర్షిభిః,
తద్బ్రహ్మభవనప్రఖ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితమ్.

బ్రహ్మవిద్భి ర్మహాభాగై ర్బ్రాహ్మణై రుపశోభితమ్,
స దృష్ట్వా రాఘవ శ్శ్రీమాం స్తాపసాశ్రమమండలమ్. 9
అభ్యగచ్ఛ న్మహాతేజా విజ్యం కృత్వా మహ ద్ధనుః,
దివ్యజ్ఞానోపపన్నా స్తే రామం దృష్ట్వా మహర్షయః. 10
అభ్యగచ్ఛం స్తథా ప్రీతా వైదేహీం చ యశస్వినీమ్,
తే తం సోమ మి వోద్యంతం దృష్ట్వా వై ధర్మచారిణః. 11
లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా తు వైదేహీం చ యశస్వినీమ్,
మంగళాని ప్రయుంజానాః ప్రత్యగృహ్ణన్ దృఢవ్రతాః. 12
రూపసంహననం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతామ్,
దదృశు ర్విస్మితాకారా రామస్య వనవాసినః. 13
వైదేహీం లక్ష్మణం రామం నేత్రై రనిమిషై రివ,
ఆశ్చర్యభూతాన్ దదృశు స్సర్వే తే వనచారిణః. 14
అత్రైనం హి మహాభాగా స్సర్వభూతహితే రతమ్,
అతిథిం పర్ణశాలాయాం రాఘవం సంన్యవేశయన్. 15
తతో రామస్య సత్కృత్య విధినా పావకోపమాః,
ఆజహ్రు స్తే మహాభాగా స్సలిలం ధర్మచారిణః. 16
పుష్పం మూలం ఫలం వన్య మాశ్రమం చ మహాత్మనః,
నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞా స్తతః ప్రాంజలయోఽబ్రు న్. 17
ధర్మపాలో జనస్యాస్య శరణ్య స్త్వం మహాయశః!,
పూజనీయ శ్చ మాన్య శ్చ రాజా దండధరో గురుః. 18
ఇంద్ర స్యేహ చతుర్భాగః ప్రజా రక్షతి రాఘవ,
రాజా తస్మా ద్వరాన్ భోగాన్ భుంక్తే లోకనమస్కృతః, 19

తే వయం భవతా రక్ష్యా భవద్విషయవాసినః,
నగరస్థో వనస్థో వా త్వం నో రాజా జనేశ్వరః. 20
న్యస్తదండా వయం రాజన్ జితక్రోధా జితేంద్రియాః.
రక్షితవ్యా స్త్వయా శశ్వ ద్గర్భభూతా స్తపోధనాః. 21
ఏవ ముక్త్వా ఫలై ర్మూలైః పుష్పై ర్వన్యైశ్చ రాఘవమ్,
అన్యై శ్చ వివిధాహారై స్సలక్ష్మణ మపూజయన్. 22
తథాఽన్యే తాపసా స్సిద్ధా రామం వైశ్వానరోపమాః,
న్యాయవృత్తా యథాన్యాయం తర్పయామాసు రీశ్వరమ్. 23

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే ప్రథమ స్సర్గః.



ద్వితీయ స్సర్గః.

కృతాతిథ్యోఽథ రామ స్తు సూర్యస్యోదయనం ప్రతి,
ఆమంత్ర్య స మునీం త్సర్వా న్వనమే వాన్వగాహత. 1
నానామృగగణాకీర్ణం శార్దూలవృకసేవితమ్,
ధ్వస్తవృక్షలతాగుల్మం దదర్శ సలిలాశయమ్. 2
నిష్కూజనానాశకునిఝిల్లికాగణనాదితమ్,
లక్ష్మణానుగతో రామో వనమధ్యం దదర్శ హ. 3
సీతయా సహ కాకుత్స్థ స్తస్మి న్ఘోరమృగాయుతే,
దదర్శ గిరిశృంగాభం పురుషాదం మహాస్వనమ్. 4
గంభీరాక్షం మహావక్త్రం వికటం విషమోదరమ్,
బీభత్సం విషమం దీర్ఘం వికృతం ఘోరదర్శనమ్. 5

వసానం చర్మ వైయాఘ్రం వసార్ద్రం రుధిరోక్షితమ్,
త్రాసనం సర్వభూతానాం వ్యాదితాస్య మి వాంతకమ్. 6
త్రీం స్సింహాం శ్చతురో వ్యాఘ్రాన్ ద్వౌ వృకౌ పృషతాన్దశ,
సవిషాణం వసాదిగ్ధం గజస్య చ శిరో మహత్. 7
అవసజ్యాఽఽయసే శూలే వినదంతం మహాస్వనమ్,
స రామం లక్ష్మణం చైవ సీతాం దృష్ట్వా చ మైథిలీమ్, 8
అభ్యధావత సంక్రుద్ధః ప్రజాః కాల ఇవాంతకః,
స కృత్వా భైరవం నాదం చాలయ న్నివ మేదినీమ్, 9
అంకే నాదాయ వైదేహీ మపక్రమ్య తతోఽబ్రవీత్.
యువాం జటాచీరధరౌ సభార్యౌ క్షీణజీవితౌ, 10
ప్రవిష్టౌ దండకారణ్యం శరచాపాసిధారిణౌ,
కథం తాపసయో ర్వాం చ వాసః ప్రమదయా సహ. 11
అధర్మచారిణౌ పాపౌ కౌ యువాం మునిదూషకౌ,
అహం వనమిదం దుర్గం విరాధో నామ రాక్షసః. 12
చరామి సాయుధో నిత్య మృషిమాంసాని భక్షయన్,
ఇయం నారీ వరారోహా మమ భార్యా భవిష్యతి. 13
యువయోః పాపయో శ్చాహం పాస్యామి రుధిరం మృధే,
త స్యైవం బ్రువతో దుష్టం విరాధస్య దురాత్మనః. 14
శ్రుత్వా సగర్వితం వాక్యం సంభ్రాంతా జనకాఽఽత్మజా,
సీతా ప్రావేపతోద్వేగా త్ప్రవాతే కదళీ యథా. 15
తాం దృష్ట్వా రాఘవ స్సీతాం విరాధాంకగతాం శుభామ్,
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా. 16

పశ్య సౌమ్య! నరేంద్రస్య జనకస్యాఽత్మసంభవామ్,
మమ భార్యాం శుభాచారాం విరాధాంకే ప్రవేశితామ్. 17
అత్యంతసుఖసంవృద్ధాం రాజపుత్రీం మనస్వినీమ్,
య దభిప్రేత మస్మాసు ప్రియం వరవృతం చ యత్. 18
కైకేయ్యాస్తు సుసంపన్నం క్షిప్ర మద్యైవ లక్ష్మణ!,
యా న తుష్యతి రాజ్యేన పుత్త్రార్థే దీర్ఘదర్శినీ. 19
యయాఽహం సర్వభూతానాం హితః ప్రస్థాపితో వనమ్,
అద్యేదానీం సకామా సా యా మాతా మమ మధ్యమా. 20
పరస్పర్శా త్తు వైదేహ్యా న దుఃఖతర మస్తి మే,
పితు ర్వియోగా త్సౌమిత్రే! స్వరాజ్యహరణా తథా. 21
ఇతి బ్రువతి కాకుత్స్థే బాష్పశోకపరిప్లుతే,
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణః క్రుద్ధో రుద్ధో నాగ ఇవ శ్వసన్. 22
అనాథ ఇవ భూతానాం నాథ స్త్వం వాసవోపమః,
మయా ప్రేష్యేణ కాకుత్స్థ! కిమర్థం పరితప్యసే. 23
శరేణ నిహత స్త్వద్య మయా క్రుద్ధేన రక్షసః,
విరాధస్య గతాసో ర్హి మహీ పాస్యతి శోణితమ్. 24
రాజ్యకామే మమ క్రోధో భరతే యో బభూవ హ,
తం విరాధే ప్రమోక్ష్యామి వజ్రీ వజ్ర మి వాచలే. 25
మమ భుజబలవేగవేగితః
పతతు శరోఽస్య మహా న్మహోరసి,
వ్యపనయతు తనో శ్చ జీవితం
పతతు తత స్స మహీం విఘూర్ణితః. 26

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే-ద్వితీయ స్సర్గః

తృతీయ స్సర్గః

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణ శ్శ్రీమా న్రాక్షసం ప్రహస న్నివ,
కో భవా న్వన మభ్యేత్య చరిష్యతి యథాసుఖమ్. 1
అథోవాచ పునర్వాక్యం విరాధః పూరయ న్వసమ్,
ఆత్మానం పృచ్ఛతే బ్రూతం కౌ యువాం క్వ గమిష్యథః. 2
త మువాచ తతో రామో రాక్షసం జ్వలితాననమ్,
పృచ్ఛంతం సుమహాతేజా ఇక్ష్వాకుకుల మాత్మనః. 3
క్షత్రియౌ వృత్తసంపన్నౌ విద్ధి నౌ వనగోచరౌ,
త్వాం తు వేదితు మిచ్ఛావః క స్త్వం చరసి దండకాన్. 4
త మువాచ విరాధస్తు రామం సత్యపరాక్రమమ్,
హంత వక్ష్యామి తే రాజ! న్నిబోధ మమ రాఘవ. 5
పుత్రః కిల జయ స్యాహం మమ మాతా శతహ్రదా,
విరాధ ఇతి మా మాహుః పృథివ్యాం సర్వరాక్షసాః. 6
తపసా చాపి మే ప్రాప్తా బ్రహ్మణో హి ప్రసాదజా,
శస్త్రేణావధ్యతా లోకేఽచ్ఛేద్యాభేద్యత్వ మేవ చ. 7
ఉత్సృజ్య ప్రమదా మేనా మనపేక్షౌ యథాగతమ్,
త్వరమాణౌ పలాయేథాం న వాం జీవిత మాదదే. 8
తం రామః ప్రత్యువా చేదం కోపసంరక్తలోచనః,
రాక్షసం వికృతాకారం విరాధం పాపచేతసమ్. 9
క్షుద్ర! ధిక్త్వాం తు హీనార్థం మృత్యు మన్వేషసే ధ్రువమ్,
రణే సంప్రాప్స్యసే తిష్ఠ న మే జీవన్ గమిష్యసి. 10
తత స్సజ్యం ధనుః కృత్వా రామ స్సునిశితాన్ శరాన్,
సుశీఘ్ర మభిసంధాయ రాక్షసం నిజఘాన హ. 11

ధనుషా జ్యాగుణవతా స_ప్త బాణా న్ముమోచ హ,
రుక్మపుంఖా న్మహావేగాన్ సుపర్ణానిలతుల్యగాన్. 12
తే శరీరం విరాధస్య భి_త్త్వా బర్హిణవాససః,
నిపేతు శ్శోణితా దిగ్ధా ధరణ్యాం పావకోపమాః. 13
స విద్ధో న్యస్య వైదేహీం శూల ముద్యమ్య రాక్షసః,
అభ్యద్రవ త్సుసంక్రుద్ధ _స్తదా రామం సలక్ష్మణమ్. 14
స వినద్య మహానాదం శూలం శక్రధ్వజోపమమ్,
ప్రగృ హ్యాశోభత తదా వ్యాత్తానన ఇవాంతకః. 15
అథ తౌ భ్రాతరౌ దీ_ప్తం శరవర్షం వవర్షతుః,
విరాధే రాక్షసే తస్మి న్కాలాంతకయమోపమే. 16
స ప్రహస్య మహారౌద్రః స్థిత్వాఽజృమ్భత రాక్షసః,
జృంభమాణస్య తే బాణాః కాయా న్నిష్పేతు రాశుగాః. 17
స్పర్శాత్తు వరదానేన ప్రాణాం త్సంరోధ్య రాక్షసః,
విరాధ శ్శూల ముద్యమ్య రాఘవా వభ్యధావత. 18
త చ్ఛూలం వజ్రసంకాశం గగనే జ్వలనోపమమ్,
ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద రామ శ్శస్త్రభృతాం వరః. 19
తద్రామవిశిఖచ్ఛిన్నం శూలం తస్య కరా ద్భువి,
పపాతాశనినా ఛిన్నం మేరో రివ శిలాతలమ్. 20
తౌ ఖడ్గౌ క్షిప్ర ముద్యమ్య కృష్ణసర్పోపమౌ శుభౌ,
తూర్ణ మాపతత _స్తస్య తదా ప్రహరతాం బలాత్. 21
స వధ్యమాన స్సుభృశం బాహుభ్యాం పరిరభ్య తౌ,
అప్రకంప్యౌ నరవ్యాఘ్రౌ రౌద్రః ప్రస్థాతు మైచ్ఛత. 22

'తస్యాభిప్రాయ మాజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్,
వహ త్వయ మలం తావ త్పథాఽనేన తు రాక్షసః. 23
యథా చేచ్ఛతి సౌమిత్రే! తథా వహతు రాక్షసః,
అయమేవ హి నః పంథా యేన యాతి నిశాచరః. 24
స తు స్వబలవీర్యేణ సముత్క్షిప్య నిశాచరః,
బాలా వివ స్కంధగతౌ చకారాతిబలౌ తతః. 25
తావారోప్య తత స్స్కంధం రాఘవౌ రజనీచరః,
విరాధో నినద న్ఘోరం జగామాభిముఖో వనమ్. 26
వనం మహామేఘనిభం ప్రవిష్టో
ద్రుమై ర్మహద్భి ర్వివిధై రుపేతమ్,
నానావిధైః పక్షిశతై ర్విచిత్రం
శివాయుతం వ్యాళమృగై ర్వికీర్ణమ్. 27

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే తృతీయ స్సర్గః.

చతుర్థ స్సర్గః

హ్రియమాణౌ తు తౌ దృష్ట్వా వైదేహీ రామలక్ష్మణౌ,
ఉచ్చైః స్స్వరేణ చుక్రోశ ప్రగృహ్య సుభుజా భుజౌ. 1
ఏష దాశరథీ రామ స్సత్యవాన్ శీలవాన్ శుచిః,
రక్షసా రౌద్రరూపేణ హ్రియతే సహలక్ష్మణః. 2
మాం వృకా భక్షయిష్యంతి శార్దూలా ద్వీపిన స్తథా,
మాం హరోత్సృజ్య కాకుత్స్థౌ నమస్తే రాక్షసోత్తమ!. 3

తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా వైదేహ్యా రామలక్ష్మణౌ,
వేగం ప్రచక్రతు ర్వీరౌ వధే తస్య దురాత్మనః. 4
తస్య రౌద్రస్య సౌమిత్రి స్సవ్యబాహుం బభంజ హ,
రామస్తు దక్షిణం బాహుం తరసా తస్య రక్షసః. 5
స భగ్నబాహు స్సంవిగ్నో నిపపాతాऽऽశు రాక్షసః,
ధరణ్యాం మేఘసంకాశో వజ్రభిన్న ఇవాచలః. 6
ముష్టిభి ర్జానుభిః పద్భి స్సూదయంతౌ తు రాక్షసమ్,
ఉద్యమ్యోద్యమ్య చా ప్యేనం స్థండిలే నిష్పిపేషతుః. 7
స విద్ధో బహుభి ర్బాణైః ఖడ్గాభ్యాం చ పరిక్షతః,
నిష్పిష్టో బహుధా భూమౌ న మమార స రాక్షసః. 8
తం ప్రేక్ష్య రామ స్సుభృశ మవధ్య మచలోపమమ్,
భయే ష్వభయద శ్శ్రీమా నిదం వచన మబ్రవీత్. 9
తపసా పురుషవ్యాఘ్ర! రాక్షసోऽయం న శక్యతే,
శస్త్రేణ యుధి నిర్జేతుం రాక్షసం నిఖనావహే. 10
త చ్ఛ్రుత్వా రాఘవే ణోక్తం రాక్షసః ప్రశ్రితం వచః,
ఇదం ప్రోవాచ కాకుత్స్థం విరాధః పురుషర్షభమ్. 11
హతోऽస్మి పురుషవ్యాఘ్ర! శక్రతుల్యబలేన వై,
మయా తు పూర్వం త్వం మోహా న్న జ్ఞాతః పురుషర్షభః. 12
కౌసల్యాసుప్రజా రామ! తాత! త్వం విదితో మయా,
వైదేహీ చ మహాభాగా లక్ష్మణ శ్చ మహాయశాః. 13
అభిశాపా దహం ఘోరాం ప్రవిష్టో రాక్షసీం తనుమ్,
తుంబురు ర్నామ గన్ధర్వ శ్శప్తో వైశ్రవణేన హ. 14

ప్రసాద్యమానశ్చ మయా సోఽబ్రవీ న్మాం మహాయశాః,
యదా దాశరథీ రామ స్త్వాం వధిష్యతి సంయుగే. 15
తదా ప్రకృతి మాపన్నో భవాం త్స్వర్గం గమిష్యతి,
ఇతి వైశ్రవణో రాజా రంభాసక్తం పురాఽనఘః. 16
అనుపస్థీయమానో మాం సంక్రుద్ధో వ్యాజహార హ,
తవ ప్రసాదా న్ముక్తోఽహ మభిశాపా త్సుదారుణాత్. 17
భువనం స్వం గమిష్యామి స్వస్తి వోఽస్తు పరంతప!,
ఇతో వసతి ధర్మాత్మా శరభంగః ప్రతాపవాన్. 18
అధ్యర్ధయోజనే తాత! మహర్షి స్సూర్యసన్నిభః,
తం క్షిప్ర మభిగచ్ఛ త్వం స తే శ్రేయో విధాస్యతి. 19
అవటే చాపి మాం రామ ప్రక్షిప్య కుశలీ వ్రజ,
రక్షసాం గతసత్త్వానా మేష ధర్మ స్సనాతనః. 20
అవటే యే నిధీయంతే తేషాం లోకా స్సనాతనాః,
ఏవ ముక్త్వా తు కాకుత్స్థం విరాధ శ్శరపీడితః. 21
బభూవ స్వర్గసంప్రాప్తో న్యస్తదేహో మహాబలః,
త చ్ఛ్రుత్వా రాఘవో వాక్యం లక్ష్మణం వ్యాదిదేశ హ. 22
కుంజరస్యేవ రౌద్రస్య రాక్షసస్యాస్య లక్ష్మణ!,
వనేఽస్మిం త్సుమహ చ్ఛ్వభ్రం ఖన్యతాం రౌద్రకర్మణః. 23
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రామః ప్రదరః ఖన్యతామితి,
తస్థౌ విరాధ మాక్రమ్య కంఠే పాదేన వీర్యవాన్. 24
తతః ఖనిత్ర మాదాయ లక్ష్మణ శ్శ్వభ్ర ముత్తమమ్,
అఖన త్పార్శ్వత స్తస్య విరాధస్య మహాత్మనః. 25

తం ముక్తకంఠం నిష్పిష్య శంకుకర్ణం మహాస్వనమ్,
విరాధం ప్రాక్షిప చ్ఛ్వభ్రే నదంతం భైరవస్వనమ్. 26
త మాహవే నిర్జిత మాశువిక్రమౌ
స్థిరా వుభౌ సంయతి రామలక్ష్మణౌ,
ముదాన్వితౌ చిక్షిపతు ర్భయావహం
నద న్త ముత్క్షిప్య బిలే తు రాక్షసమ్. 27
అవధ్యతాం ప్రేక్ష్య మహాసురస్య తౌ
శితేన శస్త్రేణ తదా నరర్షభౌ,
సమర్థ్య చాత్యర్థవిశారదా వుభౌ
బిలే విరాధస్య వధం ప్రచక్రతుః. 28
స్వయం విరాధేన హి మృత్యు రాత్మనః
ప్రసహ్య రామేణ వధార్థ మీప్సితః,
నివేదితః కాననచారిణా స్వయం
న మే వధ శ్శస్త్రకృతో భవే దితి. 29
తదేవ రామేణ నిశమ్య భాషితం
కృతా మతి స్తస్య బిలప్రవేశనే,
బిలం చ రామేణ బలేన రక్షసా
ప్రవేశ్యమానేన వనం వినాదితమ్. 30
ప్రహృష్టరూపా వివ రామలక్ష్మణౌ
విరాధ ముర్వ్యాః ప్రదరే నిహత్య తౌ,
ననందతు ర్వీతభయౌ మహావనే
శిలాభి రంత ర్దధతు శ్చ రాక్షస . 31

తత స్తు తౌ కాంచనచిత్రకార్ముకౌ
నిహత్య రక్షః పరిగృహ్య మైథిలీమ్,
విజహ్రతు స్తౌ ముదితౌ మహావనే
దివి స్థితౌ చంద్రదివాకరా వివ. 32

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే చతుర్థస్సర్గః.

పంచమస్సర్గః

హత్వా తు తం భీమబలం విరాధం రాక్షసం వనే,
తత స్సీతాం పరిష్వజ్య సమాశ్వాస్య చ వీర్యవాన్. 1
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం రామో భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్,
కష్టం వన మిదం దుర్గం న చ స్మ వనగోచరాః. 2
అభిగచ్ఛామహే శీఘ్రం శరభంగం తపోధనమ్,
ఆశ్రమం శరభంగస్య రాఘవోఽభిజగామ హ. 3
తస్య దేవప్రభావస్య తపసా భావితాత్మనః,
సమీపే శరభంగస్య దదర్శ మహదద్భుతమ్. 4
విభ్రాజమానం వపుషా సూర్యవైశ్వానరోపమమ్,
అవరుహ్య రథోత్సంగా దాకాశే విబుధానుగమ్. 5
అసంస్పృశంతం వసుధాం దదర్శ విబుధేశ్వరమ్,
సుప్రభాభరణం దేవం విరజోఽంబరధారిణమ్. 6
తద్విధై రేవ బహుభిః పూజ్యమానం మహాత్మభిః,
హరిభి ర్వాజిభి ర్యుక్త మంతరిక్షగతం రథమ్. 7

దదర్శాదూరత _స్తస్య తరుణాదిత్యసన్నిభమ్,
పాండురాభ్రఘనప్రఖ్యం చంద్రమండలసన్నిభమ్. 8
అపశ్య ద్విమలం ఛత్రం చిత్రమాల్యోపశోభితమ్,
చామరవ్యజనే చాగ్ర్యే రుక్మదండే మహాధనే. 9
గృహీతే వరనారీభ్యాం ధూయమానే చ మూర్ధని,
గన్ధర్వామరసిద్ధా శ్చ బహవః పరమర్షయః. 10
అంతరిక్షగతం దేవం వాగ్భి రగ్ర్యాభి రీడిరే,
సహ సంభాషమాణే తు శరభంగేణ వాసవే. 11
దృష్ట్వా శతక్రతుం తత్ర రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్,
రామోఽథ రథ ముద్దిశ్య లక్ష్మణాయ ప్రదర్శయన్. 12
అర్చిష్మంతం శ్రియా జుష్ట మద్భుతం పశ్య లక్ష్మణ!,
ప్రతపంత మివాఽఽదిత్య మంతరిక్షగతం రథమ్. 13
యే హయాః పురుహూతస్య పురా శక్రస్య న శ్శ్రుతాః,
అంతరిక్షగతా దివ్యా _స్త ఇమే హరయో ధ్రువమ్. 14
ఇమే చ పురుషవ్యాఘ్రా యే తిష్ఠంత్యభితో రథమ్,
శతం శతం కుండలినో యువానః ఖడ్గపాణయః. 15
వి_స్తీర్ణవిపులోరస్కాః పరిఘాఽఽయతబాహవః,
శోణాంశువసనా స్సర్వే వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః. 16
ఉరోదేశేషు సర్వేషాం హారా జ్వలనసన్నిభాః,
రూపం బిభ్రతి సౌమిత్రే! పంచవింశతివార్షికమ్. 17
ఏతద్ధి కిల దేవానాం వయో భవతి నిత్యదా,
యథేమే పురుషవ్యాఘ్రః దృశ్యంతే ప్రియదర్శనాః. 18

ఇహైవ సహ వైదేహ్యా ముహూర్తం తిష్ఠ లక్ష్మణ!,
యావ జ్జానామ్యహం వ్యక్తం క ఏష ద్యుతిమా న్రథే. 19
త మేవ ముక్త్వా సౌమిత్రి మిహైవ స్థీయతా మితి,
అభిచక్రామ కాకుత్స్థ శ్శరభంగాశ్రమం ప్రతి. 20
తత స్సమభిగచ్ఛంతం ప్రేక్ష్య రామం శచీపతిః,
శరభంగ మనుప్రాప్య వివిక్త ఇద మబ్రవీత్. 21
ఇహోపయా త్యసౌ రామో యావ న్మాం నాభిభాషతే,
నిష్ఠాం నయతు తావ త్తు తతో మాం ద్రష్టు మర్హతి. 22
జితవంతం కృతార్థం చ ద్రష్టాఽహ మచిరా దిమమ్,
కర్మ హ్యనేన కర్తవ్యం మహ దన్యై స్సుదుష్కరమ్. 23
నిష్పాదయిత్వా తత్కర్మ తతో మాం ద్రష్టు మర్హతి,
ఇతి వజ్రీ త మామంత్ర్య మానయిత్వా చ తాపసమ్. 24
రథేన హరియుక్తేన యయౌ దివ మరిందమః,
ప్రయాతే తు సహస్రాక్షే రాఘవ స్సపరిచ్ఛదమ్. 25
అగ్నిహోత్ర ముపాసీనం శరభంగ ముపాగమత్,
తస్య పాదౌ చ సంగృహ్య రామ స్సీతా చ లక్ష్మణః. 26
నిషేదు స్సమనుజ్ఞాతా లబ్ధవాసా నిమంత్రితాః,
తత శ్శక్రోపయానం తు పర్యపృచ్ఛ త్స రాఘవ. 27
శరభంగ శ్చ తత్సర్వం రాఘవాయ న్యవేదయత్,
మా మేష వరదో రామః బ్రహ్మలోకం నినీషతి. 28
జిత ముగ్రేణ తపసా దుష్ప్రాప మకృతాత్మనః,
అహం జ్ఞాత్వా నరవ్యాఘ్రః వర్తమాన మదూరతః. 29

బ్రహ్మలోకం న గచ్ఛామి త్వా మదృష్ట్వా ప్రియాతిథిమ్,
త్వయాఽహం పురుషవ్యాఘ్ర! ధార్మికేణ మహాత్మనా. 30
సమాగమ్య గమిష్యామి త్రిదివం దేవసేవితమ్,
అక్షయా నరశార్దూల! మయా లోకా జితా శ్శుభాః. 31
బ్రాహ్మ్యా శ్చ నాకపృష్ఠ్యా శ్చ ప్రతిగృహ్ణీష్వ మామకాన్,
ఏవ ముక్తో నరవ్యాఘ్ర స్సర్వశాస్త్రవిశారదః. 32
ఋషిణా శరభంగేణ రాఘవో వాక్య మబ్రవీత్,
అహమే వాహరిష్యామి సర్వలోకా న్మహామునే!, 33
ఆవాసం త్వహ మిచ్ఛామి ప్రదిష్ట మిహ కాననే,
రాఘవే ణైవ ముక్త స్తు శక్రతుల్యబలేన వై. 34
శరభంగో మహాప్రాజ్ఞః పున రే వాబ్రవీ ద్వచః,
ఇహ రామ! మహాతేజా స్సుతీక్ష్ణో నామ ధార్మికః. 35
వస త్యరణ్యే ధర్మాత్మా స తే శ్రేయో విధాస్యతి,
సుతీక్ష్ణ మభిగచ్ఛ త్వం శుచౌ దేశే తపస్వినమ్. 36
రమణీయే వనోద్దేశే స తే వాసం విధాస్యతి,
ఇమాం మందాకినీం రామ! ప్రతిస్రోతా మనువ్రజ. 37
నదీం పుష్పోడుపవహాం తత్ర తత్ర గమిష్యసి,
ఏష పంథా నరవ్యాఘ్ర ముహూర్తం పశ్య తాత మామ్. 38
యావ జ్జహామి గాత్రాణి జీర్ణాం త్వచ మి వోరగః,
తతోఽగ్నిం సుసమాధాయ హుత్వా చాజ్యేన మంత్రవిత్. 39
శరభంగో మహాతేజాః ప్రవివేశ హుతాశనమ్,
తస్య రోమాణి కేశాం శ్చ దదాహాగ్ని ర్మహాత్మనః. 40

జీర్ణాం త్వచం తథాఽస్థీని యచ్చ మాంసం సశోణితమ్,
రామస్తు విస్మితో భ్రాతా భార్యయా చ సహాత్మవాన్. 41
స చ పావకసంకాశః కుమార స్సమపద్యత,
ఉత్థాయాగ్నిచయాత్తస్మా చ్ఛరభంగో వ్యరోచత. 42
స లోకా నాహితాగ్నీనా మృషీణాం చ మహాత్మనామ్,
దేవానాం చ వ్యతిక్రమ్య బ్రహ్మలోకం వ్యరోచత. 43
స పుణ్యకర్మా భవనే ద్విజర్షభః
పితామహం సానుచరం దదర్శ హ.
పితామహ శ్చాపి సమీక్ష్య తం ద్విజం
వనంద సుస్వాగత మిత్యువాచ హ. 44

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే పంచమ స్సర్గః

షష్ఠ స్సర్గః

శరభంగే దివం యాతే మునిసంఘా స్సమాగతాః,
అభ్యగచ్ఛంత కాకుత్స్థం రామం జ్వలితతేజసమ్. 1
వైఖానసా వాలఖిల్యా స్సంప్రక్షాళా మరీచిపాః,
అశ్మకుట్టా శ్చ బహవః పత్రాహారా శ్చ ధార్మికాః. 2
దంతోలూఖలిన శ్చైవ తథై వోన్మజ్జకాః పరే,
గాత్రశయ్యా అశయ్యా శ్చ తథై వాభ్రావకాశకాః. 3
మునయ స్సలిలాహారా వాయుభక్షా స్తథా పరే,
ఆకాశనిలయా శ్చైవ తథా స్థండిలశాయినః. 4
వ్రతోపవాసినో దాంతా స్తథాఽర్ద్రపటవాససః,
సజపా శ్చ తపోనిత్యా స్తథా పంచతపోఽన్వితాః. 5

సర్వే బ్రాహ్మ్యా శ్రియా జుష్టా దృఢయోగా స్సమాహితాః,
శరభంగాశ్రమే రామ మభిజగ్ము శ్చ తాపసాః. 6

అభిగమ్య చ ధర్మజ్ఞా రామం ధర్మభృతాం వరమ్,
ఊచుః పరమధర్మజ్ఞ మృషిసంఘా స్సమాహితాః. 7

త్వ మిక్ష్వాకుకుల స్యాస్య పృథివ్యా శ్చ మహారథ,
ప్రధాన శ్చాసి నాథశ్చ దేవానాం మఘవా నివ. 8

విశ్రుత స్త్రిషు లోకేషు యశసా విక్రమేణ చ,
పితృభక్తి శ్చ సత్యం చ త్వయి ధర్మ శ్చ పుష్కలః. 9

త్వా మాసాద్య మహాత్మానం ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలమ్,
అర్థిత్వా న్నాథ వక్ష్యామ స్తచ్చ నః క్షంతు మర్హసి. 10

అధర్మ స్తు మహాం స్తాత! భవే త్తస్య మహీపతేః,
యో హరే ద్బలిషడ్భాగం న చ రక్షతి పుత్రవత్, 11

యుంజాన స్స్వా నివ ప్రాణాన్ ప్రాణై రిష్టాం త్సుతా నివ,
నిత్యయుక్త స్సదా రక్షం త్సర్వా న్విషయవాసినః, 12

ప్రాప్నోతి శాశ్వతీం రామ! కీర్తిం స బహువార్షికీమ్,
బ్రహ్మణః స్థాన మాసాద్య తత్ర చాపి మహీయతే. 13

య త్కరోతి పరం ధర్మం ముని ర్మూలఫలాశనః,
తత్ర రాజ్ఞ శ్చతుర్భాగః ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః. 14

సోఽయం బ్రాహ్మణభూయిష్ఠో వానప్రస్థగణో మహాన్,
త్వన్నాథోఽనాథవ ద్రామ రాక్షసై ర్వధ్యతే భృశమ్. 15

ఏహి పశ్య శరీరాణి మునీనాం భావితాత్మనామ్,
హతానాం రాక్షసై ర్ఘోరై ర్బహూనాం బహుధా వనే. 16

పంపానదీనివాసానా మనుమందాకినీ మపి,
చిత్రకూటాలయానాం చ క్రియతే కదనం మహత్. 17
ఏవం వయం న మృష్యామో విప్రకారం తపస్వినామ్,
క్రియమాణం వనే ఘోరం రక్షోభి ర్భీమకర్మభిః. 18
తత స్త్వాం శరణార్థం చ శరణ్యం సముపస్థితాః,
పరిపాలయ నో రామ! వధ్యమానా న్నిశాచరైః. 19
పరా త్వత్తో గతి ర్వీర! పృథివ్యాం నోపపద్యతే,
పరిపాలయ న స్సర్వా న్రాక్షసేభ్యో నృపాత్మజ. 20
ఏత చ్ఛ్రుత్వా తు కాకుత్స్థ స్తాపసానాం తపస్వినామ్.
ఇదం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా సర్వానేవ తపస్వినః. 21
నైవ మర్హథ మాం వక్తు మాజ్ఞప్తోఽహం తపస్వినామ్,
కేవలేనాత్మకార్యేణ ప్రవేష్టవ్యం మయా వనమ్. 22
విప్రకార మపాక్రష్టుం రాక్షసై ర్భవతా మిమమ్,
పితు స్తు నిర్దేశకరః ప్రవిష్టోఽహ మిదం వనమ్. 23
భవతా మర్థసిద్ధ్యర్థ మాగతోఽహం యదృచ్ఛయా,
తస్య మేఽయం వనే వాసో భవిష్యతి మహాఫలః. 24
తపస్వినాం రణే శత్రూ న్హన్తు మిచ్ఛామి రాక్షసాన్,
పశ్యంతు వీర్య మృషయ స్సభ్రాతు ర్మే తపోధనాః. 25
దత్త్వాఽభయం చాపి తపోధనానాం
ధర్మే ధృతాత్మా సహ లక్ష్మణేన,
తపోధనై శ్చాపి సభార్యవృత్త
స్సుతీక్ష్ణ మేవాభిజగామ వీరః. 26

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే షష్ఠ స్సర్గః

సప్తమ స్సర్గః

రామ స్తు సహితో భ్రాత్రా సీతయా చ పరంతపః,
సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమపదం జగామ సహ తై ర్ద్విజైః. 1
స గత్వా దూర మధ్వానం నదీ స్తీర్త్వా బహూదకాః,
దదర్శ విపులం శైలం మహామేఘ మి వోన్నతమ్. 2
తత స్త దిక్ష్వాకువరౌ సంతతం వివిధై ర్ద్రుమైః,
కాననం తౌ వివిశతు స్సీతయా సహ రాఘవౌ. 3
ప్రవిష్ట స్తు వనం ఘోరం బహుపుష్పఫలద్రుమమ్,
దదర్శాఽశ్రమ మేకాంతే చీరమాలాపరిష్కృతమ్. 4
తత్ర తాపస మాసీనం మలపంకజటాధరమ్,
రామ స్సుతీక్ష్ణం విధివ త్తపోవృద్ధ మభాషత. 5
రామోఽహ మస్మి భగవన్ భవంతం ద్రష్టు మాగతః,
త్వం మాభివద ధర్మజ్ఞ మహర్షే సత్యవిక్రమ. 6
స నిరీక్ష్య తతో వీరం రామం ధర్మభృతాం వరమ్,
సమాశ్లిష్య చ బాహుభ్యా మిదం వచన మబ్రవీత్. 7
స్వాగతం ఖలు తే వీర! రామ! ధర్మభృతాం వర,
ఆశ్రమోఽయం త్వయాఽక్రాంత స్సనాథ ఇవ సాంప్రతమ్. 8
ప్రతీక్ష మాణ స్త్వా మేవ నారోహేఽహం మహాయశః,
దేవలోక మితో వీర! దేహం త్యక్త్వా మహీతలే. 9
చిత్రకూట ముపాదాయ రాజ్యభ్రష్టోఽసి మే శ్రుతః,
ఇహోపయాతః కాకుత్స్థ! దేవరాజ శ్శతక్రతుః. 10
ఉపాగమ్య చ మాం దేవో మహాదేవ స్సురేశ్వరః,
సర్వా ల్లోకాన్ జితా నాహ మమ పుణ్యేన కర్మణా. 11

తేషు దేవర్షి జుష్టేషు జితేషు తపసా మయా,
మత్ప్రసాదా త్సభార్య స్త్వం విహరస్వ సలక్ష్మణః. 12
త ముగ్రతపసా యుక్తం మహర్షిం సత్యవాదినమ్,
ప్రత్యువాచాత్మవా న్రామో బ్రహ్మాణ మివ కాశ్యపః. 13
అహమే వాహరిష్యామి స్వయం లోకా న్మహామునే!,
ఆవాసం త్వహ మిచ్ఛామి ప్రదిష్ట మిహ కాననే. 14
భవాం త్సర్వత్ర కుశల స్సర్వభూతహితే రతః,
ఆఖ్యాత శ్శరభంగేణ గౌతమేన మహాత్మనా. 15
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ మహర్షి ర్లోకవిశ్రుతః,
అబ్రవీ న్మధురం వాక్యం హర్షేణ మహతాఽఽప్లుతః. 16
అయమే వాశ్రమో రామ! గుణవా న్రమ్యతా మిహ,
ఋషిసంఘానుచరిత స్సదా మూలఫలాన్వితః. 17
ఇమ మాశ్రమ మాగమ్య మృగసంఘా మహాయశః!,
అటిత్వా ప్రతిగచ్ఛంతి లోభయిత్వాఽకుతోభయాః. 18
నాన్య ద్దోషం భవే దత్ర మృగేభ్యోఽన్యత్ర విద్ధి వై,
తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య మహర్షే ర్లక్ష్మణాగ్రజః. 19
ఉవాచ వచనం ధీరో వికృష్య సశరం ధనుః,
తా నహం సుమహాభాగ! మృగసంఘాం త్సమాగతాన్. 20
హన్యాం నిశితధారేణ శరేణాశనివర్చసా,
భవాం స్తత్రాభిషజ్యేత కిం స్యా త్కృచ్ఛ్రతరం తతః. 21
ఏతస్మి న్నాశ్రమే వాసం చిరం తు న సమర్థయే,
త మేవ ముక్త్వా వరదం రామ స్సంధ్యా ముపాగమత్. 22

అన్వాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం తత్ర వాస మకల్పయత్,
సుతీక్ష్ణస్యాఽఽశ్రమే రమ్యే సీతయా లక్ష్మణేన చ. 23

తత శ్శుభం తాపసభోజ్య మన్నం
స్వయం సుతీక్ష్ణః పురుషర్షభాభ్యామ్,
తాభ్యాం సుసత్కృత్య దదౌ మహాత్మా
సంధ్యానివృత్తౌ రజనీ మవేక్ష్య. 24

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే సప్తమ స్సర్గః

అష్టమ స్సర్గః

రామస్తు సహసౌమిత్రి స్సుతీక్ష్ణే నాభిపూజితః,
పరిణామ్య నిశాం తత్ర ప్రభాతే ప్రత్యబుధ్యత. 1

ఉత్థాయ తు యథాకాలం రాఘవ స్సహ సీతయా,
ఉపాస్పృశ త్సుశీతేన జలే నోత్పలగంధినా. 2

అథ తేఽగ్నిం సురాం శ్చైవ వైదేహీ రామలక్ష్మణౌ,
కాల్యం విధివ దభ్యర్చ్య తపస్విశరణే వనే. 3

ఉదయంతం దినకరం దృష్ట్వా విగతకల్మషాః,
సుతీక్ష్ణ మభిగమ్యేదం శ్లక్ష్ణం వచన మబ్రువన్. 4

సుఖోషితా స్స్మ భగవం! స్త్వయా పూజ్యేన పూజితాః,
ఆపృచ్ఛామః ప్రయాస్యామో మునయ స్త్వరయంతి నః. 5

త్వరామహే వయం ద్రష్టుం కృత్స్న మాశ్రమమండలమ్,
ఋషీణాం పుణ్యశీలానాం దండకారణ్యవాసినామ్. 6

అభ్యనుజ్ఞాతు మిచ్ఛామ స్సహైభి ర్మునిపుంగవైః,
ధర్మనిత్యై స్తపోదాంతై ర్విశిఖై రివ పావకైః. 7

అవిషహ్యాతపో యావ త్సూర్యో నాతివిరాజతే,
అమార్గేణాఽఽగతాం లక్ష్మీం ప్రాప్యేవాన్వయవర్జితః. 8

తావ దిచ్ఛామహే గంతు మిత్యుక్త్వా చరణౌ మునేః,
వవందే సహ సౌమిత్రి స్సీతయా సహ రాఘవ. 9

తౌ సంస్పృశంతౌ చరణా వుత్థాప్య మునిపుంగవః,
గాఢ మాలింగ్య సస్నేహ మిదం వచన మబ్రవీత్. 10

అరిష్టం గచ్ఛ పంథానం రామ! సౌమిత్రిణా సహ,
సీతయా చానయా సార్ధం ఛాయయేవానువృత్తయా. 11

పశ్యాఽఽశ్రమపదం రమ్యం దండకారణ్యవాసినామ్,
ఏషాం తపస్వినాం వీర! తపసా భావితాత్మనామ్. 12

సుప్రాజ్యఫలమూలాని పుష్పితాని వనాని చ,
ప్రశస్తమృగయూథాని శాంతపక్షిగణాని చ. 18

ఫుల్లపంకజషండాని ప్రసన్నసలిలాని చ,
కారండవవికీర్ణాని తటాకాని సరాంసి చ. 14

ద్రక్ష్యసే దృష్టిరమ్యాణి గిరిప్రస్రవణాని చ,
రమణీయా న్యరణ్యాని మయూరాభిరుతా నిచ. 15

గమ్యతాం వత్స! సౌమిత్రే! భవా నపి చ గచ్ఛతు,
ఆగంతవ్యం త్వయా తాత! పునరే వాశ్రమం మమ. 16

ఏవ ముక్త స్తథే త్యుక్త్వా కాకుత్స్థ స్సహలక్ష్మణః,
ప్రదక్షిణం మునిం కృత్వా ప్రస్థాతు ముపచక్రమే. 17

తత శ్శుభతరే తూణీ ధనుషీ చాయతేక్షణా,
దదౌ సీతా తయో ర్భ్రాత్రోః ఖడ్గౌ చ విమలౌ తతః. 18

ఆబధ్య చ శుభే తూణీ చాపౌ చాదాయ సుస్వనౌ,
నిష్క్రాన్తా వాశ్రమా ద్గంతు ముభౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ.
శ్రీమంతౌ రూపసంపన్నౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా,
ప్రస్థితౌ ధృతచాపౌ తౌ సీతయా సహ రాఘవౌ.

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే అష్టమ స్సర్గః

న వ మ స్స ర్గః

సుతీక్ష్ణే నాభ్యనుజ్ఞాతం ప్రస్థితం రఘునందనమ్,
హృద్యయా స్నిగ్ధయా వాచా భర్తార మిద మబ్రవీత్.
అయం ధర్మ స్సుసూక్ష్మేణ విధినా ప్రాప్యతే మహాన్,
నివృత్తేన తు శక్యోఽయం వ్యసనా త్కామజా దిహ.
త్రీణ్యేవ వ్యసనా న్యత్ర కామజాని భవన్త్యుత,
మిథ్యావాక్యం పరమకం తస్మా ద్గురుతరా వుభౌ.
పరదారాభిగమనం వినా వైరం చ రౌద్రతా,
మిథ్యావాక్యం న తే భూతం న భవిష్యతి రాఘవ!.
కుతోఽభిలాషణం స్త్రీణాం పరేషాం ధర్మనాశనమ్,
తవ నాస్తి మనుష్యేంద్ర! న చాభూత్తే కదాచన.
మనస్యపి తథా రామ! న చైత ద్విద్యతే క్వచిత్,
స్వదారనిరత స్త్వం చ నిత్యమేవ నృపాత్మజ!.
ధర్మిష్ఠ స్సత్యసంధశ్చ పితు ర్నిర్దేశకారకః,
సత్యసంధ! మహాభాగ! శ్రీమన్ లక్ష్మణపూర్వజ!.
త్వయి సత్యం చ ధర్మశ్చ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్,
తచ్చ సర్వం మహాబాహో! శక్యం ధర్తుం జితేంద్రియైః.

తవ వశ్యేంద్రియత్వం చ జానామి శుభదర్శన!,
తృతీయం యదిదం రౌద్రం పరప్రాణాభిహింసనమ్. 9

నిర్వైరం క్రియతే మోహా త్తచ్చ తే సముపస్థితమ్,
ప్రతిజ్ఞాత స్త్వయా వీర! దండకారణ్యవాసినామ్. 10

ఋషీణాం రక్షణార్థాయ వధ స్సంయతి రక్షసామ్,
ఏతన్నిమిత్తం చ వనం దండకా ఇతి విశ్రుతమ్. 11

ప్రస్థిత స్త్వం సహ భ్రాత్రా ధృతబాణశరాసనః,
తత స్త్వాం ప్రస్థితం దృష్ట్వా మమ చింతాకులం మనః. 12

త్వద్వృత్తం చింతయంత్యా వై భవే న్నిశ్శ్రేయసం హి తత్,
న హి మే రోచతే వీర! గమనం దండకా న్ప్రతి. 13

కారణం తత్ర వక్ష్యామి వదంత్యా శ్శ్రూయతాం మమ,
త్వం హి బాణధనుష్పాణిః భ్రాత్రా సహ వనం గతః. 14

దృష్ట్వా వనచరాం త్సర్వా న్కచ్చి త్కుర్యా శ్శరవ్యయమ్,
క్షత్రియాణా మపి ధను ర్హుతాశ స్యేంధనాని చ. 15

సమీపతః స్థితం తేజో బల ముచ్ఛ్రియతే భృశమ్.
పురా కిల మహాబాహో! తపస్వీ సత్యవా క్ఛుచిః 16

కస్మింశ్చి దభవ త్పుణ్యే వనే రతమృగద్విజే,
తస్యైవ తపసో విఘ్నం కర్తు మింద్ర శ్శచీపతిః. 17

ఖడ్గపాణి రథాగచ్ఛ దాశ్రమం భటరూపధృత్,
తస్మిం స్తదాశ్రమపదే నిశితః ఖడ్గ ఉత్తమః. 18

సన్న్యాసవిధినా దత్తః పుణ్యే తపసి తిష్ఠతః,
స తచ్ఛస్త్ర మనుప్రాప్య న్యాసరక్షణతత్పరః. 19

వనే తం విచరత్యేవ రక్షన్ ప్రత్యయ మాత్మనః,
యత్ర గచ్ఛ త్యుపాదాతుం మూలాని చ ఫలాని చ. 20

న వినా యాతి తం ఖడ్గం న్యాసరక్షణతత్పరః,
నిత్యం శస్త్రం పరివహ న్క్రమేణ స తపోధనః. 21

చకార రౌద్రీం స్వాం బుద్ధిం త్యక్త్వా తపసి నిశ్చయమ్,
తత స్స రౌద్రేఽభిరతః ప్రమత్తో ధర్మకర్శితః. 22

తస్య శస్త్రస్య సంవాసా జ్జగామ నరకం మునిః,
ఏవ మేత త్పురావృత్తం శస్త్రసంయోగకారణమ్. 23

అగ్నిసంయోగవ ద్ధేతు శ్శస్త్రసంయోగ ఉచ్యతే,
స్నేహా చ్చ బహుమానా చ్చ స్మారయే త్వాం న శిక్షయే. 24

న కథంచన సా కార్యా గృహీతధనుషా త్వయా,
బుద్ధి ర్వైరం వినా హంతుం రాక్షసా న్దండకాశ్రితాన్. 25

అపరాధం వినా హంతుం లోకా న్వీర! న కామయే,
క్షత్రియాణాం తు వీరాణాం వనేషు నిరతాత్మనామ్. 26

ధనుషా కార్య మేతావ దార్తానా మభిరక్షణమ్,
క్వచ శస్త్రం క్వచ వనం క్వచ క్షాత్రం తపః క్వచ. 27

వ్యావిద్ధ మిద మస్మాభి ర్దేశధర్మస్తు పూజ్యతామ్,
తదార్య కలుషా బుద్ధి ర్జాయతే శస్త్రసేవనాత్. 28

పున ర్గత్వా త్వయోధ్యాయాం క్షత్రధర్మం చరిష్యసి,
అక్షయా తు భవే త్ప్రీతి శ్శ్వశ్రూశ్వశురయో ర్మమ. 29

యది రాజ్యం పరిత్యజ్య భవే స్త్వం నిరతో మునిః,
ధర్మా దర్థః ప్రభవతి ధర్మా త్ప్రభవతే సుఖమ్. 30

ధర్మేణ లభతే సర్వం ధర్మసార మిదం జగత్,
ఆత్మానం నియమై స్తై స్తైః కర్శయిత్వా ప్రయత్నతః. 31
ప్రాప్యతే నిపుణై ర్ధర్మో న సుఖా ల్లభ్యతే సుఖమ్,
నిత్యం శుచిమతి స్సౌమ్య! చర ధర్మం తపోవనే. 32
సర్వం హి విదితం తుభ్యం త్రైలోక్యమపి తత్త్వతః.
స్త్రీచాపలా దేత దుదాహృతం మే
ధర్మం చ వక్తుం తవ క స్సమర్థః,
విచార్య బుద్ధ్యా తు సహానుజేన
యద్రోచతే తత్కురు మా చిరేణ. 33

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే నవమస్సర్గః.

దశమ స్సర్గః

వాక్య మేత త్తు వైదేహ్యా వ్యాహృతం భర్తృభక్తయా,
శ్రుత్వా ధర్మే స్థితో రామః ప్రత్యువా చాథ మైథిలీమ్. 1
హిత ముక్తం త్వయా దేవి! స్నిగ్ధయా సదృశం వచః,
కులం వ్యపదిశంత్యా చ ధర్మజ్ఞే! జనకాత్మజే!. 2
కిం తు వక్ష్యా మ్యహం దేవి! త్వయై వోక్త మిదం వచః,
క్షత్రియై ర్ధార్యతే చాపో నార్తశబ్దో భవేదితి. 3
తే చార్తా దండకారణ్యే మునయ స్సంశితవ్రతాః,
మాం సీతే! స్వయ మాగమ్య శరణ్యా శ్శరణం గతాః. 4
వసంతో ధర్మనిరతా వనే మూలఫలాశనాః,
న లభంతే సుఖం భీతా రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః. 5

దశమ స్సర్గః

కాలే కాలే చ నిరతా నియమై ర్వివిధై ర్వనే,
భక్ష్యంతే రాక్షసై ర్భీమై ర్నరమాంసోపజీవిభిః.

తే భక్ష్యమాణా మునయో దండకారణ్యవాసినః,
అస్మా నభ్యవపద్యేతి మా మూచు ర్ద్విజస త్తమాః.

మయా తు వచనం శ్రుత్వా తేషా మేవం ముఖా చ్చ్యుతమ్,
కృత్వా చరణశుశ్రూషాం వాక్యమేత దుదాహృతమ్.

ప్రసీదంతు భవంతో మే హ్రీ రేషా హి మమాతులా,
య దీదృశై రహం విప్రై రుపస్థేయై రుపస్థితః.

కిం కరోమీతి చ మయా వ్యాహృతం ద్విజసన్నిధౌ,
సర్వై రేతైః స్సమాగమ్య వా గియం సముదాహృతా.

రాక్షసై ర్దండకారణ్యే బహుభిః కామరూపిభిః,
అర్దితా స్స్మ దృఢం రామ! భవా న్న స్తత్ర రక్షతు.

హోమకాలేషు సంప్రాప్తాః పర్వకాలేషు చానఘ!,
ధర్షయంతి సుదుర్ధర్షా రాక్షసాః పిశితాశనాః.

రాక్షసై ర్ధర్షితానాం చ తాపసానాం తపస్వినామ్,
గతిం మృగయమాణానాం భవా న్నః పరమా గతిః.

కామం తపఃప్రభావేన శక్తా హంతుం నిశాచరాన్,
చిరార్జితం తు నేచ్ఛామ స్తపః ఖండయితుం వయమ్.

బహువిఘ్నం తపో నిత్యం దుశ్చరం చైవ రాఘవ!,
తేన శాపం న ముంచామో భక్ష్యమాణా శ్చ రాక్షసైః.

తదర్ద్యమానా న్రక్షోభి ర్దండకారణ్యవాసిభిః,
రక్ష న స్త్వం సహ భ్రాత్రా త్వన్నాథా హి వయం వనే.

మయా చైత ద్వచ శ్శ్రుత్వా కార్త్స్న్యేన పరిపాలనమ్,
ఋషీణాం దండకారణ్యే సంశ్రుతం జనకాత్మజే!, 17

సంశ్రుత్య చ న శక్ష్యామి జీవమానః ప్రతిశ్రవమ్,
మునీనా మన్యథా కర్తుం సత్య మిష్టం హి మే సదా. 18

అప్యహం జీవితం జహ్యాం త్వాం వా సీతే! సలక్ష్మణామ్,
న తు ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య బ్రాహ్మణేభ్యో విశేషతః. 19

త దవశ్యం మయా కార్య మృషీణాం పరిపాలనమ్,
అనుక్తేనాపి వైదేహి! ప్రతిజ్ఞాయ తు కిం పునః. 20

మమ స్నేహా చ్చ సౌహార్దా దిద ముక్తం త్వయాఽనఘే!,
పరితుష్టోఽస్మ్యహం సీతే! న హ్యనిష్టోఽనుశిష్యతే. 21

సదృశం చానురూపం చ కులస్య తవ చాత్మనః,
సధర్మచారిణీ మే త్వం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ. 22

ఇత్యేవ ముక్త్వా వచనం మహాత్మా
సీతాం ప్రియాం మైథిలరాజపుత్రీమ్,
రామో ధనుష్మాం త్సహ లక్ష్మణేన
జగామ రమ్యాణి తపోవనాని. 23

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే దశమస్సర్గః.

ఏకాదశ స్సర్గః

అగ్రతః ప్రయయౌ రామ స్సీతా మధ్యే సుమధ్యమా,
పృష్ఠత స్తు ధనుష్పాణి ర్లక్ష్మణోఽనుజగామ హ. 1

తౌ పశ్యమానౌ వివిధా& శ్శైలప్రస్థా న్వనాని చ,
నదీ శ్చ వివిధా రమ్యా జగ్మతు స్సీతయా సహ. 2

సారసాం శ్చక్రవాకాంశ్చ నదీపులినచారిణః,
సరాంసి చ సపద్మాని యుక్తాని జలజైః ఖగైః. 3

యూథబద్ధాం శ్చ పృషతా న్మదోన్మత్తా న్విషాణినః,
మహిషాం శ్చ వరాహాం శ్చ నాగాం శ్చ ద్రుమవైరిణః. 4

తే గత్వా దూర మధ్వానం లంబమానే దివాకరే,
దదృశు స్సహితా రమ్యం తటాకం యోజనాయతమ్. 5

పద్మపుష్కరసంబాధం గజయూథై రలంకృతమ్,
సారసై ర్హంసకాదంబై స్సంకులం జలచారిభిః. 6

ప్రసన్నసలిలే రమ్యే తస్మిం త్సరసి శుశ్రువే,
గీతవాదిత్రనిర్ఘోషో న తు కశ్చన దృశ్యతే. 7

తతః కౌతూహలా ద్రామో లక్ష్మణ శ్చ మహాబలః,
మునిం ధర్మభృతం నామ ప్రష్టుం సముపచక్రమే. 8

ఇద మత్యద్భుతం శ్రుత్వా సర్వేషాం నో మహామునే!,
కౌతూహలం మహ జ్జాతం కిమిదం సాధు కథ్యతామ్. 9

వక్తవ్యం యది చే ద్విప! నాతిగుహ్య మపి ప్రభో!,
తే నైవ ముక్తో ధర్మాత్మా రాఘవేణ ముని స్తదా. 10

ప్రభవం సరసః కృత్స్న మాఖ్యాతు ముపచక్రమే,
ఇదం పంచాప్సరో నామ తటాకం సార్వకాలికమ్. 11

నిర్మితం తపసా రామ! మునినా మాండకర్ణినా,
సహి తేపే తప స్తీవ్రం మాండకర్ణి ర్మహామునిః. 12

దశవర్షసహస్రాణి వాయుభక్షో జలాశ్రయః,
తతః ప్రవ్యథితా స్సర్వే దేవా స్సాగ్నిపురోగమాః. 13

అబ్రువ న్వచనం సర్వే పరస్పరసమాగతాః,
అస్మాకం కస్యచిత్ స్థాన మేష ప్రార్థయతే మునిః. 14

ఇతి సంవిగ్నమనస స్సర్వే తే త్రిదివౌకసః,
తత్ర కర్తుం తపోవిఘ్నం దేవై స్సర్వై ర్నియోజితాః. 15

ప్రధానాప్సరసః పంచ విద్యుచ్చలితవర్చసః,
అప్సరోభి స్తత స్తాభి ర్ముని ర్దృష్టపరావరః, 16

నీతో మదనవశ్యత్వం సురాణాం కార్యసిద్ధయే,
తా శ్చైవాప్సరసః పంచ మునేః పత్నీత్వ మాగతాః. 17

తటాకే నిర్మితం తాసా మస్మి న్నన్తర్హితం గృహమ్,
తథైవాప్సరసః పంచ నివసంత్యో యథాసుఖమ్. 18

రమయంతి తపోయోగా న్మునిం యౌవన మాస్థితమ్,
తాసాం సంక్రీడమానానా మేష వాదిత్రనిస్స్వనః. 19

శ్రూయతే భూషణోన్మిశ్రో గీతశబ్దో మనోహరః,
ఆశ్చర్యమితి తస్యైత ద్వచనం భావితాత్మనః. 20

రాఘవః ప్రతిజగ్రాహ సహ భ్రాత్రా మహాయశాః,
ఏవం కథయమానస్య దదర్శాఽఽశ్రమమండలమ్. 21

కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యా లక్ష్మ్యా సమావృతమ్,
ప్రవిశ్య సహ వైదేహ్యా లక్ష్మణేన చ రాఘవః. 22

ఉవాస మునిభి స్సర్వైః పూజ్యమానో మహాయశాః,
తథా తస్మిం త్స కాకుత్స్థ శ్శ్రీమత్యాశ్రమమండలే. 23

ఉషిత్వా తు సుఖం తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః,
జగామ చాశ్రమాం స్తేషాం పర్యాయేణ తపస్వినామ్. 24

యేషా ముషితవా న్పూర్వం సకాశే స మహాస్త్రవిత్,
క్వచి త్పరిదశా న్మాసా నేకం సంవత్సరం క్వచిత్. 25

క్వచి చ్చ చతురో మాసా న్పంచ షట్చాపరా న్క్వచిత్,
అపర త్రాధికం మాసాదప్యర్ధమధికం క్వచిత్. 26

త్రీ న్మాసా నష్ట మాసాం శ్చ రాఘవో న్యవస త్సుఖమ్,
తథా సంవసత స్తస్య మునీనా మాశ్రమేషు వై. 27

రమత శ్చానుకూల్యేన యయు స్సంవత్సరా దశ,
పరివృత్య చ ధర్మజ్ఞో రాఘవ స్సహ సీతయా. 28

సుతీక్ష్ణ స్యాశ్రమం శ్రీమా న్పునరేవాజగామ హ,
స త మాశ్రమ మాసాద్య మునిభిః ప్రతిపూజితః. 29

తత్రాపి న్యవస ద్రామః కంచి త్కాల మరిందమః,
తదాఽఽశ్రమస్థో వినయా త్కదాచి త్తం మహామునిమ్. 30

ఉపాసీన స్స కాకుత్స్థ స్సుతీక్ష్ణ మిద మబ్రవీత్,
అస్మి న్నరణ్యే భగవా నగస్త్యో మునిస త్తమః. 31

వసతీతి మయా నిత్యం కథాః కథయతాం శ్రుతమ్,
న తు జానామి తం దేశం వనస్యాస్య మహ త్తయా. 32

కుత్రాఽఽశ్రమపదం పుణ్యం మహర్షే స్తస్య ధీమతః,
ప్రసాదా త్తత్రభవత స్సానుజ స్సహ సీతయా. 33

అగ స్త్య మభిగచ్ఛేయ మభివాదయితుం మునిమ్,
మనోరథో మహా నేష హృది మే పరివ ర్తతే. 34

యద్యహం తం మునివరం శుశ్రూషేయ మపి స్వయమ్,
ఇతి రామస్య స ముని శ్శ్రుత్వా ధర్మాత్మనో వచః. 35

సుతీక్ష్ణః ప్రత్యువాచేదం ప్రీతో దశరథాత్మజమ్,
అహ మప్యేతదేవ త్వాం వక్తుకామ స్సలక్ష్మణమ్. 36

అగస్త్య మభిగచ్ఛేతి సీతయా సహ రాఘవ!,
దిష్ట్యా త్విదానీ మర్థేఽస్మిం స్త్వయ మేవ బ్రవీషి మామ్. 37
అహ మాఖ్యామి తే వత్స! యత్రాగస్త్యో మహామునిః,
యోజనా న్యాశ్రమా దస్మా త్తథా చత్వారి వై తతః. 38
దక్షిణేన మహా౯ శ్రీమా నగస్త్యభ్రాతు రాశ్రమః,
స్థలప్రాయే వనోద్దేశే పిప్పలీవనశోభితే. 39
బహుపుష్పఫలే రమ్యే నానాశకునినాదితే,
పద్మిన్యో వివిధా స్తత్ర ప్రసన్నసలిలా శ్శివాః. 40
హంసకారండవాకీర్ణా శ్చక్రవాకోపశోభితాః,
త త్రైకాం రజనీం వ్యుష్య ప్రభాతే రామ! గమ్యతామ్. 41
దక్షిణాం దిశ మాస్థాయ వనషండస్య పార్శ్వతః,
తత్రాగస్త్యాశ్రమపదం గత్వా యోజన మంతరా. 42
రమణీయే వనోద్దేశే బహుపాదపసంవృతే,
రంస్యతే తత్ర వై దేహీ లక్ష్మణ శ్చ సహ త్వయా. 43
స హి రమ్యో వనోద్దేశో బహుపాదపసంకులః,
యది బుద్ధిః కృతా ద్రష్టు మగస్త్యం తం మహామునిమ్. 44
అద్యైవ గమనే బుద్ధిం రోచయస్వ మహాయశః!,
ఇతి రామో ముసే శ్శ్రుత్వా సహ భ్రాత్రాఽభివాద్య చ. 45

ప్రతస్థేఽగస్త్య ముద్దిశ్య సానుజ స్సహ సీతయా,
పశ్య న్వనాని రమ్యాణి పర్వతాం శ్చాభ్రసన్నిభాన్. 46
సరాంసి సరిత శ్చైవ పథి మార్గవశానుగాః,
సుతీక్ష్ణే నోపదిష్టేన గత్వా తేన పథా సుఖమ్. 47
ఇదం పరమసంహృష్టో వాక్యం లక్ష్మణ మబ్రవీత్,
ఏతదే వాశ్రమపదం నూనం తస్య మహాత్మనః. 48
అగస్త్యస్య మునే ర్భ్రాతు ర్దృశ్యతే పుణ్యకర్మణః,
యథాహి మే వనస్యాస్య జ్ఞాతాః పథి సహస్రశః. 49
సన్నతాః ఫలభారేణ పుష్పభారేణ చ ద్రుమాః,
పిప్పలీనాం చ పక్వానాం వనా దస్మా దుపాగతః. 50
గంధోఽయం పవనోత్క్షిప్త స్సహసా కటుకోదయః,
తత్ర తత్ర చ దృశ్యన్తే సంక్షిప్తాః కాష్ఠసంచయాః. 51
లూనా శ్చ పథి దృశ్యంతే దర్భా వైడూర్యవర్చసః,
ఏతచ్చ వనమధ్యస్థం కృష్ణాభ్రశిఖరోపమమ్. 52
పావక స్యాశ్రమస్థస్య ధూమాగ్రం సంప్రదృశ్యతే,
వివిక్తేషు చ తీర్థేషు కృతస్నానా ద్విజాతయః. 53
పుష్పోపహారం కుర్వన్తి కుసుమై స్స్వయ మార్జితైః,
త త్సుతీక్ష్ణస్య వచనం యథా సౌమ్య! మయా శ్రుతమ్. 54
అగస్త్యస్యాఽఽశ్రమో భ్రాతు ర్నూన మేష భవిష్యతి,
నిగృహ్య తపసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా. 55
యస్య భ్రాత్రా కృతేయం ది క్ఛరణ్యా పుణ్యకర్మణా,
ఇహైకదా కిల క్రూరో వాతాపి రపి చేల్వలః. 56

భ్రాతరౌ సహితా వాస్తాం బ్రాహ్మణఘ్నౌ మహాసురౌ,
ధారయ న్బ్రాహ్మణం రూప మిల్వలః సంస్కృతం వదన్. 57
ఆమంత్రయతి విప్రాన్ స శ్రాద్ధ ముద్దిశ్య నిర్ఘృణః,
భ్రాతరం సంస్కృతం కృత్వా తత స్తం మేషరూపిణమ్. 58
తాన్ ద్విజా న్భోజయామాస శ్రాద్ధదృష్టేన కర్మణా,
తతో భుక్తవతాం తేషాం విప్రాణా మిల్వలోఽబ్రవీత్. 59
వాతాపే! నిష్క్రమస్వేతి స్వరేణ మహతా వదన్,
తతో భ్రాతు ర్వచ శ్శ్రుత్వా వాతాపి ర్మేషవ న్నదన్. 60
భిత్త్వా భిత్త్వా శరీరాణి బ్రాహ్మణానాం వినిష్పతత్,
బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి తై రేవం కామరూపిభిః. 61
వినాశితాని సంహత్య నిత్యశః పిశితాశనైః,
అగస్త్యేన తదా దేవైః ప్రార్థితేన మహర్షిణా. 62
అనుభూయ కిల శ్రాద్ధే భక్షిత స్స మహాసురః,
తత స్సంపన్న మిత్యుక్త్వా దత్త్వా హస్తోదకం తతః. 63
భ్రాతరం నిష్క్రమస్వేతి చేల్వల స్సోఽభ్యభాషత,
స తం తథా భాషమాణం భ్రాతరం విప్రఘాతినమ్. 64
అబ్రవీ త్ప్రహస న్ధీమా నగస్త్యో మునిసత్తమః,
కుతో నిష్క్రమితుం శక్తి ర్మయా జీర్ణస్య రక్షసః. 65
భ్రాతు స్తే మేషరూపస్య గతస్య యమసాదనమ్,
అథ తస్య వచ శ్శ్రుత్వా భ్రాతు ర్నిధనసంశ్రయమ్. 66
ప్రధర్షయితు మారేభే మునిం క్రోధా న్నిశాచరః,
సోఽభిద్రవ న్మునిశ్రేష్ఠం మునినా దీప్తతేజసా. 67

చక్షుషాఽనలకల్పేన నిర్దగ్ధో నిధనం గతః,
తస్యాయ మాశ్రమో భ్రాతు స్తటాకవనశోభితః. 68
విప్రానుకంపయా యేన కర్మేదం దుష్కరం కృతమ్,
ఏవం కథయమానస్య తస్య సౌమిత్రిణా సహ. 69
రామస్యా స్తం గత స్సూర్య స్సంధ్యాకాలోఽభ్యవ ర్తత,
ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం సహ భ్రాత్రా యథావిధి. 70
ప్రవివేశాఽఽశ్రమపదం త మృషిం సోఽభ్యవాదయత్,
సమ్య క్ప్రతిగృహీత శ్చ మునినా తేన రాఘవః. 71
న్యవస త్తాం నిశా మేకాం ప్రాశ్య మూలఫలాని చ,
తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విమలే సూర్యమండలే. 72
భ్రాతరం త మగ స్త్యస్య హ్యామంత్రయత రాఘవః,
అభివాదయే త్వాం భగవన్! సుఖ మధ్యుషితో నిశామ్. 73
ఆమంత్రయే త్వాం గచ్ఛామి గురుం తే ద్రష్టు మగ్రజమ్,
గమ్యతా మితి తే నోక్తో జగామ రఘునందనః. 74
యథోద్దిష్టేన మార్గేణ వనం త చ్చావలోకయన్,
నీవారా న్పనసాం స్తాలాం స్తినిశా న్వంజుళాన్ ధవాన్. 75
చిరిబిల్వా న్మధూకాం శ్చ బిల్వా నపి చ తిందుకాన్,
పుష్పితా న్పుష్పితాగ్రాభి ర్లతాభి రనువేష్టితాన్. 76
దదర్శ రామ శ్శతశ స్తత్ర కాంతారపాదపాన్,
హ స్తిహస్తై ర్విమృదితా న్వానరై రుపశోభితాన్. 77
మత్తై శ్శకునిసంఘైశ్చ శతశశ్చ ప్రణాదితాన్,
తతోఽబ్రవీ త్సమీపస్థం రామో రాజీవలోచనః. 78

పృష్ఠతోఽనుగతం వీరం లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనమ్,
స్నిగ్ధపత్రా యథా వృక్షా యథా శాంతమృగద్విజాః. 79
ఆశ్రమో నాతిదూరస్థో మహర్షే ర్భావితాత్మనః,
అగస్త్య ఇతి విఖ్యాతో లోకే స్వేనైవ కర్మణా. 80
ఆశ్రమో దృశ్యతే తస్య పరిశ్రాంతశ్రమాపహః,
ప్రాజ్యధూమాకులవన శ్చీరమాలాపరిష్కృతః. 81
ప్రశాంతమృగయూథ శ్చ నానాశకునినాదితః,
తస్యేద మాశ్రమపదం ప్రభావా ద్యస్య రాక్షసైః. 82
దిగియం దక్షిణా త్రాసా ద్దృశ్యతే నోపభుజ్యతే,
యదా ప్రభృతి చాక్రాంతా దిగియం పుణ్యకర్మణా. 83
తదా ప్రభృతి నిర్వైరాః ప్రశాంతా రజనీచరాః,
నామ్నా చేయం భగవతో దక్షిణా దిక్ప్రదక్షిణా. 84
ప్రథితా త్రిషు లోకేషు దుర్ధర్షా క్రూరకర్మభిః,
మార్గం నిరోద్ధుం నిరతో భాస్కర స్యాచలోత్తమః. 85
నిదేశం పాలయ న్యస్య వింధ్యశ్శైలో న వర్ధతే,
అయం దీర్ఘాయుష స్తస్య లోకే విశ్రుతకర్మణః. 86
అగస్త్యస్యాఽఽశ్రమ శ్శ్రీమా న్వినీతజనసేవితః,
ఏష లోకార్చిత స్సాధు ర్హితే నిత్యరత స్సతామ్. 87
అస్మా నభిగతా నేష శ్రేయసా యోజయిష్యతి,
ఆరాధయిష్యా మ్యత్రాహ మగస్త్యం తం మహామునిమ్. 88
శేషం చ వనవాసస్య సౌమ్య! వత్స్యా మ్యహం ప్రభో!
అత్ర దేవా స్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, 89

అగస్త్యం నియతాహారం సతతం పర్యుపాసతే,
నాత్ర జీవే న్మృషావాదీ క్రూరో వా యది వా శఠః. 90
నృశంసః కామవృత్తో వా ముని రేష తథావిధః,
అత్ర దేవా శ్చ యక్షా శ్చ నాగాశ్చ పతగై స్సహ. 91
వసంతి నియతాహారా ధర్మ మారాధయిష్ణవః,
అత్ర సిద్ధా మహాత్మానో విమానై స్సూర్యసన్నిభైః. 92
త్యక్తదేహా నవై ర్దేహై స్స్వర్యాతాః పరమర్షయః,
యక్షత్వ మమరత్వం చ రాజ్యాని వివిధాని చ. 93
అత్ర దేవాః ప్రయచ్ఛంతి భూతై రారాధితా శ్శుభైః,
ఆగతాః స్మాఽఽశ్రమపదం సౌమిత్రే ప్రవిశాగ్రతః. 94
నివేదయేహ మాం ప్రాప్త మృషయే సీతయా సహ.

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే ఏకాదశస్సర్గః.

ద్వాదశ స్సర్గః

స ప్రవిశ్యాఽఽశ్రమపదం లక్ష్మణో రాఘవానుజః,
అగస్త్యశిష్య మాసాద్య వాక్య మేత దువాచ హ. 1
రాజా దశరథో నామ జ్యేష్ఠ స్తస్య సుతో బలీ,
రామః ప్రాప్తో మునిం ద్రష్టుం భార్యయా సహ సీతయా. 2
లక్ష్మణో నామ తస్యాహం భ్రాతా త్వవరజో హితః,
అనుకూల శ్చ భక్త శ్చ యది తే శ్రోత్ర మాగతః. 3
తే వయం వన మత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్,
ద్రష్టు మిచ్ఛామహే సర్వే భగవంతం నివేద్యతామ్. 4

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య తపోధనః,
తథే త్యుక్త్వాఽగ్నిశరణం ప్రవివేశ నివేదితుమ్. 5
స ప్రవిశ్య మునిశ్రేష్ఠం తపసా దుష్ప్రధర్షణమ్,
కృతాంజలి రువాచేదం రామాగమన మంజసా. 6
యథో క్తం లక్ష్మణే నైవ శిష్యోఽగస్త్యస్య సమ్మతః,
పుత్రౌ దశరథ స్యేమౌ రామో లక్ష్మణ ఏవ చ. 7
ప్రవిష్టా వాశ్రమపదం సీతయా సహ భార్యయా,
ద్రష్టుం భవంత మాయాతౌ శుశ్రూషార్థ మరిందమౌ. 8
య దత్రానంతరం త త్త్వ మాజ్ఞాపయితు మర్హసి,
తత శ్శిష్యా దుపశ్రుత్య ప్రాప్తం రామం సలక్ష్మణమ్. 9
వైదేహీం చ మహాభాగా మిదం వచన మబ్రవీత్,
దిష్ట్యా రామ శ్చిర స్యాద్య ద్రష్టుం మాం సముపాగతః. 10
మనసా కాంక్షితం హ్యస్య మయా ప్యాగమనం ప్రతి,
గమ్యతాం సత్కృతో రామ స్సభార్య స్సహలక్ష్మణః. 11
ప్రవేశ్యతాం సమీపం మే కిం చాసౌ న ప్రవేశితః,
ఏవ ముక్తస్తు మునినా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా. 12
అభివాద్యాబ్రవీ చ్ఛిష్య స్తథేతి నియతాంజలిః,
తతో నిష్క్రమ్య సంభ్రాంత శ్శిష్యో లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 13
క్వాసౌ రామో మునిం ద్రష్టు మేతు ప్రవిశతు స్వయమ్,
తతో గత్వా ఽఽశ్రమద్వారం శిష్యేణ సహ లక్ష్మణః. 14
దర్శయామాస కాకుత్స్థం సీతాం చ జనకాత్మజామ్,
తం శిష్యః ప్రశ్రితో వాక్య మగస్త్యవచనం బ్రువన్. 15

ప్రావేశయ ద్యథాన్యాయ్యం సత్కారార్హం సుసత్కృతమ్,
ప్రవివేశ తతో రామ స్సీతయా సహలక్ష్మణః. 16
ప్రశాంతహరిణాకీర్ణ మాశ్రమం హ్యవలోకయన్,
స తత్ర బ్రహ్మణః స్థాన మగ్నేః స్థానం తథైవ చ. 17
విష్ణోః స్థానం మహేంద్రస్య స్థానం చైవ వివస్వతః,
సోమస్థానం భగస్థానం స్థానం కౌబేరమేవ చ. 18
ధాతు ర్విధాతుః స్థానే చ వాయోః స్థానం తథైవ చ,
నాగరాజస్య చ స్థాన మనంతస్య మహాత్మనః. 19
స్థానం తథైవ గాయత్ర్యా వసూనాం స్థానమేవ చ,
స్థానం చ పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః. 20
కార్తికేయస్య చ స్థానం ధర్మస్థానం చ పశ్యతి,
తత శ్శిష్యైః పరివృతో ముని రప్యభినిష్పతత్. 21
తం దదర్శాగ్రతో రామో మునీనాం దీప్తతేజసామ్,
అబ్రవీ ద్వచనం వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనమ్. 22
ఏష లక్ష్మణ! నిష్క్రామ త్యగస్త్యో భగవా నృషిః,
ఔదార్యే ణావగచ్ఛామి నిధానం తపసా మియమ్. 23
ఏవ ముక్త్వా మహాబాహు రగస్త్యం సూర్యవర్చసమ్,
జగ్రాహ పరమప్రీత స్తస్య పాదౌ పరంతపః. 24
అభివాద్య తు ధర్మాత్మా తస్థౌ రామః కృతాంజలిః,
సీతయా సహ వైదేహ్యా తదా రామ స్సలక్ష్మణః. 25
ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్ స్థ మర్చయిత్వాఽఽసనోదకైః,
కుశలప్రశ్న ముక్త్వా చ హ్యాస్యతా మితి చాబ్రవీత్. 26

అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్య మతిథీ న్ప్రతిపూజ్య చ,
వానప్రస్థేన ధర్మేణ స తేషాం భోజనం దదౌ. 27
ప్రథమం చోపవిశ్యాథ ధర్మజ్ఞో మునిపుంగవః,
ఉవాచ రామ మాసీనం ప్రాంజలిం ధర్మకోవిదమ్. 28
అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్య మతిథిం ప్రతిపూజయేత్,
అన్యథా ఖలు కాకుత్స్థ! తపస్వీ సముదాచరన్. 29
దుస్సాక్షీవ పరే లోకే స్వాని మాంసాని భక్షయేత్,
రాజా సర్వస్య లోకస్య ధర్మచారీ మహారథః. 30
పూజనీయ శ్చ మాన్యశ్చ భవా న్ప్రాప్తః ప్రియాతిథిః,
ఏవ ముక్త్వా ఫలై ర్మూలైః పుష్పై రన్యై శ్చ రాఘవమ్. 31
పూజయిత్వా యథా కామం పున రేవ తతోఽబ్రవీత్,
ఇదం దివ్యం మహ చ్చాపం హేమరత్నవిభూషితమ్. 32
వైష్ణవం పురుషవ్యాఘ్ర! నిర్మితం విశ్వకర్మణా,
అమోఘ స్సూర్యసంకాశో బ్రహ్మదత్త శ్శరోత్తమః. 33
దత్తో మమ మహేంద్రేణ తూణీ చాక్షయసాయకౌ,
సంపూర్ణౌ నిశితై ర్బాణై ర్జ్వలద్భి రివ పావకైః. 34
మహారజతకోశోఽయ మసి ర్హేమవిభూషితః,
అనేన ధనుషా రామ! హత్వా సంఖ్యే మహాసురాన్. 35
ఆజహార శ్రియం దీప్తాం పురా విష్ణు ర్దివౌకసామ్,
త ద్ధను స్తౌ చ తూణీరౌ శరం ఖడ్గం చ మానద!. 36
జయాయ ప్రతిగృహ్ణీష్వ వజ్రం వజ్రధరో యథా.

ఏవముక్త్వా మహాతేజా స్సమస్తం తద్వరాయుధమ్,
దత్త్వా రామాయ భగవా నగస్త్యః పున రబ్రవీత్. 37

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వాదశస్సర్గః.

త్రయోదశ స్సర్గః

రామ! ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే పరితుష్టోఽస్మి లక్ష్మణ!,
అభివాదయితుం య న్మాం ప్రాప్తౌ స్థ స్సహ సీతయా. 1
అధ్వశ్రమేణ వాం ఖేదో బాధతే ప్రచురశ్రమః.
వ్యక్త ముత్కంఠతే చాపి మైథిలీ జనకాత్మజా. 2
ఏషా హి సుకుమారీ చ దుఃఖై శ్చ న విమానితా,
ప్రాజ్యదోషం వనం ప్రాప్తా భర్తృస్నేహప్రచోదితా. 3
య థైషా రమతే రామ ఇహ సీతా తథా కురు,
దుష్కరం కృతవ త్యేషా వనే త్వా మనుగచ్ఛతీ. 4
ఏషా హి ప్రకృతిః స్త్రీణా మాసృష్టే రఘునందన!,
సమస్థ మనురజ్యంతి విషమస్థం త్యజంతి చ. 5
శతహ్రదానాం లోలత్వం శస్త్రాణాం తీక్ష్ణతాం తథా,
గరుడానిలయో శ్శైఘ్ర్య మనుగచ్ఛంతి యోషితః. 6
ఇయం తు భవతో భార్యా దోషై రేతై ర్వివర్జితా,
శ్లాఘ్యా చ వ్యపదేశ్యా చ యథా దేవీ హ్యరుంధతీ. 7
అలంకృతోఽయం దేశ శ్చ యత్ర సౌమిత్రిణా సహ,
వైదేహ్యా చానయా రామ! వత్స్యసి త్వ మరిందమ!. 8

ఏవ ముక్త స్తు మునినా రాఘవ స్సంయతాంజలిః,
ఉవాచ ప్రశ్రితం వాక్య మృషిం దీప్త మి వానలమ్. 9
ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుంగవః,
గుణై స్సభ్రాతృభార్యస్య వరదః పరితుష్యతి. 10
కింతు వ్యాదిశ మే దేశం సోదకం బహుకాననమ్,
యత్రాఽఽశ్రమపదం కృత్వా వసేయం నిరత స్సుఖమ్. 11
తతోఽబ్రవీ న్మునిశ్రేష్ఠ శ్శ్రుత్వా రామస్య తద్వచః,
ధ్యాత్వా ముహూర్తం ధర్మాత్మా ధీరో ధీరతరం వచః. 12
ఇతో ద్వియోజనే తాత! బహుమూలఫలోదకః,
దేశో బహుమృగ శ్శ్రీమా న్పంచవట్యభివిశ్రుతః. 13
తత్ర గత్వాఽఽశ్రమపదం కృత్వా సౌమిత్రిణా సహ,
రంస్యసే త్వం పితు ర్వాక్యం యథోక్త మనుపాలయన్. 14
కాలోఽయం గతభూయిష్ఠో యః కాల స్తవ రాఘవ!,
సమయో యో నరేంద్రేణ కృతో దశరథేన తే. 15
తీర్ణప్రతిజ్ఞః కాకుత్స్థ! సుఖం రాజ్యే నివత్స్యసి,
ధన్య స్తే జనకో రామ! స రాజా రఘునందన! 16
య స్త్వయా జ్యేష్ఠపుత్రేణ యయాతి రివ తారితః.
విదితో హ్యేష వృత్తాంతో మమ సర్వ స్త వానఘ!. 17
తపస శ్చ ప్రభావేన స్నేహా ద్దశరథస్య చ,
హృదయస్థ శ్చ తే ఛన్దో విజ్ఞాత స్తపసా మయా. 18
ఇహ వాసం ప్రతిజ్ఞాయ మయా సహ తపోవనే,
అత శ్చ త్వా మహం బ్రూమి గచ్ఛ పంచవటీ మితి. 19

స హి రమ్యో వనోద్దేశో మైథిలీ తత్ర రంస్యతే,
స దేశ శ్లాఘనీయ శ్చ నాతిదూరే చ రాఘవ!. 20
గోదావర్యా స్సమీపే చ మైథిలీ తత్ర రంస్యతే,
ప్రాజ్యమూలఫలై శ్చైవ నానాద్విజగణాయుతః. 21
వివిక్త శ్చ మహాబాహో! పుణ్యో రమ్య స్తథైవ చ,
భవా నపి సదార శ్చ శక్త శ్చ పరిరక్షణే. 22
అపి చాత్ర వస న్రామ! తాపసా న్పాలయిష్యసి,
ఏత దాలక్ష్యతే వీర! మధూకానాం మహ ద్వనమ్. 23
ఉత్తరే ణాస్య గంతవ్యం న్యగ్రోధ మభిగచ్ఛతా,
తతః స్థల ముపారుహ్య పర్వత స్యావిదూరతః. 24
ఖ్యాతః పంచవటీ త్యేవ నిత్యపుష్పితకాననః,
అగస్త్యే నైవ ముక్త స్తు రామ స్సౌమిత్రిణా సహ. 25
సత్కృత్యాఽఽమంత్రయామాస త మృషిం సత్యవాదినమ్,
తౌ తు తేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ కృతపాదాభివందనౌ. 26
తదాశ్రమా త్పంచవటీం జగ్మతు స్సహ సీతయా,
గృహీతచాపౌ తు నరాధిపాత్మజౌ
విషక్తతూణౌ సమరే ష్వకాతరౌ,
యథోపదిష్టేన పథా మహర్షిణా
ప్రజగ్మతుః పంచవటీం సమాహితౌ. 27

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రియోదశస్సర్గః.

చతుర్దశ స్సర్గః.

అథ పంచవటీం గచ్ఛ న్నంతరా రఘునందనః,
ఆససాద మహాకాయం గృధ్రం భీమపరాక్రమమ్. 1
తం దృష్ట్వా తౌ మహాభాగౌ వటస్థం రామలక్ష్మణౌ,
మేనాతే రాక్షసం పక్షిం బ్రువాణౌ కో భవా నితి. 2
స తౌ మధురయా వాచా సౌమ్యయా ప్రీణయ న్నివ,
ఉవాచ వత్స! మాం విద్ధి వయస్యం పితు రాత్మనః. 3
స తం పితృసఖం బుద్ధ్వా పూజయామాస రాఘవః,
స తస్య కుల మవ్యగ్ర మథ పప్రచ్ఛ నామ చ. 4
రామస్య వచనం శ్రుత్వా సర్వభూతసముద్భవమ్,
ఆచచక్షే ద్విజ స్తస్మై కుల మాత్మాన మేవ చ. 5
పూర్వకాలే మహాబాహో! యే ప్రజాపతయోఽభవన్,
తా న్మే నిగదత స్సర్వా నాదిత శ్శృణు రాఘవ!. 6
కర్దమః ప్రథమ స్తేషాం విక్రీత స్తదనంతరః,
శేష శ్చ సంశ్రయ శ్చైవ బహుపుత్ర శ్చ వీర్యవాన్. 7
స్థాణు ర్మరీచి రత్రి శ్చ క్రతు శ్చైవ మహాబలః,
పులస్త్య శ్చాంగిరా శ్చైవ ప్రచేతాః పులహ స్తథా. 8
దక్షో వివస్వా నపరోఽరిష్టనేమి శ్చ రాఘవ!,
కాశ్యప శ్చ మహాతేజా స్తేషా మాసీ చ్చ పశ్చిమః. 9
ప్రజాపతే స్తు దక్షస్య బభూవు రితి విశ్రుతమ్,
షష్టి ర్దుహితరో రామ! యశస్విన్యో మహాయశః!. 10

కాశ్యపః ప్రతిజగ్రాహ తాసా మష్టౌ సుమధ్యమాః,
అదితిం చ దితిం చైవ దను మప్యథ కాళికామ్. 11
తామ్రాం క్రోధవశాం చైవ మనుం చా ప్యనలా మపి,
తా స్తు కన్యా స్తతః ప్రీతః కాశ్యపః పున రబ్రవీత్. 12
పుత్త్రాం స్త్రైలోక్యభర్తౄ న్వై జనయిష్యథ మత్సమాన్,
అదితి స్తన్మనా రామ! దితి శ్చ మనుజర్షభ!. 13
కాళికా చ మహాబాహో! శేషా స్త్వమనసోఽభవన్,
అదిత్యాం జజ్ఞిరే దేవా స్త్రయస్త్రింశ దరిందమ!. 14
ఆదిత్యా వసవో రుద్రా హ్యశ్వినౌ చ పరంతప!,
దితి స్త్వజనయ త్పుత్త్రా న్దైత్యాం స్తాత! యశస్వినః. 15
తేషా మియం వసుమతీ పురాఽఽసీ త్సవనార్ణవా,
దను స్త్వజనయ త్పుత్త్ర మశ్వగ్రీవ మరిందమ!. 16
నరకం కాలకం చైవ కాళికాపి వ్యజాయత,
క్రౌంచీం భాసీం తథా శ్యేనీం ధృతరాష్ట్రీం తథా శుకీం. 17
తామ్రాపి సుషువే కన్యాః పంచైతా లోకవిశ్రుతాః,
ఉలూకా న్జనయ త్క్రౌంచీ భాసీ భాసా న్వ్యజాయత. 18
శ్యేనీ శ్యేనాం శ్చ గృధ్రాం శ్చ వ్యజాయత సుతేజసః,
ధృతరాష్ట్రీ తు హంసాం శ్చ కలహంసా శ్చ సర్వశః. 19
చక్రవాకాంశ్చ భద్రం తే విజజ్ఞే సాపి భామినీ,
శుకీ న తాం విజజ్ఞే తు నతాయా వినతా సుతా. 20
దశ క్రోధవశా రామ! విజజ్ఞే హ్యాత్మసంభవాః,
మృగీం చ మృగమందాం చ హరీం భద్రమదా మపి. 21

మాతంగీ మపి శార్దూలీం శ్వేతాం చ సురభిం తథా,
సర్వలక్షణసంపన్నాం సురసాం కద్రుకా మపి. 22
అపత్యం తు మృగా స్సర్వే మృగ్యా నరవరోత్తమ!,
ఋక్షాశ్చ మృగమందాయా స్సృమరా శ్చమరా స్తథా. 23
హర్యా శ్చ హరయోఽపత్యం వానరా శ్చ తరస్వినః,
తత స్త్విరావతీం నామ జజ్ఞే భద్రమదా సుతామ్. 24
తస్యా స్త్వైరావతః పుత్రో లోకనాథో మహాగజః,
మాతంగ్యా స్త్వథ మాతంగా అపత్యం మనుజర్షభ!. 25
గోలాంగూలాం శ్చ శార్దూలీ వ్యాఘ్రాం శ్చాజనయ త్సుతాన్,
దిశాగజాం శ్చ కాకుత్స్థ! శ్వేతా ప్యజనయ త్సుతాన్. 26
తతో దుహితరౌ రామ! సురభి ర్ద్వే వ్యజాయత,
రోహిణీం నామ భద్రం తే గంధర్వీం చ యశస్వినీమ్. 27
రోహి ణ్యజనయ ద్గావై గంధర్వీ వాజిన స్సుతాన్,
సురసాఽజనయ న్నాగా న్రామ! కద్రూ స్తు పన్నగాన్. 28
మను ర్మనుష్యాన్ జనయ ద్రామ; పుత్రా న్యశస్వినః,
బ్రాహ్మణా న్క్షత్రియా న్వైశ్యాన్ శూద్రాం శ్చ మనుజర్షభ!. 29
సర్వా న్పుణ్యఫలా న్వృక్షా ననలాఽపి వ్యజాయత,
వినతా చ శుకీ పౌత్త్రీ కద్రూ శ్చ సురసాస్వసా. 30
కద్రూ ర్నాగం సహస్రాస్యం విజజ్ఞే ధరణీధరమ్,
ద్వౌ పుత్త్రౌ వినతాయా స్తు గరుడోఽరుణ ఏవ చ. 31
తస్మా జ్జాతోఽహ మరుణా త్సంపాతి స్తు మమాగ్రజః,
జటాయురితి మాం విద్ధి శ్యేనీపుత్ర మరిందమ!. 32

సో౽హం వాససహాయ స్తే భవిష్యామి య దీచ్ఛసి,
ఇదం హి దుర్గం కాంతారం మృగరాక్షససేవితమ్. 33
సీతాం చ తాత! రక్షిష్యే త్వయి యాతే సలక్ష్మణే,
జటాయుషం తం ప్రతిపూజ్య రాఘవో
ముదా పరిష్వజ్య చ సన్నతో౽భవత్,
పితు ర్హి శుశ్రావ సఖిత్వ మాత్మవాఞ
జటాయుషా సంకథితం పునః పునః. 34
స తత్ర సీతాం పరిధాయ మైథిలీం
సహైవ తేనాతిబలేన పక్షిణా,
జగామ తాం పంచవటీం సలక్ష్మణో
రిపూ న్దిధక్షన్ శలభా నివానలః. 35

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్దశ స్సర్గః.

పంచదశ స్సర్గః.

తతః పంచవటీం గత్వా నానావ్యాళ మృగాయుతామ్,
ఉవాచ భ్రాతరం రామ స్సౌమిత్రిం దీప్తతేజసమ్. 1
ఆగతాః స్మ యథోద్దిష్ట మముం దేశం మహర్షిణా,
అయం పంచవటీదేశ స్సౌమ్య! పుష్పితపాదపః. 2
సర్వత శ్చార్యతాం దృష్టిః కాననే నిపుణో హ్యసి,
ఆశ్రమః కతరస్మి న్నో దేశే భవతి సమ్మతః. 3
రమతే యత్ర వై దేహీ త్వ మహం చైవ లక్ష్మణ!,
తాదృశో మృగ్యతాం దేశ స్సన్నికృష్టజలాశయః. 4

వనరామణ్యకం యత్ర స్థలరామణ్యకం తథా,
సన్నికృష్టం చ యత్ర స్యా త్సమిత్పుష్పకుశోదకమ్. 5
ఏవ ముక్త స్తు రామేణ లక్ష్మణ స్సంయతాంజలిః,
సీతాసమక్షం కాకుత్స్థ మిదం వచన మబ్రవీత్. 6
పరవా నస్మి కాకుత్స్థ! త్వయి వర్షశతం స్థితే,
స్వయం తు రుచిరే దేశే క్రియతా మితి మాం వద. 7
సుప్రీత స్తేన వాక్యేన లక్ష్మణస్య మహాత్మనః,
విమృశ రోచయామాస దేశం సర్వగుణాన్వితమ్. 8
స తం రుచిర మాక్రమ్య దేశ మాశ్రమకర్మణి,
హస్తౌ గృహీత్వా హస్తేన రామ స్సౌమిత్రి మబ్రవీత్. 9
అయం దేశ స్సమ శ్శ్రీమా న్పుష్పితై స్తరుభి ర్వృతః,
ఇహాఽఽశ్రమపదం సౌమ్య! యథావ త్కర్తు మర్హసి. 10
ఇయ మాదిత్యసంకాశైః పద్మై స్సురభిగంధిభిః,
అదూరే దృశ్యతే రమ్యా పద్మినీ పద్మశోభితా. 11
యథాఽఽఖ్యాత మగస్త్యేన మునినా భావితాత్మనా,
ఇయం గోదావరీ రమ్యా పుష్పితై స్తరుభి ర్వృతా. 12
హంసకారండవాకీర్ణా చక్రవాకోపశోభితా,
నాతిదూరే న చాసన్నే మృగయూథనిపీడితా. 13
మయూరనాదితా రమ్యాః ప్రాంశవో బహుకందరాః,
దృశ్యంతే గిరయ స్సౌమ్య ఫుల్లై స్తరుభి రావృతాః. 14
సౌవర్ణై రాజతై స్తామ్రై ర్దేశే దేశే చ ధాతుభిః,
గవాక్షితా ఇవాఽఽభాన్తి గజాః పరమభక్తిభిః. 15

సాలై స్తాలై స్తమాలై శ్చ ఖర్జూరైః పనసామ్రకైః,
నీవారై స్తినిశై శ్చైవ పున్నాగై శ్చోపశోభితాః. 16
చూతై రశోకై స్తిలకై శ్చంపకైః కేతకై రపి,
పుష్పగుల్మలతోపేతై స్తై స్తై స్తరుభి రావృతాః. 17
చందనైః స్స్యందనై ర్నీపైః పర్ణాసై ర్లికుచై రపి,
ధవాశ్వకర్ణఖదిరై శ్శమీకింశుకపాటలైః. 18
ఇదం పుణ్య మిదం మేధ్య మిదం బహుమృగద్విజమ్,
ఇహ వత్స్యామ సౌమిత్రే! సార్ధ మేతేన పక్షిణా. 19
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహా,
అచిరేణాఽఽశ్రమం భ్రాతు శ్చకార సుమహాబలః. 20
పర్ణశాలాం సువిపులాం తత్ర సంఘాతమృత్తికామ్,
సుస్తంభాం మస్కరై ర్దీర్ఘైః కృతవంశాం సుశోభనామ్. 21
శమీశాఖాభి రాస్తీర్య దృఢపాశావపాశితామ్,
కుశకాశశరైః పర్ణై స్సుపరిచ్ఛాదితాం తథా. 22
సమీకృతతలాం రమ్యాం చకార లఘువిక్రమః,
నివాసం రాఘవ స్యార్థే ప్రేక్షణీయ మనుత్తమమ్. 23
స గత్వా లక్ష్మణ శ్శ్రీమా న్నదీం గోదావరీం తదా,
స్నాత్వా పద్మాని చాదాయ సఫలః పునరాగతః. 24
తతః పుష్పబలిం కృత్వా శాంతిం చ స యథావిధి,
దర్శయామాస రామాయ తదాశ్రమపదం కృతమ్. 25
స తం దృష్ట్వా కృతం సౌమ్య మాశ్రమం సీతయా సహ,
రాఘవః పర్ణశాలాయాం హర్ష మాహారయ త్పరమ్. 26

సుసంహృష్టః పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం లక్ష్మణం తదా,
అతిస్నిగ్ధం చ గాఢం చ వచనం చేద మబ్రవీత్. 37
ప్రీతోఽస్మి తే మహ త్కర్మ త్వయా కృత మిదం ప్రభో!,
ప్రదేయో యన్నిమిత్తం తే పరిష్వంగో మయా కృతః. 28
భావజ్ఞేన కృతజ్ఞేన ధర్మజ్ఞేన చ లక్ష్మణ!,
త్వయా పుత్రేణ ధర్మాత్మా న సంవృత్తః పితా మమ. 29
ఏవం లక్ష్మణ ముక్త్వా తు రాఘవో లక్ష్మివర్ధనః,
తస్మి న్దేశే బహుఫలే న్యవస త్సుసుఖం వశీ. 30
కంచి త్కాలం స ధర్మాత్మా సీతయా లక్ష్మణేన చ,
అన్వాస్యమానో న్యవస త్స్వర్గలోకే యథాఽమరః. 31

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచదశస్సర్గః.

షోడశస్సర్గః.

వసత స్తస్య తు సుఖం రాఘవస్య మహాత్మనః,
శరద్వ్యపాయే హేమంతఋతు రిష్టః ప్రవర్తతే. 1
స కదాచి త్ప్రభాతాయాం శర్వర్యాం రఘునందనః,
ప్రయయా వభిషేకార్థం రమ్యాం గోదావరీం నదీమ్. 2
ప్రహ్వః కలశహస్త స్తం సీతయా సహ వీర్యవాన్,
పృష్ఠతోఽనువ్రజ న్భ్రాతా సౌమిత్రి రిద మబ్రవీత్. 3
అయం స కాల స్సంప్రాప్తః ప్రియో య స్తే ప్రియంవద!,
అలంకృత ఇవాఽఽభాతి యేన సంవత్సర శ్శుభః. 4

నీహారపరుషో లోకః పృథివీ సస్యశాలినీ,
జలా న్యనుపభోగ్యాని సుభగో హవ్యవాహనః. 5
నవాగ్రయణపూజాభి రభ్యర్చ్య పితృదేవతాః,
కృతాగ్రయణకాః కాలే సంతో విగతకల్మషాః. 6
ప్రాజ్యకామా జనపదా స్సంపన్నతరగోరసాః,
విచరంతి మహీపాలా యాత్రాస్థా విజిగీషవః. 7
సేవమానే దృఢం సూర్యే దిశ మంతకసేవితామ్,
విహీనతిలకేవ స్త్రీ నో_త్తరా దిక్ప్రకాశతే. 8
ప్రకృత్యా హిమకోశాఢ్యో దూరసూర్యశ్చ సాంప్రతమ్,
యథార్థనామా సువ్యక్తం హిమవా న్హిమవా న్గిరిః. 9
అత్యంతసుఖసంచారా మధ్యాహ్నే స్పర్శత స్సుఖాః,
దివసా స్సుభగాదిత్యా శ్ఛాయాసలిలదుర్భగాః. 10
మృదుసూర్యా స్సనీహారాః పటుశీతా స్సమారుతాః,
శూన్యారణ్యా హిమధ్వస్తా దివసా భాంతి సాంప్రతమ్. 11
నివృత్తాకాశశయనాః పుష్యనీతా హిమారుణాః,
శీతా వృద్ధతరాయామా స్త్రియామా యాంతి సాంప్రతమ్. 12
రవిసంక్రాంతసౌభాగ్య స్తుషారారుణమండలః,
నిశ్వాసాంధ ఇవాదర్శ శ్చంద్రమా న ప్రకాశతే. 13
జ్యోత్స్నా తుషారమలినా పౌర్ణమాస్యాం న రాజతే,
సీతేవ చాతపశ్యామా లక్ష్యతే న తు శోభతే. 14
ప్రకృత్యా శీతలస్పర్శో హిమవిద్ధ శ్చ సాంప్రతమ్,
ప్రవాతి పశ్చిమో వాయుః కాలే ద్విగుణశీతలః. 15

బాష్పచ్ఛన్నా న్యరణ్యాని యవగోధూమవంతి చ,
శోభ న్తేఽ భ్యుదితే సూర్యే నదద్భిః క్రౌంచసారసైః. 16
ఖర్జూర పుష్పాకృతిభి శ్శిరోభిః పూర్ణతండులైః,
శోభ న్తే కించి దానమ్రా శ్శాలయః కనకప్రభాః. 17
మయూఖై రుపసర్పద్భి ర్హిమనీహారసంవృతైః,
దూర మభ్యుదిత స్సూర్య శ్శశాంక ఇవ లక్ష్యతే. 18
అగ్రాహ్యవీర్యః పూర్వాహ్ణే మధ్యాహ్నే స్పర్శత స్సుఖః,
సంర క్తః కించి దాపాండు రాతప శ్శోభతే క్షితౌ. 19
అవశ్యాయనిపాతేన కించి త్ప్రక్లిన్నశాద్వలా,
వనానాం శోభతే భూమి ర్నివిష్టతరుణాతపా. 20
స్పృశం స్తు విమలం శీత ముదకం ద్విరద స్సుఖమ్,
అత్యంతతృషితో వన్యః ప్రతిసంహరతే కరమ్. 21
ఏతే హి సముపాసీనా విహగా జలచారిణః,
నావగాహంతి సలిల మప్రగల్భా ఇవాహవమ్. 22
అవశ్యాయతమోనద్ధా నీహారతమసాఽఽవృతాః,
ప్రసుప్తా ఇవ లక్ష్యంతే విపుష్పా వనరాజయః. 23
బాష్పసంఛన్నసలిలా రుతవిజ్ఞేయసారసాః,
హిమార్ద్రవాలుకై స్తీరై స్సరితో భాంతి సాంప్రతమ్. 24
తుషారపతనా చ్చైవ మృదుత్వా ద్భాస్కరస్య చ,
శైత్యా దగాగ్రస్థ మపి ప్రాయేణ రసవ జ్జలమ్. 25
జరాజర్ఝరితైః పద్మై శ్శీర్ణకేసరకర్ణికైః,
నాళశేషై ర్హిమధ్వస్తై ర్న భాంతి కమలాకరాః. 26

అస్మిం స్తు పురుషవ్యాఘ్రః కాలే దుఃఖసమన్వితః,
తప శ్చరతి ధర్మాత్మా త్వద్భక్త్యా భరతః పురే. 27
త్యక్త్వా రాజ్యం చ మానం చ భోగాం శ్చ వివిధా న్బహూన్,
తపస్వీ నియతాహార శ్శేతే శీతే మహీతలే. 28
సోఽపి వేలా మిమాం నూన మభిషేకార్థ ముద్యతః,
వృతః ప్రకృతిభి ర్నిత్యం ప్రయాతి సరయూం నదీమ్. 29
అత్యంతసుఖసంవృద్ధ స్సుకుమార స్సుఖోచితః,
కథం న్వపరరాత్రేషు సరయూ మవగాహతే. 30
పద్మపత్రేక్షణో వీరః శ్యామో నిరుదరో మహాన్,
ధర్మజ్ఞ స్సత్యవాదీ చ హ్రీనిషేధో జితేంద్రియః. 31
ప్రియాభిభాషీ మధురో దీర్ఘబాహు రరిందమః,
సంత్యజ్య వివిధా న్భోగా నార్యం సర్వాత్మనా శ్రితః. 32
జిత స్స్వర్గ స్తవ భ్రాత్రా భరతేన మహాత్మనా,
వనస్థ మపి తాపస్యే యస్త్వా మనువిధీయతే. 33
న పిత్ర్య మనువర్తంతే మాతృకం ద్విపదా ఇతి,
ఖ్యాతో లోకప్రవాదోఽయం భరతే నాన్యథా కృతః. 34
భర్తా దశరథో యస్యా స్సాధు శ్చ భరత స్సుతః,
కథం ను సాఽంబా కైకేయీ తాదృశీ క్రూరశీలినీ. 35
ఇత్యేవం లక్ష్మణే వాక్యం స్నేహా ద్బ్రువతి ధార్మికే,
పరివాదం జనన్యా స్త మసహ న్రాఘవోఽబ్రవీత్. 36
న తేఽంబా మధ్యమా తాత! గర్హితవ్యా కథంచన,
తా మే వేక్ష్వాకునాథస్య భరతస్య కథాం కురు. 37

నిశ్చితా పి హి మే బుద్ధి ర్వనవాసే దృఢవ్రతా,
భరతస్నేహసంతప్తా బాలిశీ క్రియతే పునః. 38
సంస్మరా మ్యస్య వాక్యాని ప్రియాణి మధురాణి చ,
హృద్యా న్యమృతకల్పాని మనఃప్రహ్లాదనాని చ. 39
కదా న్వహం సమేష్యామి భరతేన మహాత్మనా,
శత్రుఘ్నేన చ వీరేణ త్వయా చ రఘునందన!. 40
ఇత్యేవం విలపం స్తత్ర ప్రాప్య గోదావరీం నదీమ్,
చక్రేఽభిషేకం కాకుత్స్థః స్సానుజ స్సహ సీతయా. 41
తర్పయిత్వాఽథ సలిలై స్తే పితౄ న్దైవతాని చ.
స్తువంతి స్మోదితం సూర్యం దేవతా శ్చ సమాహితాః. 42
కృతాభిషేక స్స రరాజ రామ
స్సీతాద్వితీయ స్సహ లక్ష్మణేన,
కృతాభిషేకో గిరిరాజపుత్ర్యా
రుద్ర స్స నందీ భగవా నివేశః. 43

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షోడశ స్సర్గః.

సప్తదశ స్సర్గః.

కృతాభిషేకో రామ స్తు సీతా సౌమిత్రి రేవ చ,
తస్మా ద్గోదావరీతీరా త్తతో జగ్ము స్స్వ మాశ్రమమ్. 1
ఆశ్రమం త ముపాగమ్య రాఘవ స్సహలక్ష్మణః,
కృత్వా పౌర్వాహ్ణికం కర్మ పర్ణశాలా ముపాగమత్. 2

ఉవాస సుఖిత స్తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః,
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చకార వివిధాః కథాః. 3
స రామః పర్ణశాలాయా మాసీన స్సహ సీతయా,
విరరాజ మహాబాహు శ్చిత్రయా చంద్రమా ఇవ. 4
తథాఽఽసీనస్య రామస్య కథాసంసక్తచేతసః,
తం దేశం రాక్షసీ కాచి దాజగామ యదృచ్ఛయా. 5
సా తు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షసః.
భగినీ రామ మాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమమ్. 6
సింహోరస్కం మహాబాహుం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్,
ఆజానుబాహుం దీప్తాస్య మతీవ ప్రియదర్శనమ్. 7
గజవిక్రాంతగమనం జటామండలధారిణమ్,
సుకుమారం మహాసత్త్వం పార్థివవ్యంజనాన్వితమ్. 8
రామ మిందీవరశ్యామం కందర్పసదృశప్రభమ్,
బభూ వేంద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా. 9
సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహోదరీ,
విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా. 10
ప్రీతిరూపం విరూపా సా సుస్వరం భైరవస్వరా,
తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ. 11
న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియ మప్రియదర్శనా,
శరీరజసమావిష్టా రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్. 12
జటీ తాపసరూపేణ సభార్య శ్శరచాపధృత్,
ఆగత స్త్వ మిమం దేశం కథం రాక్షససేవితమ్. 13

అపూర్వీ భార్యయా చార్థీ తరుణః ప్రియదర్శనః,
అనురూప శ్చ తే భర్తా రూపస్యాస్య భవిష్యతి. 4
ఏనం భజ విశాలాక్షి! భర్తారం భ్రాతరం మమ,
అసపత్నా వరారోహే! మేరు మర్కప్రభా యథా. 5
ఇతి రామేణ సా ప్రోక్తా రాక్షసీ కామమోహితా,
విసృజ్య రామం సహసా తతో లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 6
అస్య రూపస్య తే యుక్తా భార్యాఽహం వరవర్ణినీ,
మయా సహ సుఖం సర్వాన్ దండకా న్విచరిష్యసి. 7
ఏవ ముక్తస్తు సౌమిత్రీ రాక్షస్యా వాక్యకోవిదః,
తత శ్శూర్పణఖీం స్మిత్వా లక్ష్మణో యుక్త మబ్రవీత్, 8
కథం దాసస్య మే దాసీ భార్యా భవితు మిచ్ఛసి,
సోఽహ మార్యేణ పరవా న్భ్రాత్రా కమలవర్ణిని! 9
సమృద్ధార్థస్య సిద్ధార్థా ముదితామలవర్ణినీ,
ఆర్యస్య త్వం విశాలాక్షి! భార్యా భవ యవీయసీ. 10
ఏనాం విరూపా మసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీమ్,
భార్యాం వృద్ధాం పరిత్యజ్య త్వామే వైష భజిష్యతి. 11
కోహి రూప మిదం శ్రేష్ఠం సంత్యజ్య వరవర్ణిని!,
మానుషీషు వరారోహే! కుర్యా ద్భావం విచక్షణః. 12
ఇతి సా లక్ష్మణే నోక్తా కరాళా నిర్ణతోదరీ,
మన్యతే తద్వచ స్తథ్యం పరిహాసావిచక్షణా. 13
సా రామం పర్ణశాలాయా ముపవిష్టం పరంతపమ్,
సీతయా సహ దుర్ధర్ష మబ్రవీ త్కామమోహితా. 14

ఏనాం విరూపా మసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీమ్,
వృద్ధాం భార్యా మవష్టభ్య మాం న త్వం బహు మన్యసే. 15
అద్యేమాం భక్షయిష్యామి పశ్యత స్తవ మానుషీమ్,
త్వయా సహ చరిష్యామి నిస్సపత్నా యథాసుఖమ్. 16
ఇత్యుక్త్వా మృగశాబాక్షీ మలాతసదృశేక్షణా,
అభ్యధావ త్సుసంక్రుద్ధా మహోల్కా రోహిణీ మివ. 17
తాం మృత్యుపాశప్రతిమా మాపతంతీం మహాబలః,
నిగృహ్య రామః కుపిత స్తతో లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 18
క్రూరై రనార్యై స్సౌమిత్రే! పరిహాసః కథంచన,
న కార్యః పశ్య వైదేహీం కథంచి త్సౌమ్య జీవతీమ్. 19
ఇమాం విరూపా మసతీ మతిమత్తాం మహోదరీమ్,
రాక్షసీం పురుషవ్యాఘ్ర! విరూపయితు మర్హసి. 20
ఇత్యుక్తో లక్ష్మణ స్తస్యాః క్రుద్ధో రామస్య పార్శ్వతః,
ఉద్ధృత్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణనాసం మహాబలః. 21
నికృత్తకర్ణనాసా తు విస్వరం సా వినద్య చ,
యథాగతం ప్రదుద్రావ ఘోరా శూర్పణఖా వనమ్. 22
సా విరూపా మహాఘోరా రాక్షసీ శోణితోక్షితా,
ననాద వివిధా న్నాదా న్యథా ప్రావృషి తోయదః. 23
సా విక్షర న్తీ రుధిరం బహుధా ఘోరదర్శనా,
ప్రగృహ్య బాహూ గర్జన్తీ ప్రవివేశ మహావనమ్. 24
తత స్తు సా రాక్షససంఘసంవృతం
ఖరం జనస్థానగతం విరూపితా,

ఉపేత్య తం భ్రాతర ముగ్రదర్శనం
పపాత భూమౌ గగనా ద్యథాఽశనిః. 25

తత స్సభార్యం భయమోహమూర్ఛితా
సలక్ష్మణం రాఘవ మాగతం వనమ్,
విరూపణం చాత్మని శోణితోక్షితా
శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా. 26

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే అష్టాదశ స్సర్గః.

ఏకోనవింశ స్సర్గః

తాం తథా పతితాం దృష్ట్వా విరూపాం శోణితోక్షితామ్,
భగినీం క్రోధసంతప్తః ఖరః పప్రచ్ఛ రాక్షసః. 1
ఉత్తిష్ఠ తావ దాఖ్యాహి ప్రమోహం జహి సంభ్రమమ్,
వ్యక్త మాఖ్యాహి కేన త్వ మేవంరూపా విరూపితా. 2
కః కృష్ణసర్ప మాసీన మాశీవిష మనాగసమ్,
తుద త్యభిసమాపన్న మంగుళ్యగ్రేణ లీలయా. 3
కః కాలపాశ మాసజ్య కంఠే మోహా న్న బుధ్యతే,
య స్త్వా మద్య సమాసాద్య పీతవా న్విష ము త్తమమ్. 4
బలవిక్రమసంపన్నా కామగా కామరూపిణీ,
ఇమా మవస్థాం నీతా త్వం కే నాంతకసమాగతా. 5
దేవగంధర్వభూతానా మృషీణాం చ మహాత్మనామ్,
కోఽయ మేవం విరూపాం త్వాం మహావీర్య శ్చకార హ. 6

న హి పశ్యా మ్యహం లోకే యః కుర్యా న్మమ విప్రియమ్,
అమరేషు సహస్రాక్షం మహేంద్రం పాకశాసనమ్. 7
అ ద్యాహం మార్గణైః ప్రాణా నాదాస్యే జీవితాంతకైః,
సలిలే క్షీర మాస క్తం నిష్పిబ న్నివ సారసః. 8
నిహతస్య మయా సంఖ్యే శరసంకృ త్తమర్మణః,
సఫేనం రుధిరం ర క్తం మేదినీ కస్య పాస్యతి. 9
కస్య పత్త్రరథాః కాయా న్మాంస ముత్కృత్య సంగతాః,
ప్రహృష్టా భక్షయిష్యంతి నిహతస్య మయా రణే. 10
తం న దేవా న గంధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః,
మయాఽపకృష్టం కృపణం శ క్తా స్త్రాతు మిహాఽఽహవే. 11
ఉపలభ్య శనై స్సంజ్ఞాం తం మే శంసితు మర్హసి,
యేన త్వం దుర్వినీతేన వనే విక్రమ్య నిర్జితా, 12
ఇతి భ్రాతు ర్వచ శ్శ్రుత్వా క్రుద్ధస్య చ విశేషతః,
తత శ్శూర్పణఖా వాక్యం సబాష్ప మిద మబ్రవీత్. 13
తరుణౌ రూపసంపన్నౌ సుకుమారౌ మహాబలౌ,
పుండరీకవిశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ. 14
ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ,
పుత్రౌ దశరథ స్యాస్తాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 15
గన్ధర్వరాజప్రతిమౌ పార్థివవ్యంజనాన్వితౌ,
దేవౌ వా మానుషౌ వా తౌ న తర్కయితు ముత్సహే. 16
తరుణీ రూపసంపన్నా సర్వాభరణభూషితా,
దృష్టా తత్ర మయా నారీ తయో ర్మధ్యే సుమధ్యమా. 17

తాభ్యా ముభాభ్యాం సంభూయ ప్రమదా మధికృత్య తామ్,
ఇమా మవస్థాం నీతాఽహం యథాఽనాథాఽసతీ తథా. 18
తస్యా శ్చానృజువృత్తాయా స్తయో శ్చ హతయో రహమ్
సఫేనం పాతు మిచ్ఛామి రుధిరం రణమూర్ధని. 19
ఏష మే ప్రథమః కామః కృత స్తాత! త్వయా భవేత్,
తస్యా స్తయో శ్చ రుధిరం పిబేయ మహ మాహవే. 20
ఇతి తస్యాం బ్రువాణాయాం చతుర్దశ మహాబలాన్,
వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధో రాక్షసా నంతకోపమాన్. 21
మానుషౌ శస్త్రసంపన్నౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ,
ప్రవిష్టౌ దణ్డకారణ్యం ఘోరం ప్రమదయా సహ. 22
తౌ హత్వా తాం చ దుర్వృత్తా మపావర్తితు మర్హథ,
ఇయం చ రుధిరం తేషాం భగినీ మమ పాస్యతి. 23
మనోరథోఽయ మిష్టోఽస్యా భగిన్యా మమ రాక్షసాః,
శీఘ్రం సంపాద్యతాం తౌ చ ప్రమథ్య స్వేన తేజసా. 24
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టా రాక్షసా స్తే చతుర్దశ,
తత్ర జగ్ము స్తయా సార్ధం ఘనా వాతేరితా యథా. 25
తత స్తు తే తం సముదగ్రతేజసం
తథాఽపి తీక్ష్ణప్రదరా నిశాచరాః,
న శేకు రేనం సహసా ప్రమర్దితుం
వనే ద్విపా దీప్త మివాగ్ని ముత్థితమ్. 26

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనవింశ స్సర్గః.

వింశ స్సర్గః

తత శ్శూర్పణఖా ఘోరా రాఘవాశ్రమ మాగతా,
రక్షసా మాచచక్షే తౌ భ్రాతరౌ సహ సీతయా. 1
తే రామం పర్ణశాలాయా ముపవిష్టం మహాబలమ్,
దదృశు స్సీతయా సార్ధం వైదేహ్యా లక్ష్మణేన చ. 2
తా న్దృష్ట్వా రాఘవ శ్శ్రీమా నాగతాం స్తాం చ రాక్షసీమ్,
అబ్రవీ ద్భ్రాతరం రామో లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్. 3
ముహూర్తం భవ సౌమిత్రే! సీతాయాః ప్రత్యనంతరః,
ఇమా నస్యా వధిష్యామి పదవీ మాగతా నిహ. 4
వాక్య మేత త్తత శ్శ్రుత్వా రామస్య విదితాత్మనః.
తథేతి లక్ష్మణో వాక్యం రామస్య ప్రత్యపూజయత్. 5
రాఘవోఽపి మహ చ్చాపం చామీకరవిభూషితమ్,
చకార సజ్యం ధర్మాత్మా తాని రక్షాంసి చాబ్రవీత్. 6
పుత్త్రౌ దశరథ స్యావాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ,
ప్రవిష్టౌ సీతయా సార్ధం దుశ్చరం దండకావనమ్, 7
ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ,
వసంతౌ దండకారణ్యే కిమర్థ ముపహింసథ. 8
యుష్మా న్పాపాత్మకా న్హంతుం విప్రకారా న్మహాహవే,
ఋషీణాం తు నియోగేన ప్రాప్తోఽహం సశరాయుధః. 9
తిష్ఠతైవాత్ర సంతుష్టా నోపావర్తితు మర్హథ,
యది ప్రాణై రిహార్థో వా నివర్తధ్వం నిశాచరాః. 10
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసా స్తే చతుర్దశ,
ఊచు ర్వాచం సుసంక్రుద్ధా బ్రహ్మఘ్నా శ్శూలపాణయః. 11

క్రోధ ముత్పాద్య నో భర్తుః ఖరస్య సుమహాత్మనః,
త్వ మేవ హాస్యసే ప్రాణా నద్యాస్మాభి ర్హతో యుధి. 12
కా హి తే శక్తి రేకస్య బహూనాం రణమూర్ధని,
అస్మాక మగ్రతః స్థాతుం కిం పున ర్యోద్ధు మాహవే. 13
ఏహి బాహుప్రయుక్తై ర్నః పరిఘై శ్శూలపట్టిసైః,
ప్రాణాం స్త్యక్ష్యసి వీర్యం చ ధను శ్చ కరపీడితమ్. 14
ఇ త్యేవ ముక్త్వా సంక్రుద్ధా రాక్షసా స్తే చతుర్దశ,
చిక్షిపు స్తాని శూలాని రాఘవం ప్రతి దుర్జయమ్. 15
తాని శూలాని కాకుత్స్థ స్సమస్తాని చతుర్దశ,
తావద్భి రేవ చిచ్ఛేద శరైః కాంచనభూషణైః. 16
తతః పశ్చా న్మహాతేజా నారాచా న్సూర్యసన్నిభాన్.
జగ్రాహ పరమక్రుద్ధ శ్చతుర్దశ శిలాశితాన్. 17
గృహీత్వా ధను రాయమ్య లక్ష్యా నుద్దిశ్య రాక్షసాన్,
ముమోచ రాఘవో బాణా న్వజ్రానివ శతక్రతుః. 18
రుక్మపుంఖాశ్చ విశిఖా దీప్తా హేమవిభూషితాః,
తే భిత్త్వా రక్షసాం వేగా ద్వక్షాంసి రుధిరాప్లుతాః. 19
వినిష్పేతు స్తదా భూమౌ న్యమజ్జ న్తాశనిస్వనాః,
తే భిన్నహృదయా భూమౌ ఛిన్నమూలా ఇవ ద్రుమాః. 20
నిపేతు శ్శోణితార్ద్రాంగా వికృతా విగతాసవః,
తాన్ దృష్ట్వా పతితా న్భూమౌ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా. 21
పరిత్రస్తా పున స్తత్ర వ్యసృజ ద్భైరవస్వనాన్.
సా నదంతీ మహానాదం జవా చ్ఛూర్పణఖా పునః. 22

ఉపగమ్య ఖరం సా తు కించి త్సంశుష్క శోణితా,
పపాత పున రేవార్తా సనిర్యాసేవ సల్లకీ. 23
భ్రాతు స్సమీపే శోకార్తా ససర్జ నినదం ముహుః,
సస్వరం ముముచే బాష్పం విషణ్ణవదనా తదా. 24
నిపాతితా న్దృశ్య రణే తు రాక్షసాన్
ప్రధావితా శూర్పణఖా పున స్తతః,
వధం చ తేషాం నిఖిలేన రక్షసాం
శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా. 25

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే వింశస్సర్గః.

ఏకవింశ స్సర్గః

స పునః పతితాం దృష్ట్వా క్రోధా చ్ఛూర్పణఖాం ఖరః,
ఉవాచ వ్యక్తయా వాచా తా మనర్థార్థ మాగతామ్. 1
మయా త్విదానీం శూరా స్తే రాక్షసా రుధిరాశనాః,
త్వత్ప్రియార్థం వినిర్దిష్టాః కిమర్థం రుద్యతే పునః. 2
భక్తాశ్చై వానురక్తా శ్చ హితా శ్చ మమ నిత్యశః,
ఘ్నంతోఽపి న నిహంతవ్యా న న కుర్యు ర్వచో మమ. 3
కి మేత చ్ఛ్రోతు మిచ్ఛామి కారణం యత్కృతే పునః,
హా నాథేతి వినర్దంతీ సర్పవ ల్లుఠసి క్షితౌ. 4
అనాథవ ద్విలపసి నాథే తు మయి సంస్థితే.
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ మా భైషీ ర్వైక్లబ్యం త్యజ్యతా మిహ. 5

ఇత్యేవ ముక్తా దుర్ధర్షా ఖరేణ పరిసాన్త్వితా,
విమృజ్య నయనే సాస్రే ఖరం భ్రాతర మబ్రవీత్. 6
అ స్మీదానీ మహం ప్రాప్తా హృతశ్రవణనాసికా,
శోణితౌఘపరిక్లిన్నా త్వయా చ పరిసాన్త్వితా. 7
ప్రేషితా శ్చ త్వయా వీర! రాక్షసా స్తే చతుర్దశ,
నిహంతుం రాఘవం క్రోధా న్మత్ప్రియార్థం సలక్ష్మణమ్. 8
తే తు రామేణ సామర్షా శ్శూలపట్టసపాణయః,
సమరే నిహతా స్సర్వే సాయకై ర్మర్మభేదిభిః. 9
తా న్దృష్ట్వా పతితా న్భూమౌ క్షణే నైవ మహాబలాన్,
రామస్య చ మహ త్కర్మ మహాం స్త్రాసోఽభవ న్మమ. 10
అహ మస్మి సముద్విగ్నా విషణ్ణా చ నిశాచర!
శరణం త్వాం పునః ప్రాప్తా సర్వతో భయదర్శినీ. 11
విషాదనక్రాధ్యుషితే పరిత్రాసోర్మిమాలిని,
కిం మాం న త్రాయసే మగ్నాం విపులే శోకసాగరే. 12
ఏతే చ నిహతా భూమౌ రామేణ నిశితై శ్శరైః,
యేఽపి మే పదవీం ప్రాప్తా రాక్షసాః పిశితాశనాః. 13
మయి తే య ద్యనుక్రోశో యది రక్షస్సు తేషు చ,
రామేణ యది తే శక్తి స్తేజో వాఽస్తి నిశాచర! 14
దండకారణ్యనిలయం జహి రాక్షసకంటకమ్,
యది రామం మమామిత్రం న త్వ మద్య వధిష్యసి. 15
త వైవ చాగ్రతః ప్రాణాం స్త్యక్ష్యామి నిరపత్రపా,
బుద్ధ్యాఽహ మనుపశ్యామి న త్వం రామస్య సంయుగే. 16

స్థాతుం ప్రతిముఖే శక్త స్సబల శ్చ మహాత్మనః,
శూరమానీ న శూర స్త్వం మిథ్యారోపితవిక్రమః. 17
మానుషౌ యౌ న శక్నోషి హన్తుం తౌ రామలక్ష్మణౌ,
రామేణ యది తే శక్తి స్తేజో వాఽస్తి నిశాచర ! 18
దండకారణ్యనిలయం జహి తం కులపాంసన!
నిస్సత్త్వ స్యాల్పవీర్యస్య వాస స్తే కీదృశ స్త్విహ. 19
అపయాహి జనస్థానా త్త్వరిత స్సహబాంధవః,
రామతేజోఽభిభూతో హి త్వం క్షిప్రం వినశిష్యసి. 20
స హి తేజస్సమాయుక్తో రామో దశరథాత్మజః,
భ్రాతా చాస్య మహావీర్యో యేన చాస్మి విరూపితా. 21
ఏవం విలప్య బహుశో రాక్షసీ వితతోదరీ,
కరాభ్యా ముదరం హత్వా రురోద భృశదుఃఖితా. 22

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకవింశ స్సర్గః.

ద్వావింశ స్సర్గః

ఏవ మాధర్షిత శ్శూర శ్శూర్పణఖ్యా ఖర స్తదా,
ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే ఖరః ఖరతరం వచః. 1
త వావమానప్రభవః క్రోధోఽయ మతులో మమ,
న శక్యతే ధారయితుం లవణాంభ ఇవోత్థితమ్. 2
న రామం గణయే వీర్యా న్మానుషం క్షీణజీవితమ్.
ఆత్మదుశ్చరితైః ప్రాణా న్హతో యోఽద్య విమోక్ష్యతి. 3

బాష్ప స్సం(హియతా మేష సం(భమశ్చ విముచ్యతామ్,
అహం రామం సహ (భా(త్రా నయామి యమసాదనమ్. 4
పరశ్వథహత స్యాద్య మంద(ప్రాణస్య సంయుగే,
రామస్య రుధిరం ర_క్త ముష్ణం పాస్యసీ రాక్షసి! 5
సా (ప్రహృష్టా వచ శ్శ్రుత్వా ఖరస్య వదనా చ్చ్యుతమ్,
(ప్రశశంస పునర్మౌర్ఖ్యా ద్భ్రాతరం రక్షసాం వరమ్. 6
తయా పరుషితః పూర్వం పున రేవ (ప్రశంసితః,
అ(బవీ ద్దూషణం నామ ఖర స్సేనాపతిం తదా. 7
చతుర్దశ సహ(స్రాణి మమ చి_త్తానువ_ర్తినామ్,
రక్షసాం భీమవేగానాం సమరే ష్వనివ_ర్తినామ్. 8
నీలజీమూతవర్ణానాం ఘోరాణాం (క్రూరకర్మణామ్,
లోకహింసావిహారాణాం బలినా ము(గ్రతేజసామ్. 9
తేషాం శార్దూలదర్పాణాం మహాస్యానాం మహౌజసామ్,
సర్వోద్యోగ ముదీర్ణానాం రక్షసాం సౌమ్య! కారయ. 10
ఉపస్థాపయ మే క్షి(ప్రం రథం సౌమ్య! ధనూంషి చ,
శరాం శ్చి(త్రాం శ్చ ఖడ్గాం శ్చ శ_క్తీశ్చ వివిధా శ్శితాః. 11
అ(గ్రే నిర్యాతు మిచ్ఛామి పౌలస్త్యానాం మహాత్మనామ్,
వధార్థం దుర్వినీతస్య రామస్య రణకోవిదః. 12
ఇతి తస్య (బువాణస్య సూర్యవర్ణం మహారథమ్,
సదశ్వై శ్శబలై ర్యు_క్త మాచచక్షేఽథ దూషణః. 13
తం మేరుశిఖరాకారం త_ప్తకాంచనభూషణమ్,
హేమచ(క్ర మసంబాధం వైడూర్యమయకూబరమ్. 14

మత్తైర్నాగైః పుష్పై ర్ద్రుమై శ్శైలై శ్చంద్రసూర్యైశ్చకాంచనైః.
మంగళైః పక్షిసంఘై శ్చ తారాభి రభిసంవృతమ్. 15
ధ్వజనిస్త్రింశసంపన్నం కింకిణీకవిరాజితమ్,
సదశ్వయుక్తం సోఽమర్షా దారురోహ ఖరో రథమ్. 16
నిశామ్య తు రథస్థం తం రాక్షసా భీమవిక్రమాః,
తస్థు స్సంపరివా ర్యైనం దూషణం చ మహాబలమ్. 17
ఖర స్తు తా న్మహేష్వాసా న్ఘోరవర్మాయుధధ్వజాన్,
నిర్యాతే త్యబ్రవీ ద్దృష్ట్వా రథస్థ స్సర్వరాక్షసాన్. 18
తత స్తద్రాక్షసం సైన్యం ఘోరవర్మాయుధధ్వజమ్,
నిర్జగామ జనస్థానా న్మహానాదం మహాజవమ్. 19
ముద్గరైః పట్టసై శ్శూలై స్సుతీక్ష్ణైశ్చ పరశ్వథైః,
ఖడ్గై శ్చక్రైశ్చ హస్తస్థై ర్భ్రాజమానై శ్చ తోమరైః. 20
శక్తిభిః పరిఘై ర్ఘోరై రతిమాత్రై శ్చ కార్ముకైః,
గదాసిముసలై ర్వజ్రై ర్గృహీతై ర్భీమదర్శనైః. 21
రాక్షసానాం సుఘోరాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ,
నిర్యాతాని జనస్థానా త్ఖరచిత్తానువర్తినామ్. 22
తాం స్త్వభిద్రవతో దృష్ట్వా రాక్షసా న్భీమవిక్రమాన్,
ఖర స్యాపి రథః కించి జ్జగామ తదనంతరమ్. 23
తత స్తా ఞ్ఛబలా నశ్వాం స్తప్తకాంచనభూషితాన్,
ఖరస్య మతి మాజ్ఞాయ సారథి స్సమచోదయత్. 24
స చోదితో రథ శ్శీఘ్రం ఖరస్య రిపుఘాతినః,
శబ్దే నాపూరయామాస దిశ శ్చ ప్రదిశ స్తదా. 25

ప్రవృద్ధమన్యు స్తు ఖరః ఖరస్వనో
రిపో ర్వధార్థం త్వరితో యథాఽన్తకః,
అచూచుద త్సారథి మున్నద స్ఘనం
మహాబలో మేఘ ఇ వాశ్మవర్షవాన్. 26

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వావింశస్సర్గః.

త్రయోవింశ స్సర్గః

తస్మిన్ యాతే బలే ఘోర మశివం శోణితోదకమ్,
అభ్యవర్ష స్మహామేఘ స్తుములో గర్దభారుణః. 1
నిపేతు స్తురగా స్తస్య రథయుక్తా మహాజవాః,
సమే పుష్పచితే దేశే రాజమార్గే యదృచ్ఛయా. 2
శ్యామం రుధిరపర్యంతం బభూవ పరివేషణమ్,
అలాతచక్రప్రతిమం పరిగృహ్య దివాకరమ్. 3
తతో ధ్వజ ముపాగమ్య హేమదండం సముచ్ఛ్రితమ్,
సమాక్రమ్య మహాకాయ స్తస్థౌ గృధ్ర స్సుదారుణః. 4
జనస్థానసమీపే తు సమాగమ్య ఖరస్వనాః,
విస్వరా న్వివిధాం శ్చక్రు ర్మాంసాదా మృగపక్షిణః. 5
వ్యాజహ్రుశ్చ ప్రదీప్తాయాం దిశి వై భైరవస్వనమ్,
అశివం యాతుధానానాం శివా ఘోరా మహాస్వనాః. 6
ప్రభిన్నగిరిసంకాశా స్తోయశోణితధారిణః,
ఆకాశం త దనాకాశం చక్రు ర్భీమా వలాహకాః. 7

బభూవ తిమిరం ఘోర ముద్ధతం రోమహర్షణమ్,
దిశో వా విదిశో వాపి న చ వ్యక్తం చకాశిరే. 8
క్షతజార్ద్రసవర్ణాభా సంధ్యా కాలం వినా బభౌ,
ఖర స్యాభిముఖా నేదు స్తదా ఘోరమృగాః ఖగాః. 9
కంకగోమాయుగృధ్రా శ్చ చుక్రుశు ర్భయశంసినః,
నిత్యాశుభకరా యుద్ధే శివా ఘోరనిదర్శనాః. 10
నేదు ర్బల స్యాభిముఖం జ్వాలోద్గారిభి రాననైః,
కబంధః పరిఘాభాసో దృశ్యతే భాస్కరాంతికే! 11
జగ్రాహ సూర్యం స్వర్భాను రపర్వణి మహాగ్రహః,
ప్రవాతి మారుత శ్శీఘ్రం నిష్ప్రభోఽభూ ద్దివాకరః. 12
ఉత్పేతు శ్చ వినా రాత్రిం తారాః ఖద్యోతసప్రభాః
సంలీనమీనవిహగా నళిన్య శ్శుష్కపంకజాః. 13
తస్మి న్క్షణే బభూవు శ్చ వినా పుష్పఫలై ర్ద్రుమాః,
ఉద్ధూత శ్చ వినా వాతం రేణు ర్జలధరారుణః. 14
వీచీకూ చీతి వాశ్యంతో బభూవు స్తత్ర శారికాః,
ఉల్కా శ్చాపి సనిర్ఘాతా నిపేతు ర్ఘోరదర్శనాః. 15
ప్రచచాల మహీ సర్వా సశైలవనకాననా,
ఖరస్య చ రథస్థస్య నర్దమానస్య ధీమతః. 16
ప్రాకమ్పత భుజ స్సవ్య స్స్వర శ్చా స్యావసజ్జత,
సాస్రా సంపద్యతే దృష్టిః పశ్యమానస్య సర్వతః. 17
లలాటే చ రుజా జాతా నచ మోహా న్న్యవర్తత,
తాం త్సమీక్ష్య మహోత్పాతా నుత్థితా న్రోమహర్షణాన్. 18

అబ్రవీ ద్రాక్షసాం త్సర్వా న్ప్రహస్తం త్స ఖర స్తదా,
మహోత్పాతా నిమాం త్సర్వా నుత్థితా న్ఘోరదర్శనాన్. 19
న చిన్తయా మ్యహం వీర్యా ద్బలవా న్దుర్బలా నివ,
తారా అపి శరై స్తీక్ష్ణైః పాతయామి నభఃస్థలాత్. 20
మృత్యుం మరణధర్మేణ సంక్రుద్ధో యోజయా మ్యహమ్,
రాఘవం తం బలోత్సిక్తం భ్రాతరం చాస్య లక్ష్మణమ్. 21
అహత్వా సాయకై స్తీక్ష్ణై ర్నోపావర్తితు ముత్సహే.
సకామా భగినీ మేఽస్తు పీత్వా తు రుధిరం తయోః. 22
యన్నిమిత్త స్తు రామస్య లక్ష్మణస్య విపర్యయః,
న క్వచి త్ప్రాప్తపూర్వో మే సంయుగేషు పరాజయః. 23
యుష్మాక మేత త్ప్రత్యక్షం నానృతం కథయా మ్యహమ్,
దేవరాజ మపి క్రుద్ధో మత్తైరావతయాయినమ్. 24
వజ్రహస్తం రణే హన్యాం కిం పున స్తౌ కుమానుషౌ,
సా తస్య గర్జితం శ్రుత్వా రాక్షసస్య మహాచమూః. 25
ప్రహర్ష మతులం లేభే మృత్యుపాశావపాశితా,
సమీయుశ్చ మహాత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః. 26
ఋషయో దేవగన్ధర్వాః సిద్ధా శ్చ సహ చారణైః,
సమేత్య చోచు స్సహితా స్తేఽన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః. 27
స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యేఽభిసంగతాః,
జయతాం రాఘవ స్సంఖ్యే పౌలస్త్యా న్రజనీచరాన్. 28
చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వా నసురపుంగవాన్,
ఏత చ్చాన్య చ్చ బహుశో బ్రువాణాః పరమర్షయః. 29

జాతకౌతూహలా స్తత్ర విమానస్థా శ్చ దేవతాః,
దదృశు ర్వాహినీం తేషాం రాక్షసానాం గతాయుషామ్. 30
రథేన తు ఖరో వేగా దుగ్రసైన్యో వినిస్సృతః,
తం దృష్ట్వా రాక్షసం భూయో రాక్షసా శ్చ వినిస్సృతాః. 31
శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రు ర్విహంగమః,
దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః. 32
మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యో రుధిరాశనః,
ద్వాద శైతే మహావీర్యాః ప్రతస్థు రభితః ఖరమ్. 33
మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాథీ త్రిశిరా స్తథా,
చత్వార ఏతే సేనాన్యో దూషణం పృష్ఠతో యయుః. 34
సా భీమవేగా సమరాభికామా
మహాబలా రాక్షసవీర సేనా,
తౌ రాజపుత్త్రౌ సహసాఽభ్యుపేతా
మాలా గ్రహాణా మివ చంద్రసూర్యౌ. 35

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రయోవింశ స్సర్గః.

చతుర్వింశ స్సర్గః

ఆశ్రమం ప్రతి యాతే తు ఖరే ఖరపరాక్రమే,
తా నే వోత్పాతికా న్నామ స్సహ భ్రాత్రా దదర్శ హ. 1
తా నుత్పాతా న్మహాఘోరా నుత్థితా న్రోమహర్షణాన్,
ప్రజానా మహితాన్ దృష్ట్వా వాక్యం లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 2

ఇమా న్పశ్య మహాబాహో! సర్వభూతాపహారిణః,
సముత్థితా న్మహోత్పాతాన్ సంహర్తుం సర్వరాక్షసాన్. 3
అమీ రుధిరధారా స్తు విసృజంతః ఖరస్వనాః,
వ్యోమ్ని మేఘా వివర్తంతే పరుషా గర్దభారుణాః. 4
సధూమా శ్చ శరా స్సర్వే మమ యుద్ధాభినందినః,
రుక్మపృష్ఠాని చాపాని వివేష్టంతే చ లక్ష్మణ! 5
యాదృశా ఇహ కూజంతి పక్షిణో వనచారిణః,
అగ్రతో నో భయం ప్రాప్తం సంశయో జీవితస్య చ. 6
సంప్రహారస్తు సుమహా న్భవిష్యతి న సంశయః.
అయ మాఖ్యాతి మే బాహు స్స్ఫురమాణో ముహుర్ముహుః. 7
సన్నికర్షే తు న శ్శూర! జయం శత్రోః పరాజయమ్,
సప్రభం చ ప్రసన్నం చ తవ వక్త్రం హి లక్ష్యతే. 8
ఉద్యతానాం హి యుద్ధార్థం యేషాం భవతి లక్ష్మణ!
నిష్ప్రభం వదనం తేషాం భవత్యాయుపరిక్షయః. 9
రక్షసాం నర్దతాం ఘోర శ్శ్రూయతే చ మహాధ్వనిః,
ఆహతానాం చ భేరీణాం రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః. 10
అనాగతవిధానం తు కర్తవ్యం శుభ మిచ్ఛతా,
ఆపదం శంకమానేన పురుషేణ విపశ్చితా. 11
తస్మా ద్గృహీత్వా వైదేహీం శరపాణి ర్ధనుర్ధరః,
గుహా మాశ్రయ శైలస్య దుర్గాం పాదపసంకులామ్. 12
ప్రతికూలితు మిచ్ఛామి న హి వాక్య మిదం త్వయా,
శాపితో మమ పాదాభ్యాం గమ్యతాం వత్స! మా చిరమ్. 13

త్వం హి శూర శ్చ బలవా న్హన్యా హ్యేతా న్న సంశయః,
స్వయం తు హన్తు మిచ్ఛామి సర్వా నేవ నిశాచరాన్. 14
ఏవ ముక్త స్తు రామేణ లక్ష్మణ స్సహ సీతయా,
శరా నాదాయ చాపం చ గుహాం దుర్గాం సమాశ్రయత్. 15
తస్మి న్ప్రవిష్టే తు గుహాం లక్ష్మణే సహ సీతయా,
హన్త! నిర్యుక్త మిత్యుక్త్వా రామః కవచ మావిశత్. 16
స తే నాగ్నినికాశేన కవచేన విభూషితః,
బభూవ రామ స్తిమిరే విధూమోఽగ్ని రివోత్థితః. 17
స చాప ముద్యమ్య మహ చ్ఛరా నాదాయ వీర్యవాన్,
బభూ వావస్థిత స్తత్ర జ్యాస్వనైః పూరయ న్దిశః. 18
తతో దేవా స్సగన్ధర్వాః సిద్ధా శ్చ సహ చారణైః,
సమేయుశ్చ మహాత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః. 19
ఋషయ శ్చ మహాత్మానో లోకే బ్రహ్మర్షిస త్తమాః,
సమేత్య చోచు స్సహితా అన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః. 20
స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యేఽభిసంగతాః,
జయతాం రాఘవో యుద్ధే పౌలస్త్యా న్రజనీచరాన్. 21
చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వా నసురపుంగవాన్,
ఏవ ముక్త్వా పునః ప్రోచు రాలోక్య చ పరస్పరమ్. 22
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
ఏక శ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి. 23
ఇతి రాజర్షయ స్సిద్ధా స్సగణా శ్చ ద్విజర్షభాః,
జాతకౌతూహలా స్తస్థు ర్విమానస్థా శ్చ దేవతాః. 24

ఆవిష్టం తేజసా రామం సంగ్రామశిరసి స్థితమ్,
దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని భయా ద్వివ్యథిరే తదా. 25
రూప మప్రతిమం తస్య రామ స్యాక్లిష్టకర్మణః,
బభూవ రూపం క్రుద్ధస్య రుద్ర స్యేవ పినాకినః. 26
ఇతి సంభాష్యమాణే తు దేవగంధర్వచారణైః,
తతో గంభీరనిర్హ్రాదం ఘోరవర్మాయుధధ్వజమ్. 27
అనీకం యాతుధానానాం సమంతా త్ప్రత్యదృశ్యత,
సింహనాదం విసృజతా మన్యోన్య మభిగర్జతామ్. 28
చాపాని విస్ఫారయతాం జృంభతాం చాప్యభీక్ష్ణశః,
విప్రఘుష్టస్వనానాం చ దుందుభీం శ్చాపి నిఘ్నతామ్. 29
తేషాం సుతుముల శ్శబ్దః పూరయామాస తద్వనమ్,
తేన శబ్దేన విత్రస్తా శ్శ్వాపదా వనచారిణః. 30
దుద్రువు ర్యత్ర నిశ్శబ్దం పృష్ఠతో న వ్యలోకయన్,
త త్త్వనీకం మహాఘోరం రామం సముపసర్పత. 31
ధృతనానాప్రహరణం గంభీరం సాగరోపమమ్,
రామోఽపి చారయన్ చక్షు స్సర్వతో రణపండితః. 32
దదర్శ ఖరసైన్యం త ద్యుద్ధాభిముఖ ముత్థితమ్,
వితత్య చ ధను ర్భీమం తూణ్యా శ్చోద్ధృత్య సాయకాన్. 33
క్రోధ మాహారయ త్తీవ్రం వధార్థం సర్వరక్షసామ్,
దుష్ప్రేక్ష్య స్సోఽభవ త్క్రుద్ధో యుగాన్తాగ్ని రివ జ్వలన్. 34
తం దృష్ట్వా తేజసావిష్టం ప్రాద్రవ న్వనదేవతాః,
తస్య క్రుద్ధస్య రూపం తు రామస్య దదృశే తదా. 35

దక్ష స్యేవ క్రతుం హంతు ముద్యతస్య పినాకినః,
ఆవిష్టం తేజ రామం సంగ్రామశిరసి స్థితమ్,
దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని భయార్తాని ప్రదుద్రువుః. 36

తత్కార్ముకై రాభరణై ర్ధ్వజై శ్చ
తై ర్వర్మభి శ్చాగ్నిసమానవర్ణైః,
బభూవ సైన్యం పిశితాశనానాం
సూర్యోదయే నీల మి వాభ్రబృందమ్. 37

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్వింశ స్సర్గః.

పంచవింశ స్సర్గః

అవష్టబ్ధధనుం రామం క్రుద్ధం చ రిపుఘాతినమ్,
దదర్శాఽఽశ్రమ మాగమ్య ఖర స్సహ పురస్సరైః. 1
తం దృష్ట్వా సశరం చాప ముద్యమ్య ఖరనిస్వనమ్,
రామ స్యాభిముఖం సూతం చోద్యతా మి త్యచోదయత్. 2
స ఖర స్యాజ్ఞయా సూత స్తురంగాం త్సమచోదయత్,
యత్ర రామో మహాబాహు రేకో ధూన్వన్ స్థితో ధనుః. 3
తం తు నిష్పతితం దృష్ట్వా సర్వే తే రజనీచరాః,
నర్దమానా మహానాదం సచివాః పర్యవారయన్. 4
స తేషాం యాతుధానానాం మధ్యే రథగతః ఖరః,
బభూవ మధ్యే తారాణాం లోహితాంగ ఇ వోదితః. 5
తత శ్శరసహస్రేణ రామ మప్రతిమౌజసమ్,
అర్దయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః. 6

తత స్తం భీమధన్వానం క్రుద్ధా స్సర్వే నిశాచరాః,
రామం నానావిధై శ్శస్త్రై రభ్యవర్షంత దుర్జయమ్. 7
ముద్గరైః పట్టసై శ్శూలైః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వథైః,
రాక్షసా స్సమరే రామం నిజఘ్నూ రోషతత్పరాః. 8
తే వలాహకసంకాశా మహానాదా మహౌజసః,
అభ్యధావంత కాకుత్స్థం రథై ర్వాజిభి రేవ చ. 9
గజైః పర్వతకూటాభై రామం యుద్ధే జిఘాంసవః,
తే రామే శరవర్షాణి వ్యసృజ న్రక్షసాం గణాః. 10
శైలేంద్ర మివ ధారాభి ర్వర్షమాణా వలాహకాః,
స తైః పరివృతో ఘోరై రాఘవో రక్షసాం గణైః. 11
తాని ముక్తాని శస్త్రాణి యాతుధానై స్స రాఘవః,
ప్రతిజగ్రాహ విశిఖై ర్నద్యోఘా నివ సాగరః. 12
స తైః ప్రహరణై ర్ఘోరై ర్భిన్నగాత్రో న వివ్యథే,
రామః ప్రదీప్తై ర్బహుభి ర్వజ్రై రివ మహాచలః. 13
స విద్ధః క్షతజాదిగ్ధ స్సర్వగాత్రేషు రాఘవః,
బభూవ రామ సంధ్యాభ్రై ర్దివాకర ఇ వావృతః. 14
విషేదు ర్దేవగంధర్వా స్సిద్ధా శ్చ పరమర్షయః,
ఏకం సహస్రై ర్బహుభి స్తదా దృష్ట్వా సమావృతమ్. 15
తతో రామ స్సుసంక్రుద్ధో మండలీకృతకార్ముకః,
ససర్జ విశిఖా న్బాణా ఞ్ఛతశోఽథ సహస్రశః. 16
దురావారా న్దుర్విషహా న్కాలదండోపమా న్రణే,
ముమోచ లీలయా రామః కంకపత్రా నజిహ్మగాన్. 17

తే శరా శ్శత్రుసైన్యేషు ముక్తా రామేణ లీలయా,
ఆదదూ రక్షసాం ప్రాణా న్పాశాః కాలకృతా ఇవ. 18
భిత్త్వా రాక్షసదేహాం స్తాం స్తే శరా రుధిరాప్లుతాః,
అంతరిక్షగతా రేజు ర్దీప్తాగ్నిసమతేజసః. 19
అసంఖ్యేయా స్తు రామస్య సాయకా శ్చాపమండలాత్,
వినిష్పేతు రతీవోగ్రా రక్షఃప్రాణాపహారిణః. 20
తై ర్ధనూంషి ధ్వజాగ్రాణి వర్మాణి చ శిరాంసి చ,
బాహూం స్సహస్తాభరణా నూరూ న్కరికరోపమాన్. 21
చిచ్ఛేద రామ స్సమరే శతశోఽథ సహస్రశః,
హయా న్కాంచనసన్నాహా న్రథయుక్తాం స్ససారథీన్. 22
గజాంశ్చ సగజారోహాం స్సహయాం స్సాదిన స్తథా,
పదాతీం స్సమరే హత్వా హ్యనయ ద్యమసాదనమ్. 23
తతో నాళీకనారాచై స్తీక్ష్ణాగ్రైశ్చ వికర్ణిభిః,
భీమ మార్తస్వరం చక్రు ర్భిద్యమానా నిశాచరాః. 24
తత్సైన్యం నిశితై ర్బాణై రర్దితం మర్మభేదిభిః,
రామేణ న సుఖం లేభే శుష్కం వన మివాగ్నినా. 25
కేచి ద్భీమబలా శ్శూరా శ్శూలా న్ఖడ్గా న్పరశ్వథాన్,
రామ స్యాభిముఖం గత్వా చిక్షిపుః పరమాయుధాన్. 26
తాని బాణై ర్మహాబాహు శ్శస్త్రా ణ్యావార్య రాఘవః,
జహార సమరే ప్రాణాం శ్చిచ్ఛేద చ శిరోధరాన్. 27
తే ఛిన్నశిరసః పేతు శ్ఛిన్నవర్మశరాసనాః,
సుపర్ణవాతవిక్షిప్తా జగత్యాం పాదపా యథా. 28

అవశిష్టా శ్చ యే తత్ర విషణ్ణా శ్చ నిశాచరాః,
ఖర మే వాభ్యధావన్త శరణార్థం శరార్దితాః. 29
తాం స్సర్వా న్పున రాదాయ సమాశ్వాస్య చ దూషణః,
అభ్యధావత కాకుత్స్థం క్రుద్ధో రుద్రమి వాంతకః. 30
నివృత్తా స్తు పున స్సర్వే దూషణాఽఽశ్రయనిర్భయాః.
రామ మే వాభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః. 31
శూలముద్గరహస్తా శ్చ చాపహస్తా మహాబలాః,
సృజంత శ్శరవర్షాణి శస్త్రవర్షాణి సంయుగే. 32
ద్రుమవర్షాణి ముంచ న్త శ్శిలావర్షాణి రాక్షసాః,
తద్బభూ వాద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్. 33
రామస్య చ మహాఘోరం పున స్తేషాం చ రక్షసామ్.
తే సమన్తా దతిక్రుద్ధా రాఘవం పున రభ్యయుః. 34
తై శ్చ సర్వా దిశో దృష్ట్వా ప్రదిశ శ్చ సమావృతాః,
రాక్షసై రుద్యతప్రాసై శ్శరవర్షాభివర్షిభిః. 35
స కృత్వా భైరవం నాద మస్త్రం పరమభాస్వరమ్,
సంయోజయత గాన్ధర్వం రాక్షసేషు మహాబలః. 36
తత శ్శరసహస్రాణి నిర్యయు శ్చాపమండలాత్,
సర్వా దశ దిశో బాణై రావార్యంత సమాగతైః. 37
నాదదానం శరాన్ ఘోరా న్న ముంచన్తం శిలీముఖాన్,
వికర్షమాణం పశ్యంతి రాక్షసా స్తే శరార్దితాః. 38
శరాంధకార మాకాశ మావృణో త్స దివాకరమ్,
బభూ వావస్థితో రామః ప్రవమ న్నివ తా ఞ్ఛరాన్. 39

యుగప త్పతమానైశ్చ యుగపచ్చ హతై ర్భృశమ్,
యుగపత్పతితై శ్చైవ వికీర్ణా వసుధాఽభవత్. 40
నిహతాః పతితాః క్షీణా శ్ఛిన్నా భిన్నా విదారితాః,
తత్ర తత్ర స్మ దృశ్యంతే రాక్షసా స్తే సహస్రశః. 41
సోష్ణీషై రు త్తమాంగై శ్చ సాంగదై ర్బాహుభి స్తథా,
ఊరుభి ర్జానుభి శ్ఛిన్నై ర్నానారూపై ర్విభూషణైః. 42
హయై శ్చ ద్విపముఖ్యై శ్చ రథై ర్భిన్నై రనేకశః,
చామరై ర్వ్యజనై శ్ఛత్రై ర్ధ్వజై ర్నానావిధై రపి. 43
రామస్య బాణాభిహతై ర్విచిత్రై శ్శూలపట్టసైః,
ఖడ్గైః ఖండీకృతైః ప్రాసై ర్వికీర్ణై శ్చ పరశ్వధైః. 44
చూర్ణితాభి శ్శిలాభి శ్చ శరై శ్చిత్రై రనేకశః,
విచ్ఛిన్నై స్సమరే భూమి ర్వికీర్ణాఽభూ ద్భయంకరా. 45

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచవింశ స్సర్గః.

షడ్వింశ స్సర్గః

దూషణ స్తు స్వకం సైన్యం హన్యమానం నిరీక్ష్య సః,
సందిదేశ మహాబాహు ర్భీమవేగా న్దురాసదాన్. 1
రాక్షసా న్పంచసాహస్రాం త్సమరే ష్వనివర్తినః,
తే శూలైః పట్టసైః ఖడ్గై శ్శిలావర్షై ర్ద్రుమై రపి. 2
శరవర్షై రవిచ్ఛిన్నం వవృషు స్తం సమంతతః,
స ద్రుమాణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహత్. 3

ప్రతిజగ్రాహ ధర్మాత్మా రాఘవ స్తీక్ష్ణసాయకైః,
ప్రతిగృహ్య చ తద్వర్షం నిమీలిత ఇవర్షభః. 4
రామః క్రోధం పరం భేజే వధార్థం సర్వరక్షసామ్,
తతః క్రోధసమావిష్టః ప్రదీప్త ఇవ తేజసా, 5
శరై రవాకిర త్సైన్యం సర్వత స్సహదూషణమ్,
తత స్సేనాపతిః క్రుద్ధో దూషణ శ్శత్రుదూషణః. 6
శరై రశనికల్పై స్తం రాఘవం సమవాకిరత్,
తతో రామ స్సుసంక్రుద్ధః క్షురేణాస్య మహ ద్ధనుః. 7
చిచ్ఛేద సమరే వీర శ్చతుర్భి శ్చతురో హయాన్,
హత్వా చాశ్వాన్ శరై స్తీక్ష్ణై రర్ధచంద్రేణ సారథేః. 8
శిరో జహార తద్రక్ష స్త్రిభి ర్వివ్యాధ వక్షసి,
స చ్ఛిన్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః. 9
జగ్రాహ గిరిశృంగాభం పరిఘం రోమహర్షణమ్,
వేష్టితం కాంచనైః పట్టై ర్దేవసైన్యప్రమర్దనమ్. 10
ఆయసై శ్శంకుభి స్తీక్ష్ణైః కీర్ణం పరవసోక్షితమ్,
వజ్రాశనిసమస్పర్శం పరగోపురదారణమ్. 11
తం మహోరగసంకాశం ప్రగృహ్య పరిఘం రణే,
దూషణోఽభ్యద్రవ ద్రామం క్రూరకర్మా నిశాచరః. 12
తస్యాభిపతమానస్య దూషణస్య స రాఘవః,
ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద సహస్తాభరణౌ భుజౌ. 13
భ్రష్ట స్తస్య మహాకాయః పపాత రణమూర్ధని,
పరిఘ శ్ఛిన్నహ స్తస్య శక్రధ్వజ ఇవాగ్రతః. 14

స కరాభ్యాం వికీర్ణాభ్యాం పపాత భువి దూషణః,
విషాణాభ్యాం విశీర్ణాభ్యాం మనస్వీవ మహాగజః. 15
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ దూషణం నిహతం రణే,
సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం సర్వభూతా న్యపూజయన్. 16
ఏతస్మి న్నంతరే క్రుద్ధా స్త్రయ స్సేనాగ్రయాయినః,
సంహత్యాఽభ్యద్రవ న్రామం మృత్యుపాశావపాశితాః. 17
మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాథీ చ మహాబలః,
మహాకపాలో విపులం శూల ముద్యమ్య రాక్షసః. 18
స్థూలాక్షః పట్టిసం గృహ్య ప్రమాథీ చ పరశ్వధమ్,
దృష్ట్వై వాపతత స్తూర్ణం రాఘవ స్సాయకై శ్శితైః. 19
తీక్ష్ణాగ్రైః ప్రతిజగ్రాహ సంప్రాప్తా నతిథీ నివ,
మహాకపాలస్య శిర శ్చిచ్ఛేద పరమేషుభిః. 20
అసంఖ్యేయై స్తు బాణౌఘైః ప్రమమాథ ప్రమాథినమ్,
స పపాత హతో భూమౌ విటపీవ మహాద్రుమః. 21
స్థూలాక్ష స్యాక్షిణీ తీక్ష్ణైః పూరయామాస సాయకైః,
దూషణ స్యానుగా న్పంచ సాహస్రాన్కుపితః క్షణాత్. 22
బాణౌఘైః పంచసాహస్రై రనయ ద్యమసాదనమ్,
దూషణం నిహతం దృష్ట్వా తస్య చైవ పదానుగాన్. 23
వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధ స్సేనాధ్యక్షా న్మహాబలాన్,
అయం వినిహత స్సంఖ్యే దూషణ స్సపదానుగః. 24
మహత్యా సేనయా సార్ధం యుద్ధ్వా రామం కుమానుషమ్,
శస్త్రై ర్నానావిధాకారై ర్హనధ్వం సర్వరాక్షసాః. 25

ఏవ ముక్త్వా ఖరః క్రుద్ధో రామ మే వాభిదుద్రువే,
శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రు ర్విహంగమః. 26
దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః,
మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యో రుధిరాశనః. 27
ద్వాదశై తే మహావీర్యా బలాధ్యక్షా స్ససైనికాః,
రామ మే వాభ్యవ ర్తంత విసృజ స్త శ్శరోత్తమాన్. 28
తతః పావకసంకాశై ర్హేమవజ్రవిభూషితైః,
జఘాన శేషం తేజస్వీ తస్య సైన్యస్య సాయకైః. 29
తే రుక్మపుంఖా విశిఖా స్సధూమా ఇవ పావకాః,
నిజఘ్ను స్తాని రక్షాంసి వజ్రా ఇవ మహాద్రుమాన్. 30
రక్షసాం తు శతం రామ శ్శతే నైకేన కర్ణినా,
సహస్రం చ సహస్రేణ జఘాన రణమూర్ధని. 31
తై ర్భిన్నవర్మాభరణా శ్ఛిన్నభిన్నశరాసనాః,
నిపేతు శ్శోణితాదిగ్ధా ధరణ్యాం రజనీచరాః. 32
తై ర్ముక్తకేశై స్సమరే పతితై శ్శోణితోక్షితైః,
ఆస్తీర్ణా వసుధా కృత్స్నా మహావేదిః కుశై రివ. 33
క్షణేన తు మహాఘోరం వనం నిహతరాక్షసమ్,
బభూవ నిరయప్రఖ్యం మాంసశోణితకర్దమమ్. 34
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
హతాన్యేకేన రామేణ మానుషేణ పదాతినా. 35
తస్య సైన్యస్య సర్వస్య ఖర శ్శేషో మహారథః,
రాక్షస స్త్రిశిరా శ్చైవ రామశ్చ రిపుసూదనః. 36

శేషా హతా మహాసత్త్వా రాక్షసా రణమూర్ధని,
ఘోరా దుర్విషహా స్సర్వే లక్ష్మణ స్యాగ్రజేన తే. 37
తత స్తు తద్భీమబలం మహాహవే
సమీక్ష్య రామేణ హతం బలీయసా,
రథేన రామం మహతా ఖర స్తదా
సమాససా దేంద్ర ఇ వోద్యతాశనిః. 38

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షడ్వింశ స్సర్గః.

సప్తవింశ స్సర్గః

ఖరం తు రామాభిముఖం ప్రయాంతం వాహినీపతిః,
రాక్షస స్త్రిశిరా నామ సన్నిప త్యేద మబ్రవీత్. 1
మాం నియోజయ విక్రాంత! సన్నివ ర్తస్వ సాహసాత్,
పశ్య రామం మహాబాహుం సంయుగే వినిపాతితమ్. 2
ప్రతిజానామి తే సత్య మాయుధం చాహ మాలభే,
యథా రామం వధిష్యామి వధార్హం సర్వరక్షసామ్. 3
అహం వాస్య రణే మృత్యు రేష వా సమరే మమ,
వినివృ త్త్య రణోత్సాహా న్ముహూ ర్తం ప్రాశ్నికో భవ. 4
ప్రహృష్టో వా హతే రామే జనస్థానం ప్రయాస్యసి,
మయి వా నిహతే రామం సంయుగా యోపయాస్యసి. 5
ఖర స్త్రిశిరసా తేన మృత్యులోభా త్ప్రసాదితః,
గచ్ఛ యుధ్యే త్యనుజ్ఞాతో రాఘవాభిముఖో యయౌ. 6

త్రిశిరాశ్చ రథే నైవ వాజియుక్తేన భాస్వతా,
అభ్యద్రవ ద్రణే రామం త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః. 7
శరధారాసమూహాం త్స మహామేఘ ఇవోత్సృజన్,
వ్యసృజ త్సదృశం నాదం జలార్ద్రస్య తు దున్దుభేః. 8
ఆగచ్ఛంతం త్రిశిరసం రాక్షసం ప్రేక్ష్య రాఘవః,
ధనుషా ప్రతిజగ్రాహ విధూన్వ న్సాయకాన్ శితాన్. 9
స సంప్రహార స్తుములో రామత్రిశిరసో ర్మహాన్,
బభూవాతీవ బలినో స్సింహకుంజరయోరివ. 10
తత స్త్రిశిరసా బాణై ర్లలాటే తాడిత స్త్రిభిః,
అమర్షీ కుపితో రామ స్సంరబ్ధ మిద మబ్రవీత్. 11
అహో విక్రమశూరస్య రాక్షస స్యేదృశం బలమ్,
పుష్పై రివ శరై ర్యస్య లలాటేఽస్మి న్పరిక్షతః. 12
మమాపి ప్రతిగృహ్ణీష్వ శరాం శ్చాపగుణా చ్చ్యుతాన్,
ఏవ ముక్త్వా తు సంరబ్ధ శ్శరా నాశీవిషోపమాన్. 13
త్రిశిరో వక్షసి క్రుద్ధో నిజఘాన చతుర్దశ,
చతుర్భి స్తురగా నస్య శరై స్సన్నతపర్వభిః. 14
న్యపాతయత తేజస్వీ చతుర స్తస్య వాజినః,
అష్టభి స్సాయకై స్సూతం రథోపస్థా న్న్యపాతయత్. 15
రామ శ్చిచ్ఛేద బాణేన ధ్వజం చాస్య సముచ్ఛ్రితమ్,
తతో హతరథా తస్మా దుత్పతంతం నిశాచరమ్. 16
బిభేద రామ స్తం బాణై ర్హృదయే సోఽభవ జ్జడః,
సాయకై శ్చాప్రమేయాత్మా సామర్ష స్తస్య రక్షసః. 17

శిరాం స్యపాతయ ద్రామో వేగవద్భి స్త్రిభి శ్శితైః,
స భూమౌ రుధిరోద్గారీ రామబాణాభిపీడితః. 18
న్యపత త్పతితైః పూర్వం స్వశిరోభి ర్నిశాచరః,
హతశేషా స్తతో భగ్నా రాక్షసాః ఖరసంశ్రయాః. 19
ద్రవన్తి స్మ న తిష్ఠంతి వ్యాఘ్రత్రస్తా మృగా ఇవ,
తాన్ ఖరో ద్రవతో దృష్ట్వా నివర్త్య రుషిత స్స్వయమ్. 20
రామ మే వాభిదుద్రావ రాహు శ్చంద్రమసం యథా.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తవింశ స్సర్గః.

అష్టావింశ స్సర్గః

నిహతం దూషణం దృష్ట్వా రణే త్రిశిరసా సహ,
ఖరస్యా ప్యభవ త్త్రాసో దృష్ట్వా రామస్య విక్రమమ్. 1
స దృష్ట్వా రాక్షసం సైన్య మవిషహ్యం మహాబలః,
హత మేకేన రామేణ త్రిశిరోదూషణా వపి. 2
తద్బలం హతభూయిష్ఠం విమనాః ప్రేక్ష్య రాక్షసః,
ఆససాద ఖరో రామం నముచి ర్వాసవం యథా. 3
వికృష్య బలవ చ్చాపం నారాచా న్రక్తభోజనాన్,
ఖర శ్చిక్షేప రామాయ క్రుద్ధా నాశీవిషా నివ. 4
జ్యాం విధూన్వం స్సుబహుశ శ్శిక్షయాస్త్రాణి దర్శయన్,
చకార సమరే మార్గా ఞ్ఛరైః రథగతః ఖరః. 5
స సర్వా శ్చ దిశో బాణైః ప్రదిశ శ్చ మహారథః,
పూరయామాస తం దృష్ట్వా రామోఽపి సుమహ ద్ధనుః. 6

స సాయకై ర్దుర్విషహై స్సస్ఫులింగై రివాగ్నిభిః,
నభ శ్చకా రావివరం పర్జన్య ఇవ వృష్టిభిః. 7
త ద్బభూవ శితై ర్బాణైః ఖరరామవిసర్జితైః,
పర్యాకాశ మనాకాశం సర్వత శ్శరసంకులమ్. 8
శరజాలావృత స్సూర్యో న తదా స్మ ప్రకాశతే,
అన్యోన్యవధసంరంభా దుభయో స్సంప్రయుధ్యతోః. 9
తతో నాళీకనారాచై స్తీక్ష్ణాగ్రై శ్చ వికర్ణిభిః
ఆజఘాన ఖరో రామం తోత్రై రివ మహాద్విపమ్. 10
తం రథస్థం ధనుష్పాణిం రాక్షసం పర్యవస్థితమ్,
దదృశు స్సర్వభూతాని పాశహ స్త మి వాంతకమ్. 11
హంతారం సర్వసైన్యస్య పౌరుషే పర్యవస్థితమ్,
పరిశ్రాంతం మహాస త్త్వం మేనే రామం ఖర స్తదా. 12
తం సింహ మివ విక్రాంతం సింహవిక్రాంతగామినమ్,
దృష్ట్వా నోద్విజతే రామ స్సింహః క్షుద్రమృగం యథా. 13
తత స్సూర్యనికాశేన రథేన మహతా ఖరః,
ఆససాద రణే రామం పతంగ ఇవ పావకమ్. 14
తతోఽస్య సశరం చాపం ముష్టిదేశే మహాత్మనః,
ఖర శ్చిచ్ఛేద రామస్య దర్శయ న్పాణిలాఘవమ్. 15
స పున స్త్వపరాం త్స పై శరా నాదాయ వర్మణి,
నిజఘాన ఖరః క్రుద్ధ శ్శక్రాశనిసమప్రభాన్. 16
తత స్తత్ప్రహతం బాణైః ఖరముక్తై స్సుపర్వభిః,
పపాత కవచం భూమౌ రామ స్యాదిత్యవర్చసః. 17

తత శ్శరసహస్రేణ రామ మప్రతిమౌజసమ్,
అర్దయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః. 18
స శరై రర్పితః క్రుద్ధ స్సర్వగాత్రేషు రాఘవః,
రరాజ సమరే రామో విధూమోஉగ్ని రివ జ్వలన్. 19
తతో గంభీరనిర్హ్రాదం రామ శ్శత్రునిబర్హణః,
చకారాంతాయ స రిపో స్సజ్య మన్య న్మహ ద్ధనుః. 20
సుమహ ద్వైష్ణవం య త్త దతిసృష్టం మహర్షిణా,
వరం తద్ధను రుద్యమ్య ఖరం సమభిధావత. 21
తతః కనకపుంఖై స్తు శరై స్సన్నతపర్వభిః,
బిభేద రామ స్సంక్రుద్ధః ఖరస్య సమరే ధ్వజమ్. 22
స దర్శనీయో బహుధా వికీర్ణః కాంచనధ్వజః,
జగామ ధరణీం సూర్యో దేవతానా మివాజ్ఞయా. 23
తం చతుర్భిః ఖరః క్రుద్ధో రామం గాత్రేషు మార్గణైః,
వివ్యాధ యుధి మర్మజ్ఞో మాతంగ మివ తోమరైః. 24
స రామో బహుభి ర్బాణైః ఖరకార్ముకనిస్సృతైః,
విద్ధో రుధిరసిక్తాంగో బభూవ రుషితో భృశమ్. 25
స ధను ర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య పరమాహవే,
ముమోచ పరమేష్వాస ష్షట్ఛరా నభిలక్షితాన్. 26
శిరస్యేకేన బాణేన ద్వాభ్యాం బాహ్వో రథార్దయత్,
త్రిభి శ్చన్ద్రార్ధవక్త్రై శ్చ వక్షస్యభిజఘాన హ. 27
తతః పశ్చా న్మహాతేజా నారాచాన్ భాస్కరోపమాన్,
జిఘాంసూ రాక్షసం క్రుద్ధ స్త్రయోదశ సమాదదే. 28

ॊऽస్య యుగమేకేన చతుర్భి శ్చతురో హయాన్,
ష్టేన తు శిర స్సంఖ్యే ఖరస్య రథసారథేః. 29
భ త్రివేణుం బలవా న్ద్వాభ్యా మక్షం మహాబలః,
్దశేన తు బాణేన ఖరస్య సశరం ధనుః. 30
త్వా వజ్రనికాశేన రాఘవః ప్రహసన్నివ,
యోదశే నేంద్రసమో బిభేద సమరే ఖరమ్. 31
భగ్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః,
ాపాణి రవప్లుత్య తస్థౌ భూమౌ ఖర స్తదా. 32
ృర్మ రామస్య మహారథస్య
ేత్య దేవా శ్చ మహర్షయ శ్చ,
ాజయ న్ప్రాంజలయః ప్రహృష్టా
వా విమానాగ్రగతా స్సమేతాః. 33

ఏకోనత్రింశ స్సర్గః

ం తు విరథం రామో గదాపాణి మవస్థితమ్,
ృదుపూర్వం మహాతేజాః పరుషం వాక్య మబ్రవీత్. 1
ాశ్వరథసంబాధే బలే మహతి తిష్ఠతా,
తం సుదారుణం కర్మ సర్వలోకజుగుప్సితమ్. 2
ద్వేజనీయో భూతానాం నృశంసః పాపకర్మకృత్,
యాణా మపి లోకానా మీశ్వరోऽపి న తిష్ఠతి,
్మ లోకవిరుద్ధం తు కుర్వాణం క్షణదాచర !
ం సర్వజనో హంతి సర్పం దుష్ట మి వాగతమ్, 4

లోభా త్పాపాని కుర్వాణః కామా ద్వా యో న బుధ్యతే,
భ్రష్టః పశ్యతి త స్యాంతం బ్రాహ్మణీ కరకా దివ. 5
వసతో దండకారణ్యే తాపసా న్ధర్మచారిణః,
కిన్ను హత్వా మహాభాగా న్ఫలం ప్రాప్స్యసి రాక్షస!. 6
న చిరం పాపకర్మాణః క్రూరా లోకజుగుప్సితాః,
ఐశ్వర్యం ప్రాప్య తిష్ఠంతి శీర్ణమూలా ఇవ ద్రుమాః. 7
అవశ్యం లభతే జంతుః ఫలం పాపస్య కర్మణః,
ఘోరం పర్యాగతే కాలే ద్రుమాః పుష్ప మి వార్తవమ్. 8
న చిరా త్ప్రాప్యతే లోకే పాపానాం కర్మణాం ఫలమ్,
సవిషాణా మి వాన్నానాం భుక్తానాం క్షణదాచర!, 9
పాప మాచరతాం ఘోరం లోక స్యాప్రియ మిచ్ఛతామ్,
అహ మాసాదితో రాజ్ఞా ప్రాణా న్హంతుం నిశాచర;, 10
అద్య హి త్వాం మయా ముక్తా శ్శరాః కాంచనభూషణాః,
విదార్య నిపతిష్యంతి వల్మీక మివ పన్నగాః. 11
యే త్వయా దండకారణ్యే భక్షితా ధర్మచారిణః,
తా నద్య నిహత స్సంఖ్యే ససైన్యోఽనుగమిష్యసి. 13
అద్య త్వాం నిహతం బాణైః పశ్యంతు పరమర్షయః,
నిరయస్థం విమానస్థా యే త్వయా హింసితాః పురా. 13
ప్రహర త్వం యథాకామం కురు యత్నం కులాధమ!,
అద్య తే పాతయిష్యామి శిర స్తాలఫలం యథా. 14
ఏవ ముక్త స్తు రామేణ క్రుద్ధ స్సంరక్తలోచనః,
ప్రత్యువాచ ఖరో రామం ప్రహస న్క్రోధమూర్ఛితః, 15

కృతా న్రాక్షసాఞ్ హత్వా యుద్ధే దశరథాత్మజ!,
మ్నా కథ మాత్మాన మప్రశస్యం ప్రశంససి. 16
క్రాంతా బలవంతో వా యే భవంతి నరర్షభాః,
యంతి న తే కించి త్తేజసా స్వేన గర్వితాః. 17
కృతా స్త్వకృతాత్మానో లోకే క్షత్రియపాంసనాః,
ర్థకం వికత్థంతే యథా రామః వికత్థసే. 18
ం వ్యపదిశ న్వీర స్త్వమరే కోఽభిధాస్యతి,
త్యుకాలే హి సంప్రాప్తే స్వయ మప్ర స్తవే స్తవమ్. 19
వ థైవ లఘుత్వం తే కత్థనేన విదర్శితమ్,
వర్ణ ప్రతిరూపేణ తప్తే నేవ కుశాగ్నినా, 20
తు మా మిహ తిష్ఠంతం పశ్యసి త్వం గదాధరమ్,
ధర మి వాకమ్ప్యం పర్వతం ధాతుభి శ్చితమ్. 21
ర్యాప్తోఽహం గదాపాణి ర్హన్తుం ప్రాణా న్రణే తవ,
యాణా మపి లోకానాం పాశహ స్త ఇవాంతకః, 22
మం బహ్వపి వ క్తవ్యం త్వయి వక్ష్యామి న త్వహమ్,
స్తం గచ్ఛే ద్ధి సవితా యుద్ధవిఘ్న స్తతో భవేత్, 23
తుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం హతాని తే,
ద్వినాశా త్కరో మ్యేషాం తేషా మశ్రుప్రమార్జనమ్. 24
త్యుక్త్వా పరమక్రుద్ధ స్తాం గదాం పరమాంగదః,
ర శ్చిక్షేప రామాయ ప్రదీప్తా మశనిం యథా. 25
రబాహుప్రముక్తా సా ప్రదీప్తా మహతీ గదా,
స్మ వృక్షాం శ్చ గుల్మాం శ్చ కృత్వాఽగా త్తత్సమీపతః. 26

త్వా మాపతంతీం జ్వలితాం మృత్యుపాశోపమాం గదామ్,
అంతరిక్షగతాం రామ శ్చిచ్ఛేద బహుధా శరైః. 27
సా వికీర్ణా శరై ర్భగ్నా పపాత ధరణీతలే,
గదా మంత్రౌషధబలై ర్వ్యాళీవ వినిపాతితా. 28

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనత్రింశ స్సర్గః

•••

త్రింశ స్సర్గః

భిత్త్వా తు తాం గదాం బాణై రాఘవో ధర్మవత్సలః,
స్మయమానః ఖరం వాక్యం సంరబ్ధ మిద మబ్రవీత్. 1
ఏత త్తే బలసర్వస్వం దర్శితం రాక్షసాధమ,
శక్తిహీనతరో మత్తో వృథా త్వ మవగర్జసి. 2
ఏషా బాణవినిర్భిన్నా గదా భూమితలం గతా,
అభిధానప్రగల్భస్య తవ ప్రత్యర్థిఘాతినీ. 3
య త్త్వ యోక్తం వినష్టానా మహ మశ్రు ప్రమార్జనమ్,
రాక్షసానాం కరోమీతి మిథ్యా తదపి తే వచః. 4
నీచస్య క్షుద్రశీలస్య మిథ్యావృత్తస్య రక్షసః,
ప్రాణా నపహరిష్యామి గరుత్మా నమృతం యథా. 5
అద్య తే ఛ్ఛిన్నకంఠస్య ఫేనబుద్బుదభూషితమ్,
విదారితస్య మద్బాణై ర్మహీ పాస్యతి శోణితమ్, 6
పాంసురూషితసర్వాంగ స్స్రస్తన్యస్తభుజద్వయః,
స్వప్స్యసే గాం సమాలింగ్య దుర్లభాం ప్రమదా మివ. 7

ప్రవృద్ధనిద్రే శయితే త్వయి రాక్షసపాంసనే.
భవిష్య న్త్యశరణ్యానాం శరణ్యా దండకా ఇమే. 2
జనస్థానే హతస్థానే తవ రాక్షస! మచ్ఛరైః,
నిర్భయా విచరిష్యంతి సర్వతో మునయో వనే. 9
అద్య విప్రసరిష్యంతి రాక్షస్యో హతబాంధవాః,
బాష్పార్ద్రవదనా దీనా భయా దన్యభయావహాః. 10
అద్య శోకరసజ్ఞా స్తా భవిష్యంతి నిరర్థకాః,
అనురూపకులాః పత్న్యో యాసాం త్వం పతి రీదృశః. 11
నృశంస! నీచ! క్షుద్రాత్మ! న్నిత్యం బ్రాహ్మణకంటక!,
యత్కృతే శంకితై రగ్నౌ మునిభిః పాత్యతే హవిః. 12
తమేవ మభిసంరబ్ధం బ్రువాణం రాఘవం రణే,
ఖరో నిర్భర్త్సయామాస రోషా త్ఖరతరస్వనః. 13
దృఢం ఖల్వవలిప్తోఽసి భయేష్వపి చ నిర్భయః,
వాచ్యావాచ్యం తతో హి త్వం మృత్యువశ్యో న బుధ్యసే. 14
కాలపాశపరిక్షిప్తా భవంతి పురుషా హి యే,
కార్యాకార్యం న జానంతి తే నిర స్తషడింద్రియాః. 15
ఏవ ముక్త్వా తతో రామం సంరుధ్య భ్రుకుటీం తతః,
స దదర్శ మహాసాల మవిదూరే నిశాచరః. 16
రణే ప్రహరణ స్యార్థే సర్వతో హ్యవలోకయన్,
స త ముత్పాటయామాస సందశ్య దశనచ్ఛదమ్. 17
తం సముత్క్షిప్య బాహుభ్యాం వినద్య చ మహాబలః
రామ ముద్దిశ్య చిక్షేప హత స్త్వ మితి చాబ్రవీత్. 18

త మాపతంతం బాణౌఘై శ్ఛిత్త్వా రామః ప్రతాపవాన్,
రోష మాహారయ త్తీవ్రం నిహంతుం సమరే ఖరమ్. 19
జాతస్వేద స్తతో రామో రోషా ద్రక్తాంతలోచనః,
నిర్బిభేద సహస్రేణ బాణానాం సమరే ఖరమ్. 20
తస్య బాణాంతరా ద్రక్తం బహు సుస్రావ ఫేనిలమ్,
గిరేః ప్రస్రవణ స్యేవ తోయధారాపరిస్రవః, 21
విహ్వల స్స కృతో బాణైః ఖరో రామేణ సంయుగే,
మత్తో రుధిరగంధేన త మే వాభ్యద్రవ ద్ద్రుతమ్. 22
త మాపతంతం సంరబ్ధం కృతాస్త్రో రుధిరాప్లుతమ్,
అపాసర్ప త్ప్రతిపదం కించి త్త్వరితవిక్రమః. 23
తతః పావకసంకాశం వధాయ సమరే శరమ్,
ఖరస్య రామో జగ్రాహ బ్రహ్మదండ మి వాపరమ్. 24
స తం దత్తం మఘవతా సురరాజేన ధీమతా,
సందధే చాపి ధర్మాత్మా ముమోచ చ ఖరం ప్రతి. 25
స విముక్తో మహాబాణో నిర్ఘాతసమనిస్వనః,
రామేణ ధను రాయమ్య ఖరస్యోరసి చాపతత్. 26
స పపాత ఖరో భూమా దహ్యమాన శ్శరాగ్నినా,
రుద్రే ణేవ వినిర్దగ్ధ శ్శ్వేతారణ్యే యథాఽంతకః. 27
స వృత్ర ఇవ వజ్రేణ ఫేనేన నముచి ర్యథా,
బలో పేంద్రాశనిహతో నిపపాత హతః ఖరః, 78
తతో రాజర్షయ స్సర్వే సంగతాః పరమర్షయః.
సభాజ్య ముదితా రామ మిదం వచన మబ్రువన్. 29

ఏతదర్థం మహాతేజా మహేంద్రః పాకశాసనః,
శరభంగాశ్రమం పుణ్య మాజగామ పురందరః. 30
ఆనీత స్త్వ మిమం దేశ ముపాయేన మహర్షిభిః,
ఏషాం వధార్థం క్రూరాణాం రక్షసాం పాపకర్మణామ్, 31
తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా దశరథాత్మజ!,
సుఖం ధర్మం చరిష్యంతి దణ్డకేషు మహర్షయః. 32
ఏతస్మి న్నన్తరే దేవా శ్చారణై స్సహ సంగతాః.
దుందుభీం శ్చాభినిఘ్నంతః పుష్పవర్షం సమంతః. 33
రామ స్యోపరి సంహృష్టా వవృషు ర్విస్మితా స్తదా,
అర్ధాధికముహూర్తేన రామేణ నిశితై శ్శరైః. 34
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
ఖరదూషణముఖ్యానాం నిహతాని మహాహవే. 34
అహో! బత! మహత్కర్మ రామస్య విదితాత్మనః,
అహో! వీర్య మహో! దాక్ష్యం విష్ణో రివ హి దృశ్యతే, 36
ఇత్యేవ ముక్త్వా తే సర్వే యయు ర్దేవా యథాగతమ్,
ఏతస్మి న్నంతరే వీరో లక్ష్మణ స్సహ సీతయా, 37
గిరిదుర్గా ద్వినిష్క్రమ్య సంవివేశాశ్రమం సుఖీ,
తతో రామస్తు విజయీ పూజ్యమానో మహర్షిభిః. 38
ప్రవివే శాశ్రమం వీరో లక్ష్మణే నాభిపూజితః,
తం దృష్ట్వా శత్రుహంతారం మహర్షీణాం సుఖావహమ్. 39
బభూవ హృష్టా వైదేహీ భర్తారం పరిషస్వజే,
ముదా పరమయా యుక్తా దృష్ట్వా రక్షోగణా న్హతాన్. 40

రామం చై వావ్యథం దృష్ట్వా తుతోష జనకాత్మజా.
తత స్తు తం రాక్షససంఘమర్దనం
సభాజ్యమానం ముదితై ర్మహర్షిభిః,
పునః పరిష్వజ్య శశిప్రభాననా
బభూవ హృష్టా జనకాత్మజా తదా. 41

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే త్రింశ స్సర్గః.

ఏక త్రింశ స్సర్గః

త్వరమాణ స్తతో గత్వా జనస్థానా దకంపనః,
ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్య మబ్రవీత్. 1
జనస్థానస్థితా రాజ! న్రాక్షసా బహవో హతాః,
ఖర శ్చ నిహత స్సంఖ్యే కథంచి దహ మాగతః. 2
ఏవ ముక్తో దశగ్రీవః క్రుద్ధ స్సంరక్త లోచనః,
అకంపన మువా చేదం నిర్దహ న్నివ చక్షుషా. 3
కేన రమ్యం జనస్థానం హతం మమ పరాసునా,
కో హి సర్వేషు లోకేషు గతిం చాధిగమిష్యతి. 4
నహి మే విప్రియం కృత్వా శక్యం మఘవతా సుఖమ్,
ప్రాప్తుం వై శ్రవణే నాపి న యమేన న విష్ణునా, 5
కాలస్య చా ప్యహం కాలో దహేయ మపి పావకమ్,
మృత్యుం మరణధర్మేణ సంయోజయితు ముత్సహే, 6
దహేయ మపి సంక్రుద్ధ స్తేజసాఽఽదిత్యపావకౌ,
వాతస్య తరసా వేగం నిహంతు మహ ముత్సహే. 7

తథా క్రుద్ధం దశగ్రీవం కృతాంజలి రకంపనః,
భయా త్సందిగ్ధయా వాచా రావణం యాచతేఽభయమ్. 8
దశగ్రీవోఽభయం తస్మిన్ ప్రదదౌ రక్షసాం వరః,
స విస్రబ్ధోఽబ్రవీ ద్వాక్య మసందిగ్ధ మకంపనః. 9
పుత్రో దశరథ స్యాస్తి సింహసంహననో యువా,
రామో నామ వృషస్కంధో వృత్తాయతమహాభుజః. 10
వీరః పృథుయశా శ్శ్రీమా నతుల్యబలవిక్రమః,
హతం తేన జనస్థానం ఖర శ్చ సహదూషణః. 11
అకంపనవచ శ్శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః,
నాగేంద్ర ఇవ నిశ్శ్వస్య వచనం చేద మబ్రవీత్. 12
ససురేంద్రేణ సంయుక్తో రామ స్సర్వామరై స్సహ,
ఉపయాతో జనస్థానం బ్రూహి కచ్చి దకంపన!. 13
రావణస్య పున ర్వాక్యం నిశమ్య త దకంపనః,
ఆచచక్షే బలం తస్య విక్రమం చ మహాత్మనః. 14
రామో నామ మహాతేజా శ్శ్రేష్ఠ స్సర్వధనుష్మతామ్,
దివ్యాస్త్రగుణసంపన్నః పురందరసమో యుధి. 15
తస్యానురూపో బలవాన్రక్తాక్షో దుందుభిస్వనః,
కనీయా న్లక్ష్మణో నామ భ్రాతా శశినిభాననః. 16
స తేన సహ సంయుక్తః పావకేనానిలో యథా,
శ్రీమాన్ రాజవర స్తేన జనస్థానం నిపాతితమ్. 17
నైవ దేవా మహాత్మానో నాత్ర కార్యా విచారణా,
శరా రామేణ తూత్సృష్టా రుక్మపుంఖాః పతత్రిణః. 18

ఏకత్రింశ స్సర్గః

సర్వాః పంచాననా భూత్వా భక్షయంతి స్మ రాక్షసాన్,
యేన యేన చ గచ్ఛంతి రాక్షసా భయకర్శితాః.
తేన తేన స్మ పశ్యంతి రామ మే వాగ్రతః స్థితమ్,
ఇత్థం వినాశితం తేన జనస్థానం త వానఘ!.
అకంపనవచ శ్శ్రుత్వా రావణో వాక్య మబ్రవీత్,
జనస్థానం గమిష్యామి హంతుం రామం స లక్ష్మణమ్.
అథైవ ముక్తే వచనే ప్రోవా చేద మకంపనః,
శృణు రాజ! న్యథావృత్తం రామస్య బలపౌరుషమ్.
అసాధ్యః కుపితో రామో విక్రమేణ మహాయశాః,
ఆపగాయా స్సుపూర్ణాయా వెగం పరిహరే చ్ఛరైః,
స తారగ్రహనక్షత్రం నభ శ్చా ప్యవసాదయేత్,
అసౌ రామ స్తు మజ్జంతీం శ్రీమా నభ్యుద్ధరే న్మహీమ్.
భిత్త్వా వేలాం సముద్రస్య లోకా నాప్లావయే ద్విభుః,
వేగం వాపి సముద్రస్య వాయుం వా విధమే చ్ఛరైః.
సంహృత్య వా పున ర్లోకా న్విక్రమేణ మహాయశాః,
శక్త స్స పురుషవ్యాఘ్ర స్స్రష్టుం పునరపి ప్రజాః.
న హి రామో దశగ్రీవ! శక్యో జేతుం త్వయా యుధి,
రక్షసాం వాపి లోకేన స్వర్గః పాపజనై రివ.
న తం వధ్య మహం మన్యే సర్వై ర్దేవాసురై రపి.
అయం తస్య వధోపాయ స్తం మ మైకమనా శ్శృణు.
భార్యా త స్యో తమా లోకే సీతా నామ సుమధ్యమా,
శ్యామా సమవిభక్తాంగీ స్త్రీరత్నం రత్నభూషితా.

నైవ దేవీ న గంధర్వీ నాప్సరా నాపి దానవీ,
తుల్యా సీమంతినీ తస్యా మానుషీషు కుతో భవేత్. 30
తస్యాపహర భార్యాం త్వం ప్రమథ్య తు మహావనే,
స తయా రహితః కామీ రామో హాస్యతి జీవితమ్. 31
అరోచయత తద్వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః,
చింతయిత్వా మహాబాహు రకంపన మువాచ హ. 32
బాఢం కాల్యం గమిష్యామి హ్యేక స్సారథినా సహ,
ఆనయిష్యామి వై దేహీ మిమాం హృష్టో మహాపురీమ్. 33
అథైవ ముక్త్వా ప్రయయౌ ఖరయుక్తేన రావణః,
రథే నాదిత్యవర్ణేన దిశ స్సర్వాః ప్రకాశయన్. 34
స రథో రాక్షసేంద్రస్య నక్షత్రపథగో మహాన్,
సంచార్యమాణ శ్శుశుభే జలదే చంద్రమా ఇవ. 35
స మారీచాశ్రమం ప్రాప్య తాటకేయ ముపాగమత్,
మారీచే నార్చితో రాజా భక్ష్యభోజ్యై రమానుషైః. 36
తం స్వయం పూజయిత్వా తు ఆసనేనోదకేన చ,
అర్థోపహితయా వాచా మారీచో వాక్య మబ్రవీత్. 37
కచ్చి త్సుకుశలం రాజ! ల్లోకానాం రాక్షసేశ్వర!,
ఆశంకే నాథ! జానే త్వం యత స్తూర్ణ మిహాగతః. 38
ఏవముక్తో మహాతేజా మారీచేన స రావణః,
తతః పశ్చా దిదం వాక్య మబ్రవీ ద్వాక్యకోవిదః. 39
ఆరక్షో మే హత స్తాత! రామే ణాక్లిష్టకర్మణా,
జనస్థాన మవధ్యం తత్సర్వం యుధి నిపాతితమ్. 40

తస్య మే కురు సాచివ్యం తస్య భార్యాపహారణే.
రాక్షసేంద్రవచ శ్శ్రుత్వా మారీచో వాక్య మబ్రవీత్. 41
ఆఖ్యాతా కేన సీతా సా మిత్రరూపేణ శత్రుణా,
త్వయా రాక్షసశార్దూల! కో న నందతి నిందితః. 42
సీతా మిహానయస్వేతి కో బ్రవీతి బ్రవీహి మే,
రక్షోలోకస్య సర్వస్య క శ్శృంగం ఛేత్తు మిచ్ఛతి. 43
ప్రోత్సాహయతి క శ్చ త్వాం స చ శత్రు రసంశయః,
ఆశీవిషముఖా ద్దంష్ట్రా ముద్ధర్తుం చేచ్ఛతి త్వయా. 44
కర్మణా తేన కేనాపి కాపథం ప్రతిపాదితః,
సుఖసు ప్తస్య తే రాజ! న్ప్రహృతం కేన మూర్ధని. 45
విశుద్ధవంశాభిజనాగ్రహ స్త
స్తేజోమద స్సంస్థితదోర్విషాణః,
ఉదీక్షితుం రావణ! నేహ యు క్త
స్స సంయుగే రాఘవగంధహ స్తీ. 46
అసౌ రణా న్తస్థితిసంధివాలో
విదగ్ధరక్షో మృగహా నృసింహః,
సు ప్త స్త్వయా బోధయితుం న యు క్త
శ్శరాంగపూర్ణో నిశితాసిదంష్ట్రః. 47
చాపావహారే భుజవేగపంకే
శరోర్మిమాలే సుమహాహవౌఘే,
న రామపాతాళముఖేఽతిఘోరే
ప్రస్కందితుం రాక్షసరాజ! యు క్తమ్. 48

ప్రసీద లంకేశ్వర! రాక్షసేంద్ర!
లంకాం ప్రసన్నో భవ సాధు గచ్ఛ,
త్వం స్వేషు దారేషు రమస్వ నిత్యం
రామ స్సభార్యో రమతాం వనేషు. 49
ఏవ ముక్తో దశగ్రీవో మారీచేన స రావణః,
న్యవర్తత పురీం లంకాం వివేశ చ గృహోత్తమమ్. 50

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండ ఏకత్రింశ స్సర్గః.

ద్వాత్రింశ స్సర్గః

తత శ్శూర్పణఖా దృష్ట్వా సహస్రాణి చతుర్దశ,
హతా న్యేకేన రామేణ రక్షసాం భీమకర్మణామ్. 1
దూషణం చ ఖరం చైవ హతం త్రిశిరసా సహ,
దృష్ట్వా పున ర్మహానాదం ననాద జలదో యథా, 2
సా దృష్ట్వా కర్మ రామస్య కృత మన్యై స్సుదుష్కరమ్,
జగామ పరమోద్విగ్నా లంకాం రావణపాలితామ్. 3
సా దదర్శ విమానాగ్రే రావణం దీప్తతేజసమ్,
ఉపోపవిష్టం సచివై ర్మరుద్భి రివ వాసవమ్. 4
ఆసీనం సూర్యసంకాశే కాంచనే పరమాసనే,
రుక్మవేదిగతం ప్రాజ్యం జ్వలంత మివ పావకమ్. 5
దేవగంధర్వభూతానా మృషీణాం చ మహాత్మనామ్,
అజేయం సమరే శూరం వ్యాత్తానన మి వాంతకమ్. 6

దేవాసురవిమర్దేషు వజ్రాశనికృతవ్రణమ్,
ఐరావతవిషాణాగ్రై రుద్ఘృష్టకిణవక్షసమ్. 7
వింశద్భుజం దశగ్రీవం దర్శనీయపరిచ్ఛదమ్,
విశాలవక్షసం వీరం రాజలక్షణశోభితమ్, 8
స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశం తప్తకాంచనకుండలమ్,
సుభుజం శుక్లదశనం మహాస్యం పర్వతోపమమ్. 9
విష్ణుచక్రనిపాతై శ్చ శతశో దేవసంయుగే,
అన్యై శ్శస్త్రప్రహారై శ్చ మహాయుద్ధేషు తాడితమ్. 10
అహతాంగం సమస్తై శ్చ దేవప్రహరణై స్తథా,
అక్షోభ్యాణాం సముద్రాణాం క్షోభణం క్షిప్రకారిణమ్. 11
క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం సురాణాం చ ప్రమర్దనమ్,
ఉచ్ఛేత్తారం చ ధర్మాణాం పరదారాభిమర్శనమ్. 12
సర్వదివ్యాస్త్రయోక్తారం యజ్ఞవిఘ్నకరం సదా,
పురీం భోగవతీం ప్రాప్య పరాజిత్య చ వాసుకిమ్. 13
తక్షకస్య ప్రియాం భార్యాం పరాజిత్య జహార యః,
కైలాసపర్వతం గత్వా విజిత్య నరవాహనమ్. 14
విమానం పుష్పకం తస్య కామగం వై జహార యః,
వనం చైత్రరథం దివ్యం నళినీం నందనం వనమ్. 15
వినాశయతి యః క్రోధా ద్దేవోద్యానాని వీర్యవాన్,
చంద్రసూర్యౌ మహాభాగా వుత్తిష్ఠంతౌ పరంతపౌ. 16
నివారయతి బాహుభ్యాం య శ్శైలశిఖరోపమః,
దశవర్షసహస్రాణి తప స్తప్త్వా మహావనే. 17

పురా స్వయంభువే ధీర శ్శిరాం స్యుపజహార యః,
దేవదానవ గంధర్వ పిశాచ పతగోరగైః. 18
అభయం యస్య సంగ్రామే మృత్యుతో మానుషా దృతే,
మంత్రై రభిష్టుతం పుణ్య మధ్వరేషు ద్విజాతిభిః. 19
హవిర్ధానేషు య స్సోమ ముపహంతి మహాబలః,
ఆప్తయజ్ఞహరం క్రూరం బ్రహ్మఘ్నం దుష్టచారిణమ్, 20
కర్కశం నిరనుక్రోశం ప్రజానా మహితే రతమ్,
రావణం సర్వభూతానాం సర్వలోకభయావహమ్. 21
రాక్షసీ భ్రాతరం శూరం సా దదర్శ మహాబలమ్,
తం దివ్యవస్త్రాభరణం దివ్యమాల్యోపశోభితమ్, 22
ఆసనే సూపవిష్టం చ కాలకాల మి వోద్యతమ్,
రాక్షసేంద్రం మహాభాగం పౌలస్త్యకులనందనమ్. 23
రావణం శత్రుహంతారం మంత్రిభిః పరివారితమ్,
అభిగ మ్యాబ్రవీ ద్వాక్యం రాక్షసీ భయవిహ్వలా. 24
త మబ్రవీ ద్దీప్తవిశాలలోచనం
ప్రదర్శయిత్వా భయమోహమూర్ఛితా,
సుదారుణం వాక్య మభీతచారిణీ
మహాత్మనా శూర్పణఖా విరూపితా. 25

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వాత్రింశ స్సర్గః

త్రయస్త్రింశ స్సర్గః

తత శ్శూర్పణఖా దీనా రావణం లోకరావణమ్,
అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధా పరుషం వాక్య మబ్రవీత్. 1

ప్రమత్తః కామభోగేషు స్వైరవృత్తో నిరంకుశః,
సముత్పన్నం భయం ఘోరం బోద్ధవ్యం నావబుధ్యసే. 2
సక్తం గ్రామ్యేషు భోగేషు కామవృత్తం మహీపతిమ్,
లుబ్ధం న బహుమన్యంతే శ్మశానాగ్ని మివ ప్రజాః. 3
స్వయం కార్యాణి యః కాలే నానుతిష్ఠతి పార్థివః,
స తు వై సహ రాజ్యేన తైశ్చ కార్యై ర్వినశ్యతి. 4
అయుక్తచారం దుర్దర్శ మస్వాధీనం నరాధిపమ్,
వర్జయంతి నరా దూరా న్నదీపంక మివ ద్విపాః. 5
యే న రక్షంతి విషయ మస్వాధీనా నరాధిపాః,
తే న వృద్ధ్యా ప్రకాశంతే గిరయ స్సాగరే యథా. 6
ఆత్మవద్భి ర్విగృహ్య త్వం దేవగంధర్వదానవైః,
అయుక్తచార శ్చపలః కథం రాజా భవిష్యసి. 7
త్వం తు బాలస్వభావ శ్చ బుద్ధిహీన శ్చ రాక్షస!,
జ్ఞాతవ్యం తు న జానీషే కథం రాజా భవిష్యసి. 8
యేషాం చార శ్చ కోశ శ్చ నయ శ్చ జయతాం వర!,
అస్వాధీనా నరేంద్రాణాం ప్రాకృతై స్తే జనై స్సమాః. 9
యస్మా త్పశ్యంతి దూరస్థాం త్సర్వా నర్థా న్నరాధిపాః,
చారేణ తస్మా దుచ్యంతే రాజానో దీర్ఘచక్షుషః. 10
అయుక్తచారం మన్యే త్వాం ప్రాకృతై స్సచివై ర్వృతమ్,
స్వజనం తు జనస్థానం హతం యో నావబుధ్యసే. 11
చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం క్రూరకర్మణామ్,
హతా న్యేకేన రామేణ ఖర శ్చ సహదూషణః. 12

ఋషీణా మభయం దత్తం కృతక్షేమా శ్చ దండకాః,
ధర్షితం చ జనస్థానం రామే ణాక్లిష్టకర్మణా. 13
త్వం తు లుబ్ధః ప్రమత్త శ్చ పరాధీన శ్చ రావణ!,
విషయే స్వే సముత్పన్నం భయం యో నావబుధ్యసే. 14
తీక్ష్ణ మల్పప్రదాతారం ప్రమత్తం గర్వితం శఠమ్,
వ్యసనే సర్వభూతాని నాభిధావంతి పార్థివమ్. 15
అతిమానిన మగ్రాహ్య మాత్మసంభావితం నరమ్,
క్రోధినం వ్యసనే హంతి స్వజనోఽపి మహీపతిమ్. 16
నానుతిష్ఠతి కార్యాణి భయేషు న బిభేతి చ,
క్షిప్రం రాజ్యా చ్చ్యుతో దీన స్తృణై స్తుల్యో భవిష్యతి. 17
శుష్కైః కాష్ఠై ర్భవే త్కార్యం లోష్టై రపి చ పాంసుభిః,
న తు స్థానా త్పరిభ్రష్టైః కార్యం స్యా ద్వసుధాధిపైః. 18
ఉపభుక్తం యథా వాస స్స్రజో వా మృదితా యథా,
ఏవం రాజ్యా త్పరిభ్రష్ట స్సమర్థోఽపి నిరర్థకః. 19
అప్రమత్త శ్చ యో రాజా సర్వజ్ఞో విజితేంద్రియః,
కృతజ్ఞో ధర్మశీల శ్చ స రాజా తిష్ఠతే చిరమ్. 20
నయనాభ్యాం ప్రసుప్తోఽపి జాగర్తి నయచక్షుషా,
వ్యక్తక్రోధప్రసాద శ్చ స రాజా పూజ్యతే జనైః. 21
త్వం తు రావణ! దుర్బుద్ధి ర్గుణై రేతై ర్వివర్జితః,
యస్య తేఽవిదిత శ్చారై రక్షసాం సుమహా న్వధః. 22
పరావమంతా విషయేషు సంగతో
న దేశకాలప్రవిభాగతత్త్వవిత్,

అయుక్తబుద్ధి ర్గుణదోషనిశ్చయే
విపన్నరాజ్యో వచిరా ద్విపత్స్యసే. 23
ఇతి స్వదోషా౯ పరికీర్తితాం స్తయా
సమీక్ష్య బుద్ధ్యా క్షణదాచరేశ్వరః,
ధనేన దర్పేణ బలేన చాన్వితో
విచింతయామాస చిరం స రావణః. 24

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రయస్త్రింశ స్సర్గః.

చతుస్త్రింశ స్సర్గః

తత శ్శూర్పణఖాం క్రుద్ధాం బ్రువంతీ పరుషం వచః,
అమాత్యమధ్యే సంకృద్ధః పరిపప్రచ్ఛ రావణః. 1
కశ్చ రామః కథంవీర్యః కింరూపః కింపరాక్రమః,
కిమర్థం దండకారణ్యం ప్రవిష్ట స్సుదురాసదమ్. 2
ఆయుధం కిం చ రామస్య నిహతా యేన రాక్షసాః,
ఖర శ్చ నిహత స్సంఖ్యే దూషణ స్త్రిశిరా స్తథా. 3
ఇత్యుక్త్వా రాక్షసేంద్రేణ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా,
తతో రామం యథాతత్త్వ మాఖ్యాతు ముపచక్రమే. 4
దీర్ఘబాహు ర్విశాలాక్ష శ్చీరకృష్ణాజినాంబరః,
కందర్పసమరూప శ్చ రామో దశరథాత్మజః. 5
శక్రచాపనిభం చాపం వికృష్య కనకాంగదమ్,
దీప్తా౯ క్షిపతి నారాచాం త్సర్పా నివ మహావిషా౯. 6
నాదదానం శరా న్ఘోరా న్న ముంచంతం శిలీముఖా౯,
న కార్ముకం వికర్షంతం రామం పశ్యామి సంయుగే. 7

హన్యమానం తు తత్సైన్యం పశ్యామి శరవృష్టిభిః,
ఇంద్రేణే వోత్తమం సస్య మాహతం త్వశ్మవృష్టిభిః. 8
రక్షసాం భీమరూపాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ,
నిహతాని శరై స్తీక్ష్ణై స్తే నై కేన పదాతినా. 9
అర్ధాధికముహూర్తేన ఖర శ్చ సహదూషణః,
ఋషీణా మభయం దత్తం కృతక్షేమా శ్చ దండకాః. 10
ఏకా కథంచి న్ముక్తాఽహం పరిభూయ మహాత్మనా,
స్త్రీవధం శంకమానేన రామేణ విదితాత్మనా. 11
భ్రాతా చాస్య మహాతేజా గుణత స్తుల్యవిక్రమః,
అనురక్త శ్చ భక్త శ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్. 12
అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాంతో బుద్ధిమా న్బలీ.
రామస్య దక్షిణో బాహు ర్నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః. 13
రామస్య తు విశాలాక్షీ పూర్ణేందుసదృశాననా,
ధర్మపత్నీ ప్రియా భర్తు ర్నిత్యం ప్రియహితే రతా. 14
సా సుకేశీ సునాసోరు స్సురూపా చ యశస్వినీ,
దేవతేవ వనస్యాస్య రాజతే శ్రీ రి వాపరా. 15
తప్తకాంచనవర్ణాభా రక్తతుంగనఖీ శుభా,
సీతా నామ వరారోహా వై దేహీ తనుమధ్యమా. 16
నైవ దేవీ న గంధర్వీ న యక్షీ న చ కిన్నరీ,
నైవంరూపా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహీతలే. 17
యస్య సీతా భవే ద్భార్యా యం చ హృష్టా పరిష్వజేత్,
అతిజీవే త్స సర్వేషు లోకే ష్వపి పురందరాత్. 18

సా సుశీలా వపుఃశ్లాఘ్యా రూపే ణాప్రతిమా భువి,
తవానురూపా భార్యా స్యా త్త్వం చ తస్యా స్తథా పతిః. 19
తాం తు వి స్తీర్ణ జఘనాం పీనశ్రోణీపయోధరామ్,
భార్యార్థే చ తవానేతు ముద్యతాఽహం వరాననామ్. 20
విరూపితాఽస్మి కూ్రరేణ లక్ష్మణేన మహాభుజ!,
తాంతు దృష్ట్వాఽద్య వై దేహీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్. 21
మన్మథస్య శరాణాం వై త్వం విధేయో భవిష్యసి,
యది తస్యా మభిప్రాయో భార్యార్థే తవ జాయతే. 22
శీఘ్ర ముద్ధ్రియతాం పాదో జయార్థ మిహ దక్షిణః,
కురు ప్రియం తథా తేషాం రక్షసాం రాక్షసేశ్వర!. 23
వధా త్తస్య నృశంసస్య రామస్యాఽఽశ్రమవాసినః,
తం శరై ర్నిశితై ర్హత్వా లక్ష్మణం చ మహారథమ్. 24
హతనాథాం సుఖం సీతాం యథావ దుపభోక్ష్యసి,
రోచతే యది తే వాక్యం మ మైత ద్రాక్షసేశ్వర!. 25
క్రియతాం నిర్విశంకేన వచనం మమ రావణ!,
విజ్ఞా యేహాత్మశక్తిం చ హ్రియతా మబలా బలాత్.
సీతా సర్వానవద్యాంగీ భార్యార్థే రాక్షసేశ్వర!, 26
నిశమ్య రామేణ శరై రజిహ్మగై
ర్హతాన్ జనస్థానగతా న్నిశాచరాన్,
ఖరం చ బుద్ధ్వా నిహతం చ దూషణం
త్వ మత్ర కృత్యం ప్రతిప త్తు మర్హసి. 27

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుస్త్రింశ స్సర్గః.

పంచత్రింశ స్సర్గః

తత శ్శూర్పణఖావాక్యం త చ్ఛ్రుత్వా రోమహర్షణమ్,
సచివా నభ్యనుజ్ఞాయ కార్యం బుద్ధ్వా జగామ సః. 1
తత్కార్య మనుగమ్యాథ యథావ దుపలభ్య చ,
దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలమ్. 2
ఇతికర్తవ్య మిత్యేవ కృత్వా నిశ్చయ మాత్మనః,
స్థిరబుద్ధి స్తతో రమ్యాం యానశాలాం జగామ హ. 3
యానశాలాం తతో గత్వా ప్రచ్ఛన్నో రాక్షసాధిపః,
సూతం సంచోదయామాస రథ స్సంయోజ్యతా మితి. 4
ఏవ ముక్తః క్షణేనైవ సారథి ర్లఘువిక్రమః,
రథం సంయోజయామాస తస్యాభిమత ముత్తమమ్. 5
కాంచనం రథ మాస్థాయ కామగం రత్నభూషితమ్,
పిశాచవదనై ర్యుక్తం ఖరైః కాంచనభూషణైః. 6
మేఘప్రతిమనాదేన స తేన ధనదానుజః,
రాక్షసాధిపతి శ్శ్రీమా న్యయౌ నదనదీపతిమ్. 7
స శ్వేతవాలవ్యజనః శ్వేతచ్ఛత్రో దశాననః,
స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశ స్తప్తకాంచనకుండలః. 8
వింశద్భుజో దశగ్రీవో దర్శనీయపరిచ్ఛదః,
త్రిదశారి ర్మునీంద్రఘ్నో దశశీర్ష ఇవాద్రిరాట్. 9
కామగం రథ మాస్థాయ శుశుభే రాక్షసేశ్వరః,
విద్యున్మండలవా న్మేఘ స్సబలాక ఇవాంబరే. 10
సశైలం సాగరానూపం వీర్యవా నవలోకయన్.
నానాపుష్పఫలై ర్వృక్షై రనుకీర్ణం సహస్రశః. 11

శీతమంగళతోయాభిః పద్మినీభి స్సమంతతః,
విశాలై రాశ్రమపదై ర్వేదిమద్భి స్సమావృతమ్. 12
కదళ్యాఢకిసంబాధం నాళికేరోపశోభితమ్,
సాలై స్తాలై స్తమాలైశ్చ పుష్పితై స్తరుభి ర్వృతమ్. 13
నాగై స్సుపర్ణై ర్గంధర్వైః కిన్నరై శ్చ సహస్రశః,
అజై ర్వైఖానసై ర్మాషై ర్వాలఖిల్యై ర్మరీచిపైః. 14
అత్యంతనియతాహారై శ్శోభితం పరమర్షిభిః,
జితకామై శ్చ సిద్ధై శ్చ చారణై రుపశోభితమ్. 15
దివ్యాభరణమాల్యాభి ర్దివ్యరూపాభి రావృతమ్,
క్రీడారతివిధిజ్ఞాభి రప్సరోభి స్సహస్రశః. 16
సేవితం దేవపత్నీభి శ్శ్రీమతీభి శ్శ్రియాఽఽవృతమ్,
దేవదానవసంఘైశ్చ చరితం త్వమృతాశిభిః. 17
హంసక్రౌంచప్లవాకీర్ణం సారసై స్సంప్రణాదితమ్,
వైడూర్యప్రస్తరం రమ్యం స్నిగ్ధం సాగరతేజసా. 18
పాండురాణి విశాలాని దివ్యమాల్యయుతాని చ.
తూర్యగీతాభిజుష్టాని విమానాని సమంతతః. 19
తరసా జితలోకానాం కామగా న్యభిసంపతన్,
గంధర్వాప్సరస శ్చైవ దదర్శ ధనదానుజః. 20
నిర్యాసరసమూలానాం చందనానాం సహస్రశః,
వనాని పశ్యం త్సౌమ్యాని ఘ్రాణతృప్తికరాణి చ, 21
అగరూణాం చ ముఖ్యానాం వనా న్యుపవనాని చ,
తక్కోలానాం చ జాత్యానాం ఫలానాం చ సుగంధినామ్. 22

పుష్పాణి చ తమాలస్య గుల్మాని మరిచస్య చ,
ముక్తానాం చ సమూహాని శుష్యమాణాని తీరతః. 23
శంఖానాం ప్రస్తరం చైవ ప్రవాళనిచయం తథా,
కాంచనాని చ శైలాని రాజతాని చ సర్వశః. 24
ప్రస్రవాణి మనోజ్ఞాని ప్రసన్నాని హ్రదాని చ,
ధనధాన్యోపపన్నాని స్త్రీరత్నై శ్శోభితాని చ, 25
హస్త్యశ్వరథగాఢాని నగరా ణ్యవలోకయన్,
తం సమం సర్వత స్స్నిగ్ధం మృదుసంస్పర్శమారుతమ్. 26
అనూపం సింధురాజస్య దదర్శ త్రిదివోపమమ్.
తత్రాపశ్య త్స మేఘాభం న్యగ్రోధ మృషిభి ర్వృతమ్. 28
సమంతా ద్యస్య తా శ్శాఖా శ్శతయోజన మాయతాః,
యస్య హస్తిన మాదాయ మహాకాయం చ కచ్ఛపమ్. 28
భక్షార్థం గరుడ శ్శాఖా మాజగామ మహాబలః,
తస్య తాం సహసా శాఖాం భారేణ పతగో త్తమః. 29
సుపర్ణః పర్ణబహుళాం బభంజ చ మహాబలః,
తత్ర వైఖానసా మాషా వాలఖిల్యా మరీచిపాః. 30
అజా బభూవు ర్ధూమ్రా శ్చ సంగతాః పరమర్షయః,
తేషాం దయార్థం గరుడ స్తాం శాఖాం శతయోజనామ్. 31
జగా మాదాయ వేగేన తౌ చోభౌ గజకచ్ఛపౌ,
ఏకపాదేన ధర్మాత్మా భక్షయిత్వా తదామిషమ్. 32
నిషాదవిషయం హత్వా శాఖయా పతగోత్తమః,
ప్రహర్ష మతులం లేభే మోక్షయిత్వా మహామునీన్. 33

స తేనైవ ప్రహర్షేణ ద్విగుణీకృతవిక్రమః,
అమృతానయనార్థం వై చకార మతిమా న్మతిమ్. 34
అయోజాలాని నిర్మథ్య ఛిత్వా రత్నమయం గృహమ్,
మహేంద్రభవనా ద్గుప్త మాజహా రామృతం తతః. 35
తం మహర్షిగణై ర్జుష్టం సువర్ణకృతలక్షణమ్,
నామ్నా సుభద్రం న్యగ్రోధం దదర్శ ధనదానుజః. 36
తం తు గత్వా పరం పారం సముద్రస్య నదీపతేః,
దదర్శాశ్రమ మేకాంతే రమ్యే పుణ్యే వనాంతరే. 37
తత్ర కృష్ణాజినధరం జటావల్కలధారిణమ్,
దదర్శ నియతాహారం మారీచం నామ రాక్షసమ్. 38
స రావణ స్సమాగమ్య విధివ త్తేన రక్షసా,
మారీచే నార్చితో రాజా సర్వకామై రమానుషైః. 39
తం స్వయం పూజయిత్వా తు భోజనే నోదకేన చ,
అర్థోపహితయా వాచా మారీచో వాక్య మబ్రవీత్. 40
కచ్చి త్సుకుశలం రాజన్! లంకాయాం రాక్షసేశ్వర!,
కేనార్థేన పున స్త్వం వై తూర్ణ మేవ మిహాఽగతః. 41
ఏవ ముక్తో మహాతేజా మారీచేన స రావణః,
తతః పశ్చా దిదం వాక్య మబ్రవీ ద్వాక్యకోవిదః. 42

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచత్రింశ స్సర్గః.

—

షట్త్రింశ స్సర్గః

మారీచ! శ్రూయతాం తాత! వచనం మమ భాషతః,
ఆర్తోఽస్మి మమ చార్తస్య భవాన్హి పరమా గతిః. 1
జానీషే త్వం జనస్థానే యథా భ్రాతా ఖరో మమ,
దూషణశ్చ మహాబాహు స్స్వసా శూర్పణఖా చ మే. 2
త్రిశిరాశ్చ మహాతేజా రాక్షసః పిశితాశనః,
అన్యే చ బహవ శ్శూరా లబ్ధలక్షా నిశాచరాః. 3
వసంతి మన్నియోగేన నిత్యవాసం చ రాక్షసాః,
బాధమానా మహారణ్యే మునీ న్యే ధర్మచారిణః. 4
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
శూరాణాం లబ్ధలక్షాణాం ఖరచిత్తానువర్తినామ్. 5
తే త్విదానీం జనస్థానే వసమానా మహాబలాః,
సంగతాః పరమాయత్తా రామేణ సహ సంయుగే. 8
నానాప్రహరణోపేతాః ఖరప్రముఖరాక్షసాః,
తేన సంజాతరోషేణ రామేణ రణమూర్ధని. 7
అనుక్త్వా పరుషం కించి చ్ఛరై ర్వ్యాపారితం ధనుః.
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసా ముగ్రతేజసామ్. 8
నిహతాని శరై స్తీక్ష్ణై ర్మానుషేణ పదాతినా,
ఖరశ్చ నిహత స్సంఖ్యే దూషణ శ్చ నిపాతితః. 9
హత శ్చ త్రిశిరా శ్చాపి నిర్భయా దండకాః కృతాః,
పిత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన సభార్యః క్షీణజీవితః. 10

స హంతా తస్య సైన్యస్య రామః క్షత్రియపాంసనః,
దుశ్శీలః కర్కశ స్తీక్ష్ణో మూర్ఖో లుబ్ధోఽజితేంద్రియః. 11
త్యక్తధర్మో హ్యధర్మాత్మా భూతానా మహితే రతః.
యేన వైరం వినాఽరణ్యే సత్త్వ మాశ్రిత్య కేవలమ్. 12
కర్ణనాసాపహరణా ద్భగినీ మే విరూపితా,
తస్య భార్యాం జనస్థానా త్సీతాం సురసుతోపమామ్. 13
ఆనయిష్యామి విక్రమ్య సహాయ స్తత్ర మే భవ,
త్వయా హ్యహం సహాయేన పార్శ్వస్థేన మహాబల!. 14
భ్రాతృభి శ్చ సురా న్యుద్ధే సమగ్రా న్నాభిచింతయే,
తత్సహాయో భవ త్వం మే సమర్థో హ్యసి రాక్షస!. 15
వీర్యే యుద్ధే చ దర్పే చ న హ్యస్తి సదృశ స్తవ,
ఉపాయజ్ఞో మహాన్ శూర స్సర్వమాయావిశారదః. 16
ఏతదర్థ మహం ప్రాప్త స్త్వత్సమీపం నిశాచర!,
శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనా న్మమ. 17
సౌవర్ణ స్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః,
ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర. 18
త్వాం తు నిస్సంశయం సీతా దృష్ట్వా తు మృగరూపిణమ్,
గృహ్యతా మితి భర్తారం లక్ష్మణం చాభిధాస్యతి. 19
తత స్తయో రపాయే తు శూన్యే సీతాం యథాసుఖమ్,
నిరాబాధో హరిష్యామి రాహు శ్చంద్రప్రభా మివ. 20
తతః పశ్చా త్సుఖం రామే భార్యాహరణకర్శితే,
విస్రబ్ధః ప్రహరిష్యామి కృతార్థే నాంతరాత్మనా. 21

తస్య రామకథాం శ్రుత్వా మారీచస్య మహాత్మనః,
శుష్కం సమభవ ద్వక్త్రం పరిత్రస్తో బభూవ హ. 22
ఓష్ఠౌ పరిలిహన్ శుష్కౌ నేత్రై రనిమిషై రివ,
మృతభూత ఇ వార్త స్తు రావణం సముదైక్షత. 23
స రావణం త్రస్తవిషణ్ణచేతా
మహావనే రామపరాక్రమజ్ఞః,
కృతాంజలి స్తత్త్వ మువాచ వాక్యం
హితం చ తస్మై హిత మాత్మన శ్చ.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్త్రింశ స్సర్గః.

సప్తత్రింశ స్సర్గః

త చ్ఛ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః,
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో మారీచో రాక్షసేశ్వరమ్. 1
సులభాః పురుషా రాజన్! సతతం ప్రియవాదినః,
అప్రియస్య తు పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః. 2
న నూనం బుధ్యసే రామం మహావీర్యం గుణోన్నతమ్,
అయుక్తచార శ్చపలో మహేంద్రవరుణోపమమ్. 3
అపి స్వస్తి భవే త్తాత! సర్వేషాం భువి రక్షసామ్,
అపి రామో న సంక్రుద్ధః కుర్యా ల్లోక మరాక్షసమ్. 4
అపి తే జీవితాంతాయ నోత్పన్నా జనకాత్మజా,
అపి సీతానిమిత్తం చ న భవే ద్వ్యసనం మమ, 5

అపి త్వా మీశ్వరం ప్రాప్య కామవృత్తం నిరంకుశమ్,
న వినశ్యే త్పురీ లంకా త్వయా సహ సరాక్షసా. 6
త్వద్విధః కామవృత్తో హి దుశ్శీలః పాపమంత్రితః,
ఆత్మానం స్వజనం రాష్ట్రం స రాజా హంతి దుర్మతిః. 7
న చ పిత్రా పరిత్యక్తో నామర్యాదః కథంచన,
న లుబ్ధో న చ దుశ్శీలో న చ క్షత్త్రియపాంసనః. 8
న చ ధర్మగుణై ర్హీనః కౌసల్యానందవర్ధనః,
న తీక్ష్ణో నచ భూతానాం సర్వేషా మహితే రతః. 9
వంచితం పితరం దృష్ట్వా కైకేయ్యా సత్యవాదినమ్,
కరిష్యామీతి ధర్మాత్మా తాత! ప్రవ్రజితో వనమ్. 10
కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం పితు ర్దశరథస్య చ,
హిత్వా రాజ్యం చ భోగాం శ్చ ప్రవిష్టో దండకావనమ్. 11
న రామః కర్కశ స్తాత! నావిద్వా న్నాజితేంద్రియః,
అనృతం దుశ్శ్రుతం చైవ నైవం త్వం వక్తు మర్హసి. 12
రామో విగ్రహవా న్ధర్మ స్సాధు స్సత్యపరాక్రమః,
రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవానాం మఘవా నివ. 13
కథం త్వం తస్య వైదేహీం రక్షితాం స్వేన తేజసా,
ఇచ్ఛసి ప్రసభం హర్తుం ప్రభా మివ వివస్వతః. 14
శరార్చిష మనాధృష్యం చాపఖడ్గేంధనం రణే,
రామాగ్నిం సహసా దీప్తం న ప్రవేష్టుం త్వ మర్హసి. 15
ధనుర్వ్యాదితదీప్తాస్యం శరార్చిష మమర్షణమ్,
చాపపాశధరం వీరం శత్రుసైన్యప్రహారిణమ్, 16

రాజ్యం సుఖం చ సంత్యజ్య జీవితం చేష్ట మాత్మనః,
నాత్మానాపయితుం తాత! రామాంతక మి హార్హసి. 17
అప్రమేయం హి తత్తేజో యస్య సా జనకాత్మజా,
న త్వం సమర్థ స్తాం హర్తుం రామచాపాశ్రయం వనే. 18
తస్య సా నరసింహస్య సింహోరస్కస్య భామినీ,
ప్రాణేభ్యోఽపి ప్రియతరా భార్యా నిత్య మనువ్రతా. 19
న సా ధర్షయితుం శక్యా మైథిల్యోజస్వినః ప్రియా,
దీప్తస్యేవ హుతాశస్య శిఖా సీతా సుమధ్యమా. 20
కి ముద్యమ మిమం వ్యర్థం కృత్వా తే రాక్షసాధిప!,
దృష్ట శ్చే త్త్వం రణే తేన తదంత తవ జీవితమ్. 21
జీవితం చ సుఖం చైవ రాజ్యం చైవ సుదుర్లభమ్,
య దీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మాకృథా రామవిప్రియమ్. 22
స సర్వై స్సచివై స్సార్ధం విభీషణపురోగమైః,
మంత్రయిత్వా తు ధర్మిష్ఠైః కృత్వా నిశ్చయ మాత్మనః. 23
దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలమ్,
ఆత్మన శ్చ బలం జ్ఞాత్వా రాఘవస్య చ తత్త్వతః. 24
హితాహితం వినిశ్చిత్య క్షమం త్వం కర్తు మర్హసి,
అహం తు మన్యే తవ న క్షమం రణే
సమాగమం కోసలరాజసూనునా,
ఇదం హి భూయ శ్శృణు వాక్య ముత్తమం
క్షమం చ యుక్తం చ నిశాచరేశ్వర! 25

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తత్రింశ స్సర్గః.

అష్టాత్రింశ స్సర్గః

కదాచి దప్యహం వీర్యా త్పర్యట న్పృథివీ మిమామ్,
బలం నాగసహస్రస్య ధారయన్ పర్వతోపమః. 1
నీలజీమూతసంకాశ స్తప్తకాంచనకుండలః,
భయం లోకస్య జనయ న్కిరిటీ పరిఘాయుధః. 2
వ్యచరం దండకారణ్యే ఋషిమాంసాని భక్షయన్,
విశ్వామిత్రోఽథ ధర్మాత్మా మద్విత్రస్తో మహామునిః. 3
స్వయం గత్వా దశరథం నరేంద్ర మిద మబ్రవీత్,
అద్య రక్షతు మాం రామః పర్వకాలే సమాహితః. 4
మారీచా న్మే భయం ఘోరం సముత్పన్నం నరేశ్వర!,
ఇత్యేవ ముక్తో ధర్మాత్మా రాజా దశరథ స్తథా. 5
ప్రత్యువాచ మహాభాగం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్,
బాలో ద్వాదశవర్షోఽయ మకృతాస్త్ర శ్చ రాఘవః. 6
కామం తు మమ య త్సైన్యం మయా సహ గమిష్యతి,
బలేన చతురంగేణ స్వయ మేత్య నిశాచరాన్. 7
వధిష్యామి మునిశ్రేష్ఠ! శత్రూం స్తే మనసేప్సితాన్,
ఇత్యేవ ముక్త స్స మునీ రాజాన మిద మబ్రవీత్. 8
రామా న్నాన్య ద్బలం లోకే పర్యాప్తం తస్య రక్షసః,
దేవతానా మపి భవాం త్సమరే ష్వభిపాలకః. 9
అసీ త్తవ కృతం కర్మ త్రిలోకే విదితం నృప!,
కామ మస్తు మహ త్సైన్యం తిష్ఠ త్విహ పరంతప!. 10

బాలోఽప్యేష మహాతేజా స్సమర్థ స్తస్య నిగ్రహే,
గమిష్యే రామ మాదాయ స్వస్తి తేఽస్తు పరంతప! 11
ఏవ ముక్త్వా తు స ముని స్త మాదాయ నృపాత్మజమ్,
జగామ పరమప్రీతో విశ్వామిత్ర స్స్వ మాశ్రమమ్. 12
తం తదా దండకారణ్యే యజ్ఞ ముద్దిశ్య దీక్షితమ్,
బభూవోపస్థితో రామ శ్చిత్రం విస్ఫారయన్ ధనుః. 13
అజాతవ్యంజన శ్శ్రీమా& పద్మపత్త్రనిభేక్షణః,
ఏకవస్త్రధరో ధన్వీ శిఖీ కనకమాలయా. 14
శోభయ న్దండకారణ్యం దీప్తేన స్వేన తేజసా,
అదృశ్యత తతో రామో బాలచంద్ర ఇవోదితః. 15
తతోఽహం మేఘసంకాశ స్తప్తకాంచనకుండలః.
బలీ దత్తవరో దర్పా దాజగామ తదాశ్రమమ్. 16
తేన దృష్టః ప్రవిష్టోఽహం సహసై వోద్యతాయుధః,
మాం తు దృష్ట్వా ధను స్సజ్య మసంభ్రాంత శ్చకార సః. 17
అవజాన న్నహం మోహా ద్బాలోఽయ మితి రాఘవమ్,
విశ్వామిత్రస్య తాం వేది మభ్యధావం కృతత్వరః. 18
తేన ముక్త స్తతో బాణ శ్శిత శ్శత్రునిబర్హణః,
తేనాహం త్వాహతః క్షిప్త స్సముద్రే శతయోజనే. 19
నేచ్ఛతా తాత! మాం హంతుం తదా వీరేణ రక్షితః,
రామస్య శరవేగేన నిరస్తోఽహ మచేతనః. 20
పాతితోఽహం తదా తేన గంభీరే సాగరాంభసి,
ప్రాప్య సంజ్ఞాం చిరా త్తాత లంకాం ప్రతిగతః పురీమ్. 21

ఏవ మస్మి తదా ము_క్త స్సహాయా_స్తు నిపాతితాః,
అకృతా_స్త్రేణ బాలేన రామే ణాక్లిష్టకర్మణా. 22
త న్మయా వార్యమాణ _స్త్వం యది రామేణ విగ్రహమ్,
కరిష్య స్యాపదం ఘోరాం క్షిప్రం ప్రాప్స్యసి రావణ!. 23
క్రీడారతివిధిజ్ఞానాం సమాజోత్సవశాలినామ్,
రక్షసాం చైవ సంతాప మనర్థం చాహరిష్యసి. 24
హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం నానారత్న విభూషితామ్,
ద్రక్ష్యసి త్వం పురీం లంకాం వినష్టాం మైథిలీకృతే. 25
అకుర్వంతోఽపి పాపాని శుచయః పాపసంశ్రయాత్,
పరపాపై ర్వినశ్యంతి మత్స్యా నాగహ్రదే యథా. 26
దివ్యచందనదిగ్ధాంగాన్ దివ్యాభరణభూషితాన్,
ద్రక్ష్య స్యభిహతాన్ భూమౌ తవ దోషా త్తు రాక్షసాన్. 27
హృతదారాం త్సదారాం శ్చ దశ విద్రవతో దిశః.
హతశేషా నశరణాన్ ద్రక్ష్యసి త్వం నిశాచరాన్. 28
శరజాలపరిక్షిప్తా మగ్నిజ్వాలాసమావృతామ్,
ప్రదగ్ధభవనాం లంకాం ద్రక్ష్యసి త్వం న సంశయః. 29
పరదారాభిమర్శా త్తు నాన్య త్పాపతరం మహత్,
ప్రమదానాం సహస్రాణి తవ రాజ! న్పరిగ్రహాః. 30
భవ స్వదారనిరత స్స్వకులం రక్ష రాక్షస!,
మాన మృద్ధిం చ రాజ్యం చ జీవితం చేష్ట మాత్మనః. 31
కళత్రాణి చ సౌమ్యాని మిత్రవర్గం తథైవ చ,
య దీచ్ఛసి చిరం భో_క్తుం మాకృథా రామవిప్రియమ్. 32

నివార్యమాణ స్సుహృదా మయా భృశం
ప్రసహ్య సీతాం యది ధర్షయిష్యసి,
గమిష్యసి క్షీణబల స్సబాంధవో
యమక్షయం రామశరా త్తజీవితః. 33

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండేఽష్టాత్రింశ స్సర్గః.

ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః

ఏవ మస్మి తదా ముక్తః కథంచి త్తేన సంయుగే.
ఇదానీ మపి య ద్వృత్తం త చ్ఛృణుష్వ నిరుత్తరమ్. 1
రాక్షసాభ్యా మహం ద్వాభ్యా మనిర్విణ్ణ స్తథాకృతః,
సహితో మృగరూపాభ్యాం ప్రవిష్టో దండకావనమ్. 2
దీప్తజిహ్వో మహాకాయ స్తీక్ష్ణదంష్ట్రో మహాబలః,
వ్యచరం దండకారణ్యం మాంసభక్షో మహామృగః. 3
అగ్నిహోత్రేషు తీర్థేషు చైత్యవృక్షేషు రావణ!
అత్యంతఘోరో వ్యచరం తాపసాం స్సంప్రధర్షయన్. 4
నిహత్య దండకారణ్యే తాపసా న్ధర్మచారిణః,
రుధిరాణి పిబం స్తేషాం తథా మాంసాని భక్షయన్. 5
ఋషిమాంసాశనః క్రూర స్త్రాసయ న్వనగోచరాన్,
తథా రుధిరమత్తోఽహం విచర న్ధర్మదూషకః. 6
ఆసాదయం తదా రామం తాపసం ధర్మచారిణమ్,
వైదేహీం చ మహాభాగాం లక్ష్మణం చ మహారథమ్. 7
తాపసం నియతాహారం సర్వభూతహితే రతమ్,
సోఽహం వనగతం రామం పరిభూయ మహాబలమ్. 8

తాపసోఽయ మితి జ్ఞాత్వా పూర్వవైర మనుస్మరన్,
అభ్యధావం హి సంక్రుద్ధ స్తీక్ష్ణశృంగో మృగాకృతిః. 9
జిఘాంసు రకృతప్రజ్ఞ స్తం ప్రహార మనుస్మరన్,
తేన ముక్తా స్త్రయో బాణా శ్శితా శ్శత్రునిబర్హణాః. 10
వికృష్య బలవ చ్చాపం సుపర్ణానిలనిస్వనాః,
తే బాణా వజ్రసంకాశా స్సుముక్తా రక్తభోజనాః. 11
ఆజగ్ము స్సహితా స్సర్వే త్రయ స్సన్నతపర్వణః,
పరాక్రమజ్ఞో రామస్య శఠో దృష్టభయః పురా. 12
సముద్భ్రాన్త స్తతో ముక్త స్తౌ వుభౌ రాక్షసౌ హతౌ,
శరేణ ముక్తో రామస్య కథంచి త్ప్రాప్య జీవితమ్. 13
ఇహ ప్రవ్రాజితో యుక్త స్తాపసోఽహం సమాహితః,
వృక్షే వృక్షే చ పశ్యామి చీరకృష్ణాజినాంబరమ్. 14
గృహీతధనుషం రామం పాశహస్త మి వాన్తకమ్,
అపి రామసహస్రాణి భీతః పశ్యామి రావణ ! 15
రామభూత మిదం సర్వ మరణ్యం ప్రతిభాతి మే,
రామ మేవ హి పశ్యామి రహితే రాక్షసాధిప !. 16
దృష్ట్వా స్వప్నగతం రామ ముద్భ్రమామి విచేతనః,
రకారాదీని నామాని రామత్ర స్తస్య రావణ!. 17
రత్నాని చ రథా శ్చైవ త్రాసం సంజనయంతి మే,
అహం తస్య ప్రభావజ్ఞో న యుద్ధం తేన తే క్షమమ్. 18
బలిం వా నముచిం వాపి హన్యా ద్ధి రఘునందనః,
రణే రామేణ యుధ్యస్వ క్షమాం వా కురు రాక్షస!. 19

న తే రామకథా కార్యా యది మాం ద్రష్టు మిచ్ఛసి,
బహవ స్సాధవో లోకే యుక్తా ధర్మ మనుష్ఠితాః. 20
పరేషా మపరాధేన వినష్టా స్సపరిచ్ఛదాః,
సోఽహం తవాపరాధేన వినశ్యేయం నిశాచర ! 21
కురు య త్తే క్షమం త త్త్వ మహం త్వా నానుయామి హ,
రామ శ్చ హి మహాతేజా మహాసత్త్వో మహాబలః. 22
అపి రాక్షసలోకస్య న భవే దంతకోఽపి సః,
యది శూర్పణఖా హేతో ర్జనస్థానగతః ఖరః. 23
అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిష్టకర్మణా.
అత్ర బ్రూహి యథాత త్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః. 24
ఇదం వచో బంధుహితార్థినా మయా
యథోచ్యమానం యది నాభిపత్స్యసే,
సబాంధవ స్త్యక్ష్యసి జీవితం రణే
హతోఽద్య రామేణ శరై రజిహ్మగైః. 25

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండ ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః.

చత్వారింశ స్సర్గః

మారీచేన తు తద్వాక్యం క్షమం యుక్తం నిశాచరః,
ఉక్తో న ప్రతిజగ్రాహ మర్తుకామ ఇవౌషధమ్. 1
తం పథ్యహితవక్తారం మారీచం రాక్షసాధిపః.
అబ్రవీ త్పరుషం వాక్య మయుక్తం కాలచోదితః. 2

యత్త్వ్కైతదయుక్తార్థం మారీచ! మయి కథ్యతే,
వాక్యం నిష్ఫల మత్యర్థ ముప్తం బీజ మివోషరే. 3
త్వద్వాక్యై ర్నతు మాం శక్యం భేత్తుం రామస్య సంయుగే,
పాపశీలస్య మూర్ఖస్య మానుషస్య విశేషతః. 4
యస్త్యక్త్వా సుహృదో రాజ్యం మాతరం పితరం తథా,
స్త్రీవాక్యం ప్రాకృతం శ్రుత్వా వన మేకపదే గతః. 5
అవశ్యం తు మయా తస్య సంయుగే ఖరఘాతినః,
ప్రాణైః ప్రియతరా సీతా హర్తవ్యా తవ సన్నిధౌ. 6
ఏవం మే నిశ్చితా బుద్ధి ర్హృది మారీచ! వర్తతే.
న వ్యావర్తయితుం శక్యా సేంద్రై రపి సురాసురైః, 7
దోషం గుణం వా సంపృష్ట స్త్వ మేవం వక్తు మర్హసి,
అపాయం వా ప్యుపాయం వా కార్య స్యాస్య వినిశ్చయే. 8
సంపృష్టేన తు వక్తవ్యం సచివేన విపశ్చితా,
ఉద్యతాంజలినా రాజ్ఞే య ఇచ్ఛే ద్భూతి మాత్మనః. 9
వాక్య మప్రతికూలం తు మృదుపూర్వం శుభం హితమ్,
ఉపచారేణ యుక్తం చ వక్తవ్యో వసుధాధిపః, 10
సావమర్దం తు యద్వాక్యం మారీచ! హిత ముచ్యతే.
నాభినందతి తద్రాజా మానార్హో మానవర్జితమ్. 11
పంచ రూపాణి రాజానో ధారయ న్త్యమితౌజసః,
అగ్నే రింద్రస్య సోమస్య వరుణస్య యమస్య చ. 12
ఔష్ణ్యం తథా విక్రమం చ సౌమ్యం దండం ప్రసన్నతామ్,
ధారయంతి మహాత్మానో రాజానః క్షణదాచర !! 13

తస్మాత్సర్వా స్వవస్థాసు మాన్యాః పూజ్యాశ్చ పార్థివాః.
త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం మోహ మాస్థితః. 14
అభ్యాగతం మాం దౌరాత్మ్యా త్పరుషం వక్తు మిచ్ఛసి,
గుణదోషౌ న పృచ్ఛామి క్షమం చాత్మని రాక్షస!. 15
మయోక్తం తవ చైతావ త్సంప్ర త్యమితవిక్రమ!.
అస్మిం స్తు త్వం మహాకృత్యే సాహాయ్యం కర్తు మర్హసి. 16
శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనా న్మమ
సౌవర్ణ స్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః. 17
ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర.
ప్రలోభయిత్వా వైదేహీం యథేష్టం గంతు మర్హసి. 18
త్వాం తు మాయామృగం దృష్ట్వా కాంచనం జాతవిస్మయా,
ఆన యైన మితి క్షిప్రం రామం వక్ష్యతి మైథిలీ. 19
అపక్రాంతే తు కాకుత్స్థే దూరం యాత్వా వ్యుదాహర,
హా సీతే! లక్ష్మణే త్యేవం రామవాక్యానురూపకమ్. 20
తచ్ఛ్రుత్వా రామపదవీం సీతయా చ ప్రచోదితః,
అనుగచ్ఛతి సంభ్రాంతః సౌమిత్రి రపి సౌహృదాత్. 21
అపక్రాంతే చ కాకుత్స్థే లక్ష్మణే చ యథాసుఖమ్,
ఆనయిష్యామి వైదేహీం సహస్రాక్ష శ్శచీమివ. 22
ఏవం కృత్వా త్విదం కార్యం యథేష్టం గచ్ఛ రాక్షస!,
రాజ్యస్యార్ధం ప్రయచ్ఛామి మారీచ! తవ సువ్రత!. 23
గచ్ఛ సౌమ్య! శివం మార్గం కార్యస్యాస్య వివృద్ధయే,
అహం త్వాఽనుగమిష్యామి సరథో దండకావనమ్. 24

ప్రాప్య సీతా మయుద్ధేన వంచయిత్వా తు రాఘవమ్,
లంకాం ప్రతిగమిష్యామి కృతకార్య స్సహ త్వయా. 25
న చే త్కరోషి మారీచ! హన్మి త్వా మహ మద్య వై,
ఏత త్కార్య మవశ్యం మే బలా దపి కరిష్యసి.
రాజ్ఞో హి ప్రతికూలస్థో న జాతు సుఖ మేధతే, 26
ఆసాద్య తం జీవితసంశయ స్తే
మృత్యు ర్ధ్రువో హ్యద్య మయా విరుధ్య,
ఏతద్య థావ త్ప్రతిగృహ్య బుద్ధ్యా
యదత్ర కృత్యం కురు త త్తథా త్వమ్. 27

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చత్వారింశ స్సర్గః.

ఏకచత్వారింశ స్సర్గః

ఆజ్ఞప్తో రాజవ ద్వాక్యం ప్రతికూలం నిశాచరః
అబ్రవీ త్పరుషం వాక్యం మారీచో రాక్షసాధిపమ్. 1
కేనాయ ముపదిష్ట స్తే వినాశః పాపకర్మణా,
సపుత్రస్య సరాష్ట్రస్య సామాత్యస్య నిశాచర!. 2
కస్త్వయా సుఖినా రాజ! న్నాభినందతి పాపకృత్,
కేనేద ముపదిష్టం తే మృత్యుద్వార ముపాయతః. 3
శత్రవ స్తవ సువ్యక్తం హీనవీర్యా నిశాచరాః,
ఇచ్ఛంతి త్వాం వినశ్యంత ముపరుద్ధం బలీయసా.
కేనేద ముపదిష్టం తే క్షుద్రేణాహితవాదినా.
యస్త్వా మిచ్ఛతి నశ్యంతం స్వకృతేన నిశాచర!. 4

వధ్యాః ఖలు న హన్యంతే సచివా స్తవ రావణ!,
యే త్వా ముత్పథ మారూఢం న నిగృహ్ణంతి సర్వశః. 6
అమాత్యైః కామవృత్తో హి రాజా కాపథ మాశ్రితః.
నిగ్రాహ్య స్సర్వథా సద్భి ర్నినిగ్రాహ్యో నిగృహ్యసే. 7
ధర్మ మర్థం చ కామం చ యశశ్చ జయతాం వర!,
స్వామిప్రసాదా త్సచివాః ప్రాప్నువంతి నిశాచర!. 8
విపర్యయే తు త త్సర్వం వ్యర్థం భవతి రావణ!,
వ్యసనం స్వామివైగుణ్యా త్ప్రాప్నువంతీతరే జనాః. 9
రాజమూలో హి ధర్మ శ్చ జయ శ్చ జయతాంవర!,
తస్మా త్సర్వా స్వవస్థాసు రక్షితవ్యా నరాధిపాః. 10
రాజ్యం పాలయితుం శక్యం న తీక్ష్ణేన నిశాచర!,
న చాపి ప్రతికూలేన నావినీతేన రాక్షస! 11
యే తీక్ష్ణమంత్రా స్సచివా భజ్యంతే సహ తేన వై.
విషమే తురగా శ్శీఘ్రా మందసారథయో యథా. 12
బహవ స్సాధవో లోకే యుక్తా ధర్మ మనుష్ఠితాః,
పరేషా మపరాధేన వినష్టా స్సపరిచ్ఛదాః. 13
స్వామినా ప్రతికూలేన ప్రజా స్తీక్ష్ణేన రావణ!,
రక్ష్యమాణా న వర్ధంతే మేషా గోమాయునా యథా. 14
అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ! రాక్షసాః,
యేషాం త్వం కర్కశో రాజా దుర్బుద్ధి రజితేంద్రియః. 15
త దిదం కాకతాళీయం ఘోర మాసాదితం మయా,
అత్రైవ శోచనీయ స్త్వం ససైన్యో వినశిష్యసి. 16

మాం నిహత్య తు రామ శ్చ నచిరా త్త్వాం వధిష్యతి,
అనేన కృతకృత్యోఽస్మి మ్రియే యదరిణా హతః. 17
దర్శనా దేవ రామస్య హతం మా మవధారయ,
ఆత్మానం చ హతం విద్ధి హృత్వా సీతాం సబాంధవమ్. 18
ఆనయిష్యసి చే త్సీతా మాశ్రమా త్సహితో మయా,
నైవ త్వ మసి నాహం చ నైవ లంకా న రాక్షసాః. 19
నివార్యమాణ స్తు మయా హితైషిణా
న మృష్యసే వాక్యమిదం నిశాచర !,
పరేతకల్పా హి గతాయుషో నరా
హితం న గృహ్ణంతి సుహృద్భి రీరితమ్. 20

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకచత్వారింశ స్సర్గః.

ద్విచత్వారింశ స్సర్గః

ఏవ ముక్త్వా తు వచనం మారీచో రావణం తతః,
గచ్ఛావే త్యబ్రవీ ద్దీనో భయా ద్రాత్రించరప్రభోః.
దృష్ట శ్చాహం పున స్తేన శరచాపాసిధారిణా,
మద్వధోద్యతశస్త్రేణ వినష్టం జీవితం చ మే.
న హి రామం పరాక్రమ్య జీవ న్ప్రతినివర్తతే,
వర్తతే ప్రతిరూపోఽసౌ యమదండహతస్య తే.
కిం ను శక్యం మయా కర్తు మేవం త్వయి దురాత్మని,
ఏష గచ్ఛా మ్యహం తాత ! స్వస్తి తేఽస్తు నిశాచర !
ప్రహృష్ట స్త్వభవ త్తేన వచనేన స రావణః,
పరిష్వజ్య సుసంశ్లిష్ట మిదం వచన మబ్రవీత్.

ఏతచ్ఛౌండీర్యయుక్తం తే మచ్ఛందా దివ భాషితమ్,
ఇదానీ మసి మారీచః పూర్వ మన్యో నిశాచరః. 6
ఆరుహ్యతా మయం శీఘ్రం రథో రత్నవిభూషితః,
మయా సహ తథా యుక్తః పిశాచవదనైః ఖరైః, 7
ప్రలోభయిత్వా వై దేహీం యథేష్టం గంతు మర్హసి,
తాం శూన్యే ప్రసభం సీతా మానయిష్యామి మైథిలీమ్. 8
తతో రావణమారీచౌ విమాన మివ తం రథమ్,
ఆరుహ్య యయతు శ్శీఘ్రం తస్మా దాశ్రమమండలాత్. 9
తథైవ తత్ర పశ్యంతౌ పత్తనాని వనాని చ,
గిరీం శ్చ సరిత స్సర్వా రాష్ట్రాణి నగరాణి చ. 10
సమేత్య దండకారణ్యం రాఘవ స్యాశ్రమం తతః,
దదర్శ సహమారీచో రావణో రాక్షసాధిపః. 11
అవతీర్య రథా త్తస్మా త్తతః కాంచనభూషణాత్,
హస్తే గృహీత్వా మారీచం రావణో వాక్య మబ్రవీత్. 02
ఏత ద్రామాశ్రమపదం దృశ్యతే కదళీవృతమ్,
క్రియతాం త త్సఖే! శీఘ్రం యదర్థం వయ మాగతాః. 13
స రావణవచ శ్శ్రుత్వా మారీచో రాక్షస స్తదా.
మృగో భూత్వాఽఽశ్రమద్వారి రామస్య విచచార హ. 14
స తు రూపం సమాస్థాయ మహ దద్భుతదర్శనమ్,
మణిప్రవరశృంగాగ్ర స్సితాసితముఖాకృతిః. 15
రక్తపద్మోత్పలముఖ ఇంద్రనీలోత్పలశ్రవాః,
కించిదభ్యున్నతగ్రీవ ఇంద్రనీలదళాధరః, 16

కుందేందువజ్రసంకాశ ముదరం చాస్య భాస్వరమ్.
మధూకనిభపార్శ్వ శ్చ పద్మకింజల్కసన్నిభః. 17
వైడూర్యసంకాశఖుర స్తనుజంఘ స్సుసంహతః,
ఇంద్రాయుధసవర్ణేన పుచ్ఛేనోర్ధ్వం విరాజతా. 18
మనోహర స్స్నిగ్ధవర్ణో రత్నై ర్నానావిధై ర్వృతః,
క్షణేన రాక్షసో జాతో మృగః పరమశోభనః. 19
వనం ప్రజ్వలయ న్రమ్యం రామాశ్రమపదం చ తత్,
మనోహరం దర్శనీయం రూపం కృత్వా స రాక్షసః. 20
ప్రలోభనార్థం వైదేహ్యా నానాధాతువిచిత్రితమ్,
విచర న్గచ్ఛతే తస్మా చ్ఛాద్వలాని సమంతతః. 21
రూప్యై ర్బిందుశతై శ్చిత్రో భూత్వా స ప్రియదర్శనః,
విటపీనాం కిసలయా న్భంక్త్వాఽద న్విచచార హ. 22
కదళీగృహకం గత్వా కర్ణికారా నిత స్తతః,
సమాశ్రయ న్మందగతి స్సీతాసందర్శనం తథా. 23
రాజీవచిత్రపృష్ఠ స్స విరరాజ మహామృగః,
రామాశ్రమపదాభ్యాశే విచచార యథాసుఖమ్. 24
పున ర్గత్వా నివృత్త శ్చ విచచార మృగోత్తమః,
గత్వా ముహూర్తం త్వరయా పునః ప్రతినివర్తతే. 25
విక్రీడం శ్చ క్వచి ద్భూమౌ పునరేవ నిషీదతి,
ఆశ్రమద్వార మాగమ్య మృగయూథాని గచ్ఛతి. 26
మృగయూథై రనుగతః పునరేవ నివర్తతే,
సీతాదర్శన మాకాంక్ష న్రాక్షసో మృగతాం గతః. 27

పరిభ్రమతి చిత్రాణి మండలాని వినిష్పతన్,
సముద్వీక్ష్య చ తం సర్వే మృగా హ్యన్యే వనేచరాః, 28
ఉపాగమ్య సమాఘ్రాయ విద్రవంతి దిశో దశ,
రాక్షస స్సోఽపి తా న్వన్యా న్మృగా న్మృగవధే రతః. 29
ప్రచ్ఛాదనార్థం భావస్య న భక్షయతి సంస్పృశన్,
తస్మిన్నేవ తతః కాలే వైదేహీ శుభలోచనా. 30
కుసుమాపచయవ్యగ్రా పాదపా నభ్యవర్తత,
కర్ణికారా నశోకాం శ్చ చూతాం శ్చ మదిరేక్షణా. 31
కుసుమా న్యపచిన్వంతీ చచార రుచిరాననా,
అనర్హాఽరణ్యవాసస్య సా తం రత్నమయం మృగమ్. 32
ముక్తామణివిచిత్రాంగం దదర్శ పరమాంగనా,
సా తం రుచిరదన్తోష్ఠి రూప్యధాతుతనూరుహమ్. 33
విస్మయోత్ఫుల్లనయనా సస్నేహం సముదైక్షత,
స చ తాం రామదయితాం పశ్య న్మాయామయో మృగః. 34
విచచార పున శ్చిత్రం దీపయ న్నివ తద్వనమ్,
అదృష్టపూర్వం తం దృష్ట్వా నానారత్నమయం మృగమ్. 35
విస్మయం పరమం సీతా జగామ జనకాత్మజా.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విచత్వారింశ స్సర్గః.

త్రిచత్వారింశ స్సర్గః

సా తం సంప్రేక్ష్య సుశ్రోణీ కుసుమాన్యపచిన్వతీ,
హైమరాజతవర్ణాభ్యాం పార్శ్వాభ్యా ముపశోభితమ్. 1

ప్రహృష్టా చానవద్యాంగీ మృష్టహాటకవర్ణినీ,
భర్తార మభిచక్రంద లక్ష్మణం చాపి సాయుధమ్. 2
తయాఽఽహూతౌ నరవ్యాఘ్రౌ వైదేహ్యా రామలక్ష్మణౌ,
వీక్షమాణౌ తు తం దేశం తదా దదృశతు ర్మృగమ్. 3
శంకమాన స్తు తం దృష్ట్వా లక్ష్మణో రామ మబ్రవీత్,
తమేవైన మహం మన్యే మారీచం రాక్షసం మృగమ్. 4
చరంతో మృగయాం హృష్టాః పాపేనోపాధినా వనే,
అనేన నిహతా రాజ! న్రాజానః కామరూపిణా. 5
అస్య మాయావిదో మాయామృగరూప మిదం కృతమ్,
భానుమ త్పురుషవ్యాఘ్ర! గంధర్వపురసన్నిభమ్. 6
మృగో హ్యేవంవిధో రత్నవిచిత్రో నాస్తి రాఘవ!
జగత్యాం జగతీనాథ! మాయైషా హి న సంశయః. 7
ఏవం బ్రువాణం కాకుత్స్థం ప్రతివార్య శుచిస్మితా.
ఉవాచ సీతా సంహృష్టా చర్మణా హృతచేతనా, 8
ఆర్యపుత్త్రాభిరామోఽసౌ మృగో హరతి మే మనః,
ఆనయైనం మహాబాహో! క్రీడార్థం నో భవిష్యతి. 9
ఇహాఽఽశ్రమపదేఽస్మాకం బహవః పుణ్యదర్శనాః,
మృగా శ్చరంతి సహితా శ్చమరా స్సృమరా స్తథా. 10
ఋక్షాః పృషతసంఘా శ్చ వానరాః కిన్నరా స్తథా.
విచరంతి మహాబాహో! రూపశ్రేష్ఠా మనోహరాః. 11
న చాస్య సదృశో రాజ! న్దృష్టపూర్వో మృగః పురా,
తేజసా క్షమయా దీప్త్యా యథాఽయం మృగసత్తమః. 12

నానావర్ణవిచిత్రాంగో రత్నబిందుసమాచితః,
ద్యోతయ న్వన మవ్యగ్రం శోభతే శశిసన్నిభః. 13
అహో రూప మహో లక్ష్మీ స్స్వరసంపచ్చ శోభనా,
మృగోఽద్భుతో విచిత్రాంగో హృదయం హరతీవ మే. 14
యది గ్రహణ మభ్యేతి జీవన్నేవ మృగ స్తవ,
ఆశ్చర్యభూతం భవతి విస్మయం జనయిష్యతి. 15
సమాప్తవనవాసానాం రాజ్యస్థానాం చ నః పునః,
అన్తఃపురవిభూషార్థో మృగ ఏష భవిష్యతి. 16
భరత స్యార్యపుత్రస్య శ్వశ్రూణాం మమ చ ప్రభో!,
మృగరూప మిదం వ్యక్తం విస్మయం జనయిష్యతి. 17
జీవ న్న యది తేఽభ్యేతి గ్రహణం మృగస త్తమః,
అజినం నరశార్దూల! రుచిరం మే భవిష్యతి. 18
నిహతస్యాస్య సత్త్వస్య జాంబూనదమయత్వచి,
శష్పబృస్యాం వినీతాయా మిచ్ఛా మ్యహ ముపాసితుమ్. 19
కామవృత్త మిధం రౌద్రం స్త్రీణా మసదృశం మతమ్,
వపుషా త్వస్యస త్త్వస్య విస్మయో జనితో మమ. 20
తేన కాంచనరూపేణ మణిప్రవరశృంగిణా,
తరుణాదిత్యవర్ణేన నక్షత్రపథవర్చసా. 21
బభూవ రాఘవస్యాపి మనో విస్మయ మాగతమ్,
ఏవం సీతావచ శ్శ్రుత్వా తం దృష్ట్వా మృగ మద్భుతమ్. 22
లోభిత స్తేన రూపేణ సీతయా చ ప్రచోదితః,
ఉవాచ రాఘవో హృష్టో భ్రాతరం లక్ష్మణం వచః. 23

పశ్య లక్ష్మణ! వైదేహ్యాః స్పృహాం మృగగతా మిమామ్,
రూపశ్రేష్ఠతయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి. 14
న వనే నందనోద్దేశే న చైత్రరథసంశ్రయే,
కుతః పృథివ్యాం సౌమిత్రే! యోఽస్య కశ్చి త్సమో మృగః.
ప్రతిలోమానులోమా శ్చ రుచిరా రోమరాజయః,
శోభంతే మృగమాశ్రిత్య చిత్రాః కనకబిందవః.
పశ్యాస్య జృంభమాణస్య దీప్తా మగ్నిశిఖోపమామ్,
జిహ్వాం ముఖా న్నిస్సరంతీ మ్మేఘా దివ శతహ్రదామ్. 27
మసారగల్లర్కముఖ శ్శంఖముక్తానిభోదరః,
కస్య నామాభిరూపోఽసౌ న మనో లోభయే న్మృగః. 28
కస్య రూప మిదం దృష్ట్వా జాంబూనదమయం ప్రభో!,
నానారత్నమయం దివ్యం న మనో విస్మయం వ్రజేత్. 29
మాంసహేతో రపి మృగా న్విహారార్థం చ ధన్వినః.
ఘ్నంతి లక్ష్మణ! రాజానో మృగయాయాం మహావనే. 30
ధనాని వ్యవసాయేన విచీయంతే మహావనే,
ధాతవో వివిధా శ్చాపి మణిరత్నసువర్ణినః. 31
తత్సార మఖిలం నౄణాం ధనం నిచయవర్ధనమ్,
మనసా చింతితం సర్వం యథా శుక్రస్య లక్ష్మణ!. 32
అర్థీ యేనార్థకృత్యేన సంవ్రజ త్యవిచారయన్,
త మర్థ మర్థశాస్త్రజ్ఞాః ప్రాహు రర్థ్యా శ్చ లక్ష్మణ!. 33
ఏతస్య మృగరత్నస్య పరార్థ్యే కాంచనత్వచి,
ఉపవేక్ష్యతి వైదేహీ మయా సహ సుమధ్యమా. 34

న కాదళీ న ప్రియకీ న ప్రవేణీ న చావికీ,
భవే దేతస్య సదృశీ స్పర్శనేనేతి మే మతిః. 35
ఏ షచైవ మృగ శ్శ్రీమా న్యశ్చ దివ్యో నభశ్చరః,
ఉభా వేతౌ మృగౌదివ్యౌ తారామృగమహీమృగౌ. 36
యది వాఽయం తథా య న్మాం భవే ద్వదసి లక్ష్మణ!,
మాయైషా రాక్షసస్యేతి కర్తవ్యోఽస్య వధో మయా. 37
ఏతేన హి నృశంసేన మారీచే నాకృతాత్మనా,
వనే విచరతా పూర్వం హింసితా మునిపుంగవాః. 38
ఉత్థాయ బహవో యేన మృగయాయాం జనాధిపాః,
నిహతాః పరమేష్వాసా స్తస్మా ద్వధ్య స్త్వయం మృగః. 39
పురస్తా దిహ వాతాపిః పరిభూయ తపస్వినః,
ఉదరస్థో ద్విజా న్హంతి స్వగర్భోఽశ్వతరీ మివ. 40
న కదాచి చ్చిరా ల్లోభా దాససాద మహామునిమ్.
అగస్త్యం తేజసా యుక్తం భక్ష స్తస్య బభూవ హ, 41
సముత్థానే చ తద్రూపం కర్తుకామం సమీక్ష్య తమ్,
ఉత్స్మయిత్వా తు భగవా న్వాతాపి మిద మబ్రవీత్. 42
త్వయా విగణ్య వాతాపే! పరిభూతా స్స్వతేజసా,
జీవలోకే ద్విజశ్రేష్ఠా స్తస్మా దపి జరాం గతః, 43
తదేవం న భవే ద్రక్షో వాతాపి రివ లక్ష్మణ!,
మద్విధం యోఽతిమన్యేత ధర్మనిత్యం జితేంద్రియమ్. 44
భవే ద్ధతోఽయం వాతాపి రగస్త్యేనేవ మాం గతః,
ఇహ త్వం భవ సన్నద్ధో యంత్రితో రక్ష మైథిలీమ్. 45

అస్యా మాయ త్త మస్మాకం య త్కృత్యం రఘునందన!,
అహ మేనం వధిష్యామి గ్రహీష్యామ్యపి వా మృగమ్. 46
యావ ద్గచ్ఛామి సౌమిత్రే! మృగ మానయితుం ద్రుతమ్,
పశ్య లక్ష్మణ! వై దేహీం మృగత్వచి గతస్పృహామ్. 47
త్వచా ప్రధానయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి,
అప్రమత్తేన తే భావ్య మాశ్రమస్థేన సీతయా. 48
యావ త్పృషత మేకేన సాయకేన నిహ న్మ్యహమ్.
హ త్వైతచ్చర్మ చాదాయ శీఘ్ర మేష్యామి లక్ష్మణ!. 49
ప్రదక్షిణే నాతిబలేన పక్షిణా
జటాయుషా బుద్ధిమతా చ లక్ష్మణ!,
భవాప్రమత్తః పరిగృహ్య మైథిలీం
ప్రతిక్షణం సర్వత ఏవ శంకితః. 50

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిచత్వారింశ స్సర్గః

చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః

తథా తు తం సమాదిశ్య భ్రాతరం రఘునందనః,
బబంధాసిం మహాతేజా జాంబూనదమయత్సరుమ్. 1
తత స్త్ర్యవనతం చాప మాదా యాఽత్మవిభూషణమ్,
ఆబధ్య చ కలాపౌ ద్వౌ జగా మోదగ్రవిక్రమః. 2
తం వంచయానో రాజేంద్ర మాపతంతం నిరీక్ష్య వై,
బభూ వాన్తర్హిత స్త్రాసా త్పున స్సందర్శనేఽభవత్. 3
బద్ధాసి ర్ధను రాదాయ ప్రదుద్రావ యతో మృగః,
తం స్మ పశ్యతి రూపేణ ద్యోతమాన మివాగ్రతః. 4

అవేక్ష్యావేక్ష్య ధావంతం ధనుష్పాణిం మహావనే,
అతివృత్త మిషోః పాతా ల్లోభయానం కదాచన. 5
శంకితంతు సముద్భ్రాంత ముత్పతంత మి వాంబరే,
దృశ్యమాన మదృశ్యం చ వనోద్దేశేషు కేషుచిత్. 6
ఛిన్నాభ్రై రివ సంవీతం శారదం చంద్రమండలమ్,
ముహూర్తా దేవ దదృశే ముహు ర్దూరా త్ప్రకాశతే. 7
దర్శనాదర్శనా దేవం సోఽపాకర్షత రాఘవమ్,
సుదూర మాశ్రమ స్యాస్య మారీచో మృగతాం గతః. 8
ఆసీ త్క్రుద్ధస్తు కాకుత్స్థో వివశ స్తేన మోహితః,
అథావతస్థే సంభ్రాంత శ్ఛాయా మాశ్రిత్య శాద్వలే. 9
స త మున్మాదయామాస మృగరూపో నిశాచరః,
మృగైః పరివృతో వన్యై రదూరా త్ప్రత్యదృశ్యత. 10
గృహీతుకామం దృష్ట్వైవం పునరే వాభ్యధావత,
తత్క్షణా దేవ సంత్రాసా త్పున రంత ర్హితోఽభవత్. 11
పునరేవ తతో దూరా ద్వృక్షషండా ద్వినిస్సృతమ్,
దృష్ట్వా రామో మహాతేజా స్తం హంతుం కృతనిశ్చయః. 12
భూయ స్తు శర ముద్ధృత్య కుపిత స్తత్ర రాఘవః,
సూర్యరశ్మిప్రతీకాశం జ్వలంత మరిమర్దనః. 13
సంధాయ సుదృఢే చాపే వికృష్య బలవ ద్బలీ,
త మేవ మృగ ముద్దిశ్య శ్వసంత మివ పన్నగమ్. 14
ముమోచ జ్వలితం దీప్త మస్త్రం బ్రహ్మవినిర్మితమ్,
శరీరం మృగరూపస్య వినిర్భిద్య శరోత్తమః. 15

మారీచ స్యైవ హృదయం బిభే దాశనిసన్నిభః,
తాళమాత్ర మథోత్ప్లుత్య న్యపత త్స శరాతురః. 16
వినదన్ భైరవం నాదం ధరణ్యా మల్పజీవితః,
మ్రియమాణ స్తు మారీచో జహౌ తాం కృత్రిమాం తనుమ్. 17
స్మృత్వా త ద్వచనం రక్షో దధ్యౌ కేన తు లక్ష్మణమ్,
ఇహ ప్రస్థాపయే త్సీతా శూన్యే తాం రావణో హరేత్. 18
స ప్రాప్తకాల మాజ్ఞాయ చకార చ తత స్స్వరమ్,
సదృశం రాఘవ స్యైవ హా సీతే! లక్ష్మణేతి చ. 19
తేన మర్మణి నిర్విద్ధ శ్శరే ణానుపమేన చ,
మృగరూపం తు త త్త్యక్త్వా రాక్షసం రూప మాత్మనః. 20
చక్రే స సుమహాకాయో మారీచో జీవితం త్యజన్,
తతో విచిత్రకేయూర స్సర్వాభరణభూషితః. 21
హేమమాలీ మహాదంష్ట్రో రాక్షసోఽభూ చ్ఛరాహతః,
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ రాక్షసం ఘోరదర్శనమ్. 22
రామో రుధిరసిక్తాంగం వేష్టమానం మహీతలే,
జగామ మనసా సీతాం లక్ష్మణస్య వచః స్మరన్. 23
మారీచస్యైతి మాయైషా పూర్వోక్తం లక్ష్మణేన తు,
త త్తథా హ్యభవ చ్చాద్య మారీచోఽయం మయా హతః. 24
హా సీతే! లక్ష్మణే త్యేవ మాక్రుశ్య తు మహాస్వనమ్,
మమార రాక్షస స్సోఽయం శ్రుత్వా సీతా కథం భవేత్. 25
లక్ష్మణ శ్చ మహాబాహుః కా మవస్థాం గమిష్యతి,
ఇతి సంచింత్య ధర్మాత్మా రామో హృష్టతనూరుహః. 26

తత్ర రామం భయం తీవ్ర మావివేశ విషాదజమ్,
రాక్షసం మృగరూపం తం హత్వా శ్రుత్వా చ తత్స్వరమ్. 27
నిహత్య పృషతం చాన్యం మాంస మాదాయ రాఘవః,
త్వరమాణో జనస్థానం ససా రాభిముఖ స్తదా. 28

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః.

పంచచత్వారింశ స్సర్గః.

ఆర్తస్వరం తు తం భర్తు ర్విజ్ఞాయ సదృశం వనే,
ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా గచ్ఛ జానీహి రాఘవమ్. 1
నహి మే హృదయం స్థానే జీవితం వాఽవతిష్ఠతి,
క్రోశతః పరమార్తస్య శ్రుత శ్శబ్దో మయా భృశమ్. 2
ఆక్రందమానం తు వనే భ్రాతరం త్రాతు మర్హసి,
తం క్షిప్ర మభిధావ త్వం భ్రాతరం శరణైషిణమ్. 3
రక్షసాం వశ మాపన్నం సింహానా మివ గోవృషమ్,
న జగామ తథోక్త స్తు భ్రాతు రాజ్ఞాయ శాసనమ్. 4
తమువాచ తత స్తత్ర కుపిజా జనకాత్మజా,
సౌమిత్రే! మిత్రరూపేణ భ్రాతు స్త్వ మసి శత్రువత్. 5
య స్త్వ మస్యా మవస్థాయాం భ్రాతరం నాభిపత్స్యసే,
ఇచ్ఛసి త్వం వినశ్యంతం రామం లక్ష్మణ! మత్కృతే. 6
లోభా న్మమ కృతే నూనం నానుగచ్ఛసి రాఘవమ్,
వ్యసనం తే ప్రియం మన్యే స్నేహో భ్రాతరి నా స్తి తే. 7

తేన తిష్ఠసి విస్రబ్ధ స్త్వ మపశ్య న్మహాద్యుతిమ్,
కిం హి సంశయ మాపన్నే తస్మి న్నిహ మయా భవేత్. 8
క ర్తవ్య మిహ తిష్ఠంత్యా యత్ప్రధాన స్త్వ మాగతః,
ఇతి బ్రువాణాం వైదేహీం బాష్పశోకపరిప్లుతామ్. 9
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణ స్త్రస్తాం సీతాం మృగవధూమివ,
పన్నగాసురగంధర్వ దేవమానుషరాక్షసైః. 10
అశక్య స్తవ వైదేహి! భర్తా జేతుం న సంశయః,
దేవి! దేవమనుష్యేషు గంధర్వేషు పతత్రిషు. 11
రాక్షసేషు పిశాచేషు కిన్నరేషు మృగేషు చ,
దానవేషు చ ఘోరేషు న స విద్యేత శోభనే!. 12
యో రామం ప్రతియుధ్యేత సమరే వాసవోపమమ్,
అవధ్య స్సమరే రామో నైవం త్వం వక్తు మర్హసి. 13
న త్వా మస్మి న్వనే హాతు ముత్సహే రాఘవం వినా,
అనివార్యం బలం తస్య బలై ర్బలవతా మపి. 14
త్రిభి ర్లోకై స్సముద్యుక్తై స్సేశ్వరై రపి సామరైః,
హృదయం నిర్వృతం తేఽస్తు సంతాప స్త్యజ్యతా మయమ్. 15
ఆగమిష్యతి తే భర్తా శీఘ్రం హత్వా మృగోత్తమమ్,
న చ తస్య స్వరో వ్యక్తం మాయయా కేనచి త్కృతః. 16
గంధర్వనగరప్రఖ్యా మాయా సా తస్య రక్షసః,
న్యాసభూతాఽసి వైదేహి! న్యస్తా మయి మహాత్మనా. 17
రామేణ త్వం వరారోహే! న త్వాం త్యక్తు మిహోత్సహే,
కృతవైరాశ్చ వైదేహి! వయ మేతై ర్నిశాచరైః. 18

ఖరస్య నిధనాదేవ జనస్థానవధం ప్రతి,
రాక్షసా వివిధా వాచో విసృజంతి మహావనే. 19
హింసావిహారా వైదేహి! న చింతయితు మర్హసి,
లక్ష్మణే నైవ ముక్తా సా క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా. 20
అబ్రవీ త్పరుషం వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవాదినమ్,
అనార్యాకరుణారంభ! నృశంస! కులపాంసన!. 21
అహం తవ ప్రియం మన్యే రామస్య వ్యసనం మహత్,
రామస్య వ్యసనం దృష్ట్వా తేనైతాని ప్రభాషసే. 22
నైత చ్చిత్రం సపత్నేషు పాపం లక్ష్మణ! యద్భవేత్,
త్వద్విధేషు నృశంసేషు నిత్యం ప్రచ్ఛన్నచారిషు. 23
సుదుష్టస్త్వం వనే రామ మేక మేకోఽనుగచ్ఛసి,
మమ హేతోః ప్రతిచ్ఛన్నః ప్రయుక్తో భరతేన వా. 24
త న్న సిద్ధ్యతి సౌమిత్రే! తవ వా భరతస్య వా,
కథ మిందీవరశ్యామం పద్మపత్త్రనిభేక్షణమ్. 25
ఉపసంశ్రిత్య భర్తారం కామయేయం పృథగ్జనమ్,
సమక్షం తవ సౌమిత్రే! ప్రాణాం స్త్యక్ష్యే న సంశయః. 26
రామం వినా క్షణ మపి నహి జీవామి భూతలే,
ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం సీతయా రోమహర్షణమ్. 27
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణ స్సీతాం ప్రాంజలి ర్విజితేంద్రియః,
ఉత్తరం నోత్సహే వక్తుం దైవతం భవతీ మమ. 28
వాక్య మప్రతిరూపం తు న చిత్రం స్త్రీషు మైథిలి!,
స్వభావ స్త్వేష నారీణా మేవం లోకేషు దృశ్యతే. 29

విముక్తధర్మా శ్చపలా స్తీక్ష్ణా భేదకరాః స్త్రియః,
న సహే హీదృశం వాక్యం వైదేహి! జనకాత్మజే!, 30
శ్రోత్రయో రుభయో ర్మేఽద్య తప్తనారాచసన్నిభమ్,
ఉపశృణ్వంతు మే సర్వే సాక్షిభూతా వనేచరాః. 31
న్యాయవాదీ యథాన్యాయ ముక్తోఽహం పరుషం త్వయా,
ధిక్త్వా మద్య ప్రణశ్య త్వం యన్మా మేవం విశంకసే. 32
స్త్రీత్వం దుష్టం స్వభావేన గురువాక్యే వ్యవస్థితమ్,
గమిష్యే యత్ర కాకుత్స్థ స్స్వస్తి తేఽస్తు వరాననే!. 33
రక్షంతు త్వాం విశాలాక్షి! సమగ్రా వనదేవతాః,
నిమిత్తాని హి ఘోరాణి యాని ప్రాదుర్భవంతి మే. 34
అపి త్వాం సహ రామేణ పశ్యేయం పున రాగతః,
నవే త్యేత న్న జానామి వైదేహి! జనకాత్మజే! 35
లక్ష్మణే నైవ ముక్తా సా రుదంతీ జనకాత్మజా,
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం తీవ్రం బాష్పపరిప్లుతా. 36
గోదావరీం ప్రవేక్ష్యామి వినా రామేణ లక్ష్మణ!,
ఆబంధిష్యేఽథవా త్యక్ష్యే విషమే దేహ మాత్మనః. 37
పిబా మ్యహం విషం తీక్ష్ణం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్,
న త్వహం రాఘవా దన్యం పదాపి పురుషం స్పృశే. 38
ఇతి లక్ష్మణ మాక్రుశ్య సీతా దుఃఖసమన్వితా,
పాణిభ్యాం రుదతీ దుఃఖా దుదరం ప్రజఘాన చ. 39
తా మార్తరూపాం విమనా రుదంతీం
సౌమిత్రి రాలోక్య విశాలనేత్రామ్,

ఆశ్వాసయామాస న చైవ భర్తు
స్తం భ్రాతరం కించి దువాచ సీతా. 40
తత స్తు సీతా మభివాద్య లక్ష్మణః
కృతాంజలిః కించి దభి ప్రణమ్య చ,
అన్వీక్షమాణో బహుశశ్చ మైథిలీం
జగామ రామస్య సమీప మాత్మవాన్. 41

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచచత్వారింశ స్సర్గః.

షట్చత్వారింశ స్సర్గః

తయా పరుష ముక్త స్తు కుపితో రాఘవానుజః,
స వికాంక్ష న్భృశం రామం ప్రతస్థే నచిరా దివ. 1
త దాసాద్య దశగ్రీవః క్షిప్ర మంతర మాస్థితః,
అభిచక్రామ వైదేహీం పరివ్రాజకరూపధృత్. 2
శ్లక్ష్ణకాషాయసంవీత శ్శిఖీ చ్ఛత్రీ ఉపానహీ,
వామే చాంసేఽవసజ్యాథ శుభే యష్టికమండలూ. 3
పరివ్రాజకరూపేణ వైదేహీ మన్వపద్యత,
తా మాససా దాతిబలో భ్రాతృభ్యాం రహితాం వనే. 4
రహితాం చంద్రసూర్యాభ్యాం సంధ్యా మివ మహ త్తమః,
తా మపశ్య త్తతో బాలాం రామపత్నీం యశస్వినీమ్. 5
రోహిణీం శశినా హీనాం గ్రహవ ద్భృశదారుణః.
త ముగ్రతేజఃకర్మాణం జనస్థానరుహా ద్రుమాః. 6

సమీక్ష్య సంప్రకంపంతే న ప్రవాతి చ మారుతః.
శీఘ్రస్రోతా శ్చ తం దృష్ట్వా వీక్షంతం రక్తలోచనమ్. 7
స్తిమితం గంతు మారేభే భయా ద్గోదావరీ నదీ.
రామస్య త్వంతరం ప్రేప్సు ర్దశగ్రీవ స్తదంతరే. 8
ఉపత స్థే చ వైదేహీం భిక్షురూపేణ రావణః,
అభవ్యో భవ్యరూపేణ భర్తార మనుశోచతీమ్. 9
అభ్యవర్తత వైదేహీం చిత్రా మివ శనైశ్చరః.
స పాపో భవ్యరూపేణ తృణైః కూప ఇవావృతః. 10
అతిష్ఠ త్ప్రేక్ష్య వైదేహీం రామపత్నీం యశస్వినీమ్,
శుభాం రుచిరదంతోష్ఠీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్. 11
ఆసీనాం పర్ణశాలాయాం బాష్పశోకాభిపీడితామ్.
స తాం పద్మపలాశాక్షీం పీతకౌశేయవాసినీమ్. 12
అభ్యగచ్ఛత వైదేహీం దుష్టచేతా నిశాచరః,
స మన్మథశరావిష్టో బ్రహ్మఘోష ముదీరయన్. 13
అబ్రవీ త్ప్రశ్రితం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపః.
తా ముత్తమాం స్త్రియం లోకే పద్మహీనా మివ శ్రియమ్. 14
విభ్రాజమానాం వపుషా రావణః ప్రశశంస హ,
కా త్వం కాంచనవర్ణాభే! పీతకౌశేయవాసిని!. 15
కమలానాం శుభాం మాలాం పద్మినీవ హి బిభ్రతీ,
హ్రీః శ్రీః కీర్తి శ్శుభా లక్ష్మీ రప్సరా వా శుభాననే!. 16
భూతిర్వా త్వం వరారోహే! రతిర్వా స్వైరచారిణీ,
సమా శ్శిఖరిణ స్స్నిగ్ధాః పాండురా దశనా స్తవ. 17

తత స్సువేషం మృగయాగతం పతిం
ప్రతీక్షమాణా సహ లక్ష్మణం తదా,
వివీక్షమాణా హరితం దదర్శ త
న్మహ ద్వనం నైవ తు రామలక్ష్మణౌ. 37

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్చత్వారింశ స్సర్గః

సప్తచత్వారింశ స్సర్గః

రావణేన తు వైదేహీ తథా పృష్టా జిహీర్షతా,
పరివ్రాజకలింగేన శశం సాత్మాన మంగనా. 1
బ్రాహ్మణ శ్చాతిథి శ్చాయ మనుక్తో హి శపేత మామ్,
ఇతి ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు సీతా వచన మబ్రవీత్. 2
దుహితా జనక స్యాహం మైథిలస్య మహాత్మనః,
సీతా నామ్నాఽస్మి భద్రం తే రామభార్యా ద్విజోత్తమ!. 3
ఉషిత్వా ద్వాదశ సమా ఇక్ష్వాకూణాం నివేశనే,
భుంజానా మానుషా న్భోగాం త్సర్వకామసమృద్ధినీ. 4
తత స్త్రయోదశే వర్షే రాజాఽమంత్రియత ప్రభుః,
అభిషేచయితుం రామం సమేతో రాజమంత్రిభిః. 5
తస్మిం త్సంభ్రియమాణే తు రాఘవ స్యాభిషేచనే,
కైకేయీ నామ భర్తార మార్యా సా యాచతే వరమ్. 6
ప్రతిగృహ్యా తు కైకేయీ శ్వశురం సుకృతేన మే,
మమ ప్రవ్రాజనం భర్తు ర్భరత స్యాభిషేచనమ్. 7
ద్వా వయాచత భర్తారం సత్యసంధం నృపోత్తమమ్,
నాద్య భోక్ష్యే న చ స్వప్స్యే న పాస్యే చ కథంచన. 8

ఏష మే జీవిత స్యాంతో రామో యద్యభిషిచ్యతే,
ఇతి బ్రువాణాం కైకేయీం శ్వశురో మే స మానదః. 9
ఆయాచ తార్థై రన్వర్థై ర్న చ యాచ్ఞాం చకార సా,
మమ భర్తా మహాతేజా వయసా పంచవింశకః. 10
అష్టాదశ హి వర్షాణి మమ జన్మని గణ్యతే,
రామేతి ప్రథితో లోకే గుణవాం త్సత్యవాన్ ఛుచిః. 11
విశాలాక్షో మహాబాహు స్సర్వభూతహితే రతః,
కామార్త స్తు మహాతేజాః పితా దశరథ స్స్వయమ్. 12
కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం తం రామం నాభ్యషేచయత్,
అభిషేకాయ తు పితు స్సమీపం రామ మాగతమ్. 13
కైకేయీ మమ భర్తార మిత్యువాచ ధృతం వచః,
తవ పిత్రా సమాజ్ఞప్తం మమేదం శృణు రాఘవ!. 14
భరతాయ ప్రదాతవ్య మిదం రాజ్య మకంటకమ్,
త్వయా హి ఖలు వస్తవ్యం నవ వర్షాణి పంచ చ. 15
వనే ప్రవ్రజ కాకుత్థ్స! పితరం మోచయానృతాత్,
తథే త్యుక్త్వా చ తాం రామః కైకేయీ మకుతోభయః. 16
చకార తద్వచ స్తస్యా మమ భర్తా దృఢవ్రతః,
దద్యా న్న ప్రతిగృహ్ణీయా త్సత్యం బ్రూయా న్న చానృతమ్. 17
ఏతద్బ్రాహ్మణ! రామస్య ధ్రువం వ్రత మనుత్తమమ్,
తస్య భ్రాతా తు ద్వైమాత్రో లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్. 18
రామస్య పురుషవ్యాఘ్ర స్సహాయ స్సమరేఽరిహా,
స భ్రాతా లక్ష్మణో నామ ధర్మచారీ దృఢవ్రతః. 19

అన్వగచ్ఛ ద్ధనుష్పాణిః ప్రవ్రజంతం మయా సహ.
జటీ తాపసరూపేణ మయా సహ సహానుజః. 20
ప్రవిష్టో దండకారణ్యం ధర్మనిత్యో జితేంద్రియః,
తే వయం ప్రచ్యుతా రాజ్యా త్కైకేయ్యా స్తు కృతే త్రయః. 21
విచరామ ద్విజశ్రేష్ఠ! వనం గంభీరమోజసా,
సమాశ్వస ముహూర్తం తు శక్యం వస్తు మిహ త్వయా. 22
ఆగమిష్యతి మే భర్తా వన్య మాదాయ పుష్కలమ్,
రురూన్గోధా న్వరాహాంశ్చహత్వాఽదా యామిషాన్బహూన్. 23
స త్వం నామ చ గోత్రం చ కులం చాచక్ష్వ తత్త్వ తః,
ఏకశ్చ దండకారణ్యే కిమర్థం చరసి ద్విజ!. 24
ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం రామపత్న్యాం మహాబలః,
ప్రత్యువా చోత్తరం తీవ్రం రావణో రాక్షసాధిపః. 25
యేన విత్రాసితా లోకా స్సదేవాసురపన్నగాః,
అహం తు రావణో నామ సీతే! రక్షోగణేశ్వరః. 26
త్వాన్తు కాంచనవర్ణాభాం దృష్ట్వా కౌశేయవాసినీమ్,
రతిం స్వకేషు దారేషు నాధిగచ్ఛా మ్యనిందితే!. 27
బహ్వీనా ముత్తమస్త్రీణా మాహృతానా మిత స్తతః,
సర్వాసామేవ భద్రంతే మమాగ్రమహిషీ భవ. 28
లంకా నామ సముద్రస్య మమ మధ్యే మహాపురీ,
సాగరేణ పరిక్షిప్తా నివిష్టా నగమూర్ధని. 29
తత్ర సీతే! మయా సార్ధం వనేషు విహరిష్యసి,
న చాస్యారణ్యవాసస్య స్పృహయిష్యసి భామిని!. 30

పంచ దాస్య స్సహస్రాణి సర్వాభరణభూషితాః,
సీతే! పరిచరిష్యంతి భార్యా భవసి మే యది. 31
రావణే నైవ ముక్తా తు కుపితా జనకాత్మజా,
ప్రత్యువాచానవద్యాంగీ త మనాదృత్య రాక్షసమ్. 32
"మహాగిరి మివాఽకంప్యం మహేంద్రసదృశం పతిమ్,
మహోదధి మివాక్షోభ్య మహం రామ మనువ్రతా. 33
సర్వలక్షణసంపన్నం న్యగ్రోధపరిమండలమ్,
సత్యసంధం మహాభాగ మహం రామ మనువ్రతా. 34
మహాబాహుం మహోరస్కం సింహవిక్రాంతగామినమ్,
నృసింహం సింహసంకాశ మహం రామ మనువ్రతా. 35
పూర్ణచంద్రాననం రామం రాజవత్సం జితేంద్రియమ్.
పృథుకీర్తిం మహాత్మాన మహం రామ మనువ్రతా. 36
త్వం పున ర్జంబుక స్సింహీం మా మిచ్ఛసి సుదుర్లభామ్,
నాహం శక్యా త్వయా స్ప్రష్టు మాదిత్యస్య ప్రభా యథా. 37
పాదపా న్కాంచనా న్నూనం బహూ న్పశ్యసి మందభాక్,
రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం య స్త్వమిచ్ఛసి రావణ!. 38
క్షుధితస్య హి సింహస్య మృగశత్రో స్తరస్వినః,
ఆశీవిషస్య చ ముఖా ద్దంష్ట్రా మాదాతు మిచ్ఛసి. 39
మందరం పర్వతశ్రేష్ఠం పాణినా హర్తు మిచ్ఛసి,
కాలకూటం విషం పీత్వా స్వస్తిమాన్ గంతు మిచ్ఛసి. 40
అక్షిసూచ్యా ప్రమృజసి జిహ్వయా లేక్షి చ క్షురమ్,
రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వ మిచ్ఛసి. 41

అవసజ్య శిలాం కంఠే సముద్రం తర్తు మిచ్ఛసి,
సూర్యాచంద్రమసౌ చోభౌ పాణిభ్యాం హర్తు మిచ్ఛసి. 42
యో రామస్య ప్రియాం భార్యాం ప్రధర్షయితు మిచ్ఛసి,
అగ్నిం ప్రజ్వలితం దృష్ట్వా వస్త్రేణాహర్తు మిచ్ఛసి. 43
కల్యాణవృత్తాం రామస్య యో భార్యాం హర్తు మిచ్ఛసి,
అయోముఖానాం శూలానా మగ్రే చరితు మిచ్ఛసి. 44
రామస్య సదృశీం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వ మిచ్ఛసి,
యదంతరం సింహసృగాలయో ర్వనే
యదంతరం స్యందనికాసముద్రయోః,
సురాగ్ర్యసౌవీరకయో ర్యదంతరం
తదంతరం వై తవ రాఘవస్య చ. 45
యదంతరం కాంచనసీసలోహయో
ర్యదంతరం చందనవారిపంకయోః,
యదంతరం హస్తిబిడాలయో ర్వనే
తదంతరం దాశరథే స్తవైవ చ. 46
యదంతరం వాయసవైనతేయయో
ర్యదంతరం మద్గుమయూరయోరపి,
యదంతరం సారసగృధ్రయో ర్వనే
తదంతరం దాశరథే స్తవైవ చ. 47
తస్మిం త్సహస్రాక్షసమప్రభావే
రామే స్థితే కార్ముకబాణపాణౌ,
హృతాఽపి తేఽహం న జరాం గమిష్యే
వజ్రం యథా మక్షికయాఽవగీర్ణమ్. 48

ఇతీవ తద్వాక్య మదుష్టభావా
సుదుష్ట ముక్త్వా రజనీచరం తమ్,
గాత్రప్రకంపవ్యథితా బభూవ
వాతోద్ధతా సా కదళీవ తన్వీ. 49
తాం వేపమానా ముపలభ్య సీతాం
స రావణో మృత్యుసమప్రభావః,
కులం బలం నామ చ కర్మ చ స్వం
సమాచచక్షే భయకారణార్థమ్. 50

—

అష్ట చత్వారింశ స్సర్గః

ఏవం బ్రువన్త్యాం సీతాయాం సంరబ్ధః పరుషం వచః,
లలాటే భ్రుకుటీం కృత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ. 1
భ్రాతా వైశ్రవణ స్యాహం సాపత్న్యో వరవర్ణిని!,
రావణో నామ భద్రం తే దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్. 2
యస్య దేవా స్సగన్ధర్వాః పిశాచపతగోరగాః,
విద్రవంతి భయా ద్భీతా మృత్యో రివ సదా ప్రజాః. 3
యేన వైశ్రవణో రాజా ద్వైమాత్రః కారణాంతరే,
ద్వంద్వ మాసాదితః క్రోధా ద్రణే విక్రమ్య నిర్జితః. 4
యద్భయా ర్తః పరిత్యజ్య స్వమధిష్ఠాన మృద్ధిమత్,
కైలాసం పర్వతశ్రేష్ఠ మధ్యాస్తే నరవాహనః. 5
యస్య తత్పుష్పకం నామ విమానం కామగం శుభమ్,
వీర్యాదే వార్జితం భద్రే! యేన యామి విహాయసమ్. 6

మమ సంజాతరోషస్య ముఖం దృష్ట్వైవ మైథిలి!,
విద్రవంతి పరిత్రస్తా స్సురా శ్శక్రపురోగమాః. 7
యత్ర తిష్ఠా మ్యహం తత్ర మారుతో వాతి శంకితః,
తీవ్రాంశు శ్శిశిరాంశు శ్చ భయా త్సంపద్యతే రవిః. 8
నిష్కంపపత్రా స్తరవో నద్యశ్చ స్తిమితోదకాః,
భవంతి యత్ర యత్రాహం తిష్ఠామి విచరామి చ. 9
మమ పారే సముద్రస్య లంకా నామ పురీ శుభా,
సంపూర్ణా రాక్షసై ర్ఘోరై ర్యథేంద్ర స్యామరావతీ. 10
ప్రాకారేణ పరిక్షిప్తా పాండురేణ విరాజతా,
హేమకక్ష్యా పురీ రమ్యా వైడూర్యమయతోరణా. 11
హస్త్యశ్వరథసంబాధా తూర్యనాదవినాదితా,
సర్వకాలఫలై ర్వృక్షై స్సంకులోద్యానశోభితా. 12
తత్ర త్వం వసతీ సీతే! రాజపుత్రి! మయా సహ,
న స్మరిష్యసి నారీణాం మానుషీణాం మనస్విని. 13
భుంజానా మానుషా న్భోగా న్దివ్యాం శ్చ వరవర్ణిని!,
న స్మరిష్యసి రామస్య మానుషస్య గతాయుషః. 14
స్థాపయిత్వా ప్రియం పుత్రం రాజ్యే దశరథేన యః,
మందవీర్య స్సుతో జ్యేష్ఠ స్తతః ప్రస్థాపితో హ్యయమ్. 15
తేన కిం భ్రష్టరాజ్యేన రామేణ గతచేతసా,
కరిష్యసి విశాలాక్షి! తాపసేన తపస్వినా. 16
సర్వరాక్షసభర్తారం కామా త్స్వయ మిహాగతమ్,
న మన్మథశరావిష్టం ప్రత్యాఖ్యాతుం త్వ మర్హసి. 17

ప్రత్యాఖ్యాయ హి మాం భీరు! పరితాపం గమిష్యసి,
చరణే నాభిహత్యేవ పురూరవస మూర్వశీ. 18
అంగుళ్యా న సమో రామో మమ యుద్ధే స మానుషః,
తవ భాగ్యేన సంప్రాప్తం భజస్వ వరవర్ణిని!. 19
ఏవ ముక్తా తు వైదేహీ క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా,
అబ్రవీ త్పరుషం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపమ్. 20
కథం వైశ్రవణం దేవం సర్వభూతనమస్కృతమ్,
భ్రాతరం వ్యపదిశ్య త్వ మశుభం కర్తు మిచ్ఛసి?. 21
అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ! రాక్షసాః,
యేషాం త్వం కర్కశో రాజా దుర్బుద్ధి రజితేంద్రియః. 22
అపహృత్య శచీం భార్యాం శక్య మింద్రస్య జీవితుమ్,
న చ రామస్య భార్యాం మా మపనీయా స్తి జీవితమ్. 23
జీవే చ్చిరం వజ్రధరస్య హస్తా
చ్ఛచీం ప్రధృ ష్యాప్రతిరూపరూపామ్,
న మాదృశీం రాక్షస! దూషయిత్వా
పీతామృతస్యాపి తవా స్తి మోక్షః. 24

—

ఏకోనపంచాశ స్సర్గః

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్,
హస్తే హస్తం సమాహత్య చకార సుమహ ద్వపుః. 1
స మైథిలీం పున ర్వాక్యం బభాషే చ తతో భృశమ్,
నోన్మత్తయా శ్రుతౌ మన్యే మమ వీర్యపరాక్రమౌ. 2

ఉద్వహేయం భుజాభ్యాం తు మేదినీ మంబరే స్థితః,
ఆపిబేయం సముద్రం చ హన్యాం మృత్యుం రణే స్థితః. 3
అర్కం రుంధ్యాం శరై స్తీక్ష్ణై ర్విభింద్యాం హి మహీతలమ్,
కామరూపిణ మున్మత్తే! పశ్య మాం కామదం పతిమ్. 4
ఏవ ముక్తవత స్తస్య సూర్యకల్పే శిఖిప్రభే,
క్రుద్ధస్య హరిపర్యంతే రక్తే నేత్రే బభూవతుః. 5
సద్య స్సౌమ్యం పరిత్యజ్య భిక్షురూపం స రావణః,
స్వం రూపం కాలరూపాభం భేజే వైశ్రవణానుజః. 6
సంరక్తనయన శ్శ్రీమాం స్తప్తకాంచనకుండలః,
క్రోధేన మహతాఽఽవిష్టో నీలజీమూతసన్నిభః. 7
దశాస్యః కార్ముకీ బాణీ బభూవ క్షణదాచరః,
స పరివ్రాజకచ్ఛద్మ మహాకాయో విహాయ తత్. 8
ప్రతిపద్య స్వకం రూపం రావణో రాక్షసాధిపః,
సంరక్తనయనః క్రోధా జ్జీమూతనిచయప్రభః. 9
రక్తాంబరధర స్తస్థౌ స్త్రీరత్నం ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్,
స తా మసితకేశాంతాం భాస్కరస్య ప్రభా మివ. 10
వసనాభరణోపేతాం మైథిలీం రావణోఽబ్రవీత్,
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం యది భర్తార మిచ్ఛసి. 11
మా మాశ్రయ వరారోహే! తవాహం సదృశః పతిః,
మాం భజస్వ చిరాయ త్వ మహం శ్లాఘ్యః ప్రియస్తవ. 12
నైవ చాహం క్వచి ద్భద్రే! కరిష్యే తవ విప్రియమ్,
త్యజ్యతాం మానుషో భావో మయి భావః ప్రణీయతామ్. 13

రాజ్యా చ్చ్యుత మసిద్ధార్థం రామం పరిమితాయుషమ్,
కై ర్గుణై రనురక్తాఽసి మూఢే! పండితమానిని!. 14
యః స్త్రియా వచనా ద్రాజ్యం విహాయ ససుహృజ్జనమ్,
అస్మి న్వ్యాళానుచరితే వనే వసతి దుర్మతిః. 15
ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం వాక్యం పి్రియార్హాం ప్రియవాదినీం,
అభిగమ్య సుదుష్టాత్మా రాక్షసః కామమోహితః,
జగ్రాహ రావణ స్సీతాం బుధః ఖే రోహిణీమివ. 16
వామేన సీతాం పద్మాక్షీం మూర్ధజేషు కరేణ సః,
ఊర్వో స్తు దక్షిణే నైవ పరిజగ్రాహ పాణినా. 17
తం దృష్ట్వా మృత్యుసంకాశం తీక్ష్ణదంష్ట్రం మహాభుజమ్,
ప్రాద్రవ న్గిరిసంకాశం భయార్తా వనదేవతాః. 18
స చ మాయామయో దివ్యః ఖరయుక్తః ఖరస్వనః,
ప్రత్యదృశ్యత హేమాంగో రావణస్య మహారథః. 19
తత స్తాం పరుషై ర్వాక్యై రభిర్త్సయన్ స మహాస్వనః,
అంకే నాదాయ వైదేహీం రథ మారోపయ త్తదా. 20
సా గృహీతా విచుక్రోశ రావణేన యశస్వినీ,
రామేతి సీతా దుఃఖార్తా రామం దూరగతం వనే. 21
తా మకామాం స కామార్తః పన్నగేంద్రవధూ మివ,
వివేష్టమానా మాదాయ ఉత్పపాతాథ రావణః. 22
తత స్సా రాక్షసేంద్రేణ హ్రియమాణా విహాయసా.
భృశం చుక్రోశ మత్తేవ భ్రాంతచిత్తా యథాఽఽతురా, 23
హా లక్ష్మణ! మహాబాహో! గురుచిత్తప్రసాదక!,

హ్రియమాణాం న జానీషే రక్షసా మా మమర్షిణా. 24
జీవితం సుఖ మర్థాం శ్చ ధర్మహేతోః పరిత్యజన్,
హ్రియమాణా మధర్మేణ మాం రాఘవ! న పశ్యసి. 25
నను నామావినీతానాం వినేతాఽసి పరంతప!,
కథ మేవంవిధం పాపం న త్వం శాసి హి రావణమ్. 26
నను సద్యోఽవినీతస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్,
కాలోఽప్యంగీభవ త్యత్ర సస్యానా మివ పక్తయే. 27
స కర్మ కృతవా నేత త్కాలోపహతచేతనః,
జీవితాంతకరం ఘోరం రామా ద్వ్యసన మాప్నుహి. 28
హంతేదానీం సకామాఽస్తు కైకేయీ సహ బాంధవైః,
హ్రియే య ద్ధర్మకామస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినః. 29
ఆమంత్రయే జనస్థానే కర్ణికారాం త్సుపుష్పితాన్,
క్షిప్రం రామాయ శంసధ్వం సీతాం హరతి రావణః. 30
మాల్యవంతం శిఖరిణం వందే ప్రస్రవణం గిరిమ్,
క్షిప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః. 31
హంసకారండవాకీర్ణాం వందే గోదావరీం నదీమ్,
క్షిప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః. 32
దైవతాని చ యా న్యస్మి న్వనే వివిధపాదపే,
నమస్కరో మ్యహం తేభ్యో భర్తు శ్శంసత మాం హృతామ్. 33
యాని కానిచి దప్యత్ర సత్త్వాని నివస న్త్యుత,
సర్వాణి శరణం యామి మృగపక్షిగణా నపి, 34
హ్రియమాణాం ప్రియాం భర్తుః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్,

వివశా ఽపహృతా సీతా రావణేనేతి శంసత. 35
విదిత్వా మాం మహాబాహూ రముత్రాపి మహాబలః,
ఆనేష్యతి పరాక్రమ్య వై వస్వతహృతా మపి. 36
సా తదా కరుణా వాచో విలపంతీ సుదుఃఖితా,
వనస్పతిగతం గృధ్రం దదర్శాఽయతలోచనా. 37
సా త ముద్వీక్ష్య సుశ్రోణీ రావణస్య వశం గతా,
సమాక్రంద ద్భయపరా దుఃఖోపహతయా గిరా. 38
జటాయో! పశ్య మా మార్య! హ్రియమాణా మనాథవత్,
అనేన రాక్షసేంద్రేణ కరుణం పాపకర్మణా. 39
నైష వారయితుం శక్య స్తవ క్రూరో నిశాచరః,
సత్త్వవాన్ జితకాశీ చ సాయుధ శ్చైవ దుర్మతిః. 40
రామాయ తు యథాత త్త్వం జటాయో! హరణం మమ,
లక్ష్మణాయ చ తత్సర్వ మాఖ్యాతవ్య మశేషతః. 41

పంచాశ స్సర్గః - ఏబదవ సర్గము

తం శబ్ద మవసు ప్త స్తు జటాయు రథ శుశ్రువే,
నిరీక్ష్య రావణం క్షిప్రం వైదేహీం చ దదర్శ సః. 1
తతః పర్వతకూటాభ స్తీక్ష్ణతుండః ఖగో త్తమః,
వనస్పతిగత శ్శ్రీమా న్వ్యాజహార శుభాం గిరమ్. 2
దశగ్రీవ! స్థితో ధర్మే పురాణే సత్యసంశ్రయః,
జటాయు ర్నామ నామ్నాఽహం గృధ్రరాజో మహాబలః. 3

రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః,
లోకానాం చ హితే యుక్తో రామో దశరథాత్మజః. 4
తస్యైషా లోకనాథస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినీ,
సీతా నామ వరారోహా యాం త్వం హర్తు మిహేచ్ఛసి. 5
కథం రాజా స్థితో ధర్మే పరదారా న్పరామృశేత్,
రక్షణీయా విశేషేణ రాజదారా మహాబల!. 6
నివర్తయ మతిం నీచాం పరదారాభిమర్శనాత్,
న తత్సమాచరే ద్ధీరో య త్పరోఽస్య విగర్హయేత్,
యథాఽఽత్మన స్తథాఽన్యేషాం దారా రక్ష్యా విపశ్చితా. 7
ధర్మ మర్థం చ కామం చ శిష్టా శ్శాస్త్రే ష్వనాగతమ్,
వ్యవస్యంతి న రాజానో ధర్మం పౌలస్త్యనందన!. 8
రాజా ధర్మస్య కామస్య ద్రవ్యాణాం చోత్తమో నిధిః,
ధర్మ శ్శుభం వా పాపం వా రాజమూలం ప్రవర్తతే. 9
పాపస్వభావ శ్చపలః కథం త్వం రక్షసాం వర!,
ఐశ్వర్య మభిసంప్రాప్తో విమాన మివ దుష్కృతిః. 10
కామం స్వభావో యో యస్య న శక్యః పరిమార్జితుమ్,
న హి దుష్టాత్మనా మార్య మావస త్యాలయే చిరమ్. 11
విషయే వా పురే వా తే యదా రామో మహాబలః,
నాపరాధ్యతి ధర్మాత్మా కథం తస్యాపరాధ్యసి. 12
యది శూర్పణఖాహేతో ర్జనస్థానగతః ఖరః,
అతివృత్తో హతః పూర్వం రామే ణాక్లిష్టకర్మణా. 13
అత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః,

యస్య త్వం లోకనాథస్య భార్యాం హృత్వా గమిష్యసి. 14
క్షిప్రం విసృజ వైదేహీం మా త్వా ఘోరేణ చక్షుషా,
దహే ద్దహనభూతేన వృత్ర మింద్రాశని ర్యథా. 15
సర్ప మాశీవిషం బద్ధ్వా వస్త్రాంతే నావబుధ్యసే,
గ్రీవాయాం ప్రతిముక్తం చ కాలపాశం న పశ్యసి. 16
స భార స్సౌమ్య! భర్తవ్యో యో నరం నావసాదయేత్,
తదన్నమపి భోక్తవ్యం జీర్యతే య దనామయమ్. 17
య త్కృత్వా న భవే ద్ధర్మో న కీర్తి ర్న యశో భువి,
శరీరస్య భవే త్ఖేదః క స్తత్కర్మ సమాచరేత్. 18
షష్టి ర్వర్షసహస్రాణి మమ జాతస్య రావణ!,
పితృపైతామహం రాజ్యం యథావ దనుతిష్ఠతః. 19
వృద్ధోఽహం త్వం యువా ధన్వీ సశరః కవచీ రథీ,
తథాఽప్యాదాయ వైదేహీం కుశలీ న గమిష్యసి. 20
న శక్త స్త్వం బలా ద్ధర్తుం వైదేహీం మమ పశ్యతః,
హేతుభి ర్న్యాయసంసిద్ధై ర్ధ్రువాం వేదశ్రుతీ మివ. 21
యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ!,
శయిష్యసే హతో భూమౌ యథా పూర్వం ఖర స్తథా. 22
అసకృ త్సంయుగే యేన నిహతా దైత్యదానవాః,
న చిరా చ్చీరవాసా స్త్వాం రామో యుధి వధిష్యతి. 23
కిన్ను శక్యం మయా కర్తుం గతౌ దూరం నృపాత్మజౌ,
క్షిప్రం త్వం నశ్యసే నీచ! తయో ర్భీతో న సంశయః. 24
న హి మే జీవమానస్య నయిష్యసి శుభా మిమామ్,

సీతాం కమలపత్త్రాక్షీం రామస్య మహిషీం ప్రియామ్.
అవశ్యం తు మయా కార్యం ప్రియం తస్య మహాత్మనః, 26
జీవితేనాపి రామస్య తథా దశరథస్య చ.
తిష్ఠ తిష్ఠ దశగ్రీవ! ముహూర్తం పశ్య రావణ!. 27
యుద్ధాతిథ్యం ప్రదాస్యామి యావత్ప్రాణం నిశాచర!,
వృన్తా దివ ఫలం త్వాం తు పాతయేయం రథోత్తమాత్. 28

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే పఞ్చాశస్సర్గః.

ఏకపఞ్చాశ స్సర్గః

ఇత్యుక్తస్య యథాన్యాయం రావణస్య జటాయుషా,
క్రుద్ధస్యాగ్నినిభా స్సర్వా రేజు ర్వింశతిదృష్టయః. 1
సంరక్తనయనః కోపా త్తప్తకాంచనకుండలః,
రాక్షసేంద్రోఽభిదుద్రావ పతగేంద్ర మమర్షణః. 2
స సంప్రహార స్తుముల స్తయో స్తస్మి న్మహావనే,
బభూవ వాతోద్ధతయో ర్మేఘయో ర్గగనే యథా. 3
తద్బభూ వాద్భుతం యుద్ధం గృధ్రరాక్షసయో స్తథా,
సపక్షయో ర్మాల్యవతో ర్మహాపర్వతయో రివ. 4
తతో నాళీకనారాచై స్తీక్ష్ణాగ్రై శ్చ వికర్ణిభిః,
అభ్యవర్ష న్మహాఘోరై ర్గృధ్రరాజం మహాబలః. 5
స తాని శరజాలాని గృధ్రః పత్త్రరథేశ్వరః,
జటాయుః ప్రతిజగ్రాహ రావణాస్త్రాణి సంయుగే. 6

తస్య తీక్ష్ణనఖాభ్యాం తు చరణాభ్యాం మహాబలః,
చకార బహుధా గాత్రే వ్రణా న్పతగసత్తమః. 7
అథ క్రోధా ద్దశగ్రీవో జగ్రహ దశ మార్గణాన్,
మృత్యుదండనిభా న్ఘోరా ఞ్ఛత్రుమర్దనకాంక్షయా. 8
సతై ర్బాణై ర్మహావీర్యః పూర్ణముక్తై రజిహ్మగైః,
బిభేద నిశితై స్తీక్ష్ణై గృధ్రం ఘోరై శ్శిలీముఖైః. 9
స రాక్షసరథేఽపశ్య జ్జానకీం బాష్పలోచనామ్,
అచింతయిత్వా తా న్బాణా నాక్షసం సమభిద్రవత్. 10
తతోఽస్య సశరం చాపం ముక్తామణివిభూషితమ్,
చరణాభ్యాం మహాతేజా బభంజ పతగేశ్వరః. 11
తతోఽన్య ద్ధను రాదాయ రావణః క్రోధమూర్ఛితః,
వవర్ష శరవర్షాణి శతశోఽథ సహస్రశః. 12
శరై రావారిత స్తస్య సంయుగే పతగేశ్వరః,
కులాయ ముపసంప్రాప్తః పక్షీవ ప్రబభౌ తదా. 13
స తాని శరవర్షాణి పక్షాభ్యాం చ విధూయ చ,
చరణాభ్యాం మహాతేజా బభంజాస్య మహ ద్ధనుః. 14
తచ్చాగ్నిసదృశం దీప్తం రావణస్య శరావరమ్,
పక్షాభ్యాం స మహావీర్యో వ్యాధునో త్పతగేశ్వరః. 15
కాంచనోరశ్ఛదా న్దివ్యా న్పిశాచవదనా న్ఖరాన్,
తాం శ్చాస్య జవసంపన్నా ఞ్జఘాన సమరే బలీ. 16
వరం త్రివేణుసంపన్నం కామగం పావకార్చిషమ్,
మణిహేమవిచిత్రాఙ్గం బభంజ చ మహారథమ్. 17

పూర్ణచంద్రప్రతీకాశం ఛత్రం చ వ్యజనైః సహ,
పాతయామాస వేగేన గ్రాహిభీ రాక్షసైః సహ. 18
సారథే శ్చాస్య వేగేన తుండే నైవ మహ చ్ఛిరః,
పున ర్వ్యపాహర చ్ఛ్రీమా న్పక్షిరాజో మహాబలః. 19
స భగ్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః,
అంకే నాదాయ వైదేహీం పపాత భువి రావణః. 20
దృష్ట్వా నిపతితం భూమౌ రావణం భగ్నవాహనమ్,
సాధు సాధ్వితి భూతాని గృధ్రరాజ మపూజయన్. 21
పరిశ్రాంతం తు తం దృష్ట్వా జరయా పక్షియూథపమ్,
ఉత్పపాత పునర్హృష్టో మైథిలీం గృహ్య రావణః. 22
తం ప్రహృష్టం నిధాయాంకే గచ్ఛంతం జనకాత్మజామ్,
గృధ్రరాజ స్సముత్పత్య సమభిద్రుత్య రావణమ్, 23
సమావార్య మహాతేజా జటాయు రిద మబ్రవీత్.
వజ్ర సంస్పర్శబాణస్య భార్యాం రామస్య రావణ!, 24
అల్పబుద్ధే! హరస్యేనాం వధాయ ఖలు రక్షసామ్.
సమిత్రబంధు స్సామత్య స్సబల స్సపరిచ్ఛదః, 25
విషపానం పిబస్యేత త్పిపాసిత ఇవోదకమ్.
అనుబంధ మజానంతః కర్మణా మవిచక్షణాః, 26
శీఘ్ర మేవ వినశ్యంతి యథా త్వం వినశిష్యసి.
బద్ధ స్త్వం కాలపాశేన క్వ గత స్తస్య మోక్ష్యసే, 27
వధాయ బడిశం గృహ్య సామిషం జలజో యథా.
న హి జాతు దురాధర్షౌ కాకుత్స్థౌ తవ రావణ!. 28

ధర్షణం చాశ్రమస్యాస్య క్షమిష్యేతే తు రాఘవౌ,
యథా త్వయా కృతం కర్మ భీరుణా లోకగర్హితమ్. 29
తస్కరాచరితో మార్గో నైష వీరనిషేవితః,
యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ!. 30
శయిష్యసే హతో భూమౌ యథా భ్రాతా ఖర స్తథా,
పరేతకాలే పురుషో య త్కర్మ ప్రతిపద్యతే, 31
వినాశా యాత్మనోఽధర్మ్యం ప్రతిపన్నోఽసి కర్మ తత్,
పాపానుబంధో వై యస్య కర్మణః కర్మ కో ను తత్. 32
కుర్వీత లోకాధిపతి స్స్వయంభూ ర్భగవా నపి,
ఏవ ముక్త్వా శుభం వాక్యం జటాయు స్తస్య రక్షసః. 33
నిపపాత భృశం పృష్ఠే దశగ్రీవస్య వీర్యవాన్,
తం గృహీత్వా నఖై స్తీక్ష్ణై ర్విరరాద సమంతతః. 34
అధిరూఢో గజారోహో యథా స్యా ద్దుష్టవారణమ్,
విరరాద నఖై రస్య తుండం పృష్ఠే సమర్పయన్. 35
కేశాంశ్చోత్పాటయామాస నఖపక్షముఖాయుధః,
స తథా గృధ్రరాజేన క్లిశ్యమానో ముహు ర్ముహుః, 36
అమర్షస్ఫురితోష్ఠ స్స న్ప్రాకంపత స రావణః,
స పరిష్వజ్య వై దేహీం వామే నాంకేన రావణః. 37
తలే నాభిజఘా నాశు జటాయుం క్రోధమూర్ఛితః,
జటాయు స్త మభిక్రమ్య తుండే నాస్య ఖగాధిపః. 38
వామబాహూ న్దశ తదా వ్యపాహర దరిందమః,
సంఛిన్నబాహో స్సద్యైవ బాహవ స్సహసాఽభవన్. 39

విషజ్వాలావళీయుక్తా వల్మీకా దివ పన్నగాః,
తతః క్రోధా ద్దశగ్రీవ స్సీతా ముత్సృజ్య రావణః. 40
ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ గృధ్రరాజ మపోథయత్,
తతో ముహూర్తం సంగ్రామో బభూ వాతుల్యవీర్యయోః. 41
రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య పక్షిణాం ప్రవరస్య చ,
తస్య వ్యాయచ్ఛమానస్య రామస్యార్థే స రావణః. 42
పక్షౌ పార్శ్వౌ చ పాదౌ చ ఖడ్గ ముద్ధృత్య సోఽచ్ఛినత్,
స ఛిన్నపక్ష స్సహసా రక్షసా రౌద్రకర్మణా. 43
నిపపాత హతో గృధ్రో ధరణ్యా మల్పజీవితః,
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషమ్. 44
అభ్యధావత వైదేహీ స్వబంధు మివ దుఃఖితా.
తం నీలజీమూతనికాశకల్పం
సుపాండురోరస్క ముదారవీర్యమ్,
దదర్శ లంకాధిపతిః పృథివ్యాం
జటాయుషం శాంతమి వాగ్నిదావమ్. 45
తత స్తు తం పత్త్రరథం మహీతలే
నిపాతితం రావణవేగమర్దితమ్,
పునః పరిష్వజ్య శశిప్రభాననా
రురోద సీతా జనకాత్మజా తదా. 46

ఇతి శ్రీ మదారణ్యకాండే ఏకపంచాశ స్సర్గః

ద్విపంచాశ స్సర్గః

త మల్పజీవితం గృధ్రం స్ఫురంతం రాక్షసాధిపః,
దదర్శ భూమౌ పతితం సమీపే రాఘవాశ్రమాత్. 1

సా తు తారాధిపముఖీ రావణేన సమీక్ష్య తమ్.
గృధ్రరాజం వినిహతం విలలాప సుదుఃఖితా. 2
ఆలింగ్య గృధ్రం నిహతం రావణేన బలీయసా,
విలలాప సుదుఃఖార్తా సీతా శశినిభాననా. 3
నిమిత్తం లక్షణజ్ఞానం శకునిస్వరదర్శనమ్,
అవశ్యం సుఖదుఃఖేషు నరాణాం ప్రతిదృశ్యతే. 4
నూనం రామ! న జానాసి మహ ద్వ్యసన మాత్మనః,
ధావంతి నూనం కాకుత్స్థం మదర్థం మృగపక్షిణః. 5
అయం హి పాపచారేణ మాం త్రాతు మభిసంగతః,
శేతే వినిహతో భూమౌ మమాభాగ్యా ద్విహంగమః. 6
త్రాహి మా మద్య కాకుత్స్థ! లక్ష్మణేతి వరాంగనా,
సుసంత్రస్తా సమాక్రంద చ్ఛృణ్వతాం తు యథాంతికే. 7
తాం క్లిష్టమాల్యాభరణాం విలపంతీ మనాథవత్,
అభ్యధావత వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః. 8
తాం లతా మివ వేష్టంతీ మాలింగంతీం మహాద్రుమాన్,
ముంచ ముంచేతి బహుశః ప్రవద న్రాక్షసాధిపః. 9
క్రోశంతీం రామరామేతి రామేణ రహితాం వనే,
జీవితాంతాయ కేశేషు జగ్రా హాంతకసన్నిభః. 10
ప్రధర్షితాయాం సీతాయాం బభూవ సచరాచరమ్.
జగత్సర్వ మమర్యాదం తమసాఽంధేన సంవృతమ్. 11
న వాతి మారుత స్తత్ర నిష్ప్రభోఽభూ ద్దివాకరః,
దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దీనాం దివ్యేన చక్షుషా. 12

కృతం కార్య మితి శ్రీమా న్వ్యాజహార పితామహః,
ప్రహృష్టా వ్యథితాశ్చాసం త్సర్వే తే పరమర్షయః. 13
దృష్ట్వా సీతాం పరామృషాం దండకారణ్యవాసినః,
రావణస్య వినాశం చ ప్రాప్తం బుద్ధ్వా యదృచ్ఛయా. 14
స తు తాం రామరామేతి రుదతీం లక్ష్మణేతి చ,
జగా మాదాయ చాకాశం రావణో రాక్షసాధిపః. 15

తప్తాభరణ సర్వాంగీ పీతకౌశేయవాసినీ,
రరాజ రాజపుత్త్రీ తు విద్యు త్సౌదామినీ యథా. 16
ఉద్ధూతేన చ వస్త్రేణ తస్యాః పీతేన రావణః,
అధికం ప్రతిబభ్రాజ గిరి ర్దీప్త ఇవాగ్నినా. 17
తస్యాః పరమకల్యాణ్యా స్తామ్రాణి సురభీణి చ,
పద్మపత్త్రాణి వైదేహ్యా అభ్యకీర్యంత రావణమ్. 18
తస్యాః కౌశేయ ముద్ధూత మాకాశే కనకప్రభమ్,
బభౌ చాదిత్యరాగేణ తామ్ర మభ్ర మివాతపే. 19
తస్యా స్తత్సునసం వక్త్ర మాకాశే రావణాంకగమ్,
న రరాజ వినా రామం వినాళ మివ పంకజమ్. 20
బభూవ జలదం నీలం భిత్త్వా చంద్ర ఇవోదితః,
సులలాటం సుకేశాంతం పద్మగర్భాభ మవ్రణమ్. 21
శుక్లైస్సువిమలై ర్దంతైః ప్రభావద్భి రలంకృతమ్,
తస్యా స్తద్విమలం వక్త్ర మాకాశే రావణాంకగమ్. 22
రుదితం వ్యపమృష్టాస్రం చంద్రవత్ప్రియదర్శనమ్,
సునాసం చారుతామ్రోష్ఠ మాకాశే హాటకప్రభమ్. 23

రాక్షసేన సమాధూతం తస్యా స్తద్వదనం శుభమ్,
శుశుభే న వినా రామం దివా చంద్ర ఇవోదితః. 24
సా హేమవర్ణా నీలాంగం మైథిలీ రాక్షసాధిపమ్,
శుశుభే కాంచనీ కాంచీ నీలం మణి మివాశ్రితా. 25
సా పద్మగౌరీ హేమాభా రావణం జనకాత్మజా,
విద్యుద్ఘన మి వావిశ్య శుశుభే త ప్తభూషణా. 26
తస్యా భూషణఘోషేణ వైదేహ్యా రాక్షసాధిపః,
బభౌ సచపలో నీల స్సఘోష ఇవ తోయదః. 27
ఉత్తమాంగా చ్చ్యుతా తస్యాః పుష్పవృష్టి స్సమ న్తతః,
సీతాయా హ్రియమాణాయాః పపాత ధరణీతలే. 28
సా తు రావణవేగేన పుష్పవృష్టి స్సమంతతః,
సమాధూతా దశగ్రీవం పునరే వాభ్యవ ర్తత. 29
అభ్యవ ర్తత పుష్పాణాం ధారా వైశ్రవణానుజమ్,
నక్షత్రమాలా విమలా మేరుం నగమివోన్నతమ్. 30
చరణా న్నూపురం భ్రష్టం వైదేహ్యా రత్నభూషితమ్,
విద్యున్మండలసంకాశం పపాత మధురస్వనమ్. 31
తరుప్రవాళర క్తా సా నీలాంగం రాక్షసేశ్వరం,
ప్రాశోభయత వైదేహీ గజం కక్ష్యేవ కాంచనీ. 32
తాం మహోల్కామివాకాశే దీప్యమానాం స్వతేజసా,
జహారాఽఽకాశ మావిశ్య సీతాం వైశ్రవణానుజః. 33
తస్యా స్తా న్యగ్నివర్ణాని భూషణాని మహీతలే,
సఘోషా ణ్యవకీర్య న్త క్షీణా స్తారా ఇవాంబరాత్. 34

తస్యాః స్తనాంతరా ద్భ్రష్టో హార స్తారాధిపద్యుతిః,
వైదేహ్యా నిపత న్భాతి గంగేవ గగనా చ్చ్యుతా. 35
ఉత్పన్న వాతాభిహతా నానాద్విజగణాయుతాః,
మా భై రితి విధూతాగ్రా వ్యాజహ్రు రివ పాదపాః. 36
నళిన్యో ధ్వస్తకమలా స్త్రస్తమీనజలేచరాః,
సఖీ మివ గతోచ్ఛ్వాసా మన్వశోచంత మైథిలీమ్. 37
సమన్తా దభిసంపత్య సింహవ్యాఘ్రమృగద్విజాః,
అన్వధావం స్తదా రోషా త్సీతాం ఛాయానుగామినః. 38
జలప్రపాతాస్రముఖా శ్శృంగై రుచ్ఛ్రితబాహుభిః,
సీతాయాం హ్రియమాణాయాం విక్రోశంతీవ పర్వతాః. 39
హ్రియమాణాం తు వైదేహీం దృష్ట్వా దీనో దివాకరః,
ప్రతిధ్వస్తప్రభ శ్శ్రీమా నాసీ త్పాండరమండలః. 40
నాస్తి ధర్మః కుత స్సత్యం నార్జవం నానృశంసతా,
యత్ర రామస్య వైదేహీం భార్యాం హరతి రావణః. 41
ఇతి సర్వాణి భూతాని గణశః పర్యదేవయన్,
విత్రస్తకా దీనముఖా రురుదు ర్మృగపోతకాః. 42
ఉద్వీక్ష్యోద్వీక్ష్య నయనై రస్రపాతావిలేక్షణాః,
సుప్రవేపితగాత్రా శ్చ బభూవు ర్వనదేవతాః. 43
విక్రోశంతీం దృఢం సీతాం దృష్ట్వా దుఃఖం తథాగతామ్,
తాం తు లక్ష్మణ రామేతి క్రోశంతీం మధురస్వరమ్. 44
అవేక్షమాణాం బహుశో వైదేహీం ధరణీతలమ్,
స తా మాకులకేశాంతాం విప్రమృష్టవిశేషకామ్. 45

జహా రాత్మవినాశాయ దశగ్రీవో మనస్వినీమ్,
తత స్తు సా చారుదతీ శుచిస్మితా
వినాకృతా బంధుజనేన మైథిలీ,
అపశ్యతీ రాఘవలక్ష్మణౌ వుభౌ
వివర్ణవక్త్రా భయభారపీడితా. 46

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విపంచాశస్సర్గః

త్రిపంచాశ స్సర్గః

ఖ ముత్పతంతం తం దృష్ట్వా మైథిలీ జనకాత్మజా,
దుఃఖితా పరమోద్విగ్నా భయే మహతి వర్తినీ. 1
రోషరోదనతామ్రాక్షీ భీమాక్షం రాక్షసాధిపమ్,
రుదతీ కరుణం సీతా హ్రియమాణేద మబ్రవీత్. 2
న వ్యపత్రపసే నీచ! కర్మణాఽనేన రావణ!,
జ్ఞాత్వా విరహితం య న్మాం చోరయిత్వా పలాయసే. 3
త్వయైవ నూనం దుష్టాత్మ! నీ్భరుణా హర్తు మిచ్ఛతా,
మమాపవాహితో భర్తా మృగరూపేణ మాయయా. 4
యో హి మా ముద్యత స్త్రాతుం సోఽప్యయం వినిపాతితః,
గృధ్రరాజః పురాణోఽసౌ శ్వశురస్య సఖా మమ. 5
పరమం ఖలు తే వీర్యం దృశ్యతే రాక్షసాధమ!,
విశ్రావ్య నామధేయం హి యుద్ధే నాస్మి జితా త్వయా. 6
ఈదృశం గర్హితం కర్మ కథం కృత్వా న లజ్జసే,
స్త్రియాశ్చ హరణం నీచ! రహితే తు పరస్య చ. 7

కథయిష్యంతి లోకేషు పురుషాః కర్మ కుత్సితమ్,
సునృశంస మధర్మిష్ఠం తవ వంశాభిమానినః. 8
ధిక్తే శౌర్యం చ సత్త్వం చ యత్త్వం కథితవాంస్తదా,
కులాక్రోశకరం లోకే ధిక్తే చారిత్ర మీదృశమ్. 9
కిం కర్తుం శక్య మేవం హి యజ్జవే నైవ ధావసి,
ముహూర్త మపి తిష్ఠస్వ న జీవ న్ప్రతియాస్యసి. 10
న హి చక్షుష్పథం ప్రాప్య తయోః పార్థివపుత్త్రయోః,
ససైన్యోఽపి సమర్థస్త్వం ముహూర్త మపి జీవితుమ్. 11
న త్వం తయో శ్శరస్పర్శం సోఢుం శక్తః కథంచన,
వనే ప్రజ్వలితస్యేవ స్పర్శ మగ్నే ర్విహంగమః. 12
సాధు కృత్వాఽఽత్మనః పథ్యం సాధు మాం ముంచ రావణ!,
మత్ప్రధర్షణరుష్టో హి భ్రాత్రా సహ పతి ర్మమ. 13
విధాస్యతి వినాశాయ త్వం మాం యది న ముంచసి,
యేన త్వం వ్యవసాయేన బలా న్మాం హర్తు మిచ్ఛసి. 14
వ్యవసాయ స్స తే నీచ! భవిష్యతి నిరర్థకః,
న హ్యహం త మపశ్యంతీ భర్తారం విబుధోపమమ్. 15
ఉత్సహే శత్రువశగా ప్రాణా న్ధారయితుం చిరమ్,
న నూనం చాత్మన శ్శ్రేయః పథ్యం వా సమవేక్షసే. 16
మృత్యుకాలే యథా మర్త్యో విపరీతాని సేవతే,
ముమూర్షూణాం హి సర్వేషాం యత్పథ్యం తన్న రోచతే. 17
పశ్యా మ్యద్య హి కంఠే త్వాం కాలపాశావపాశితమ్,
యథా చాస్మి న్భయస్థానే న బిభేషి దశానన!. 18

వ్యక్తం హిరణ్మయాన్హి త్వం సంపశ్యసి మహీరుహాన్,
నదీం వైతరణీం ఘోరాం రుధిరౌఘనివాహినీమ్. 19

అసిపత్రవనం చైవ భీమం పశ్యసి రావణ!,
తప్తకాంచనపుష్పాం చ వైడూర్య ప్రవరచ్ఛదామ్. 20

ద్రక్ష్యసే శాల్మలీం తీక్ష్ణా మాయసైః కంటకైశ్చితామ్,
న హి త్వ మీదృశం కృత్వా తస్యాళీకం మహాత్మనః. 21

ధరితుం శక్ష్యసి చిరం విషం పీత్వేవ నిర్ఘృణః,
బద్ధ స్త్వం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణ!. 22

క్వ గతో లప్స్యతే శర్మ భర్తు ర్మమ మహాత్మనః,
నిమేషాంతరమాత్రేణ వినా భ్రాత్రా మహావనే. 23

రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుర్దశ,
స కథం రాఘవో వీర స్సర్వాస్త్రకుశలో బలీ. 24

న త్వాం హన్యాచ్ఛరై స్తీక్ష్ణై రిష్టభార్యాపహారిణమ్,
ఏతచ్చాన్యచ్ఛ పరుషం వైదేహీ రావణాంకగా. 25

భయశోకసమావిష్టా కరుణం విలలాప హ.
తథా భృశార్తాం బహు చైవ భాషిణీం
విలాపపూర్వం కరుణం చ భామినీం,
జహార పాపః కరుణం వివేష్టతీం
నృపాత్మజా మాగతగాత్రవేపథుమ్. 26

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే త్రిపంచాశ స్సర్గః

కథయిష్యంతి లోకేషు పురుషాః కర్మ కుత్సితమ్,
సునృశంస మధర్మిష్ఠం తవ శౌండీరమానినః. 8
ధి క్తే శౌర్యం చ సత్త్వం చ యత్త్వం కథితవాం స్తదా,
కులాక్రోశకరం లోకే ధి క్తే చారిత్ర మీదృశమ్. 9
కిం కర్తుం శక్య మేవం హి యజ్జవే నైవ ధావసి,
ముహూర్త మపి తిష్ఠస్వ న జీవ న్ప్రతియాస్యసి. 10
న హి చక్షుష్పథం ప్రాప్య తయోః పార్థివపుత్త్రయోః,
ససైన్యోఽపి సమర్థ స్త్వం ముహూర్త మపి జీవితుమ్. 11
న త్వం తయో శ్శరస్పర్శం సోఢుం శక్తః కథంచన,
వనే ప్రజ్వలిత స్యేవ స్పర్శ మగ్నే ర్విహంగమః. 12
సాధు కృత్వాఽఽత్మనః పథ్యం సాధు మాం ముంచ రావణ!,
మత్ప్రధర్షణరుష్టో హి భ్రాత్రా సహ పతి ర్మమ. 13
విధాస్యతి వినాశాయ త్వం మాం యది న ముంచసి,
యేన త్వం వ్యవసాయేన బలా న్మాం హర్తు మిచ్ఛసి. 14
వ్యవసాయ స్స తే నీచ! భవిష్యతి నిరర్థకః,
న హ్యహం త మపశ్యంతీ భర్తారం విబుధోపమమ్. 15
ఉత్సహే శత్రువశగా ప్రాణా న్ధారయితుం చిరమ్,
న నూనం చాత్మన శ్శ్రేయః పథ్యం వా సమవేక్షసే. 16
మృత్యుకాలే యథా మర్త్యో విపరీతాని సేవతే,
ముమూర్షూణాం హి సర్వేషాం యత్పథ్యం తన్న రోచతే. 17
పశ్యా మ్యద్య హి కంఠే త్వాం కాలపాశావపాశితమ్,
యథా చాస్మి న్భయస్థానే న బిభేషి దశానన!. 18

వ్యక్తం హిరణ్మయాన్హి త్వం సంపశ్యసి మహీరుహాన్,
నదీం వై తరణీం ఘోరాం రుధిరౌఘనివాహినీమ్. 19

అసిపత్త్రవనం చైవ భీమం పశ్యసి రావణ!,
తప్తకాంచనపుష్పాం చ వైడూర్య ప్రవరచ్ఛదామ్. 20

ద్రక్ష్యసే శాల్మలీం తీక్ష్ణ మాయసైః కంటకైశ్చితామ్,
న హి త్వ మీదృశం కృత్వా తస్యాళీకం మహాత్మనః. 21

ధరితుం శక్ష్యసి చిరం విషం పీత్వేవ నిర్ఘృణః,
బద్ధ స్త్వం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణ!. 22

క్వ గతో లప్స్యతే శర్మ భర్తు ర్మమ మహాత్మనః,
నిమేషాంతరమాత్రేణ వినా భ్రాత్రా మహావనే. 23

రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుర్దశ,
స కథం రాఘవో వీర స్సర్వాస్త్రకుశలో బలీ. 24

న త్వాం హన్యా చ్ఛరై స్తీక్ష్ణై రిష్టభార్యాపహారిణమ్,
ఏతచ్చాన్యచ్చ పరుషం వైదేహీ రావణాంకగా. 25

భయశోకసమావిష్టా కరుణం విలలాప హ.
తథా భృశార్తాం బహు చైవ భాషిణీం
విలాపపూర్వం కరుణం చ భామినీం,
జహార పాపః కరుణం వివేష్టతీం
నృపాత్మజా మాగతగాత్రవేపథుమ్. 26

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే త్రిపంచాశ స్సర్గః

చతుఃపంచాశ స్సర్గః

హ్రియామాణా తు వైదేహీ కంచి న్నాథ మపశ్యతీ,
దదర్శ గిరిశృంగస్థా న్పంచ వానరపుంగవాన్. 1
తేషాం మధ్యే విశాలాక్షీ కౌశేయం కనకప్రభమ్,
ఉత్తరీయం వరారోహా శుభా న్యాభరణాని చ. 2
ముమోచ యది రామాయ శంసేయు రితి మైథిలీ.
వస్త్ర ముత్సృజ్య తన్మధ్యే విక్షిప్తం సహభూషణమ్. 3
సంభ్రమా త్తు దశగ్రీవ స్తత్కర్మ న స బుద్ధవాన్.
పింగాక్షా స్తాం విశాలాక్షీం నేత్రై రనిమిషై రివ. 4
విక్రోశంతీం తథా సీతాం దదృశు ర్వానరర్షభాః,
స చ పంపా మతిక్రమ్య లంకా మభిముఖః పురీమ్. 5
జగామ రుదతీం గృహ్య వైదేహీం రాక్షసేశ్వరః,
తాం జహార సుసంహృష్టో రావణో మృత్యు మాత్మనః. 6
ఉత్సంగేనేవ భుజగం తీక్ష్ణదంష్ట్రాం మహావిషామ్.
వనాని సరిత శ్శైలాం త్సరాంసి చ విహాయసా. 7
స క్షిప్రం సమతీయాయ శర శ్చాపా దివ చ్యుతః,
తిమినక్రనికేతం తు వరుణాలయ మక్షయమ్. 8
సరితాం శరణం గత్వా సమతీయాయ సాగరమ్,
సంభ్రమా త్పరివృత్తోర్మి రుద్ధమీనమహోరగః. 9
వైదేహ్యాం హ్రియమాణాయాం బభూవ వరుణాలయః,
అన్తరిక్షగతా వాచ స్ససృజు శ్చారణా స్తదా, 10
ఏతదంతో దశగ్రీవ ఇతి సిద్ధా స్తదాఽబ్రువన్,
స తు సీతాం వివేష్టంతీ మంకే నాదాయ రావణః. 11

ప్రవివేశ పురీం లంకాం రూపిణీం మృత్యు మాత్మనః,
సోఽభిగమ్య పురీం లంకాం సువిభక్తమహాపథామ్. 12
సంరూఢకక్ష్యాబహులం స్వ మన్తఃపుర మావిశత్.
తత్ర తా మసితాపాంగాం శోకమోహపరాయణామ్. 13
నిదధే రావణ స్సీతాం మయో మాయా మివ ప్రియమ్,
అబ్రవీచ్చ దశగ్రీవః పిశాచీ ర్ఘోరదర్శనాః. 14
యథా నేమాం పుమాన్ స్త్రీర్వా సీతాం పశ్య త్యసమ్మతః,
ముక్తామణిసువర్ణాని వస్త్రాణ్యాభరణాని చ. 15
యద్యదిచ్ఛే త్తదేవాస్యా దేయం మచ్ఛందతో యథా.
యా చ వక్ష్యతి వైదేహీ వచనం కించి దప్రియమ్. 16
అజ్ఞానా ద్యది వా జ్ఞానా న్న తస్యా జీవితం ప్రియమ్,
తథోక్త్వా రాక్షసీ స్తాస్తు రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్. 17
నిష్క్రమ్యాంతఃపురా త్తస్మా త్కిం కృత్య మితి చింతయన్,
దదర్శాష్టౌ మహావీర్యా న్రాక్షసా న్పిశితాశనాన్. 18
స తా న్దృష్ట్వా మహావీర్యో వరదానేన మోహితః,
ఉవాచైతా నిదం వాక్యం ప్రశస్య బలవీర్యతః. 19
నానాప్రహరణాః క్షిప్ర మితో గచ్ఛత సత్వరాః,
జనస్థానం హతస్థానం భూతపూర్వం ఖరాలయమ్. 20
తత్రోష్యతాం జనస్థానే శూన్యే నిహతరాక్షసే,
పౌరుషం బల మాశ్రిత్య త్రాస ముత్సృజ్య దూరతః. 21
బలం హి సుమహ ద్యన్మే జనస్థానే నివేశితం,
సదూషణఖరం యుద్ధే హతం రామేణ సాయకైః. 22

తత్ర క్రోధో మమామర్షా ద్ధైర్యస్యోపరి వర్తతే,
వైరం చ సుమహ జ్జాతం రామం ప్రతి సుదారుణమ్. 23
నిర్యాతయితు మిచ్ఛామి తచ్చ వైర మహం రిపోః,
నహి లప్స్య మ్యహం నిద్రా మహత్వా సంయుగే రిపుమ్. 24
తం త్విదానీ మహం హత్వా ఖరదూషణఘాతినమ్,
రామం శర్మోపలప్స్యామి ధనం లబ్ధ్వేవ నిర్ధనః. 25
జనస్థానే వసద్భి స్తు భవద్భి రామ మాశ్రితా,
ప్రవృత్తి రుపనేతవ్యా కింకరో తీతి తత్త్వతః. 26
అప్రమాదాచ్చ గంతవ్యం సర్వై రపి నిశాచరైః,
కర్తవ్య శ్చ సదా యత్నో రాఘవస్య వధం ప్రతి. 27
యుష్మాకం చ బలజ్ఞోఽహం బహుశో రణమూర్ధని.
అత శ్చాస్మిన్ జనస్థానే మయా యూయం నియోజితాః. 28
తతః ప్రియం వాక్య ముపేత్య రాక్షసా
మహార్థ మష్టా వభివాద్య రావణమ్,
విహాయ లంకాం సహితాః ప్రతస్థిరే
యతో జనస్థాన మలక్ష్యదర్శనాః. 29
తత స్తు సీతా ముపలభ్య రావణ
స్సుసంప్రహృష్టః పరిగృహ్య మైథిలీమ్,
ప్రసజ్య రామేణ చ వైర ముత్తమం
బభూవ మోహా న్ముదిత స్స రాక్షసః. 30

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే చతుఃపంచాశ స్సర్గః.

పంచపంచాశ స్సర్గః

సందిశ్య రాక్షసా న్ఘోరా న్రావణోఽష్టౌ మహాబలాన్,
ఆత్మానం బుద్ధివైక్లబ్యా త్కృతకృత్య మమన్యత. 1
స చింతయానో వైదేహీం కామబాణసమర్పితః,
ప్రవివేశ గృహం రమ్యం సీతాం ద్రష్టు మభిత్వరన్. 2
స ప్రవిశ్య తు తద్వేశ్మ రావణో రాక్షసాధిపః,
అపశ్య ద్రాక్షసీమధ్యే సీతాం శోకపరాయణామ్. 3
అశ్రుపూర్ణముఖీం దీనాం శోకభారాభిపీడితాం,
వాయువేగై రివాఽక్రాన్తాం మజ్జతీం నావ మర్ణవే. 4
మృగయూథపరిభ్రష్టాం మృగీం శ్వభిరివావృతాం.
అధోముఖముఖీం సీతా మభ్యేత్య చ నిశాచరః. 5
తాం తు శోకపరాం దీనా మవశాం రాక్షసాధిపః,
స బలా ద్దర్శయామాస గృహం దేవగృహోపమమ్. 6
హర్మ్యప్రాసాదసంబాధం స్త్రీసహస్రనిషేవితం,
నానాపక్షిగణై ర్జుష్టం నానారత్న సమన్వితమ్. 7
దాంతకై స్తాపనీయై శ్చ స్ఫాటికై రాజతై రపి,
వజ్రవైడూర్యచిత్రై శ్చ స్తంభై ర్దృష్టిమనోహరైః. 8
దివ్యదున్దుభినిర్హ్రాదం తప్తకాంచనతోరణం,
సోపానం కాంచనం చిత్ర మారురోహ తయా సహ. 9
దాంతకా రాజతా శ్చైవ గవాక్షాః ప్రియదర్శనాః,
హేమజాలావృతా శ్చాసం స్తత్ర ప్రాసాదపంక్తయః. 10
సుధామణివిచిత్రాణి భూమిభాగాని సర్వశః,
దశగ్రీవ స్స్వభవనే ప్రాదర్శయత మైథిలీమ్. 11

దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ నానావృక్షసమన్వితాః,
రావణో దర్శయామాస సీతాం శోకపరాయణామ్. 12
దర్శయిత్వా తు వైదేహ్యాః కృత్స్నం తద్భవనోత్తమం,
ఉవాచ వాక్యం పాపాత్మా సీతాం లోభితు మిచ్ఛయా. 13
దశ రాక్షసకోట్యశ్చ ద్వావింశతిరథాపరాః.
తేషాం ప్రభు రహం సీతే! సర్వేషాం భీమకర్మణామ్. 14
వర్జయిత్వా జరావృద్ధా న్బాలాం శ్చ రజనీచరాన్.
సహస్ర మేక మేకస్య మమ కార్యపురస్సరమ్. 15
య దిదం రాజతంత్రం మే త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం,
జీవితం చ విశాలాక్షి! త్వం మే ప్రాణై ర్గరీయసీ. 16
బహూనాం స్త్రీసహస్రాణాం మమ యోఽసౌ పరిగ్రహః.
తాసాం త్వమీశ్వరా సీతే! మమ భార్యా భవ ప్రియే! 17
సాధు కిం తేఽన్యయా బుద్ధ్యా రోచయస్వ వచో మమ,
భజస్వ మాఽభితప్తస్య ప్రసాదం కర్తు మర్హసి. 18
పరిక్షిప్తా సహస్రేణ లంకేయం శతయోజనా,
నేయం ధర్షయితుం శక్యా సేంద్రై రపి సురాసురైః. 19
న దేవేషు న యక్షేషు న గంధర్వేషు పక్షిషు,
అహం పశ్యామి లోకేషు యో మే వీర్యసమో భవేత్. 20
రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తాపసేన గతాయుషా,
కిం కరిష్యసి రామేణ మానుషేణాల్పతేజసా. 21
భజస్వ సీతే! మామేవ భర్తాఽహం సదృశ స్తవ,
యౌవనం హ్యధ్రువం భీరు! రమస్వేహ మయా సహ. 22

దర్శనే మాకృథా బుద్ధిం రాఘవస్య వరాననే!,
కాఽస్య శక్తి రిహాఽగన్తు మపి సీతే! మనోరథైః. 23
న శక్యో వాయు రాకాశే పాశై ర్బద్ధుం మహాజవః,
దీప్యమానస్య వా ప్యగ్నే ర్గృహీతుం విమలాం శిఖామ్. 24
త్రయాణా మపి లోకానాం న తం పశ్యామి శోభనే!,
విక్రమేణ నయే ద్య స్త్వాం మద్బాహుపరిపాలితామ్. 25
లంకాయాం సుమహద్రాజ్య మిదం త్వ మనుపాలయ,
త్వత్ప్రేష్యా మద్విధా శ్చైవ దేవా శ్చాపి చరాచరాః. 26
అభిషేకోదకక్లిన్నా తుష్టా చ రమయస్వ మాం,
దుష్కృతం య త్పురా కర్మ వనవాసేన తద్గతమ్. 27
యశ్చ తే సుకృతో ధర్మ స్తస్యేహ ఫల మాప్నుహి,
ఇహ మాల్యాని సర్వాణి దివ్యగంధాని మైథిలి!. 28
భూషణాని చ ముఖ్యాని సేవస్వ చ మయా సహ,
పుష్పకం నామ సుశ్రోణి! భ్రాతు ర్వైశ్రవణస్య మే. 29
విమానం సూర్యసంకాశం తరసా నిర్జితం మయా,
విశాలం రమణీయం చ తద్విమాన మనుత్తమమ్. 30
తత్ర సీతే! మయా సార్ధం విహరస్వ యథాసుఖమ్,
వదనం పద్మసంకాశం విమలం చారుదర్శనమ్. 31
శోకార్తం స్తు వరారోహే! న భ్రాజతి వరాననే!,
ఏవం వదతి తస్మింత్సా వస్త్రాంతేన వరాంగనా. 32
పిధాయేందునిభం సీతా ముఖ మశ్రూ ణ్యవర్తయత్,
ధ్యాయంతీం తామివాస్వస్థాం దీనాం చింతాహతప్రభామ్. 33

ఉవాచ వచనం పాపో రావణో రాక్షసేశ్వరః.
అలం వ్రీడేన వైదేహి! ధర్మలోపకృతేన చ. 34
ఆర్షోఽయం దైవనిష్యందో య స్త్వా మభిగమిష్యతి.
ఏతౌ పాదౌ మయా స్నిగ్ధౌ శిరోభిః పరిపీడితౌ. 35
ప్రసాదం కురు మే క్షిప్రం వశ్యో దాసోఽహ మస్మి తే.
ఇమా శ్శూన్యా మయా వాచ శ్శుష్యమాణేన భాషితాః. 36
న చాపి రావణః కాంచి న్మూర్ధ్నా స్త్రీం ప్రణమేత హ.
ఏవ ముక్త్వా దశగ్రీవో మైథిలీం జనకాత్మజాం. 37
కృతాంతవశమాపన్నో మమేయ మితి మన్యతే.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచపంచాశ స్సర్గః

—

షట్పంచాశ స్సర్గః

సా తథోక్తా తు వైదేహీ నిర్భయా శోకకర్శితా,
తృణ మంతరతః కృత్వా రావణం ప్రత్యభాషత. 1
రాజా దశరథో నామ ధర్మసేతు రివాచలః.
సత్యసంధః పరిజ్ఞాతో యస్య పుత్త్ర స్స రాఘవః. 2
రామో నామ స ధర్మాత్మా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః,
దీర్ఘబాహు ర్విశాలాక్షో దైవతం హి పతి ర్మమ. 3
ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాత స్సింహస్కంధో మహాద్యుతిః.
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా య స్తే ప్రాణా న్హరిష్యతి. 4
ప్రత్యక్షం య ద్యహం తస్య త్వయా స్యాం ధర్షితా బలాత్,
శయితా త్వం హత స్సంఖ్యే జనస్థానే యథా ఖరః. 5

య ఏతే రాక్షసాః ప్రోక్తా ఘోరరూపా మహాబలాః,
రాఘవే నిర్విషా స్సర్వే సుపర్ణే పన్నగా యథా. 6
తస్య జ్యావిప్రముక్తా స్తే శరాః కాంచనభూషణాః,
శరీరం విధమిష్యంతి గంగాకూల మివోర్మయః. 7
అసురై ర్వా సురై ర్వా త్వం యద్యవధ్యోఽసి రావణ!,
ఉత్పాద్య సుమహ ద్వైరం జీవం స్తస్య న మోక్ష్యసే. 8
స తే జీవితశేషస్య రాఘవోఽంతకరో బలీ,
పశో ర్యూపగతస్యేవ జీవితం తవ దుర్లభమ్. 9
యది పశ్యే త్స రామ స్త్వాం రోషదీప్తేన చక్షుషా,
రక్ష స్త్వ మద్య నిర్దగ్ధో గచ్ఛే స్సద్యః పరాభవమ్. 10
య శ్చంద్రం నభసో భూమౌ పాతయే న్నాశయేత వా,
సాగరం శోషయే ద్వాపి న సీతాం మోచయే దిహ. 11
గతాయు స్త్వం గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేంద్రియః,
లంకా వైధవ్యసంయుక్తా త్వత్కృతేన భవిష్యతి. 12
న తే పాప మిదం కర్మ సుఖోదర్కం భవిష్యతి,
యాఽహం నీతా వినాభావం పతిపార్శ్వా త్త్వయా వనే. 13
స హి దైవతసంయుక్తో మమ భర్తా మహాద్యుతిః,
నిర్భయో వీర్య మాశ్రిత్య శూన్యే వసతి దండకే. 14
స తే దర్పం బలం వీర్య ముత్సేకం చ తథావిధమ్,
అపనేష్యతి గాత్రేభ్య శ్శరవర్షేణ సంయుగే. 15
యదా వినాశో భూతానాం దృశ్యతే కాలచోదితః,
తదా కార్యే ప్రమాద్యంతి నరాః కాలవశం గతాః. 16

మాం ప్రధృష్య స తే కాలః ప్రాప్తోఽయం రాక్షసాధమ!,
ఆత్మనో రాక్షసానాం చ వధాయాంతః పురస్య చ. 17
న శక్యా యజ్ఞమధ్యస్థా వేది స్స్రుగ్భాండమండితా,
ద్విజాతిమంత్రపూతా చ చండాలే నావమర్దితుమ్, 18
తథాఽహం ధర్మనిత్యస్య ధర్మపత్నీ పతివ్రతా.
త్వయా స్ప్రష్టుం న శక్యాఽస్మి రాక్షసాధమ! పాపినా. 19
క్రీడంతీ రాజహంసేన పద్మషండేషు నిత్యదా,
హంసీ సా తృణషండస్థం కథం పశ్యేత మద్గుకమ్. 20
ఇదం శరీరం నిస్సంజ్ఞం బన్ధ వా ఖాదయస్వ వా,
నేదం శరీరం రక్ష్యం మే జీవితం వాపి రాక్షస!, 21
నతు శక్ష్య ముపక్రోశం పృథివ్యాం దాతు మాత్మనః,
ఏవ ముక్త్వా తు వైదేహీ క్రోధా త్సుపరుషం వచః. 22
రావణం మైథిలీ తత్ర పున ర్నోవాచ కించన,
సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రోమహర్షణమ్. 23
ప్రత్యువాచ తత స్సీతాం భయసన్దర్శనం వచః.
శృణు మైథిలి! మద్వాక్యం మాసా న్ద్వాదశ భామిని! 24
కాలే నానేన నాభ్యేషి యది మాం చారుహాసిని!,
తత స్త్వాం ప్రాతరాశార్థం సూదా శ్ఛేత్స్యంతి లేశశః, 25
ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణ శ్శత్రురావణః.
రాక్షసీ శ్చ తతః క్రుద్ధ ఇదం వచన మబ్రవీత్, 26
శీఘ్రమేవ హి రాక్షస్యో! వికృతా ఘోరదర్శనాః,
దర్ప మస్యా వినేష్యధ్వం మాంసశోణితభోజనాః. 27

వచనాదేవ తా_స్తస్య సుఘోరా రాక్షసీగణాః,
కృతప్రాంజలయో భూత్వా మైథిలీం పర్యవారయన్. 28
స తాః ప్రోవాచ రాజా తు రావణో ఘోరదర్శనః,
ప్రచాల్య చరణోత్కర్షై ర్దారయ న్నివ మేదినీమ్. 29
అశోకవనికామధ్యే మైథిలీ నీయతా మియమ్,
తత్రేయం రక్ష్యతాం గూఢం యుష్మాభిః పరివారితా. 30
తత్రైనాం తర్జనై ర్ఘోరై పున స్సాన్త్వై శ్చ మైథిలీమ్,
ఆనయధ్వం వశం సర్వా వన్యాం గజవధూమివ. 31
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టా రాక్షస్యో రావణేన తాః,
అశోకవనికాం జగ్ము ర్మైథిలీం ప్రతిగృహ్య తు. 32
సర్వకాలఫలై ర్వృక్షై ర్నానాపుష్పఫలై ర్వృతాం,
సర్వకాలమదై శ్చాపి ద్విజై స్సముపసేవితామ్. 33
సా తు శోకపరీతాంగీ మైథిలీ జనకాత్మజా,
రాక్షసీవశ మాపన్నా వ్యాఘ్రీణాం హరిణీ యథా. 34
శోకేన మహతా గ్రస్తా మైథిలీ జనకాత్మజా,
న శర్మ లభతే భీరుః పాశబద్ధా మృగీ యథా. 35
న విందతే తత్ర తు శర్మ మైథిలీ
విరూపనేత్రాభి రతీవ తర్జితా,
పతిం స్మరంతీ దయితం చ దైవతం
విచేతనాఽభూ ద్భయశోకపీడితా. 36

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్పంచాశ స్సర్గః.

—

సప్తపంచాశ స్సర్గః

రాక్షసం మృగరూపేణ చరంతం కామరూపిణం,
నిహత్య రామో మారీచం తూర్ణం పథి నివర్తతే. 1
తస్య సంత్వరమాణస్య ద్రష్టుకామస్య మైథిలీం,
క్రూరస్వనోఽథ గోమాయు ర్వినినా దాస్య పృష్ఠతః. 2
స తస్య స్వర మాజ్ఞాయ దారుణం రోమహర్షణం,
చింతయామాస గోమాయో స్స్వరేణ పరిశంకితః. 3
అశుభం బత మన్యేఽహం గోమాయు ర్వాశ్యతే యథా,
స్వస్తి స్యాదపి వైదేహ్యా రాక్షసై ర్భక్షణం వినా. 4
మారీచేన తు విజ్ఞాయ స్వర మాలంబ్య మామకమ్,
విక్రుష్టం మృగరూపేణ లక్ష్మణ శ్శృణుయా ద్యది. 5
స సౌమిత్రి స్స్వరం శ్రుత్వా తాం చ హిత్వా చ మైథిలీం.
తయైవ ప్రహితః క్షిప్రం మత్సకాశ మిహైష్యతి. 6
రాక్షసై స్సహితై ర్నూనం సీతాయా ఈప్సితో వధః
కాంచన శ్చ మృగో భూత్వా వ్యపనీయాశ్రమాత్తు మామ్. 7
దూరం నీత్వా తు మారీచో రాక్షసోఽభూ చ్ఛరాహతః,
హా లక్ష్మణ! హతోఽస్మీతి య ద్వాక్యం వ్యాజహార చ. 8
అపి స్వస్తి భవే త్తాభ్యాం రహితాభ్యాం మహావనే.
జనస్థాననిమిత్తం హి కృతవై రోఽస్మి రాక్షసైః. 9
నిమిత్తాని చ ఘోరాణి దృశ్యంతేఽద్య బహూని చ,
ఇత్యేవం చింతయ న్రామ శ్శ్రుత్వా గోమాయునిస్వనమ్. 10
ఆత్మన శ్చాపనయనా న్మృగరూపేణ రక్షసా,
ఆజగామ జనస్థానం రాఘవః పరిశంకితః. 11

తం దీనమనసో దీన మాసేదు ర్మృగపక్షిణః,
సవ్యం కృత్వా మహాత్మానం ఘోరాం శ్చ సస్రుజు స్స్వరాన్.
తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని మహాఘోరాణి రాఘవః,
న్యవర్త తాథ త్వరితో జవే నాశ్రమ మాత్మనః. 13
స తు సీతాం వరారోహాం లక్ష్మణం చ మహాబలం.
ఆజగామ జనస్థానం చింతయ న్నేవ రాఘవః. 14
తతో లక్ష్మణ మాయాంతం దదర్శ విగతప్రభమ్,
తతోఽవిదూరే రామేణ సమీయాయ స లక్ష్మణః. 15
విషణ్ణ స్సువిషణ్ణేన దుఃఖితో దుఃఖభాగినా.
సంజగర్హేఽథ తం భ్రాతా జ్యేష్ఠో లక్ష్మణ మాగతమ్. 16
విహాయ సీతాం విజనే వనే రాక్షససేవితే,
గృహీత్వా చ కరం సవ్యం లక్ష్మణం రఘునందనః. 17
ఉవాచ మధురోదర్క మిదం పరుష మార్తిమత్,
అహో లక్ష్మణ! గర్హ్యం తే కృతం యస్త్వం విహాయ తామ్.
సీతామిహాఽగత స్సౌమ్య! కచ్చి త్స్వస్తి భవే దిహ,
న మేఽస్తి సంశయో వీర! సర్వథా జనకాత్మజా. 19
వినష్టా భక్షితా వాపి రాక్షసై ర్వనచారిభిః.
అశుభాన్యేవ భూయిష్ఠం యథా ప్రాదుర్భవంతి మే. 20
అపి లక్ష్మణ! సీతాయా స్సామగ్ర్యం ప్రాప్నుయావహే,
జీవంత్యాః పురుషవ్యాఘ్ర! సుతాయా జనకస్య వై. 21
యథా వై మృగసంఘా శ్చ గోమాయు శ్చైవ భైరవమ్.
వాశ్యంతే శకునా శ్చాపి ప్రదీప్తా మభితో దిశమ్. 22

అపి స్వస్తి భవేత్తస్యా రాజపుత్ర్యా మహాబల!,
ఇదం హి రక్షో మృగసన్నికాశం
ప్రలోభ్య మాం దూర మనుప్రయాంతం,
హతం కథంచిన్మహతా శ్రమేణ
స రాక్షసోఽభూన్మ్రియమాణ ఏవ. 23
మనశ్చ మే దీన మిహాప్రహృష్టం
చక్షుశ్చ సవ్యం కురుతే వికారం,
అసంశయం లక్ష్మణ! నాస్తి సీతా
హృతా మృతా వా పథి వర్తతే వా. 24

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః.

అష్టపంచాశస్సర్గః

స దృష్ట్వా లక్ష్మణం దీనం శూన్యే దశరథాత్మజః,
పర్యపృచ్ఛత ధర్మాత్మా వైదేహీ మాగతం వినా. 1
ప్రస్థితం దండకారణ్యం యా మా మనుజగామ హ,
క్వ సా లక్ష్మణ వైదేహీ యాం హిత్వా త్వమిహాగతః. 2
రాజ్యభ్రష్టస్య దీనస్య దండకాన్పరిధావతః,
క్వ సా దుఃఖసహాయా మే వైదేహీ తనుమధ్యమా. 3
యాం వినా నోత్సహే వీర! ముహూర్త మపి జీవితుం,
క్వ సా ప్రాణసహాయా మే సీతా సురసుతోపమా. 4
పతిత్వ మమరాణాం వా పృథివ్యాశ్చాపి లక్ష్మణ!,
తాం వినా తపనీయాభాం నేచ్ఛేయం జనకాత్మజాం.

కచ్చిజ్జీవతి వైదేహీ ప్రాణైః ప్రియతరా మమ,
కచ్చి త్ప్రవ్రాజనం సౌమ్య! న మే మిథ్యా భవిష్యతి. 6
సీతానిమిత్తం సౌమిత్రే! మృతే మయి గతే త్వయి,
కచ్చి త్సకామా సుఖితా కైకేయీ సా భవిష్యతి. 7
సపుత్త్రరాజ్యాం సిద్ధార్థాం మృతపుత్త్రా తపస్వినీ,
ఉపస్థాస్యతి కౌసల్యా కచ్చి త్సౌమ్య! న కైకయీమ్. 8
యది జీవతి వైదేహీ గమిష్యా మ్యాశ్రమం పునః,
సువృత్తా యది వృత్తా సా ప్రాణాం స్త్యక్ష్యామి లక్ష్మణ!. 9
యది మా మాశ్రమగతం వైదేహీ నాభిభాషతే,
పునః ప్రహసితా సీతా వినశిష్యామి లక్ష్మణ!. 10
బ్రూహి లక్ష్మణ! వైదేహీ యది జీవతి వా న వా,
త్వయి ప్రమత్తే రక్షోభి ర్భక్షితా వా తపస్వినీ. 11
సుకుమారీ చ బాలా చ నిత్యం చాదుఃఖదర్శినీ,
మద్వియోగేన వైదేహీ వ్యక్తం శోచతి దుర్మనాః. 12
సర్వథా రక్షసా తేన జిహ్మేన సుదురాత్మనా,
వదతా లక్ష్మణే త్యుచ్చై స్తవాపి జనితం భయమ్. 13
శ్రుతస్తు శంకే వైదేహ్యా స స్వర స్సదృశో మమ,
త్రస్తయా ప్రేషిత స్త్వం చ ద్రష్టుం మాం శీఘ్ర మాగతః. 14
సర్వథా తు కృతం కష్టం సీతా ముత్సృజతా వనే,
ప్రతికర్తుం నృశంసానాం రక్షసాం దత్త మంతరమ్. 15
దుఃఖితాః ఖరఘాతేన రాక్షసాః పిశితాశనాః,
తై స్సీతా నిహతా ఘోరై ర్భవిష్యతి న సంశయః. 16

ఆహో௨స్మిన్ వ్యసనే మగ్న స్సర్వథా శత్రుసూదన!,
కిం న్విదానీం కరిష్యామి శంకే ప్రాప్తవ్య మీదృశమ్. 17
ఇతి సీతాం వరారోహాం చింతయ న్నేవ రాఘవః,
ఆజగామ జనస్థానం త్వరయా సహలక్ష్మణః. 18
విగర్హమాణో௨నుజ మార్తరూపం
క్షుధాశ్రమా చ్చైవ పిపాసయా చ,
వినిశ్శ్వసన్ శుష్కముఖో వివర్ణః
ప్రతిశ్రయం ప్రాప్య సమీక్ష్య శూన్యమ్. 19
స్వ మాశ్రమం సంప్రవిగాహ్య వీరో
విహారదేశా ననుసృత్య కాంశ్చిత్,
ఏత త్తదిత్యేవ నివాసభూమౌ
ప్రహృష్టరోమా వ్యథితో బభూవ. 20

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్పంచాశ స్సర్గః.

ఏకోనషష్టితమ స్సర్గః

అథా௨శ్రమా దుపావృత్త మంతరా రఘునందనః,
పరిపప్రచ్ఛ సౌమిత్రిం రామో దుఃఖార్దితం పునః. 1
త మువాచ కిమర్థం త్వ మాగతో௨పాస్య మైథిలీం,
యదా సా తవ విశ్వాసా ద్వనే విరహితా మయా. 2
దృష్ట్వై వాభ్యాగతం త్వాం మే మైథిలీం త్యజ్య లక్ష్మణ!.
శంకమానం మహ త్పాపం య త్సత్యం వ్యథితం మనః. 3
స్ఫురతే నయనం సవ్యం బాహు శ్చ హృదయం చ మే,
దృష్ట్వా లక్ష్మణ! దూరే త్వాం సీతావిరహితం పథి. 4

ఏవ ముక్త స్తు సౌమిత్రి ర్లక్ష్మణ శ్శుభలక్షణః,
భూయో దుఃఖసమావిష్టో దుఃఖితం రామ మబ్రవీత్. 5
న స్వయం కామకారేణ తాం త్యక్త్వాఽహ మిహాగతః,
ప్రచోదిత స్తయై వోగ్రై స్త్వత్సకాశ మిహాగతః. 6
ఆర్యేణేవ పరాక్రుష్టం హా సీతే! లక్ష్మణేతి చ,
పరిత్రాహీతి య ద్వాక్యం మైథిల్యా స్త చ్ఛ్రుతిం గతమ్. 7
సా త మార్తస్వరం శ్రుత్వా తవ స్నేహేన మైథిలీ,
గచ్ఛ గచ్ఛేతి మా మాహ రుదతీ భయవిహ్వలా, 8
ప్రచోద్యమానేన మయా గచ్ఛేతి బహుశ స్తయా,
ప్రత్యుక్తా మైథిలీ వాక్య మిదం త్వత్ప్రత్యయాన్వితమ్. 9
న త త్పశ్యా మ్యహం రక్షో య దస్య భయ మావహేత్,
నిర్వృతా భవ నా స్త్యేత త్కేనా ప్యేవ ముదాహృతమ్, 10
విగర్హితం చ నీచం చ కథ మార్యోఽభిధాస్యతి,
త్రాహీతి వచనం సీతే! య స్త్రాయే త్త్రిదశా నపి. 11
కిం నిమిత్తం తు కేనాపి భ్రాతు రాలంబ్య మే స్వరం,
రాక్షసే నేరితం వాక్యం త్రాహి త్రాహీతి శోభనే!. 12
విస్వరం వ్యాహృతం వాక్యం లక్ష్మణ! త్రాహి మా మితి,
న భవత్యా వ్యథా కార్యా కునారీజనసేవితా. 13
అలం వైక్లబ్య మాలంబ్య స్వస్థా భవ నిరుత్సుకా,
న సోఽస్తి త్రిషు లోకేషు పుమా న్వై రాఘవం రణే. 14
జాతో వా జాయమానో వా సంయుగే యః పరాజయేత్,
న జయ్యో రాఘవో యుద్ధే దేవై శ్శక్రపురోగమైః, 15

ఏవ ముక్తా తు వైదేహీ పరిమోహితచేతనా,
ఉవాచాశ్రూణి ముంచంతీ దారుణం మా మిదం వచః, 16
భావో మయి తవాత్యర్థం పాప ఏవ నివేశితః,
వినష్టే భ్రాతరి ప్రాప్తుం నచ త్వం మా మవాప్స్యసి. 17
సంకేతా ద్భరతేన త్వం రామం సమనుగచ్ఛసి,
క్రోశంతం హి యథాఽత్యర్థం నైన మభ్యవపద్యసే. 18
రిపుః ప్రచ్ఛన్నచారీ త్వం మదర్థం మనుగచ్ఛసి,
రాఘవ స్యాంతరప్రేప్సు స్తథైనం నాభిపద్యసే. 19
ఏవ ముక్తో హి వైదేహ్యా సంరబ్ధో రక్తలోచనః,
క్రోధా త్ప్రస్ఫురమాణోష్ఠ ఆశ్రమా దభినిర్గతః. 20
ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం రామ స్సంతాపమోహితః,
అబ్రవీ ద్దుష్కృతం సౌమ్య! తాం వినా య త్త్వ మాగతః!,
జాన న్నపి సమర్థం మాం రక్షసాం వినివారణే,
అనేన క్రోధవాక్యేన మైథిల్యా నిస్సృతో భవాన్. 22
నహి తే పరితుష్యామి త్యక్త్వా య ద్యాసి మైథిలీమ్,
క్రుద్ధాయాః పరుషం శ్రుత్వా స్త్రియా శ్చ త్వ మిహాఽగతః.
సర్వథా త్వపనీతం తే సీతయా యత్ప్రచోదితః,
క్రోధస్య వశ మాపన్నో నాకరో శ్శాసనం మమ. 24
అసౌ హి రాక్షస శ్శేతే శరే ణాభిహతో మయా,
మృగరూపేణ యేనాహ మాశ్రమా దపవాహితః. 25
వికృష్య చాపం పరిధాయ సాయకం
సలీలబాణేన చ తాడితో మయా,

మార్గీం తనుం త్యజ్య స విక్లబస్వరో
బభూవ కేయూరధర స్స రాక్షసః. 26
శరాహతే నైవ తదా_ర్తయా గిరా
స్వరం మమాఽలంబ్య సుదూరసంశ్రవం,
ఉదాహృతం తద్వచనం సుదారుణం
త్వ మాగతో యేన విహాయ మైథిలీమ్. 27

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోన షష్టితమ స్సర్గః.

షష్టితమ స్సర్గః

భృశ మావ్రజమానస్య తస్యాధో వామలోచనం,
ప్రాస్ఫుర చ్చాస్ఖల ద్రామో వేపథు శ్చా ప్యజాయత. 1
ఉపాలక్ష్య నిమిత్తాని సోఽశుభాని ముహుర్ముహుః,
అపి క్షేమం ను సీతాయా ఇతి వై వ్యాజహార చ. 2
త్వరమాణో జగామాథ సీతాదర్శనలాలసః,
శూన్య మావసథం దృష్ట్వా బభూవోద్విగ్నమానసః. 3
ఉద్భ్రమ న్నివ వేగేన విక్షిప న్రఘునందనః,
తత్ర తత్రోటజస్థాన మభివీక్ష్య సమంతతః. 4
దదర్శ పర్ణశాలాం చ రహితాం సీతయా తదా,
శ్రియా విరహితాం ధ్వస్తాం హేమంతే పద్మినీ మివ. 5
రుదంత మివ వృక్షై శ్చ మ్లానపుష్పమృగద్విజం,
శ్రియా విహీనం విధ్వ_స్తం సంత్య_క్తవనదేవతమ్. 6
విప్రకీర్ణాజినకుశం విప్రవిద్ధబృసీకటమ్,
దృష్ట్వా శూన్యం నిజస్థానం విలలాప పునః పునః. 7

హృతామృతా వా నష్టా వా భక్షితా వా భవిష్యతి,
నిలీనా వ్యథ వా భీరు రథ వా వనమాశ్రితా. 8
గతా విచేతుం పుష్పాణి ఫలాన్యపి చ వా పునః,
అథవా పద్మినీం యాతా జలార్థం వా నదీం గతా. 9
యత్నా న్మృగయమాణ స్తు నాససాద వనే ప్రియాం,
శోకర క్తేక్షణ శ్శోకా దున్మ త్త ఇవ లక్ష్యతే. 10
వృక్షా ద్వృక్షం ప్రధావం స్స గిరే శ్చాద్రిం నదా న్నదీం,
బభూవ విలప న్నామ శ్శోకార్ణ వ పరిప్లుతః. 11
అపి కాచి త్త్వయా దృష్టా సా కదంబప్రియా ప్రియా,
కదంబ! యది జానీషే శంస సీతాం శుభాననామ్. 12
స్నిగ్ధపల్ల వసంకాశా పీతకౌశేయవాసినీ.
శంసస్వ యది వా దృష్టా బిల్వ! బిల్వోపమ స్తనీ. 13
అథవాఽర్జున! శంస త్వం ప్రియాం తా మర్జునప్రియాం,
జనకస్య సుతా భీరు ర్యది జీవతి వా న వా. 14
కకుభః కకుభోరూం తాం వ్య క్తం జానాతి మైథిలీం,
యథా పల్లవపుష్పాఢ్యో భాతి హ్యేష వనస్పతిః. 15
భ్రమరై రుపగీత శ్చ యథా ద్రుమవరో హ్యయం,
ఏష వ్య క్తం విజానాతి తిలక స్తిలకప్రియామ్. 16
అశోక! శోకాపనుద! శోకోపహతచేతసం,
త్వన్నామానం కురు క్షిప్రం ప్రియాసందర్శనేన మామ్. 17
యది తాల! త్వయా దృష్టా పక్వతాలఫల స్తనీ,
కథయస్వ వరారోహాం కారుణ్యం యది తే మయి. 18

యది దృష్టా త్వయా సీతా జంబు! జంబూఫలోపమా,
ప్రియాం యది విజానీషే నిశ్శంకం కథయస్వ మే. 19
అహో! త్వం కర్ణికారాద్య సుపుష్పై శ్శోభసే భృశం,
కర్ణికారప్రియా సాధ్వీ శంస దృష్టా ప్రియా యది. 20
చూతనీపమహాసాలా న్పనసా న్కురవా న్ధవాన్,
దాడిమా నసనా న్గత్వా దృష్ట్వా రామో మహాయశాః, 21
మల్లికామాధవీ శ్చైవ చంపకా క్కేతకీ స్తథా,
పృచ్ఛ న్రామో వనే భ్రాంత ఉన్మత్త ఇవ లక్ష్యతే. 22
అథవా మృగశాబాక్షీం మృగ! జానాసి మైథిలీం.
మృగవిప్రేక్షణీ కాంతా మృగీభి స్సహితా భవేత్. 23
గజ! సా గజనాసోరూ ర్యది దృష్టా త్వయా భవేత్,
తాం మన్యే విదితాం తుభ్య మాఖ్యాహి వరవారణ!. 24
శార్దూల! యది సా దృష్టా ప్రియా చంద్రనిభాననా,
మైథిలీ మమ విస్రబ్ధం కథయస్వ న తే భయమ్. 25
కిం ధావసి ప్రియే! దూరం దృష్టాఽసి కమలేక్షణే!,
వృక్షై రాచ్ఛాద్య చాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే. 26
తిష్ఠ తిష్ఠ వరారోహే! న తేఽస్తి కరుణా మయి,
నాత్యర్థం హాస్యశీలాఽసి కిమర్థం మా ముపేక్షసే. 27
పీతకౌశేయకేనాసి సూచితా వరవర్ణిని!
ధావ న్త్యపి మయా దృష్టా తిష్ఠ యద్యస్తి సౌహృదమ్. 28
నైవ సా నూన మథవా హింసితా చారుహాసినీ,
కృచ్ఛ్రం ప్రాప్తం న మాం నూనం యథోపేక్షితు మర్హతి. 29

వ్యక్తం సా భక్షితా బాలా రాక్షసైః పిశితాశనైః,
విభజ్యాంగాని సర్వాణి మయా విరహితా ప్రియా. 30
మానం తచ్ఛుభదంతోష్ఠం సునాసం చారుకుండలం,
పూర్ణచంద్ర మివ గ్రస్తం ముఖం నిష్ప్రభతాం గతమ్. 31
సా హి చంపకవర్ణాభా గ్రీవా గ్రైవేయశోభితా,
కోమలా విలపంత్యా స్తు కాన్తాయా భక్షితా శుభా. 32
నూనం విక్షిప్యమాణౌ తౌ బాహూ పల్లవకోమలౌ.
భక్షితౌ వేపమానాగ్రౌ సహస్తాభరణాంగదౌ. 33
మయా విరహితా బాలా రక్షసాం భక్షణాయ వై.
సార్థేనేవ పరిత్యక్తా భక్షితా బహుబాంధవా. 34
హా లక్ష్మణ! మహాబాహో! పశ్యసి త్వం ప్రియాం క్వచిత్,
హా ప్రియే క్వ గతా భద్రే! హా సీతే! తి పునః పునః. 35
ఇత్యేవం విలప న్రామః పరిధావ న్వనా ద్వనమ్,
క్వచి దుద్భ్రమతే వేగా త్క్వచి ద్విభ్రమతే బలాత్. 36
క్వచి న్మత్త ఇవాభాతి కాంతాన్వేషణతత్పరః.
స వనాని నదీ శ్శైలా న్గిరిప్రస్రవణాని చ. 37
కాననాని చ వేగేన భ్రమ త్యపరిసంస్థితః,
తథా స గత్వా విపులం మహద్వనం
పరీత్య సర్వం త్వథ మైథిలీం ప్రతి,
అనిష్ఠితాశ స్స చకార మార్గణే
పునః ప్రియాయాః పరమం పరిశ్రమమ్. 38

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే షష్టితమ స్సర్గః

ఏకషష్టితమ స్సర్గః

దృష్ట్వాఽఽశ్రమపదం శూన్యం రామో దశరథాత్మజః,
రహితాం పర్ణశాలాం చ విధ్వస్తా న్యాసనాని చ. 1
అదృష్ట్వా తత్ర వైదేహీం సన్నిరీక్ష్య చ సర్వశః,
ఉవాచ రామః ప్రాక్రుశ్య ప్రగృహ్య రుచిరౌ భుజౌ. 2
క్వ ను లక్షణ! వైదేహీ కం వా దేశ మితో గతా,
కేనాహృతా వా సౌమిత్రే! భక్షితా కేన వా ప్రియా. 3
వృక్షేణాచ్ఛాద్య యది మాం సీతే! హసితు మిచ్ఛసి,
అలం తే హసితే నాద్య మాం భజస్వ సుదుఃఖితమ్. 4
యై స్సహ క్రీడసే సీతే! విశ్వస్తై ర్మృగపోతకైః,
ఏతే హీనా స్త్వయా సౌమ్యే! ధ్యాయ న్త్యస్రావిలేక్షణాః. 5
సీతయా రహితోఽహం వై నహి జీవామి లక్ష్మణ!,
మృతం శోకేన మహతా సీతాహరణజేన మామ్. 6
పరలోకే మహారాజో నూనం ద్రక్ష్యతి మే పితా,
కథం ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య మయా త్వ మభియోజితః. 7
అపూరయిత్వా తం కాలం మత్సకాశ మిహాగతః,
కామవృత్త మనార్యం మాం మృషావాదిన మేవ చ. 8
ధి క్త్వా మితి పరే లోకే వ్యక్తం వక్ష్యతి మే పితా.
వివశం శోకసంతప్తం దీనం భగ్నమనోరథమ్. 9
మా మిహోత్సృజ్య కరుణం కీర్తి ర్నర మి వానృజుమ్,
క్వ గచ్ఛసి వరారోహే! మాం నోత్సృజ సుమధ్యమే!. 10
త్వయా విరహిత శ్చాహం మోక్ష్యే జీవిత మాత్మనః.

ఇతీవ విలప న్భ్రామ స్సీతాదర్శనలాలసః. 11
న దదర్శ సుదుఃఖార్తో రాఘవో జనకాత్మజామ్.
అనాసాదయమానం తం సీతాం దశరథాత్మజమ్. 12
పంకమాసాద్య విపులం సీదంత మివ కుంజరమ్,
లక్ష్మణో రామ మత్యర్థ మువాచ హితకామ్యయా. 13
మా విషాదం మహాబాహో! కురు యత్నం మయా సహ.
ఇదం చ హి వనం శూర! బహుకందరశోభితమ్. 14
ప్రియకాననసంచారా వనోన్మత్తా చ మైథిలీ,
సా వనం వా ప్రవిష్టా స్యా న్నళినీం వా సుపుష్పితామ్. 15
సరితం వాఽపి సంప్రాప్తా మీనవంజుళసేవితామ్,
స్నాతుకామా నిలీనా స్యా ద్ధాసకామా వనే క్వచిత్. 16
విత్రాసయితుకామా వా లీనా స్యా త్కాననే క్వచిత్,
జిజ్ఞాసమానా వైదేహీ త్వాం మాం చ పురుషర్షభ!, 17
తస్యా హ్యన్వేషణే శ్రీమన్! క్షిప్రమేవ యతావహే,
వనం సర్వం విచినువో యత్ర సా జనకాత్మజా, 18
మన్యసే యది కాకుత్స్థ! మాస్మ శోకే మనః కృథాః.
ఏవ ముక్తస్తు సౌహార్దా ల్లక్ష్మణేన సమాహితః, 19
సహ సౌమిత్రిణా రామో విచేతు ముపచక్రమే,
తౌ వనాని గిరీం శ్చైవ సరిత శ్చ సరాంసి చ. 20
నిఖిలేన విచిన్వానౌ సీతాం దశరథాత్మజౌ.
తస్య శైలస్య సానూని గుహా శ్చ శిఖరాణి చ, 21
నిఖిలేన విచిన్వానౌ నైవ తా మభిజగ్మతుః.

విచిత్య సర్వత శ్శైలం రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్ - 22
నేహ పశ్యామి సౌమిత్రే! వైదేహీం పర్వతే శుభామ్.
తతో దుఃఖాభిసంతప్తో లక్ష్మణో వాక్య మబ్రవీత్. 23
విచర న్దండకారణ్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్,
ప్రాప్స్యసి త్వం మహాప్రాజ్ఞ! మైథిలీం జనకాత్మజామ్. 24
యథా విష్ణు ర్మహాబాహు ర్బలిం బద్ధ్వా మహీ మిమామ్.
ఏవ ముక్త స్తు సౌహార్దా ల్లక్ష్మణేన స రాఘవః, 25
ఉవాచ దీనయా వాచా దుఃఖాభిహతచేతనః.
వనం సర్వం సువిచితం పద్మిన్యః ఫుల్లపంకజాః. 26
గిరిశ్చాయం మహాప్రాజ్ఞ! బహుకందరనిర్ఝరః,
నహి పశ్యామి వైదేహీం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్. 27
ఏవం స విలప న్రామ స్సీతాహరణ కర్శితః,
దీన శ్శోకసమావిష్టో ముహూర్తం విహ్వలోఽభవత్. 28
సంతప్తో హ్యవసన్నాంగో గతబుద్ధి ర్విచేతనః,
నిషసా దాతురో దీనో నిశ్శ్వ స్యాశీత మాయతమ్. 29
బహుళం స తు నిశ్శ్వస్య రామో రాజీవలోచనః,
హా ప్రియేతి విచుక్రోశ బహుశో బాష్పగద్గదః. 30
తం తత స్సాంత్వయామాస లక్ష్మణః ప్రియబాంధవః.
బహుప్రకారం ధర్మజ్ఞః ప్రశ్రితం ప్రశ్రితాంజలిః. 31
అనాదృత్య తు తద్వాక్యం లక్ష్మణోష్ఠ పుటాచ్చ్యుతమ్,
అపశ్యం స్తాం ప్రియాం సీతాం ప్రాక్రోశ త్స పునః పునః. 32

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకషష్టితమ స్సర్గః.

—

ద్విషష్టితమ స్సర్గః

సీతా మపశ్య న్ధర్మాత్మా కామోపహతచేతనః,
విలలాప మహాబాహూ రామః కమలలోచనః. 1
పశ్యన్నివ చ తాం సీతా మపశ్య న్మదనార్దితః,
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం విలాపాశ్రయదుర్వచమ్. 2
త్వ మశోకస్య శాఖాభిః పుష్పప్రియతమా ప్రియే!,
ఆవృణోషి శరీరం తే మమ శోకవివర్ధనీ. 3
కదళీకాండసదృశౌ కదళ్యా సంవృతా వుభౌ,
ఊరూ పశ్యామి తే దేవి! నాసి శక్తా నిగూహితుమ్. 4
కర్ణికారవనం భద్రే! హసంతీ దేవి! సేవసే,
అలం తే పరిహాసేన మమ బాధావహేన వై. 5
పరిహాసేన కిం సీతే! పరిశ్రాంతస్య మే ప్రియే!,
అయం స పరిహాసోఽపి సాధు దేవి! న రోచతే. 6
విశేషే ణాశ్రమస్థానే హాసోఽయం న ప్రశస్యతే,
అవగచ్ఛామి తే శీలం పరిహాసప్రియం ప్రియే!. 7
ఆగచ్ఛ త్వం విశాలాక్షి! శూన్యోఽయ ముటజ స్తవ,
సువ్యక్తం రాక్షసై స్సీతా భక్షితా వా హృతాఽపి వా. 8
న హి సా విలపంతం మా ముపసంప్రైతి లక్ష్మణ!,
ఏతాని మృగయూథాని సాశ్రునేత్రాణి లక్ష్మణ!. 9
శంసంతీవ హి వై దేహీం భక్షితాం రజనీచరైః.
హా మమార్యే! క్వ యాతాఽసి హా సాధ్వి! వరవర్ణిని!. 10
హా సకామా త్వయా దేవీ కైకేయీ సా భవిష్యతి.

సీతయా సహ నిర్యాతో వినా సీతా ముపాగతః. 11
కథం నామ ప్రవేక్ష్యామి శూన్య మంతఃపురం పునః.
నిర్వీర్య ఇతి లోకో మాం నిర్దయశ్చేతి వక్ష్యతి. 12
కాతరత్వం ప్రకాశం హి సీతాపనయనేన మే.
నివృత్తవనవాస శ్చ జనకం మిథిలాధిపమ్. 13
కుశలం పరిపృచ్ఛంతం కథం శక్ష్యే నిరీక్షితుమ్.
విదేహరాజో నూనం మాం దృష్ట్వా విరహితం తయా. 14
సుతాస్నేహేన సంతప్తో మోహస్య వశ మేష్యతి.
అథవా న గమిష్యామి పురీం భరతపాలితామ్. 15
స్వర్గోఽపి సీతయా హీన శ్శూన్య ఏవ మతో మమ,
మా మిహోత్సృజ్య హి వనే గచ్ఛాయోధ్యాం పురీం శుభామ్.
న త్వహం తాం వినా సీతాం జీవేయం హి కథంచన,
గాఢ మాశ్లిష్య భరతో వాచ్యో మద్వచనాత్ త్వయా. 17
అనుజ్ఞాతోఽసి రామేణ పాలయేతి వసుంధరామ్.
అంబా చ మమ కైకేయీ సుమిత్రా చ త్వయా విభో!. 18
కౌసల్యా చ యథాన్యాయ మభివాద్యా మమాఽఽజ్ఞయా.
రక్షణీయా ప్రయత్నేన భవతా సూక్తకారిణా. 19
సీతాయా శ్చ వినాశోఽయం మమ చామిత్రకర్శన!,
విస్తరేణ జనన్యా మే వినివేద్య స్త్వయా భవేత్. 20
ఇతి విలపతి రాఘవే సుదీనే
వన ముపగమ్య తయా వినా సుకేశ్యా,

భయవికలముఖ స్తు లక్ష్మణోఽపి
వ్యథితమనా భృశ మాతురో బభూవ. 21
ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విషష్టితమ స్సర్గః.

త్రిషష్టితమ స్సర్గః

స రాజపుత్త్రః ప్రియయా విహీనః
కామేన శోకేన చ పీడ్యమానః,
విషాదయ న్నృతరి మార్త రూపో
భూయో విషాదం ప్రవివేశ తీవ్రమ్. 1
స లక్ష్మణం శోకవశాభిపన్నం
శోకే నిమగ్నో విపులే తు రామః,
ఉవాచ వాక్యం వ్యసనానురూప
ముష్ణం వినిశ్శ్వస్య రుదం త్సశోకమ్. 2
న మద్విధో దుష్కృతకర్మకారీ
మన్యే ద్వితీయోఽస్తి వసుంధరాయామ్,
శోకేన శోకో హి పరంపరాయా
మా మేతి భిన్ద న్హృదయం మనశ్చ. 3
పూర్వం మయా నూన మభీప్సితాని
పాపాని కర్మా ణ్యసకృ త్కృతాని,
తత్రాయ మద్యాపతితో విపాకో
దుఃఖేన దుఃఖం య దహం విశామి. 4
రాజ్యప్రణాశ స్స్వజనై ర్వియోగః
పితు ర్వినాశో జననీవియోగః,

సర్వాణి మే లక్ష్మణ! శోకవేగ
మాపూరయంతి ప్రవిచింతితాని. 5
సర్వం తు దుఃఖం మమ లక్ష్మణేదం
శాంతం శరీరే వన మేత్య శూన్యమ్,
సీతావియోగా త్పున రప్యుదీర్ణం
కాష్ఠై రివాగ్ని స్సహసా ప్రదీప్తః. 6
సా నూన మార్యా మమ రాక్షసేన
బలా ద్ధృతా ఖం సముపేత్య భీరుః,
అపస్వరం సస్వర విప్రలాపా
భయేన విక్రందితవ త్యభీక్ష్ణమ్. 7
తౌ లోహితస్య ప్రియదర్శనస్య
సదోచితా వుత్తమచందనస్య,
వృత్తౌ స్తనౌ శోణితపంకదిగ్ధౌ
నూనం ప్రియాయా మమ నాభిభాతః. 8
తత్ శ్లక్ష్ణసువ్యక్తమృదుప్రలాపం
తస్యా ముఖం కుంచితకేశభారమ్,
రక్షోవశం నూన ముపాగతాయా
న భ్రాజతే రాహుముఖే యథేందుః. 9
తాం హారపాశస్య సదోచితాయా
గ్రీవాం ప్రియాయా మమ సువ్రతాయాః,
రక్షాంసి నూనం పరిపీతవంతి
విభిద్య శూన్యే రుధిరాశనాని. 10

మయా విహీనా విజనే వనే యా
రక్షోభి రాహృత్య వికృష్యమాణా,
నూనం వినాదం కురరీవ దీనా
సా ముక్తవ త్యాయతకాంతనేత్రా. 11
అస్మిన్మయా సార్ధ ముదారశీలా
శిలాతలే పూర్వ ముపోపవిష్టా,
కాంతస్మితా లక్ష్మణ! జాతహాసా
త్వా మాహ సీతా బహువాక్యజాతమ్. 12
గోదావరీయం సరితాం వరిష్ఠా
ప్రియా ప్రియాయా మమ నిత్యకాలమ్,
అప్యత్ర గచ్ఛే దితి చింతయామి
నైకాకినీ యాతి హి సా కదాచిత్. 13
పద్మాననా పద్మవిశాలనేత్రా
పద్మాని వాఽఽనేతు మభిప్రయాతా,
త దప్యయుక్తం న హి సా కదాచి
న్మయా వినా గచ్ఛతి పంకజాని. 14
కామం త్విదం పుష్పితవృక్షషండం
నానావిధైః పక్షిగణై రుపేతమ్,
వనం ప్రయాతా ను తద ప్యయుక్త
మేకాకినీ సాఽతిబిభేతి భీరుః. 15
ఆదిత్య! భో లోకకృతాకృతజ్ఞ!
లోకస్య సత్యానృతకర్మసాక్షిన్!,
మమ ప్రియా సా క్వ గతా హృతా వా
శంసస్వ మే శోకవశస్య సత్యమ్. 16

లోకేషు సర్వేషు చ నాస్తి కించి
ద్యత్తే న నిత్యం విదితం భవే త్తత్,
శంసస్వ వాయో! కులశాలినీం తాం
హృతా మృతా వా పథి వర్తతే వా. 17
ఇతీవ తం శోకవిధేయదేహం
రామం విసంజ్ఞం విలపంత మేవమ్,
ఉవాచ సౌమిత్రి రదీనసత్త్వో
న్యాయే స్థితః కాలయుతం చ వాక్యమ్. 18
శోకం విముంచార్య! ధృతిం భజస్వ
సోత్సాహతా చాస్తు విమార్గణేఽస్యాః,
ఉత్సాహవంతో హి నరా న లోకే
సీదన్తి కర్మ స్వతిదుష్కరేషు. 19
ఇతీవ సౌమిత్రి ముదగ్రపౌరుషం
బ్రువంత మార్తో రఘువంశవర్ధనః,
న చింతయామాస ధృతిం విముక్తవా
న్ప్రనశ్చ దుఃఖం మహ దభ్యుపాగమత్. 20

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిషష్టితమ స్సర్గః.

చతుష్షష్టితమ స్సర్గః

స దీనో దీనయా వాచా లక్ష్మణం వాక్య మబ్రవీత్,
శీఘ్రం లక్ష్మణ! జానీహి గత్వా గోదావరీం నదీమ్. 1
అపి గోదావరీం సీతా పద్మా న్యానయితుం గతా,
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహా. 2

నదీం గోదావరీం రమ్యాం జగామ లఘువిక్రమః,
తాం లక్ష్మణ స్తీర్థవతీం విచిత్వా రామ మబ్రవీత్. 3
నైనాం పశ్యామి తీర్థేషు క్రోశతో న శృణోతి మే.
కం ను సా దేశ మాపన్నా వైదేహీ క్లేశనాశినీ. 4
న హ్యహం వేద తం దేశం యత్ర సా జనకాత్మజా,
లక్ష్మణస్య వచ శ్శ్రుత్వా దీన స్సంతాప మోహితః. 5
రామ స్సమభిచక్రామ స్వయం గోదావరీం నదీమ్,
స తా ముపస్థితో రామః క్వ సీతే త్యేవ మబ్రవీత్. 6
భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వధార్హేణ హృతా మితి,
న తాం శశంసూ రామాయ తథా గోదావరీ నదీ. 7
తతః ప్రచోదితా భూతై శ్శంసాస్మై త్తాం ప్రియా మితి,
నతు సాఽభ్యవద త్సీతాం పృష్టా రామేణ శోచతా. 8
రావణస్య న తద్రూపం కర్మాణి చ దురాత్మనః,
ధ్యాత్వా భయా త్తు వైదేహీం సా నదీ న శశంస తామ్. 9
నిరాశ స్తు తయా నద్యా సీతాయా దర్శనే కృతః,
ఉవాచ రామః సౌమిత్రిం సీతాఽదర్శనకర్శితః. 10
ఏషా గోదావరీ సౌమ్య! కించి న్న ప్రతిభాషతే,
కిన్ను లక్ష్మణ! వక్ష్యామి సమేత్య జనకం వచః. 11
మాతరం చైవ వైదేహ్యా వినా తా మహ మప్రియమ్,
యా మే రాజ్యవిహీనస్య వనే వన్యేన జీవతః. 12
సర్వం వ్యపనయే చ్ఛోకం వైదేహీ క్వను సా గతా,
జ్ఞాతిపక్షవిహీనస్య రాజపుత్త్రీ మపశ్యతః, 13

మన్యే దీర్ఘా భవిష్యంతి రాత్రయో మమ జాగ్రతః,
మందాకినీం జనస్థాన మిమం ప్రస్రవణం గిరిమ్. 14
సర్వా ణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి దృశ్యతే,
ఏతే మృగా మహావీర్యా మా మీక్షంతే ముహు ర్ముహుః. 15
వక్తుకామా ఇవ హి మే ఇంగితా న్యుపలక్షయే,
తాం స్తు దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రో రాఘవః ప్రత్యువాచ హ. 16
క్వ సీతేతి నిరీక్ష న్వై బాష్పసంరుద్ధయా దృశా,
ఏవ ముక్తా నరేంద్రేణ తే మృగా స్సహసోత్థితాః. 17
దక్షిణాభిముఖా స్సర్వే దర్శయంతో నభస్థలమ్,
మైథిలీ హ్రియమాణా సా దిశం యా మన్వపద్యత. 18
నతే మార్గేణ ధావంతో నిరీక్షంతే నరాధిపమ్,
యేన మార్గం చ భూమిం చ నిరీక్షంతే స్మ తే మృగాః. 19
పున శ్చ మార్గ మిచ్ఛంతి లక్ష్మణే నోపలక్షితాః,
తేషాం వచనసర్వస్వం లక్షయామాస చేంగితమ్. 20
ఉవాచ లక్ష్మణో జ్యేష్ఠం ధీమా న్భ్రాతర మార్తవత్,
క్వ సీతేతి త్వయా పృష్టా యథేమే సహసోత్థితాః. 21
దర్శయంతి క్షితిం చైవ దక్షిణాం చ దిశం మృగాః,
సాధు గచ్ఛావహే దేవ! దిశ మేతాం హి నైరృతీమ్. 22
యది స్యా దాగమః కశ్చి దార్యా వా సాఽథ లక్ష్యతే,
బాఢ మిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశమ్. 23
లక్ష్మణానుగత శ్శ్రీమా న్వీక్షమాణో వసుంధరామ్,
ఏవం సంభాషమాణౌ తా వన్యోన్యం భ్రాతరా వుభౌ. 24

వసుంధరాయాం పతితం పుష్పమార్గ మపశ్యతామ్,
తాం పుష్పవృష్టిం పతితాం దృష్ట్వా రామో మహీతలే. 25
ఉవాచ లక్ష్మణం వీరో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః,
అభిజానామి పుష్పాణి తానీమా నీహ లక్ష్మణ!. 26
పినద్ధాని హి వైదేహ్యా మయా దత్తాని కాననే,
మన్యే సూర్యశ్చ వాయు శ్చ మేదినీ చ యశస్వినీ. 27
అభిరక్షంతి పుష్పాణి ప్రకుర్వంతో మమ ప్రియమ్,
ఏవ ముక్త్వా మహాబాహుం లక్ష్మణం పురుషర్షభః. 28
ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా గిరిం ప్రస్రవణాకులమ్,
కచ్చి త్క్షితిభృతాం నాథ! దృష్టా సర్వాంగసుందరీ!. 29
రామా రమ్యే వనోద్దేశే మయా విరహితా త్వయా,
క్రుద్ధోఽబ్రవీ ద్గిరిం తత్ర సింహః క్షుద్రమృగం యథా. 30
తాం హేమవర్ణాం హేమాభాం సీతాం దర్శయ పర్వత!,
యావ త్సానూని సర్వాణి న తే విధ్వంసయామ్యహమ్. 31
ఏవ ముక్త స్తు రామేణ పర్వతో మైథిలీం ప్రతి,
శంస న్నివ తత స్సీతాం నాదర్శయత రాఘవే. 32
తతో దాశరథీ రామ ఉవాచ చ శిలోచ్చయమ్,
మమ బాణాగ్నినిర్దగ్ధో భస్మీభూతో భవిష్యసి. 33
అసేవ్య స్సంతతం చైవ ని స్తృణద్రుమపల్లవః.
ఇమాం వా సరితం చాద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణ!. 34
యది నాఖ్యాతి మే సీతా మార్యాం చంద్రనిభాననామ్,
ఏవం స రుషితో రామో దిధక్షన్నివ చక్షుషా. 35

దదర్శ భూమౌ నిష్క్రాన్తం రాక్షసస్య పదం మహత్,
త్రస్తాయా రామకాంక్షిణ్యాః ప్రధావంత్యా ఇత స్తతః. 36
రాక్షసే నానువృత్తాయా మైథిల్యాశ్చ పదా న్యథ,
స సమీక్ష్య పరిక్రాంతం సీతాయా రాక్షసస్య చ. 37
భగ్నం ధనుశ్చ తూణీ చ వికీర్ణం బహుధా రథమ్,
సంభ్రాంతహృదయో రామ శ్శశంస భ్రాతరం ప్రియమ్. 38
పశ్య లక్ష్మణ! వైదేహ్యా శ్శీర్ణాః కనకబిందవః,
భూషణానాం హి సౌమిత్రే! మాల్యాని వివిధాని చ. 39
త ప్తబిందునికాశైశ్చ చిత్రైః క్షతజబిందుభిః,
ఆవృతం పశ్య సౌమిత్రే! సర్వతో ధరణీతలమ్. 40
మన్యే లక్ష్మణ! వైదేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః,
భిత్త్వా భిత్త్వా విభక్తా వా భక్షితా వా భవిష్యతి. 41
తస్యా నిమిత్తం వైదేహ్యా ద్వయో ర్వివదమానయోః,
బభూవ యుద్ధం సౌమిత్రే! ఘోరం రాక్షసయో రిహ. 42
ముక్తామణిమయం చేదం తపనీయ విభూషితమ్,
ధరణ్యాం పతితం సౌమ్య! కస్య భగ్నం మహ ద్ధనుః. 43
తరుణాదిత్యసంకాశం వైడూర్యగుళికాచితమ్,
విశీర్ణం పతితం భూమౌ కవచం తస్య కాంచనమ్. 44
ఛత్రం శతశలాకం చ దివ్యమాల్యోపశోభితమ్,
భగ్నదండ మిదం కస్య భూమౌ సమ్య జ్నిపాతితమ్. 45
కాంచనోరశ్ఛదా శ్చేమే పిశాచవదనాః ఖరాః,
భీమరూపా మహాకాయాః కస్య వా నిహతా రణే. 46

దీప్తపావకసంకాశో ద్యుతిమాం స్త్సమరధ్వజః,
అపవిద్ధశ్చ భగ్నశ్చ కస్య సాంగ్రామికో రథః. 47
రథాక్షమాత్రా విశిఖా స్తపనీయవిభూషణాః,
కస్యేమేఽభిహతా బాణాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః. 48
శరావరౌ శరైః పూర్ణౌ విధ్వస్తౌ పశ్య లక్ష్మణ!,
ప్రతోదాభీశుహస్తో వై కస్యాయం సారథి ర్హతః. 49
కస్యేమౌ పురుషవ్యాఘ్ర! శయాతే నిహతౌ యుధి,
చామరగ్రాహిణౌ సౌమ్య! సోష్ణీషమణికుండలౌ. 50
పదవీ పురుష స్యైషా వ్యక్తం కస్యాపి రక్షసః,
వైరం శతగుణం పశ్య మమేదం జీవితాంతకమ్. 51
సుఘోరహృదయై స్సౌమ్య! రాక్షసైః కామరూపిభిః,
హృతా మృతా వా సీతా సా భక్షితా వా తపస్వినీ. 52
న ధర్మ స్త్రాయతే సీతాం హ్రియమాణాం మహావనే,
భక్షితాయాం హి వైదేహ్యాం హృతాయా మపి లక్ష్మణ!. 53
కేహి లోకే ప్రియం కర్తుం శక్తా స్సౌమ్య! మమేశ్వరాః,
కర్తార మపి లోకానాం శూరం కరుణవేదినమ్. 54
అజ్ఞానా దవమన్యేరం స్సర్వభూతాని లక్ష్మణ!.
మృదుం లోకహితే యుక్తం దాంతం కరుణవేదినమ్. 55
నిర్వీర్య ఇతి మన్యంతే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః,
మాం ప్రాప్య హి గుణో దోష స్సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ!.56
అద్యైవ సర్వభూతానాం రక్షసా మభవాయ చ,
సంహృత్యైవ శశిజ్యోత్స్నాం మహాం స్సూర్య ఇవోదితః. 57

సంహృత్యైవ గుణాం త్సర్వా న్మమ తేజః ప్రకాశతే,
నైవ యక్షా న గంధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః. 58
కిన్నరా వా మనుష్యా వా సుఖం ప్రాప్స్యంతి లక్ష్మణ,
మమాస్త్రబాణసంపూర్ణ మాకాశం పశ్య లక్ష్మణ!. 59
నిస్సంపాతం కరిష్యామి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణామ్,
సన్నిరుద్ధగ్రహగణ మావారితనిశాకరమ్. 60
విప్రణష్టానలమరుద్భాస్కరద్యుతిసంవృతమ్,
వినిర్మథితశైలాగ్రం శుష్యమాణజలాశయమ్. 61
ధ్వస్తద్రుమలతాగుల్మం విప్రణాశితసాగరమ్,
త్రైలోక్యం తు కరిష్యామి సంయుక్తం కాలకర్మణా. 62
న తాం కుశలినీం సీతాం ప్రదాస్యంతి మమేశ్వరాః,
అస్మిన్ముహూర్తే సౌమిత్రే! మమ ద్రక్ష్యంతి విక్రమమ్. 63
నాకాశ ముత్పతిష్యంతి సర్వభూతాని లక్ష్మణ!,
మమ చాపగుణోన్ముక్తై ర్బాణజాలై ర్నిరంతరమ్. 64
అర్దితం మమ నారాచై ర్ధ్వస్తభ్రాంత మృగద్విజమ్,
సమాకులమమర్యాదం జగత్పశ్యాద్య లక్ష్మణ!. 65
ఆకర్ణపూర్ణై రిషుభి ర్జీవలోకం దురావరైః,
కరిష్యే మైథిలీహేతో రపిశాచ మరాక్షసమ్. 66
మమ రోషప్రయుక్తానాం సాయకానాం బలం సురాః,
ద్రక్ష్యంత్యద్య విముక్తానా మతిదూరాతిగామినామ్. 67
నైవ దేవా న దైతేయా న పిశాచా న రాక్షసాః,
భవిష్యంతి మమ క్రోధా త్త్రైలోక్యే విప్రణాశితే. 68

దేవదానవయక్షాణాం లోకా యే రక్షసా మపి,
బహుధా న భవిష్యంతి బాణౌఘై శ్శకలీకృతాః. 69
నిర్మర్యాదా నిమా న్లోకా న్కరిష్యా మ్యద్య సాయకైః,
హృతాం మృతాం వా సౌమిత్రే! న దాస్యంతి మమేశ్వరాః. 70
తథారూపాం హి వైదేహీం నదాస్యంతి యది ప్రియామ్,
నాశయామి జగత్సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్. 71
ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రాక్షః రామో నిష్పీడ్య కార్ముకమ్,
శర మాదాయ సందీప్తం ఘోర మాశీవిషోపమమ్. 72
సంధాయ ధనుషి శ్రీమా న్రామః పరపురంజయః,
యుగాంతాగ్ని రివ క్రుద్ధ ఇదం వచన మబ్రవీత్. 73
యథా రాజా యథా మృత్యు ర్యథా కాలో యథా విధిః,
నిత్యం న ప్రతిహన్యంతే సర్వభూతేషు లక్ష్మణ!. 74
తథాఽహం క్రోధసంయుక్తో న నివార్యోఽస్మి సర్వథా.
పురేవ మే చారుదతీ మనిందితాం
దిశంతి సీతాం యది నాద్య మైథిలీమ్,
సదేవగంధర్వమనుష్యపన్నగం
జగ త్సశైలం పరివర్తయా మ్యహమ్. 75

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుష్షష్టితమ స్సర్గః.

పంచషష్టితమ స్సర్గః

తప్యమానం తథా రామం సీతాహరణకర్శితమ్,
లోకానా మభవే యుక్తం సాంవర్తక మి వానలమ్. 1

వీక్షమాణం ధను స్సజ్యం నిశ్వసన్తం పునః పునః,
దగ్ధుకామం జగ త్సర్వం యుగాంతే తు యథా హరమ్. 2
అదృష్టపూర్వం సంక్రుద్ధం దృష్ట్వా రామం తు లక్ష్మణః,
అబ్రవీ త్ప్రాంజలి ర్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా. 3
పురా భూత్వా మృదు ర్దాంత స్సర్వభూతహితే రతః,
న క్రోధవశమాపన్నః ప్రకృతిం హాతు మర్హసి. 4
చంద్రే లక్ష్మీః ప్రభా సూర్యే గతి ర్వాయౌ భువి క్షమా,
ఏతచ్చ నియతం సర్వం త్వయి చానుత్తమం యశః. 5
ఏకస్య నాపరాధేన లోకాన్ హంతుం త్వ మర్హసి,
నతు జానామి కస్యాయం భగ్న స్సాంగ్రామికో రథః. 6
కేన వా కస్య వా హేతో స్సాయుధ స్సపరిచ్ఛదః,
ఖురనేమిక్షత శ్చాయం సిక్తో రుధిరబిందుభిః. 7
దేశో నిర్వృత్తసంగ్రామ స్సుఘోరః పార్థివాత్మజ!,
ఏకస్యతు విమర్దోఽయం న ద్వయో ర్వదతాం వర!. 8
న హి వృత్తం హి పశ్యామి బలస్య మహతః పదమ్,
నైకస్య తు కృతే లోకా న్వినాశయితు మర్హసి. 9
యుక్తదండా హి మృదవః ప్రశాంతా వసుధాధిపాః,
సదా త్వం సర్వభూతానాం శరణ్యః పరమా గతిః. 10
కోను దారప్రణాశం తే సాధు మన్యేత రాఘవ!,
సరిత స్సాగరా శ్శైలా దేవగంధర్వదానవాః. 11
నాలం తే విప్రియం కర్తుం దీక్షితస్యేవ సాధవః,
యేన రాజన్! హృతా సీతా త మన్వేషితు మర్హసి. 12

మద్ద్వితీయో ధనుష్పాణి స్సహాయైః పరమర్షిభిః.
సముద్రం చ విచేష్యామః పర్వతాం శ్చ వనాని చ. 13
గుహాశ్చ వివిధా ఘోరా నదీః పద్మవనాని చ,
దేవగంధర్వలోకాం శ్చ విచేష్యామ స్సమాహితాః. 14
యావ న్నాధిగమిష్యామ _స్తవ భార్యాపహారిణమ్,
నచే త్సామ్నా ప్రదాస్యంతి పత్నీం తే త్రిదశేశ్వరాః. 15
కోసలేంద్ర! తతః పశ్చా త్ప్రాప్తకాలం కరిష్యసి,
శీలేన సామ్నా వినయేన సీతాం
నయేన నప్రాప్స్యసి చే న్నరేంద్ర!,
తత స్సముత్సాదయ హేమపుంఖై
ర్మహేంద్రవజ్రప్రతిమై శ్శరౌఘైః. 16

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచషష్టితమ స్సర్గః.

షట్షష్టితమ స్సర్గః

తం తథా శోకసంత_ప్తం విలపంత మనాథవత్,
మోహేన మహతాఽఽవిష్టం పరిద్యూన మచేతనమ్. 1
తత స్సౌమిత్రి రాశ్వాస్య ముహూర్తా దివ లక్ష్మణః,
రామం సంబోధయామాస చరణౌ చాభిపీడయన్. 2
మహతా తపసా రామ! మహతా చాపి కర్మణా,
రాజ్ఞా దశరథే నాసి లబ్ధోఽమృత మి వామరైః. 3
తవ చైవ గుణై ర్బద్ధ _స్త్వద్వియోగా న్మహీపతిః,
రాజా దేవత్వ మాపన్నో భరతస్య యథాశ్రుతమ్. 4

యది దుఃఖ మిదం ప్రాప్తం కాకుత్స్థ! న సహిష్యసే,
ప్రాకృత శ్చాల్పసత్త్వ శ్చ ఇతరః క స్సహిష్యతి. 5
దుఃఖితో హి భవాన్లోకాం స్తేజసా యది ధక్ష్యతే,
ఆర్తాః ప్రజా నరవ్యాఘ్ర క్వను యాస్యంతి నిర్వృతిమ్. 6
లోకస్వభావ ఏవైష యయాతి ర్నహుషాత్మజః,
గత శ్శక్రేణ సాలోక్య మనయ స్తం సమస్పృశత్. 7
మహర్షి ర్యో వసిష్ఠ స్తు యః పితు ర్నః పురోహితః,
అహ్నా పుత్రశతం జజ్ఞే తదైవాస్య పునర్హతమ్. 8
యా చేయం జగతాం మాతా దేవీ లోకనమస్కృతా,
అస్యా శ్చ చలనం భూమే ర్దృశ్యతే సత్యసంశ్రవ!. 9
యౌ ధర్మౌ జగతాం నేత్రౌ యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్,
ఆదిత్యచంద్రౌ గ్రహణ మభ్యుపేతౌ మహాబలౌ. 10
సుమహాంత్యపి భూతాని దేవా శ్చ పురుషర్షభ!,
నదైవస్య ప్రముంచంతి సర్వభూతాదిదేహినః. 11
శక్రాది ష్వపి దేవేషు వర్తమానౌ నయానయౌ,
శ్రూయేతే నరశార్దూల! న త్వం శోచితు మర్హసి. 12
నష్టాయా మపి వైదేహ్యాం హృతాయా మపి చానఘ!,
శోచితుం నార్హసే వీర యథాఽన్యః ప్రాకృత స్తథా. 13
త్వద్విధా నహి శోచంతి సతతం సత్యదర్శినః,
సుమహ త్స్వపి కృచ్ఛ్రేషు రామానిర్విణ్ణదర్శనాః. 14
తత్త్వతో హి నరశ్రేష్ఠ! బుద్ధ్యా సమనుచింతయ,
బుద్ధ్యా యుక్తా మహాప్రాజ్ఞా విజానంతి శుభాశుభే. 15

అదృష్టగుణదోషాణా మధృతానాం తు కర్మణామ్,
నాంతరేణ క్రియాం తేషాం ఫల మిష్టం ప్రవర్తతే. 16
త్వమేవ హి పురా రామ! మా మేవ బహుశోఽన్వశాః,
అనుశిష్యాద్ధి కో ను త్వా మపి సాక్షా ద్బృహస్పతిః. 17
బుద్ధి శ్చ తే మహాప్రాజ్ఞ! దేవై రపి దురన్వయా,
శోకే నాభిప్రసుప్తం తే జ్ఞానం సంబోధయా మ్యహమ్. 18
దివ్యం చ మానుషం చ త్వ మాత్మన శ్చ పరాక్రమమ్,
ఇక్ష్వాకువృషభావేక్ష్య యతస్వ ద్విషతాం వధే. 19
కిం తేన సర్వనాశేన కృతేన పురుషర్షభ!,
త మేవ త్వం రిపుం పాపం విజ్ఞాయోద్ధర్తు మర్హసి. 20

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్షష్టితమ స్సర్గః

—

సప్తషష్టితమ స్సర్గః

పూర్వజోఽప్యుక్తమాత్ర స్తు లక్ష్మణేన సుభాషితమ్,
సారగ్రాహీ మహాసారం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః. 1
సన్నిగృహ్య మహాబాహుః ప్రవృద్ధం కోప మాత్మనః,
అవష్టభ్య ధను శ్చిత్రం రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 2
కిం కరిష్యావహే వత్స! క్వవా గచ్ఛావ లక్ష్మణ!,
కేనోపాయేన గచ్ఛేయం సీతా మితి విచింతయ. 3
తం తథా పరితాపార్తం లక్ష్మణో రామ మబ్రవీత్,
ఇద మేవ జనస్థానం త్వ మన్వేషితు మర్హసి. 4

రాక్షసై ర్బహుభిః కీర్ణం నానాద్రుమలతాయుతమ్,
సన్తీహ గిరిదుర్గాణి నిర్దరాః కందరాణిచ. 5
గుహా శ్చ వివిధా ఘోరా నానామృగగణాకులాః,
ఆవాసాః కిన్నరాణాం చ గంధర్వభవనాని చ. 6
తాని యుక్తో మయా సార్ధం త్వ మన్వేషితు మర్హసి,
త్వద్విధా బుద్ధిసంపన్నా మహాత్మానో నరర్షభ!. 7
ఆపత్సు న ప్రకంపంతే వాయువేగై రివాచలాః,
ఇత్యుక్త స్తద్వనం సర్వం విచచార సలక్ష్మణః. 8
క్రుద్ధో రామ శ్శరం ఘోరం సంధాయ ధనుషి క్షురమ్,
తతః పర్వతకూటాభం మహాభాగం ద్విజోత్తమమ్. 9
దదర్శ పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషమ్,
తం దృష్ట్వా గిరిశృంగాభం రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 10
అనేన సీతా వైదేహీ భక్షితా నాత్ర సంశయః,
గృధ్రరూప మిదం రక్షో వ్యక్తం భవతి కాననే. 11
భక్షయిత్వా విశాలాక్షీ మాస్తే సీతాం యథాసుఖమ్,
ఏనం వధిష్యే దీప్తాగ్రై ర్ఘోరై ర్బాణై రజిహ్మగైః. 12
ఇత్యుక్త్వాఽభ్యపత ద్గృధ్రం సంధాయ ధనుషి క్షురమ్,
క్రుద్ధో రామ స్సముద్రాంతాం కంపయన్నివ మేదినీమ్. 13
తం దీనం దీనయా వాచా సఫేనం రుధిరం వమన్,
అభ్యభాషత పక్షీ తు రామం దశరథాత్మజమ్. 14
యా మోషధిమివాఽఽయుష్మ న్నన్వేషసి మహావనే,
సా దేవీ మమ చ ప్రాణా రావణే నోభయం హృతమ్. 15

త్వయా విరహితా దేవీ లక్ష్మణేన చ రాఘవ!,
హ్రియమాణా మయా దృష్టా రావణేన బలీయసా. 16
సీతా మభ్యవపన్నోఽహం రావణశ్చ రణే మయా,
విధ్వంసితరథ శ్చాత్ర పాతితో ధరణీతలే. 17
ఏతదస్య ధను ర్భగ్న మేతదస్య శరావరమ్,
అయ మస్య రథో రామ! భగ్న స్సాంగ్రామికో మయా. 18
అయం తు సారథి స్తస్య మత్పక్షనిహతో యుధి,
పరిశ్రాంతస్య మే పక్షౌ ఛిత్త్వా ఖడ్గేన రావణః. 19
సీతా మాదాయ వైదేహీ ముత్పపాత విహాయసమ్,
రక్షసా నిహతం పూర్వం న మాం హంతుం త్వ మర్హసి. 20
రామ స్తస్య తు విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖ స్తదా,
ద్విగుణీకృతతాపా ర్త స్సీతాసక్తాం ప్రియాం కథామ్. 21
గృధ్రరాజం పరిష్వజ్య పరిత్యజ్య మహ ద్ధనుః,
నిపపాతాఽవశో భూమౌ రురోద సహలక్ష్మణః. 22
ఏక మేకాయనే దుర్గే నిశ్వసంతం కథంచన,
సమీక్ష్య దుఃఖితతరో రామ స్సౌమిత్రి మబ్రవీత్. 23
రాజ్యా ద్భ్రంశో వనే వాస స్సీతా నష్టా హతో ద్విజః,
ఈదృశీయం మమాలక్ష్మీ ర్నిర్దహేదపి పావకమ్. 24
సంపూర్ణ మపి చే దద్య ప్రవిశేయం మహోదధిమ్,
సోఽపి నూనం మమాలక్ష్మ్యా విశుష్యే త్సరితాం పతిః. 25
నా స్త్యభాగ్యతరో లోకే మత్తోఽస్మిం త్సచరాచరే,
యేనేయం మహతీ ప్రాప్తా మయా వ్యసనవాగురా. 26

అయం పితృవయస్యో మే గృధ్రరాజో జరాన్వితః,
శేతే వినిహతో భూమౌ మమ భాగ్యవిపర్యయాత్. 27
ఇత్యేవ ముక్త్వా బహుశో రాఘవ స్సహలక్ష్మణః,
జటాయుషం చ పస్పర్శ పితృస్నేహం విదర్శయన్. 28
నికృత్తపక్షం రుధిరావసిక్తం
గృధ్రరాజం పరిరభ్య రామః,
క్వ మైథిలీ ప్రాణసమా మమేతి
విముచ్య వాచం నిపపాత భూమౌ. 29

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తషష్టితమ స్సర్గః

అష్టషష్టితమ స్సర్గః -

రామ స్సంప్రేక్ష్య తం గృధ్రం భువి రౌద్రేణ పాతితమ్,
సౌమిత్రిం మిత్రసంపన్న మిదం వచన మబ్రవీత్. 1
మమాయం నూన మర్థేషు యతమానో విహంగమః,
రాక్షసేన హత స్సంఖ్యే ప్రాణాం స్త్యక్ష్యతి దుస్త్యజాన్. 2
అయ మస్య శరీరేఽస్మి న్ప్రాణో లక్ష్మణ! విద్యతే,
తథాహి స్వరహీనోఽయం విక్లబ స్సముదీక్ష్యతే. 3
జటాయో! యది శక్నోషి వాక్యం వ్యాహరితుం పునః,
సీతా మాఖ్యాహి భద్రం తే వధ మాఖ్యాహి చాత్మనః. 4
కింనిమిత్తోఽహర త్సీతాం రావణ స్తస్య కిం మయా,
అపరాధం తు యం దృష్ట్వా రావణేన హృతా ప్రియా. 5
కథం తచ్చంద్రసంకాశం ముఖ మాసీ న్మనోహరమ్,
సీతయా కాని చోక్తాని తస్మిన్కాలే ద్విజోత్తమ!. 6

కథంవీర్యః కథంరూపః కింకర్మా స చ రాక్షసః,
క్వ చాస్య భవనం తాత! బ్రూహి మే పరిపృచ్ఛతః. 7
త ముద్వీక్ష్యాథ దీనాత్మా విలపంత మనంతరమ్,
వాచాఽతిసన్నయా రామం జటాయు రిద మబ్రవీత్. 8
హృతా సా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన విహాయసా,
మాయా మాస్థాయ విపులాం వాతదుర్దిన సంకులామ్. 9
పరిశ్రాంతస్య మే తాత! పక్షౌ ఛిత్వా స రాక్షసః,
సీతా మాదాయ వైదేహీం ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్. 10
ఉపరుధ్యంతి మే ప్రాణా దృష్టి ర్భ్రమతి రాఘవ!,
పశ్యామి వృక్షం సౌవర్ణా నుశీరకృతమూర్ధజాన్. 11
యేన యాతి ముహూర్తేన సీతా మాదాయ రావణః,
విప్రణష్టం ధనం క్షిప్రం తత్స్వామీ ప్రతిపద్యతే. 12
విందో నామ ముహూర్తోఽయం స చ కాకుత్స్థ! నాబుధత్,
త్వత్ప్రియాం జానకీం హృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః. 13
ఝషవ ద్బడిశం గృహ్య క్షిప్ర మేవ వినశ్యతి.
న చ త్వయా వ్యథా కార్యా జనకస్య సుతాం ప్రతి. 14
వైదేహ్యా రంస్యసే క్షిప్రం హత్వా తం రాక్షసం రణే.
అసమ్మూఢస్య గృధ్రస్య రామం ప్రత్యనుభాషతః. 15
ఆస్యా త్సుస్రావ రుధిరం మ్రియమాణస్య సామిషమ్,
పుత్రో విశ్రవస స్సాక్షా ద్భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ. 16
ఇత్యుక్త్వా దుర్లభా న్ప్రాణా న్ముమోచ పతగేశ్వరః,
బ్రూహి బ్రూహీతి రామస్య బ్రువాణస్య కృతాంజలేః. 17

త్యక్త్వా శరీరం గృధ్రస్య జగ్ముః ప్రాణా విహాయసమ్.
స నిక్షిప్య శిరో భూమౌ ప్రసార్య చరణౌ తదా. 18
విక్షిప్య చ శరీరం స్వం పపాత ధరణీతలే.
తం గృధ్రం ప్రేక్ష్య తామ్రాక్షం గతాసు మచలోపమమ్. 19
రామ స్సుబహుభి ర్దుఃఖై ర్దీన స్సౌమిత్రి మబ్రవీత్.
బహూని రక్షసాం వాసే వర్షాణి వసతా సుఖమ్. 20
అనేన దండకారణ్యే విశీర్ణ మిహ పక్షిణా.
అనేకవార్షికో య స్తు చిరకాలసముత్థితః. 21
సోఽయ మద్య హత శ్శేతే కాలో హి దురతిక్రమః.
పశ్య లక్ష్మణ! గృధ్రోఽయ ముపకారీ హత శ్చ మే. 22
సీతా మభ్యవపన్నో వై రావణేన బలీయసా.
గృధ్రరాజ్యం పరిత్యజ్య పితృపైతామహం మహత్. 23
మమ హేతో రయం ప్రాణా న్ముమోచ పతగేశ్వరః.
సర్వత్ర ఖలు దృశ్యంతే సాధవో ధర్మచారిణః. 24
శూరా శ్శరణ్యా స్సౌమిత్రే! తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి.
సీతాహరణజం దుఃఖం న మే సౌమ్య! తథాగతమ్. 25
యథా వినాశో గృధ్రస్య మత్కృతే చ పరంతప!.
రాజా దశరథ శ్శ్రీమా న్యథా మమ మహాయశాః. 26
పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ తథాఽయం పతగేశ్వరః.
సౌమిత్రే! హర కాష్ఠాని నిర్మథిష్యామి పావకమ్. 27
గృధ్రరాజం దిధక్షామి మత్కృతే నిధనం గతమ్.
నాథం పతగలోకస్య చితా మారోప్య రాఘవ!. 28

ఇమం ధక్ష్యామి సౌమిత్రే! హతం రౌద్రేణ రక్షసా,
యా గతి ర్యజ్ఞశీలానా మాహితాగ్నే శ్చ యా గతిః. 29
అపరావ ర్తినాం యా చ యా చ భూమిప్రదాయినామ్,
మయా త్వం సమనుజ్ఞాతో గచ్ఛ లోకా ననుత్తమాన్. 30
గృధ్రరాజ! మహాసత్త్వ! సంస్కృత శ్చ మయా వ్రజ,
ఏవ ముక్త్వా చితాం దీప్తా మారోప్య పతగేశ్వరమ్. 31
దదాహ రామో ధర్మాత్మా స్వబంధు మివ దుఃఖితః,
రామోఽథ సహసౌమిత్రి ర్వనం గత్వా స వీర్యవాన్, 32
స్థూలా న్హత్వా మహారోహీ ననుతస్తార తం ద్విజమ్,
రోహిమాంసాని చోత్కృత్య పేశీకృత్య మహాయశాః. 33
శకునాయ దదౌ రామో రమ్యే హరితశాద్వలే.
యత్తత్ప్రేతస్య మర్త్యస్య కథయంతి ద్విజాతయః. 34
తత్స్వర్గగమనం తస్య పిత్ర్యం రామో జజాప హ.
తతో గోదావరీం గత్వా నదీం నరవరాత్మజౌ. 35
ఉదకం చక్రతు స్తస్మై గృధ్రరాజాయ తావుభౌ,
శాస్త్రదృష్టేన విధినా జలే గృధ్రాయ రాఘవౌ. 36
స్నాత్వా తౌ గృధ్రరాజాయ ఉదకం చక్రతు స్తదా,
స గృధ్రరాజః కృతవా న్యశస్కరం
సుదుష్కరం కర్మ రణే నిపాతితః,
మహర్షికల్పేన చ సంస్కృత స్తదా
జగామ పుణ్యాం గతి మాత్మన శ్శుభామ్. 37

కృతోదకౌ తా వపి పక్షిసత్తమే
స్థిరాం చ బుద్ధిం ప్రణిధాయ జగ్మతుః,
ప్రవేశ్య సీతాధిగమే తతో మనో
వనం సురేంద్రా వివ విష్ణువాసవౌ. 38

ఇతి శ్రీ మదరణ్యకాండే అష్టషష్టితమ స్సర్గః.

ఏకోన సప్తతితమ స్సర్గః

కృత్వైవ ముదకం తస్మై ప్రస్థితౌ రామలక్ష్మణౌ,
అవేక్షంతౌ వనే సీతాం పశ్చిమాం జగ్మతు ర్దిశమ్. 1
తౌ దిశం దక్షిణాం గత్వా శరచాపాసిధారిణౌ,
అవిప్రహత మైక్ష్వాకౌ పంథానం ప్రతిపేదతుః. 2
గుల్మై ర్వృక్షై శ్చ బహుభి ర్లతాభిశ్చ ప్రవేష్టితమ్,
ఆవృతం సర్వతో దుర్గం గహనం ఘోరదర్శనమ్. 3
వ్యతిక్రమ్య తు వేగేన వ్యాళసింహనిషేవితమ్,
సుభీమం తన్మహారణ్యం వ్యతియాతౌ మహాబలౌ. 4
తతః పరం జనస్థానా త్త్రిక్రోశం గమ్య రాఘవౌ,
క్రౌంచారణ్యం వివిశతు ర్గహనం తౌ మహౌజసౌ. 5
నానామేఘఘనప్రఖ్యం ప్రహృష్ట మివ సర్వతః,
నానాపక్షిగణై ర్జుష్టం నానావ్యాళమృగై ర్యుతమ్. 6
దిదృక్షమాణౌ వైదేహీం తద్వనం తౌ విచిక్యతుః,
తత్ర తత్రావతిష్ఠంతౌ సీతాహరణకర్శితౌ. 7
తతః పూర్వేణ తౌ గత్వా త్రిక్రోశం భ్రాతరౌ తదా,
క్రౌంచారణ్య మతిక్రమ్య మతంగాశ్రమ మన్తరా. 8

దృష్ట్వా తు తద్వనం ఘోరం బహుభీమమృగద్విజమ్.
నానాసత్త్వసమాకీర్ణం సర్వం గహనపాదపమ్. 9
దదృశాతే తు తౌ తత్ర దరీం దశరథాత్మజౌ,
పాతాళసమగంభీరాం తమసా నిత్యసంవృతామ్. 10
ఆసాద్య తౌ నరవ్యాఘ్రౌ దర్యా స్తస్యావిదూరతః,
దదృశాతే మహారూపాం రాక్షసీం వికృతాననామ్. 11
భయదా మల్పసత్త్వానాం బీభత్సాం రౌద్రదర్శనామ్,
లంబోదరీం తీక్ష్ణదంష్ట్రాం కరాళాం పరుషత్వచమ్. 12
భక్షయంతీం మృగా న్భీమా న్వికటాం ముక్తమూర్ధజామ్,
ప్రైక్షేతాం తౌ తత స్తత్ర భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 13
సా సమాసాద్య తౌ వీరౌ వ్రజంతం భ్రాతు రగ్రతః,
ఏహి రంస్యావహేత్యుక్త్వా సమాలంబత లక్ష్మణమ్. 14
ఉవాచ చైనం వచనం సౌమిత్రి ముపగుహ్య సా,
అహం త్వయోముఖీ నామ లాభ స్తే త్వ మసి ప్రియః. 15
నాథ! పర్వతకూటేషు నదీనాం పులినేషు చ,
ఆయుశ్శేష మిదం వీర! త్వం మయా సహ రంస్యసే. 16
ఏవ ముక్త స్తు కుపితః ఖడ్గ ముద్ధృత్య లక్ష్మణః,
కర్ణనాసే స్తనౌ చాస్యా నిచకర్తారిసూదనః. 17
కర్ణనాసే నికృత్తే తు విస్వరం సా వినద్య చ,
యథాగతం ప్రదుద్రావ రాక్షసీ భీమదర్శనా. 18
తస్యాం గతాయాం గహనం విశంతౌ వనమోజసా,
ఆసేదతు రమిత్రఘ్నౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 19

లక్ష్మణ స్తు మహాతేజా స్సత్త్వవాన్ శీలవాన్ శుచిః,
అబ్రవీ త్ప్రాంజలి ర్వాక్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్. 20
స్పందతే మే దృఢం బాహు రుద్విగ్న మివ మే మనః,
ప్రాయశ శ్చా ప్యనిష్టాని నిమిత్తా న్యుపలక్షయే. 21
తస్మా త్సజ్జీభవా ఽర్య! త్వం కురుష్వ వచనం హితమ్,
మమైవ హి నిమిత్తాని సద్య శ్శంసంతి సంభ్రమమ్. 22
ఏష వంజుళకో నామ పక్షీ పరమదారుణః,
ఆవయో ర్విజయం యుద్ధే శంసన్నివ వినర్దతి. 23
తయో రన్వేషతో రేవం సర్వం తద్వన మోజసా,
సంజజ్ఞే విపుల శ్శబ్దః ప్రభంజన్నివ తద్వనమ్. 24
సంవేష్టిత మివాత్యర్థం గగనం మాతరిశ్వనా,
వనస్య తస్య శబ్దో ఽభూ ద్దివ మాపూరయ న్నివ. 25
తం శబ్దం కాంక్షమాణ స్తు రామః కక్షే సహానుజః,
దదర్శ సుమహాకాయం రాక్షసం విపులోరసమ్. 26
ఆసేదతు స్తత స్తత్ర తా వుభౌ ప్రముఖే స్థితమ్,
వివృద్ధ మశిరోగ్రీవం కబంధ ముదరే ముఖమ్. 27
రోమభి ర్నిచితై స్తీక్ష్ణై ర్మహాగిరి మివోచ్ఛ్రితమ్,
నీలమేఘనిభం రౌద్రం మేఘస్తనిత నిస్వనమ్.
అగ్నిజ్వాలానికాశేన లలాటస్థేన దీప్యతా,
మహాపక్షేణ పింగేన విపులేనాయతేన చ.
ఏకేనోరసి ఘోరేణ నయనేనాశుదర్శినా,
మహాదంష్ట్రోపపన్నం త ల్లేలిహానం మహాముఖమ్. 3

భక్షయంతం మహాఘోరా నృక్షసింహమృగద్విపాన్,
ఘోరౌ భుజౌ వికుర్వాణ ముఖౌ యోజనమాయతౌ. 31
కరాభ్యాం వివిధా న్గృహ్య ఋక్షా న్పక్షిగణా న్మృగాన్.
ఆకర్షంతం వికర్షంత మనేకా న్మృగయూథపాన్. 32
స్థిత మావృత్య పంథానం తయో ర్భ్రాత్రోః ప్రపన్నయోః,
అథ తౌ సమతిక్రమ్య క్రోశమాత్రే దదర్శతుః. 33
మహాంతం దారుణం భీమం కబంధం భుజసంవృతమ్,
కబంధ మివ సంస్థానా దతిఘోరప్రదర్శనమ్. 34
స మహాబాహూ రత్యర్థం ప్రసార్య విపులౌ భుజౌ,
జగ్రాహ సహితా వేవ రాఘవౌ పీడయ న్బలాత్. 35
ఖడ్గినౌ దృఢధన్వానౌ తిగ్మతేజోవపుర్ధరౌ,
భ్రాతరౌ వివశం ప్రాప్తౌ కృష్యమాణౌ మహాబలౌ. 36
తత్ర ధైర్యేణ శూర స్తు రాఘవో నైవ వివ్యథే.
బాల్యా దనాశ్రయత్వా చ్చ లక్ష్మణ స్త్వతివివ్యథే. 37
ఉవాచ చ విషణ్ణ స్స న్రాఘవం రాఘవానుజః,
పశ్య మాం వీర! వివశం రాక్షసస్య వశం గతమ్. 38
మయైకేన వినిర్యుక్తః పరిముచ్యస్వ రాఘవ!,
మాం హి భూతబలిం దత్త్వా పలాయస్వ యథాసుఖమ్. 39
అధిగంతాసి వైదేహీ మచిరేణేతి మే మతిః,
ప్రతిలభ్య చ కాకుత్స్థ! పితృపైతామహీం మహీమ్. 40
తత్ర మాం రామ! రాజ్యస్థః స్మర్తు మర్హసి సర్వదా.
లక్ష్మణే నైవ ముక్త స్తు రామ స్సౌమిత్రి మబ్రవీత్. 41

మా స్మ త్రాసం కృథా వీర! నహి త్వాదృ గ్విషీదతి,
ఏతస్మి న్నంతరే క్రూరో భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 42
పప్రచ్ఛ ఘననిర్ఘోషః కబంధో దానవోత్తమః.
కౌ యువాం వృషభస్కంధౌ మహాఖడ్గధనుర్ధరౌ, 43
ఘోరం దేశ మిమం ప్రాప్తౌ మమ భక్షౌ వుపస్థితౌ,
వదతం కార్య మిహ వాం కిమర్థం చాగతౌ యువామ్. 44
ఇమం దేశ మనుప్రాప్తౌ క్షుధార్త స్యేహ తిష్ఠతః,
సబాణచాపఖడ్గౌ చ తీక్ష్ణశృంగా వివర్షభౌ. 45
మమాఽస్య మనుసంప్రాప్తౌ దుర్లభం జీవితం పునః.
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కబంధస్య దురాత్మనః. 46
ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా,
కృచ్ఛ్రా త్కృచ్ఛ్రతరం ప్రాప్య దారుణం సత్యవిక్రమః. 47
వ్యసనం జీవితాంతాయ ప్రాప్త మప్రాప్య తాం ప్రియామ్,
కాలస్య సుమహ ద్వీర్యం సర్వభూతేషు లక్ష్మణ!. 48
త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్ర! వ్యసనైః పశ్య మోహితౌ,
నాతిభారోఽస్తి దైవస్య సర్వభూతేషు లక్ష్మణ!, 49
శూరాశ్చ బలవంత శ్చ కృతస్త్రా శ్చ రణాజిరే,
కాలాభిపన్నా స్సీదంతి యథా వాలుకసేతవః. 50
ఇతి బ్రువాణో దృఢసత్యవిక్రమో
మహాయశా దాశరథిః ప్రతాపవాన్,
అవేక్ష్య సౌమిత్రి ముదగ్రపౌరుషం
స్థిరాం తదా స్వాం మతి మాత్మనాఽకరోత్. 51

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనసప్తతితమ స్సర్గః.

సప్తతితమ స్సర్గః

తౌ తు తత్ర స్థితౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ,
బాహుపాశపరిక్షిప్తౌ కబంధో వాక్య మబ్రవీత్. 1
తిష్ఠతః కిన్ను మాం దృష్ట్వా క్షుధార్తం క్షత్రియర్షభౌ,
ఆహారార్థం తు సందిష్టౌ దైవేన గతచేతసౌ. 2
తచ్ఛ్రుత్వా లక్ష్మణో వాక్యం ప్రాప్తకాలం హితం తదా,
ఉవాచాఽర్తిం సమాపన్నో విక్రమే కృతలక్షణః. 3
త్వాం చ మాం చ పురా తూర్ణ మాదత్తే రాక్షసాధమః,
తస్మాదసిభ్యా మస్యాశు బాహూ ఛిందావహై గురూ. 4
భీషణోఽయం మహాకాయో రాక్షసో భుజవిక్రమః,
లోకం హ్యతిజితం కృత్వా హ్యావాం హంతు మిహేచ్ఛతి. 5
నిశ్చేష్టానాం వధో రాజః కుత్సితో జగతీపతేః,
క్రతుమధ్యోపనీతానాం పశూనా మివ రాఘవ!, 6
ఏతత్సంజల్పితం శ్రుత్వా తయోః క్రుద్ధ స్తు రాక్షసః,
విదార్యాఽఽస్యం తదా రౌద్ర స్తౌ భక్షయితు మారభత్. 7
తత స్తౌ దేశకాలజ్ఞౌ ఖడ్గాభ్యామేవ రాఘవౌ,
అచ్ఛిందతాం సుసంహృష్టౌ బాహూ తస్యాంసదేశతః. 8
దక్షిణో దక్షిణం బాహు మసక్త మసినా తతః,
చిచ్ఛేద రామో వేగేన సవ్యం వీర స్తు లక్షణః. 9
స పపాత మహాబాహు శ్ఛిన్నబాహు ర్మహాస్వనః,
ఖం చ గాం చ దిశశ్చైవ నాదయన్ జలదో యథా. 10
స నికృత్తౌ భుజౌ దృష్ట్వా శోణితౌఘపరిప్లుతః,

దీనః పప్రచ్ఛ తౌ వీరౌ కౌ యువా మితి దానవః. 11
ఇతి తస్య బ్రువాణస్య లక్ష్మణ శ్శుభలక్షణః,
శశంస రాఘవం తస్య కబంధస్య మహాత్మనః. 12
అయ మిక్ష్వాకుదాయాదో రామో నామ జనై శ్శ్రుతః,
అస్యైవావరజం విద్ధి భ్రాతరం మాం చ లక్ష్మణమ్, 13
అస్య దేవప్రభావస్య వసతో విజనే వనే,
రక్షసాఽపహృతా పత్నీ యా మిచ్ఛంతా విహాగతౌ. 14
త్వం తు కో వా కిమర్థం వా కబంధసదృశో వనే,
ఆస్యేనోరసి దీ_ప్తేన భగ్నజంఘో వివేష్టసే. 15
ఏవ ము_క్తః కబంధ స్తు లక్ష్మణేనో రం వచః,
ఉవాచ పరమప్రీత _స్త దింద్రవచనం స్మరన్. 16
స్వాగతం వాం నరవ్యాఘ్రౌ దిష్ట్యా పశ్యామి చాప్యహమ్,
దిష్ట్యా చేమౌ నికృత్తౌ మే యువాభ్యాం బాహుబంధనౌ. 17
విరూపం యచ్చ మే రూపం ప్రా_ప్తం హ్యవినయా ద్యథా,
తన్మే శృణు నరవ్యాఘ్ర! త_త్త్వత శ్శంసత _స్తవ. 18

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే స_ప్తతితమ స్సర్గః.

—

ఏకస_ప్తతితమ స్సర్గః

పురా రామ! మహాబాహో! మహాబలపరాక్రమ!,
రూప మాసీ న్మమాచింత్యం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్. 1
యథా సోమస్య శక్రస్య సూర్యస్య చ యథా వపుః.
సోఽహం రూప మిదం కృత్వా లోకవిత్రాసనం మహత్. 2

ఋషీ న్వనగతా న్రామ! త్రాసయామి తత స్తతః,
తత్ర స్థూలశిరా నామ మహర్షిః కోపితో మయా. 3
సంచిన్వ న్వివిధం వన్యం రూపేణానేన ధర్షితః,
తేనాహ ముక్తః ప్రేక్ష్యైవం ఘోరశాపాభిధాయినా. 4
ఏతదేవ నృశంసం తే రూప మస్తు విగర్హితమ్,
స మయా యాచితః క్రుద్ధ శ్శాపస్యాంతో భవే దితి. 5
అభిశాపకృతస్యేతి తేనేదం భాషితం వచః,
యదా ఛిత్త్వా భుజౌ రామ స్త్వాం దహే ద్విజనే వనే. 6
తదా త్వం ప్రాప్స్యసే రూపం స్వమేవ విపులం శుభమ్,
శ్రియా విరాజితం పుత్రం దనో స్త్వం విద్ధి లక్ష్మణ!.. 7
ఇంద్రకోపాదిదం రూపం ప్రాప్తమేవం రణాజిరే.
అహం హి తపసోగ్రేణ పితామహ మతోషయమ్. 8
దీర్ఘ మాయు స్స మే ప్రాదా తతో మాంవిభ్రమోఽస్పృశత్.
దీర్ఘ మాయు ర్మయా ప్రాప్తం కిం మే శక్రః కరిష్యతి. 9
ఇత్యేవం బుద్ధి మాస్థాయ రణే శక్ర మధర్షయమ్,
తస్య బాహుప్రముక్తేన వజ్రేణ శతపర్వణా. 10
సక్థినీ చైవ మూర్ధా చ శరీరే సంప్రవేశితమ్,
స మయా యాచ్యమాన స్స న్నానయ ద్యమసాదనమ్. 11
పితామహవచ స్సత్యం తద స్త్వితి మమాబ్రవీత్,
అనాహారః కథం శక్తో భగ్నసక్థిశిరోముఖః. 12
వజ్రేణాభిహతః కాలం సుదీర్ఘ మపి జీవితుమ్,
ఏవ ముక్త స్తు మే శక్రో బాహూ యోజన మాయతౌ. 13

ప్రొదా దాస్యం చ మే కుక్షౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రి మకల్పయత్,
సోఽహం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం సంకృష్యాస్మి న్వనేచరాన్. 14
సింహద్విపమృగవ్యాఘ్రా న్భక్షయామి సమంతతః,
స తు మా మబ్రవీ దింద్రో యదా రామస్సలక్ష్మణః. 15
ఛేత్స్యతే సమరే బాహూ తదా స్వర్గం గమిష్యసి,
అనేన వపుషా రామ! వనేఽస్మి న్రాజస తమ!. 16
యద్య త్పశ్యామి సర్వస్య గ్రహణం సాధు రోచయే,
అవశ్యం గ్రహణం రామో మన్యేఽహం సముపైష్యతి. 17
ఇమాం బుద్ధిం పురస్కృత్య దేహన్యాసకృతశ్రమః,
స త్వం రామోఽసి భద్రం తే నాహ మన్యేన రాఘవ!. 18
శక్యో హంతుం యథాతత్త్వ మేవ ముక్తం మహర్షిణా,
అహం హి మతిసాచివ్యం కరిష్యామి నరర్షభ!. 19
మిత్రం చైవోపదేక్ష్యామి యువాభ్యాం సంస్కృతోఽగ్నినా,
ఏవ ముక్తస్తు ధర్మాత్మా దనునా తేన రాఘవః. 20
ఇదం జగాద వచనం లక్ష్మణ స్యోపశృణ్వతః,
రావణేన హృతా భార్యా మమ సీతా యశస్వినీ, 21
నిష్క్రాంతస్య జనస్థానా త్సహ భ్రాత్రా యథాసుఖమ్,
నామమాత్రం తు జానామి న రూపం తస్య రక్షసః. 22
నివాసం వా ప్రభావం వా వయం తస్య న విద్మహే,
శోకార్తానా మనాథానా మేవం విపరిధావతామ్. 23
కారుణ్యం సదృశం కర్తు ముపకారే చ వర్తతామ్.
కాష్ఠా న్యాదాయ శుష్కాణి కాలే భగ్నాని కుంజరైః. 24

ధక్ష్యామ స్త్వాం వయం వీర! శ్వభ్రే మహతి కల్పితే.
స త్వం సీతాం సమాచక్ష్వ యేన వా యత్ర వా హృతా. 25
కురు కల్యాణ మత్యర్థం యది జానాసి తత్త్వతః,
ఏవ ముక్త స్తు రామేణ వాక్యం దను రనుత్తమమ్. 26
ప్రోవాచ కుశలో వక్తుం వక్తార మపి రాఘవమ్,
దివ్య మస్తి న మే జ్ఞానం నాభిజానామి మైథిలీమ్. 27
య స్తాం జ్ఞాస్యతి తం వక్ష్యే దగ్ధ స్స్వం రూప మాస్థితః,
అదగ్ధస్య తు విజ్ఞాతుం శక్తి రక్తి న మే ప్రభో!. 28
రాక్షసం తం మహావీర్యం సీతా యేన హృతా తవ,
విజ్ఞానం హి మమ భ్రష్టం శాపదోషేణ రాఘవ!. 29
స్వకృతేన మయా ప్రాప్తం రూపం లోకవిగర్హితమ్.
కింతు యావ న్న యా త్యస్తం సవితా శ్రాంతవాహనః. 30
తావ న్మా మవటే క్షిప్త్వా దహ రామ! యథావిధి,
దగ్ధ స్త్వయాఽహ మవటే న్యాయేన రఘునందన!, 31
వక్ష్యామి త మహం వీర! య స్తం జ్ఞాస్యతి రాక్షసమ్,
తేన సఖ్యం చ కర్తవ్యం న్యాయవృత్తేన రాఘవ!, 32
కల్పయిష్యతి తే ప్రీత స్సాహాయ్యం లఘువిక్రమః,
నహి తస్యా స్త్యవిజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు రాఘవ!. 33
సర్వా న్పరిసృతో లోకా న్పురాఽసౌ కారణాంతరే,

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకసప్తతితమస్సర్గః

—

ద్విసప్తతితమ స్సర్గః - డెబ్బదిరెండవ సర్గము

ఏవ ముక్తౌ తుతౌ వీరౌ కబంధేన నరేశ్వరౌ,
గిరిప్రదరమాసాద్య పావకం విససర్జతుః. 1
లక్ష్మణ స్తు మహోల్కాభి ర్జ్వలితాభి స్సమంతతః,
చితా మాదీపయామాస సా ప్రజజ్వాల సర్వతః. 2
తచ్ఛరీరం కబంధస్య ఘృతపిండోపమం మహత్,
మేదసా పచ్యమానస్య మందం దహతి పావకః. 3
స విధూయ చితా మాశు విధూమోఽగ్నిరివోత్థితః,
అరజే వాససీ బిభ్ర న్మాలాం దివ్యాం మహాబలః. 4
తత శ్చితాయా వేగేన భాస్వరో విమలాంబరః,
ఉత్పపాతాఽఽశు సంహృష్ట స్సర్వప్రత్యంగభూషణః. 5
విమానే భాస్వరే తిష్ఠ న్హంసయుక్తే యశస్కరే,
ప్రభయా చ మహాతేజా దిశో దశ విరాజయన్. 6
సోఽంతరిక్షగతో రామం కబంధో వాక్య మబ్రవీత్,
శృణు రాఘవ! త త్త్వేన యథా సీతా మవాప్స్యసి. 7
రామ! షడ్యుక్తయో లోకే యాభి స్సర్వం విమృశ్యతే,
పరిమృష్టో దశాంతేన దశాభాగేన సేవ్యతే. 8
దశాభాగగతో హీన స్త్వం హి రామ! సలక్ష్మణః,
యత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తం త్వయా దారప్రధర్షణమ్. 9
త దవశ్యం త్వయా కార్య స్స సుహృ త్సుహృదాం వర!,
అకృత్వా హి న తే సిద్ధి మహం పశ్యామి చింతయన్. 10
శ్రూయతాం రామ! వక్ష్యామి సుగ్రీవో నామ వానరః,

భ్రాత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన వాలినా శక్రసూనునా. 11
ఋశ్యమూకే గిరివరే పంపాపర్యంతశోభితే,
నివసత్యాత్మవా న్వీర శ్చతుర్భి స్సహ వానరైః. 12
వానరేంద్రో మహావీర్య స్తేజోవా నమితప్రభః,
సత్యసంధో వినీతశ్చ ధృతిమా న్మతిమా న్మహాన్. 13
దక్షః ప్రగల్భో ద్యుతిమా న్మహాబలపరాక్రమః,
భ్రాత్రా వివాసితో రామ! రాజ్యహేతో ర్మహాబలః. 14
స తే సహాయో మిత్రం చ సీతాయాః పరిమార్గణే,
భవిష్యతి హి తే రామ! మా చ శోకే మనః కృథాః. 15
భవితవ్యం హి య చ్చాపి న త చ్ఛక్యమి హాన్యథా,
కర్తు మిక్ష్వాకుశార్దూల! కాలో హి దురతిక్రమః. 16
గచ్ఛ శీఘ్ర మితో రామ! సుగ్రీవం తం మహాబలమ్,
వయస్యం తం కురు క్షిప్ర మితో గత్వాఽద్య రాఘవ!. 17
అద్రోహాయ సమాగమ్య దీప్యమానే విభావసౌ,
స చ తే నావమంతవ్య స్సుగ్రీవో వానరాధిపః. 18
కృతజ్ఞః కామరూపీ చ సహాయార్థీ చ వీర్యవాన్,
శక్తౌ హ్యద్య యువాం కర్తుం కార్యం తస్య చికీర్షితమ్. 19
కృతార్థో వాఽకృతార్థో వా కృత్యం తవ కరిష్యతి,
స ఋక్షరజసః పుత్రః పంపా మటతి శంకితః. 20
భాస్కర స్యౌరసః పుత్రో వాలినా కృతకిల్బిషః,
సన్నిధాయాఽఽయుధం క్షిప్ర మృశ్యమూకాలయం కపిమ్. 21
కురు రాఘవ! సత్యేన వయస్యం వనచారిణమ్,

స హి స్థానాని సర్వాణి కార్త్స్న్యేన కపికుంజరః. 22
నరమాంసాశినాం లోకే నైపుణ్యా దధిగచ్ఛతి,
న తస్యావిదితం లోకే కించి దస్తి హి రాఘవ!. 23
యావ త్సూర్యః ప్రతపతి సహస్రాంశు రరిందమ!,
స నదీ ర్విపులాన్ శైలా న్గిరిదుర్గాణి కందరాన్. 24
అన్వీక్ష్య వానరై స్సార్ధం పత్నీం తేఽధిగమిష్యతి,
వానరాం శ్చ మహాకాయా న్ప్రేషయిష్యతి రాఘవ!. 25
దిశో విచేతుం తాం సీతాం త్వద్వియోగేన శోచతీమ్,
స జ్ఞాస్యతి వరారోహాం నిర్మలాం రావణాలయే. 26
స మేరుశృంగాగ్రగతా మనిందితాం
ప్రవిశ్య పాతాళతలేఽపి వా శ్రితామ్,
ప్లవంగమానాం ప్రవర స్తవ ప్రియాం
నిహత్య రక్షాంసి పునః ప్రదాస్యతి.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విసప్తతితమ స్సర్గః.

త్రిసప్తతితమః సర్గః - డెబ్బదిమూడవ సర్గము

నిదర్శయిత్వా రామాయ సీతాయాః ప్రతిపాదనే,
వాక్య మన్వర్థ మర్థజ్ఞః కబంధః పున రబ్రవీత్. 1
ఏష రామ! శివః పన్థా యత్రైతే పుష్పితా ద్రుమాః,
ప్రతీచీం దిశ మాశ్రిత్య ప్రకాశంతే మనోరమాః. 2
జంబూ ప్రియాళ పనస ప్లక్ష న్యగ్రోధ తిందుకాః,
అశ్వత్థాః కర్ణికారాశ్చ చూతా శ్చాన్యే చ పాదపాః. 3

ధన్వనా నాగవృక్షా శ్చ తిలకా న క్తమాలకాః,
నీలాశోకాః కదంబాశ్చ కరవీరా శ్చ పుష్పితాః. 4
అగ్నిముఖ్యా అశోకాశ్చ సుర క్తాః పారిభద్రకాః,
తానారుహ్యాథవా భూమౌ పాతయిత్వా చ తా స్బలాత్. 5
ఫలా న్యమృతకల్పాని భక్షయంతౌ గమిష్యథః,
త దతిక్రమ్య కాకుత్స్థ! వనం పుష్పితపాదపమ్. 6
నందనప్రతిమం చాన్య త్కురవో హ్యు త్తరా ఇవ,
సర్వకామఫలా వృక్షాః పాదపా స్తు మధుస్రవాః. 7
సర్వే చ ఋతవ స్తత్ర వనే చైత్రరథే యథా,
ఫలభారానతా స్తత్ర మహావిటపధారిణః. 8
శోభ న్తే సర్వత స్తత్ర మేఘపర్వతసన్నిభాః
తానారు హ్యాథవా భూమౌ పాతయిత్వా యథాసుఖమ్, 9
ఫలా న్యమృతకల్పాని లక్ష్మణ స్తే ప్రదాస్యతి,
చంక్రమంతౌ వరా న్దేశాన్ శైలా చ్ఛైలం వనా ద్వనమ్. 10
తతః పుష్కరిణీం వీరౌ పంపాం నామ గమిష్యథః,
అశర్కరా మవిభ్రంశాం సమతీర్థా మశైవలామ్. 11
రామ! సంజాతవాలూకాం కమలోత్పలశాలినీమ్,
తత్ర హంసాః ప్లవాః క్రౌంచాః కురరాశ్చైవ రాఘవ!. 12
వల్గుస్వనాని కూజంతి పంపాసలిలగోచరాః,
నోద్విజంతే నరాన్ దృష్ట్వా వధస్యాకోవిదా శ్శుభాః. 13
ఘృతపిండోపమాన్ స్థూలాం స్తా న్ద్విజా న్భక్షయిష్యథః,
రోహితా న్వక్రతుండాం శ్చ నడమీనాం శ్చ రాఘవ!. 14

పంపాయా మిషుభి ర్మత్స్యాం స్తత్ర రామ! వరాన్ హతాన్,
ని స్త్వక్పక్షా నయ స్తప్తా నకృశా నేకకంటకాన్. 15
తవ భక్త్యా సమాయుక్తో లక్ష్మణ స్సంప్రదాస్యతి,
భృశం తే ఖాదతో మత్స్యా న్పంపాయాః పుష్పసంచయే. 16
పద్మగంధి శివం వారి సుఖశీత మనామయమ్,
ఉద్ధృత్య సతతాక్లిష్టం రౌప్యస్ఫాటికసన్నిభమ్. 17
అసౌ పుష్కరపర్ణేన లక్ష్మణః పాయయిష్యతి,
స్థూలా న్గిరిగుహాశయ్యా న్వరాహా న్వనచారిణః. 18
అపాం లోభా దుపావృత్తా న్వృషభా నివ నర్దతః,
రూపాన్వితాంశ్చ పంపాయాం ద్రక్ష్యసి త్వం నరోత్తమ! 19
సాయాహ్నే విచర న్రామ! విటపీ న్మాల్యధారిణః,
శీతోదకం చ పంపాయా దృష్ట్వా శోకం విహాస్యసి. 20
సుమనోభి శ్చితాం స్తత్ర తిలకా న్నక్తమాలకాన్,
ఉత్పలాని చ ఫుల్లాని పంకజాని చ రాఘవ!. 21
న తాని కశ్చి న్మాల్యాని తత్రారోపయితా నరః,
నచ వై మ్లానతాం యాంతి న చ శీర్యంతి రాఘవ!. 22
మతంగశిష్యా స్తత్రాఽఽస న్నృషయ స్సుసమాహితాః,
తేషాం భారాభితప్తానాం వన్యమాహరతాం గురోః. 23
యే ప్రపేతు ర్మహీం తూర్ణం శరీరా త్స్వేదబిందవః,
తాని జాతాని మాల్యాని మునీనాం తపసా తదా. 24
స్వేదబిందుసముత్థాని న వినశ్యంతి రాఘవ!,
తేషాం గతానా మద్యాపి దృశ్యతే పరిచారిణీ. 25

శ్రమణీ శబరీ నామ కాకుత్స్థ! చిరజీవినీ.
త్వాం తు ధర్మే స్థితా నిత్యం సర్వభూతనమస్కృతమ్. 26
దృష్ట్వా దేవోపమం రామ! స్వర్గలోకం గమిష్యతి,
తత స్త ద్రామ! పంపాయా స్తీర మాశ్రిత్య పశ్చిమమ్. 27
ఆశ్రమస్థాన మతులం గుహ్యం కాకుత్స్థ! పశ్యసి,
న తత్రాక్రమితుం నాగా శ్శక్నువంతి త మాశ్రమమ్. 28
వివిధా స్తత్ర వై నాగా వనే తస్మిం శ్చ పర్వతే,
ఋషే స్తత్ర మతంగస్య విధానా త్తచ్చ కాననమ్. 29
తస్మి న్నందనసంకాశే దేవారణ్యోపమే వనే,
నానావిహగసంకీర్ణే రంస్యసే రామ! నిర్వృతః. 30
ఋశ్యమూక శ్చ పంపాయాః పురస్తా త్పుష్పితద్రుమః,
సుదుఃఖారోహణో నామ శిశునాగాభిరక్షితః. 31
ఉదారో బ్రహ్మణా చైవ పూర్వకాలే వినిర్మితః,
శయానః పురుషో రామ! తస్య శైలస్య మూర్ధని. 32
యత్స్వప్నే లభతే విత్తం త త్ప్రబుద్ధోఽధిగచ్ఛతి,
న త్వేనం విషమాచారః పాపకర్మాఽధిరోహతి. 33
య స్తు తం విషమాచారః పాపకర్మాఽధిరోహతి,
తత్రైవ ప్రహరం త్యేనం సుప్త మాదాయ రాక్షసాః. 34
తత్రాపి శిశునాగానా మాక్రంద శ్శ్రూయతే మహాన్,
క్రీడతాం రామ! పంపాయాం మతంగారణ్యవాసినామ్. 35
సిక్తా రుధిరధారాభి స్సంహృత్య పరమద్విపాః,
ప్రచరంతి పృథక్కీర్ణా మేఘవర్ణా స్తరస్వినః. 36

తే తత్ర పీత్వా పానీయం విమలం శీత మవ్యయమ్,
నిర్వృతా స్సంవిగాహంతే వనాని వనగోచరాః. 37
ఋక్షాం శ్చ ద్వీపిన శ్చైవ నీలకోమలకప్రభాన్.
రురూ నపేతాపజయాన్ దృష్ట్వా శోకం జహిష్యసి. 38
రామ! తస్య తు శైలస్య మహతీ శోభతే గుహా,
శిలాపిధానా కాకుత్స్థ! దుఃఖం చాస్యాః ప్రవేశనమ్. 39
తస్యా గుహాయాః ప్రాగ్ద్వారే మహాన్ శీతోదకో హ్రదః,
ఫలమూలాన్వితో రమ్యో నానామృగసమావృతః. 40
తస్యాం వసతి సుగ్రీవ శ్చతుర్భి స్సహ వానరైః,
కదాచి చ్ఛిఖరే తస్య పర్వతస్యావతిష్ఠతే. 41
కబంధ స్త్వనుశా స్యైవం తా వుభౌ రామలక్ష్మణౌ,
స్రగ్వీ భాస్కరవర్ణాభః ఖే వ్యరోచత వీర్యవాన్. 42
తం తు ఖస్థం మహాభాగం కబంధం రామలక్ష్మణౌ,
ప్రస్థితౌ త్వం వ్రజస్వేతి వాక్య మూచతు రంతికే. 43
గమ్యతాం కార్యసిద్ధ్యర్థ మితి తా వబ్రవీ త్స చ,
సుప్రీతౌ తా వనుజ్ఞాప్య కబంధః ప్రస్థిత స్తదా. 44
స తత్కబంధః ప్రతిపద్య రూపం
వృత శ్శ్రియా భాస్కరతుల్యదేహః,
నిదర్శయ న్రామ మవేక్ష్య ఖస్థ
స్సఖ్యం కురుష్వేతి తదాఽభ్యువాచ. 45

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిసప్తతితమ స్సర్గః.

చతుస్సప్తతితమ స్సర్గః

తౌ కబంధేన తం మార్గం పంపాయా దర్శితం వనే,
ప్రతస్థతు ర్దిశం గృహ్య ప్రతీచీం నృవరాత్మజౌ. 1
తౌ శైలే ష్వాచితానేకాన్ క్షౌద్రకల్పఫలా న్ద్రుమాన్,
వీక్షంతౌ జగ్మతు ర్ద్రష్టుం సుగ్రీవం రామలక్ష్మణౌ. 2
కృత్వా చ శైలపృష్ఠే తు తౌ వాసం రఘునందనౌ,
పంపాయాః పశ్చిమం తీరం రాఘవా వుపతస్థతుః. 3
తౌ పుష్కరిణ్యాః పంపాయా స్తీర మాసాద్య పశ్చిమమ్,
అపశ్యతాం తత స్తత్ర శబర్యా రమ్య మాశ్రమమ్. 4
తౌ త మాశ్రమ మాసాద్య ద్రుమై ర్బహుభి రావృతమ్,
సురమ్య మభివీక్షంతౌ శబరీ మభ్యుపేయతుః. 5
తౌ చ దృష్ట్వా తదా సిద్ధా సముత్థాయ కృతాంజలిః,
రామస్య పాదౌ జగ్రాహ లక్ష్మణస్య చ ధీమతః. 6
పాద్య మాచమనీయం చ సర్వం ప్రాదా ద్యథావిధి,
తా మువాచ తతో రామ శ్శ్రమణీం సంశితవ్రతామ్. 7
కచ్చిత్తే నిర్జితా విఘ్నాః! కచ్చిత్తే వర్ధతే తపః,
కచ్చిత్తే నియతః క్రోధః ఆహార శ్చ తపోధనే!. 8
కచ్చిత్తే నియమాః ప్రాప్తాః కచ్చిత్తే మనస స్సుఖమ్!,
చ్చిత్తే గురుశుశ్రూషా సఫలా చారుభాషిణి!. 9
మేణ తాపసీ పృష్టా సా సిద్ధా సిద్ధసమ్మతా,
శశంస శబరీ వృద్ధా రామాయ ప్రత్యుపస్థితా. 10
అద్య ప్రాప్తా తపస్సిద్ధి స్తవ సందర్శనా న్మయా,

అద్య మే సఫలం తప్తం గురవ శ్చ సుపూజితాః. 11
అద్య మే సఫలం జన్మ స్వర్గ శ్చైవ భవిష్యతి,
త్వయి దేవవరే రామ! పూజితే పురుషర్షభ!. 12
చక్షుషా తవ సౌమ్యేన పూతాఽస్మి రఘునందన!,
గమిష్యా మ్యక్షయా ల్లోకాం స్త్వత్ప్రసాదా దరిందమ!. 13
చిత్రకూటం త్వయి ప్రాప్తే విమానై రతులప్రభైః,
ఇత స్తే దివ మారూఢా యా నహం పర్యచారిషమ్. 14
తైశ్చాహ ముక్తా ధర్మజ్ఞై ర్మహాభాగై ర్మహర్షిభిః,
ఆగమిష్యతి తే రామ స్సుపుణ్య మిమ మాశ్రమమ్. 15
స తే ప్రతిగృహీతవ్య స్సౌమిత్రిసహితోఽతిథిః,
తం చ దృష్ట్వా వరా ల్లోకా నక్షయ్యాం స్త్వం గమిష్యసి. 16
మయా తు వివిధం వన్యం సంచితం పురుషర్షభ!,
తవార్థే పురుషవ్యాఘ్ర! పంపాయా స్తీరసంభవమ్. 17
ఏవ ముక్త స్స ధర్మాత్మా శబర్యా శబరీ మిదమ్,
రాఘవః ప్రాహ విజ్ఞానే తాం నిత్య మబహిష్కృతామ్. 18
దనో స్సకాశా త్తత్త్వేన ప్రభావం తే మహాత్మనః,
శ్రుతం ప్రత్యక్ష మిచ్ఛామి సందృష్టుం యది మన్యసే. 19
ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా రామవక్త్రా ద్వినిస్సృతమ్,
శబరీ దర్శయామాస తా వుభౌ తద్వనం మహత్. 20
పశ్య మేఘఘనప్రఖ్యం మృగపక్షిసమాకులమ్,
మతంగవనమిత్యేవ విశ్రుతం రఘునందన!. 21

ఇహ తే భావితాత్మానో గురవో మే మహావనే,
జుహావాంచక్రిరే తీర్థం మంత్రవ న్మంత్రపూజితమ్. 22
ఇయం ప్రత్యక్ స్థలీ వేది ర్యత్ర తే మే సుసత్కృతాః,
పుష్పోపహారం కుర్వంతి శ్రమా దుద్వేపిభిః కరైః. 23
తేషాం తపఃప్రభావేన పశ్యాద్యాపి రఘూద్వహ!,
ద్యోతయంతి దిశ స్సర్వా శ్శ్రియా వేద్యోఽతులప్రభాః. 24
అశక్నువద్భి స్తై ర్గంతు ముపవాసశ్రమాలసైః,
చింతితేఽభ్యాగతా న్పశ్య సహితాం స్సప్తసాగరాన్. 25
కృతాభిషేకై స్తై ర్న్యస్తా వల్కలాః పాదపే ష్విహ,
అద్యాపి నావశుష్యంతి ప్రదేశే రఘునందన!, 26
దేవకార్యాణి కుర్వద్భి ర్యానీమాని కృతాని వై,
పుష్పైః కువలయై స్సార్ధం మ్లానత్వం నోపయాంతి వై. 27
కృత్స్నం వన మిదం దృష్టం శ్రోతవ్యం చ శ్రుతం త్వయా,
తదిచ్ఛా మ్యభ్యనుజ్ఞాతా త్యక్తు మేతత్కళేబరమ్. 28
తేషా మిచ్ఛామ్యహం గంతుం సమీపం భావితాత్మనామ్,
మునీనా మాశ్రమో యేషా మహం చ పరిచారిణీ. 29
ధర్మిష్ఠం తు వచ శ్శ్రుత్వా రాఘవ స్సహలక్ష్మణః,
ప్రహర్ష మతులం లేభే ఆశ్చర్య మితి తత్త్వతః. 30
తా మువాచ తతో రామ శ్శ్రమణీం సంశితవ్రతామ్,
అర్చితోఽహం త్వయా భక్త్యా గచ్ఛ కామం యథాసుఖమ్. 31
ఇత్యుక్తా జటిలా వృద్ధా చీరకృష్ణాజినాంబరా,
తస్మి న్ముహూర్తే శబరీ దేహం జీర్ణం జిహాసతీ. 32

అనుజ్ఞాతా తు రామేణ హుత్వాఽత్మానం హుతాశనే,
జ్వలత్పావకసంకాశా స్వర్గ మేవ జగామ సా. 33
దివ్యాభరణసంయుక్తా దివ్యమాల్యానులేపనా,
దివ్యాంబరధరా తత్ర బభూవ ప్రియదర్శనా. 34
విరాజయంతీ తం దేశం విద్యుత్సౌదామినీ యథా,
యత్ర తే సుకృతాత్మానో విహరంతి మహర్షయః. 35
త త్పుణ్యం శబరీ స్థానం జగామాత్మసమాధినా.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుస్సప్తతితమ స్సర్గః.

పంచసప్తతితమ స్సర్గః

దివం తు తస్యాం యాతాయాం శబర్యాం స్వేన తేజసా,
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చింతయామాస రాఘవః. 1
స చింతయిత్వా ధర్మాత్మా ప్రభావం తం మహాత్మనామ్,
హితకారిణ మేకాగ్రం లక్ష్మణం రాఘవోఽబ్రవీత్. 2
దృష్టోఽయ మాశ్రమ స్సౌమ్య బహ్వాశ్చర్యో మహాత్మనామ్,
విశ్వ స్తమృగశార్దూలో నానావిహగసేవితః, 3
సప్తానాం చ సముద్రాణా మేషు తీర్థేషు లక్ష్మణ!,
ఉపస్పృష్టం చ విధివత్పితరశ్చాపి తర్పితాః. 4
ప్రణష్ట మశుభం త త్త త్కల్యాణం సముపస్థితమ్,
తేన త త్త్వేన హృష్టం మే మనో లక్ష్మణ! సంప్రతి. 5
హృదయే హి నరవ్యాఘ్ర! శుభ మావిర్భవిష్యతి,
తదాగచ్ఛ గమిష్యావః పంపాం తాం ప్రియదర్శనామ్.

ఋశ్యమూకో గిరి ర్యత్ర నాతిదూరే ప్రకాశతే,
యస్మి న్వసతి ధర్మాత్మా సుగ్రీవోఽంశుమత స్సుతః.
నిత్యం వాలిభయా త్త్రస్త శ్చతుర్భి స్సహ వానరైః,
అభిత్వరే చ తం ద్రష్టుం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్. 8
తదధీనం హి మే సౌమ్య! సీతాయాః పరిమార్గణమ్,
ఏవం బ్రువాణం తం ధీరం రామం సౌమిత్రి రబ్రవీత్. 9
గచ్ఛావ స్త్వరితం తత్ర మమాపి త్వరతే మనః,
ఆశ్రమా త్తు తత స్తస్మా న్నిష్క్రమ్య స విశాంపతిః 10
ఆజగామ తతః పంపాం లక్ష్మణేన సహాభిభూః,
స దదర్శ తతః పుణ్యా ముదారజనసేవితామ్, 11
నానాద్రుమలతాకీర్ణాం పంపాం పానీయవాహినీమ్,
పద్మై స్సౌగన్ధికై స్తామ్రాం శుక్లాం కుముదమండలైః. 12
నీలాం కువలయోద్ఘాటై ర్బహువర్ణాం కుథా మివ,
స తా మాసాద్య వై రామో దూరా దుదకవాహినీమ్. 13
మతంగసరసం నామ హ్రదం సమవగాహత,
అరవిందోత్పలవతీం పద్మసౌగంధికాయుతామ్. 14
పుష్పితామ్రవణోపేతాం బర్హిణోద్ఘుష్టనాదితామ్,
తిలకై ర్బీజపూరైశ్చ ధవై శ్శుక్లద్రుమై స్తథా. 15
పుష్పితైః కరవీరై శ్చ పున్నాగై శ్చ సుపుష్పితైః,
మాలతీకుందగుల్మై శ్చ భాండీరై ర్నిచులై స్తథా. 16
అశోకై స్సప్తపర్ణైశ్చ కేతకై రతిముక్తకైః,
అన్యైశ్చ వివిధై ర్వృక్షైః ప్రమదా మివ భూషితామ్. 17

…క్షమాణౌ పుష్పాఢ్యం సర్వతో విపులద్రుమమ్,
యష్టికై శ్చార్జునకై శ్శతపత్రై శ్చ కీరకైః, 18
ఏతై శ్చాన్యై శ్చ విహగై ర్నాదిత స్తు వనం మహత్,
తతో జగ్మతు రవ్యగ్రౌ రాఘవౌ సు సమాహితౌ. 19
తద్వనం చైవ సరసః పశ్యంతౌ శకునై ర్యుతమ్,
స దదర్శ తతః పంపాం శీతవారినిధిం శుభామ్. 20
తిలకాశోక పున్నాగ వకుళోద్దాలకాశినీమ్,
స రామో వివిధా న్వృక్షాన్ సరాంసి వివిధాని చ, 2
పశ్య న్కామాభిసంతప్తో జగామ పరమం హ్రద
పుష్పితోపవనోపేతాం సాలచంపకశోభితామ్. 22
షట్పదౌఘ సమావిష్టాం శ్రీమతీ మతులప్రభామ్,
స్ఫటికోపమతోయాఢ్యాం శ్లక్ష్ణవాలుకసంతతామ్. 23
స తాం దృష్ట్వా పునః పంపాం పద్మసౌగంధికై ర్యుతామ్,
ఇత్యువాచ తదా వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమః. 24
అస్యా స్తీరే తు పూర్వోక్తః పర్వతో ధాతుమండితః,
ఋశ్యమూక ఇతి ఖ్యాతః పుణ్యః పుష్పితపాదపః, 25
హరే రృక్షరజోనామ్నః పుత్ర స్తస్య మహాత్మనః,
అధ్యాస్తే తం మహావీర్య స్సుగ్రీవ ఇతి విశ్రుతః. 26
సుగ్రీవ మభిగచ్ఛ త్వం వానరేంద్రం నరర్షభ!,
ఇత్యువాచ పునర్వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమమ్. 27
రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తస్యా మాసక్తచేతసా,
కథం మయా వినా శక్యం సీతాం లక్ష్మణ! జీవితుమ్. 28

ఇత్యేవ ముక్త్వా మదనాభిపీడిత
స్స లక్ష్మణం వాక్య మనన్యచేతసమ్,
వివేశ పంపాం నళినీం మనోరమాం
రఘూత్తమ శ్శోకవిషాదయంత్రితః. 29

తతో మహ ద్వర్త్మ సుదూరసంక్రమం
క్రమేణ గత్వా ప్రవిలోకయ న్వనమ్
దదర్శ పంపాం శుభదర్శకాననా
మనేకనానావిధపక్షిజాలకామ్. 30

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణ ఆదికావ్యే వాల్మీకీయే
చతుర్వింశత్సహస్రి కాయాం సంహితాయా
మరణ్యకాండే పంచస ప్తతితమ స్సర్గః
అరణ్యకాండం సమాప్తమ్.

ఈ గ్రంథమునకు ప్రచురణ పూర్వవిరాళము
(Pre - Publication Price) ఇచ్చినవారు.

సర్వశ్రీ ఆనంద గ్రంథాలయము, ఆనంద్‌నగర్ కాలనీ. ఎ. కృష్ణమాచార్యులు, శిష్టా దుర్గాప్రసాదరావు, డి. పట్టాభి, యమ్ యస్ యన్ శర్మ, బి వి శేషాచార్యులు, జి వి శేషాచార్యులు, సముద్రాల శ్రీనివాసాచార్య, యస్ డి సుబ్బారెడ్డి, డి సుబ్రహ్మణ్యాచారి.

హైదరాబాదు—సికింద్రాబాదు.

సర్వశ్రీ కె అప్పణ్ణాచార్య, పట్నం కృష్ణమూర్తి, డి గోపాల కృష్ణమాచార్యులు, గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మ. (తిరుపతి)

సర్వశ్రీ గొడవర్తి కృష్ణమాచార్యులు, జి వి. వి. జగన్నాథాచార్యులు, నిడమర్తి కందాడై భావనారాయణస్వామి, కరి రామచంద్రాచార్యులు. (సింహాచలం)

సర్వశ్రీ కోవెల అప్పలాచార్యులు (వరంగల్లు), పి ఎ ఎన్ ఆచార్య (పోలూరు), టి కె దేవరాజాచార్ (కర్నూలు), జి నరసింహాశర్మగారు (కొండపాక), చక్రవర్తుల నరసింహాచార్యులు (పాలెం) వి యస్. ప్రేమచంద్ర (బెంగుళూరు), ఎ.యన్. భాస్కరరావు (సుందరపల్లి), కె మాధవరావు (తరిగొప్పుల), దీవి రత్నమాచార్యులు (డేగరమూడి), గోరుగంతు రామచంద్రం (నరేంద్రపురం) శాస్త్రిల విశ్వనాథశర్మ (శివంపేట), వెలుదండి వెంకటరావు (నాగర్ కర్నూలు) పి శేషాచార్యులు (నాగారం).